

moarta îndrăgostită

proză fantastică franceză

***

Ilustrația copertei : *Domó István*

moarta îndrăgostită

proză fantastică franceză

★★★

ANTOLOGIE ŞI PREZENTĂRI DE
IRINA MAVRODIN

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1982
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

THÉOPHILE GAUTIER

(Tarbes, 30 aug. 1811 — Neuilly, 23 oct. 1872)

Principalele opere : *Poésies (Poezii)*, 1830 ; *Albertus ou l'Âme et le péché, légende théologique (Albertus sau sufletul și păcatul, legendă teologică)*, 1832 ; *Les Jeune-France, romans goguenards (Tinerimea franceză, romane glumețe)*, 1833 ; *Mademoiselle de Maupin (Domnișoara de Maupin)*, 1835—1836, roman ; *Voyage en Espagne (Călătorie în Spania)*, 1943 ; *España*, 1845, poezii ; *Émaux et camées (Emailuri și camee)*, 1852, poezii ; *Théâtre de poche (Teatru de buzunar)*, 1855 ; *Le Roman de la momie (Romanul mumiei)*, 1858 ; *Le Capitaine Fracasse (Căpitanul Fracasse)*, 1861—1863, roman de capă și spadă ; *Voyage en Russie (Călătorie în Rusia)*, 1867 ; *Histoire du romantisme (Istoria romantismului)*, 1874 ; *La Morte amoureuse (Moarta îndrăgostită)*, 1836, *Deux acteurs pour un rôle (Doi actori pentru un rol)*, 1841, *Arria Marcella*, 1852, *Jettatura*, *Avatar*, 1856 etc., nuvele fantastice.

Mare admirator al lui Hoffmann, prieten apropiat al lui Baudelaire și Nerval, Gautier nu este numai poetul „formelor perfecte" din *Émaux et camées* și nici numai maestrul descrierilor pitorești din cărțile sale de călătorii, ci, de asemenea, un important reprezentant al povestirii fantastice din secolul al XIX-lea. Principiul prozelor sale fantastice ar putea fi definit prin aceste cuvinte prin care Baudelaire îl caracterizează pe poetul Gautier : „este înzestrat cu un uriaș simț înnăscut al corespondenței și al simbolismului universal".

ARRIA MARCELLA

Amintire din Pompei

Trei tineri, trei prieteni care făcuseră împreună o călătorie prin toată Italia, vizitau anul trecut muzeul Studj din Napoli, unde sînt reunite diverse obiecte exhumate din săpăturile de la Pompei și Herculanum.

Se împrăștiaseră prin săli privind mozaicurile, bronzurile, frescele detașate de pe pereții orașului mort, fiecare după îndemnul propriilor capricii, și cînd unul dintre ei descoperea un lucru mai ciudat îi chema pe ceilalți cu strigăte de bucurie, spre indignarea englezilor taciturni și a burghezilor așezați ocupați cu răsfoitul cataloagelor.

Dar cel mai tînăr dintre cei trei, oprit în fața unei vitrine, părea că nu mai aude exclamațiile prietenilor săi, într-atît era de absorbit într-o contemplare profundă. Ceea ce examina cu atîta atenție era o bucată de cenușă neagră coagulată purtînd o amprentă curioasă : ai fi zis că e un fragment din tiparul sfărîmat la turnare, al unei statui : ochiul exersat al unui artist ar fi recunoscut în ea cu multă ușurință forma unui sîn admirabil și al unui șold de un stil la fel de pur ca acela al unei statui grecești. Se știe, și orice ghid turistic arată, că bucata aceea de lavă, răcită în jurul corpului unei femei, i-a păstrat conturul fermecător. Datorită capriciilor erupției care a distrus patru orașe, această nobilă formă, transformată în pulbere acum două mii de ani, s-a păstrat pînă în zilele noastre ; rotunjimea unui sîn a traversat secolele în vreme ce din atîtea imperii dispărute n-a mai rămas nici o urmă ! Această pecete a frumuseții, pusă la întîmplare pe zgura unui vulcan, nu s-a șters.

Văzînd cu cîtă îndărătnicie își continuă contemplarea, cei doi prieteni ai lui Octavien se apropiară de el și Max, atingîndu-i ușor umărul, îl făcu să tresară ca un om al

cărui secret ar fi fost descoperit. Evident că Octavien nu-i auzise venind nici pe Max nici pe Fabio.

„Hei, Octavien, spuse Max, dacă te oprești așa, ceasuri întregi, în fața fiecărei vitrine o să pierdem trenul și n-o să mai vedem Pompeiul astăzi.

— Dar la ce se uită amicul ? adăugă Fabio, care se apropiase. Aha ! tiparul găsit în casa lui Arrius Diomede." Și aruncă spre Octavien o privire fugară și ciudată.

Octavien roși ușor, îl luă pe Max de braț și vizita se termină fără nici un alt incident. Ieșind din Studj, cei trei prieteni se urcară într-un corricolo care-i duse la stația de cale ferată. Acest corricolo, cu roți mari, roșii, cu strapontina constelată în cuie de aramă, cu un cal slab și plin de foc, împopoțonat ca un catîr spaniol, care aleargă la galop pe dalele de lavă, e prea bine cunoscut ca să mai trebuiască a fi descris aici, și dealtminteri noi nu scriem impresii dintr-o călătorie la Napoli, ci facem pur și simplu relatarea unei aventuri bizare și greu de crezut, deși este întru totul adevărată.

Calea ferată pe care se ajunge la Pompei merge aproape tot timpul de-a lungul mării, ale cărei lungi volute de spumă se desfășoară pe un țărm de nisip negricios ce pare a fi cărbune dat prin sită. Într-adevăr, acest litoral este format din scurgeri de lavă și cenuși vulcanice, și produce, prin culoarea sa întunecată, un puternic contrast cu albastrul cerului și albastrul apei ; în această strălucire numai pămîntul mai pare să rețină întunericul.

Satele pe care le traversează sau pe lîngă care trece, Portici, făcut celebru de opera d-lui Auber, Resina, Torre del Greco, Torre dell'Annunziata, ale căror case cu arcade și acoperișuri terasate se zăresc în trecere, au, în ciuda intensității soarelui și a spoielii de var meridional, ceva plutonian și feruginos ca Manchester și Birmingham ; praful este pe aici negru, și o funingine imperceptibilă stăruie peste tot ; se simte că marea forjă a Vezuviului gîfîie și fumegă la numai doi pași.

Cei trei prieteni coborîră la stația Pompei, rîzînd între ei de amestecul de antic și de modern pe care-l remarci foarte firesc atunci cînd citești aceste cuvinte : *Stația Pompei.* Un oraș greco-roman și un debarcader de *railway* [1] !

Traversară cîmpul plantat cu bumbac — deasupra căruia zburau smocuri de puf alb — care despărțea calea ferată de așezarea orașului dezgropat, și luară un ghid de la *osteria* [2] clădită în afara vechilor ziduri de apărare, sau mai bine zis, ghidul îi luă pe ei. Calamitate greu de ocolit în Italia.

Era una dintre acele fericite zile atît de obișnuite la Napoli, în care, prin strălucirea soarelui și transparența aerului, obiectele dobîndesc culori ce par fabuloase în Nord, de parcă ar aparține mai degrabă lumii visului decît celei a realității. Oricine va fi văzut odată această lumină de aur și azur, va duce cu sine în adîncul negurilor sale un dor de nelecuit.

Reînviat după ce și-a lepădat un colț din lințoliul de cenușă, orașul se arăta cu miile sale de amănunte într-o lumină orbitoare. În fundal, Vezuviul își proiecta conul său brăzdat de striațiuni de lavă albastre, roz și violete, aurite de soare. O pîclă străvezie, aproape imperceptibilă în lumină, acoperea creasta ciobită a muntelui ; la o primă vedere ai fi putut-o lua drept unul din norii aceia care, chiar și cînd vremea e foarte senină, se așază pe fruntea vîrfurilor înalte. Privind într-acolo mai cu băgare de seamă, se vedeau firișoare subțiri de vapori albi ieșind din vîrful muntelui ca din găurile unei casolete, și reunindu-se apoi în aburi ușori. Vulcanul, blajin în ziua aceea, își fuma liniștit pipa, și fără pilda Pompeiului îngropat la picioarele sale, s-ar fi putut crede că are un caracter la fel de feroce ca Montmartre : de cealaltă parte, frumoasele coline cu li-

---

[1] Cale ferată (engl.) (N. t.)

[2] Ospătărie, birt, han (it.) (N. t.)

nii ondulate și voluptuoase ca șoldurile de femeie, curmau orizontul ; și mai departe marea, care pe vremuri aducea biremele și triremele sub zidurile orașului, trăgea placida sa dungă de azur.

Aspectul Pompeiului este dintre cele mai surprinzătoare ; acest salt brusc cu nouăsprezece secole în urmă uimește chiar și firile cele mai prozaice și mai puțin comprehensive, căci din doi pași ajungi din viața antică în cea modernă, de la păgînism la creștinism ; de aceea, atunci cînd cei trei prieteni văzură străzile de-a lungul cărora formele unei existențe dispărute s-au conservat intacte, încercară, deși erau pregătiți pentru o asemenea întîlnire prin cărți și desene, o impresie pe cît de ciudată pe atît de profundă. Octavien mai cu seamă părea uluit și-l urma mașinal pe ghid, cu pași de somnambul, fără să asculte nomenclatura monotonă și învățată pe de rost pe care pezevenghiul acela o spunea ca pe o lecție.

Privea cu un ochi înspăimîntat făgașurile pentru care săpate în pavajul ciclopic al străzilor și ce păreau să dateze de ieri, atît de proaspătă le era urma ; inscripțiile scrise cu litere roșii, de un penel cursiv, pe ziduri : afișe de spectacole, cereri de închirieri, formule votive, firme, tot felul de anunțuri, ciudate așa cum va fi peste două mii de ani, pentru popoarele necunoscute din viitor, o rămășiță de zid din Paris descoperit cu afișele și pancartele sale ; casele acelea cu acoperișurile prăbușite ce te lăsau să pătrunzi dintr-o privire toate tainele din interior, toate amănuntele domestice neglijate de istorici și ale căror secrete civilizațiile le duc cu ele ; fîntînile acelea abia secate, forumul surprins de catastrofă în toiul reparațiilor, și ale cărui coloane, arhitrave gata șlefuite și sculptate așteptau să fie puse la locul lor ; templele acelea dedicate zeilor trecuți în mitologie și împotriva cărora pe atunci nu se ridica nici un ateu ; prăvăliile de unde nu lipseau decît negustorii ; cîrciumile în care se vedea încă pe marmură pata circulară lăsată de cana băutorilor ; cazarma pe ale

cărei coloane zugrăvite cu ocru și minium soldații zgîriaseră caricaturi de combatanți, și acele îngemănate teatre de dramă și de cîntece, care ar putea să reia reprezentațiile dacă trupa de actori transformată în argilă, n-ar fi poate ocupată să astupe cepul unui butoi cu bere sau să muruiască o crăpătură de zid, la fel ca țărîna lui Alexandru sau cea a lui Cezar, după cum sună melancolica reflexie a lui Hamlet.

Fabio urcă pe scena teatrului tragic în timp ce Octavien și Max urcau pînă la ultimele gradene, și de acolo el începu să recite gesticulînd bucățile de poezie ce-i treceau prin minte, spre marea spaimă a șopîrlelor care se împrăștiau scuturîndu-și cozile și ascunzîndu-se printre zidurile ruinate ; și cu toate că vasele de aramă sau de lut, destinate să repercuteze sunetele, nu mai existau, vocea lui nu se auzea mai puțin plină și vibrantă.

Ghidul îi conduse apoi printre culturile care acopereau partea din Pompei rămasă nedezgropată, spre amfiteatru, situat în cealaltă extremitate a orașului. Merseră pe sub arborii ale căror rădăcini se cufundă în acoperișurile edificiilor înmormîntate, sfărîmînd țiglele, despicînd tavanele, dislocînd coloanele, și trecură printre cîmpurile unde legume vulgare cresc peste comori de artă, imagini materiale ale uitării pe care timpul o așterne peste cele mai minunate lucruri.

N-au fost surprinși de amfiteatru. Îl văzuseră pe cel de la Verona, mai vast și la fel de bine conservat, și cunoșteau arhitectura acestor arene antice la fel de bine ca și pe cea a arenelor pentru luptele cu tauri din Spania, care le semăna foarte mult, excepție făcînd soliditatea construcției și frumusețea materialelor.

Făcură deci cale întoarsă, ajunseră pe o scurtătură în strada Fortunei, ascultînd distrați la ghidul care, trecînd prin fața fiecărei case, îi spunea numele ce-i fusese dat cînd a fost descoperită, după anumite particularități caracteristice : — casa Taurului de bronz, casa Faunei, casa

Corăbiei, templul Fortunei, casa lui Meleagru, taverna Fortunei din colţul străzii Consulare, Academia de Muzică, Cuptorul comun. Farmacia, prăvălia Chirurgului, Vama, lăcaşul Vestalelor, hanul lui Albinus, Thermopole, şi aşa mai departe, pînă la poarta ce ducea spre calea Mormintelor.

Această poartă construită din cărămidă şi acoperită de statui, şi ale cărei ornamente au dispărut, avea în arcada sa interioară două jgheaburi adînci prin care aluneca un grilaj mobil, despre care s-ar fi putut crede că este un mijloc de apărare specific pentru donjonurile din evul mediu.

„Cine ar fi bănuit, spuse Max prietenilor săi, că Pompei, oraşul greco-latin, are o închizătoare atît de romantic gotică ? Vă puteţi imagina un cavaler roman întîrziat, sunînd din corn în faţa acestei porţi ca să i se ridice grilajul, ca un paj din secolul al cincisprezecelea ?

— Nimic nu e nou sub soare, răspunse Fabio, şi nici măcar acest aforism nu este nou, pentru că el a fost formulat de Solomon.

— Poate c-o fi ceva nou sub lună ! continuă Octavien zîmbind cu o ironie melancolică.

— Dragul meu Octavien, spuse Max, care în timpul acestei scurte discuţii se oprise în faţa unei inscripţii scrise cu cretă roşie pe zidul exterior, n-ai vrea să vezi luptele de gladiatori ? — Iată afişele : — Luptă şi vînătoare în nonele lui aprilie, — catargele vor fi ridicate — douăzeci de perechi de gladiatori se vor lupta la none, — şi dacă te temi pentru delicateţea tenului tău, poţi fi liniştit, fiindcă se vor întinde pînze ; — dar dacă preferi să te duci la amfiteatru mai devreme, aceştia îşi vor tăia gîtul în zori — *matutini erunt* ; nici că se poate mai multă amabilitate."

Astfel sporovăind, cei trei prieteni mergeau pe calea aceea mărginită de morminte care, după părerile noastre

moderne, ar fi un bulevard cam lugubru pentru un oraş ; dar anticilor nu le oferea aceleaşi triste semnificaţii, căci în mormintele lor, în loc de un oribil cadavru nu se afla decît o mînă de cenuşă, idee abstractă a morţii. Arta înfrumuseţa aceste ultime lăcaşuri, şi, precum spune Goethe, păgînii decorau cu imagini ale vieţii sarcofagele şi urnele.

De aceea, fără îndoială, Max şi Fabio vizitau, cu o curiozitate vioaie şi cu o jovială plenitudine a existenţei pe care nu le-ar fi avut într-un cimitir creştin, aceste monumente funebre atît de vesel aurite de soare şi care, aşezate la marginea drumului, păreau că se leagă încă de viaţă şi nu inspirau nici una din acele reci repulsii, nici una din acele spaime fantastice suscitate de mormintele lugubre. Se opriră în faţa mormîntului preotesei Mammia, lîngă care crescuse un arbore, un chiparos sau un plop ; se aşezară în hemiciclul tricliniului pentru prînzuri funerare, rîzînd de parcă ei ar fi fost moştenitorii ; citiră, făcînd multe glume deochiate, epitafurile lui Novoleja, lui Labeon şi ale familiei Arria, urmaţi de Octavien care părea mai emoţionat decît nepăsătorii săi tovarăşi de soarta acestor răposaţi de acum două mii de ani.

Ajunseră astfel la vila lui Arrius Diomede, una dintre locuinţele cele mai impozante din Pompei. Spre ea urcai pe nişte scări de cărămidă, şi după ce treceai de poarta flancată de două mici coloane laterale, se ajungea într-o curte asemănătoare cu un *patio* [1], ce constituie acel centru al caselor spaniole şi maure şi pe care latinii îl numeau *impluvium* sau *cavaedium ;* patrusprezece coloane de cărămidă îmbrăcate în stuc formau, pe cele patru laturi, un portic sau un peristil acoperit, asemănător cu galeria unei mînăstiri, şi pe sub care se putea circula fără să te temi de ploaie. Pavajul acestei curţi este un mozaic de cărămizi şi marmură albă, de un efect liniştitor şi plăcut ochilor. În mijloc, un bazin de marmură pătrat, ce încă mai există,

[1] Curte interioară a unei case (sp.) (N. t.)

primea apele pluviale care se scurgeau de pe acoperișul porticului. Îți producea o senzație stranie să intri așa în viața antică, și să calci cu ghete de lac marmura tocită de sandalele și de coturnii contemporani cu August și Tiberiu.

Ghidul îi plimbă prin exedră sau salonul de vară, deschis înspre mare pentru a putea pătrunde briza răcoroasă. În încăperea aceea erau primiți musafirii sau se făcea siesta în ceasurile de arșiță, cînd sufla zefirul puternic din Africa ce aducea toropeala și furtunile. Îi duse în basilica, o lungă galerie deschisă care da lumină apartamentelor și unde vizitatorii și clienții așteptau cu nomenclatorul [1], să-i cheme ; în sfîrșit, îi conduse pe terasa de marmură albă de unde privirile cuprind grădinile verzi și marea albastră; apoi le arătă nimphaeumul sau sala de baie, cu pereții zugrăviți în galben, cu coloane de stuc, pavaj de mozaic și cada de marmură care a primit atîtea trupuri fermecătoare ce au pierit ca niște umbre ; *cubiculum*-ul [2], unde au plutit atîtea visuri, și ale cărui alcovuri practicate în perete erau închise cu un *conopeum* sau draperie ale cărei inele de bronz mai zăceau încă pe jos, tetrastilul sau sala de recreație, capela zeilor lari, cabinetul arhivelor, muzeul de tablouri, gineceul sau apartamentul femeilor, alcătuit din mici odăi, în parte ruinate, ai căror pereți mai păstrau urme de picturi și arabescuri ca niște obraji de pe care fardul n-a fost bine șters.

Odată vizita încheiată, coborîră la etajul inferior, căci solul era mult mai jos înspre grădină decît în partea dinspre Calea Mormintelor, traversară opt săli zugrăvite în roșu antic, într-una din ele văzînd scobite nișe arhitecturale ca în vestibulul Sălii ambasadorilor din Alhambra [3], și ajunseră, în fine, într-un soi de pivniță sau beci a cărui

---

[1] *Nomenclator*, a prod. sclav care-i invita pe cei din basilica sau mergea înaintea stăpînului indicîndu-i numele celor întîlniți în cale (lat.) (N. t.)

[2] Cameră de dormit în casele romane (lat.) (N.t.)

[3] Alhambra — palat al regilor mauri la Grenada, în Spania.

destinație era clar arătată de opt amfore de lut așezate pe lîngă perete, care au fost desigur parfumate cu vin de Creta, de Falerno și Massica precum odele lui Horațiu.

O rază de soare pătrundea printr-o răsuflătoare astupată de o tufă de urzici, ale cărei frunze străpunse de lumină se transformau în smaralde și topaze, și acest vesel amănunt natural era un zîmbet bine venit în tristețea acelui loc.

„Aici, spuse ghidul, cu vocea sa indiferentă, al cărei ton se acorda greu cu sensul cuvintelor sale, a fost găsit, printre alte șaptesprezece schelete, cel al femeii al cărei tipar se vede la muzeul din Napoli. Avea inele de aur, și fîșii din tunica ei fină se mai țineau lipite de cenușa tasată care i-a păstrat formele.

Frazele banale ale ghidului îi pricinuiră lui Octavien o vie emoție. Ceru să i se arate locul exact în care fuseseră găsite acele rămășițe prețioase, și dacă n-ar fi fost potolit de prietenii săi s-ar fi lăsat în prada unui lirism exagerat ; pieptul i se umfla, ochii i se înmuiau de lacrimi tăinuite : catastrofa ștearsă de douăzeci de secole de uitare, îl impresiona ca o nenorocire foarte recentă ; moartea unei iubite sau a unui prieten nu l-ar fi îndurerat mai mult, și o lacrimă întîrziată cu două mii de ani căzu, în timp ce Max și Fabio stăteau cu spatele la el, pe locul unde femeia aceea, pentru care el se simți cuprins de o iubire retrospectivă, pierise sufocată de cenușa fierbinte a vulcanului.

— Gata, destul cu arheologia ! strigă Fabio ; căci doar nu vrem să scriem o dizertație despre un ulcior sau o țiglă de pe vremea lui Cezar pentru a deveni membrii vreunei academii de provincie, iar suvenirurile acestea antice îmi fac un mare gol în stomac. Haideți să cinăm, dacă e cumva posibil, la osteria aceea pitorească unde teamă mi-e să nu ne servească cine știe ce beef-steak fosil și ouă proaspete ouate înainte de moartea lui Plinius.

— Nu voi spune ca Boileau: *Un prost are, uneori, și păreri bune*, spuse Max rîzînd, căci ar fi necinstit: dar această idee nu e rea. Ar fi fost totuși mai drăguț să benchetuim aici, într-un tricliniu oarecare, serviți de sclave, precum Lucullus sau Trimalcion. E drept că nu văd multe stridii în lacul Lucrin; calcanii și alți pești din Adriatica lipsesc; mistreții din Apulia nu se văd pe piață; pîinile și turtele cu miere figurează la muzeul din Napoli la fel de tari ca piatra alături de formele lor coclite: macaroanele nefierte, presărate cu *caccia-cavallo*[1], oricît ar fi de detestabile, valorează mai mult decît neantul. Ce părere are scumpul meu Octavien?

Octavien, care regreta nespus de mult că nu se aflase la Pompei în ziua erupției Vezuviului pentru a o salva pe doamna cu inele și pentru a-i merita iubirea, nu auzise nici măcar o frază din această discuție gastronomică. Reținu doar ultimele cuvinte rostite de Max, și cum nu avea chef să se ia la harță făcu, la voia întîmplării, un semn că-i de acord, iar grupul de prieteni își reluă, mergînd pe lîngă zidurile de apărare, drumul spre han.

Li se așternu o masă într-un fel de tindă deschisă, care era și vestibulul osteriei, și ai cărei pereți dați cu var erau împodobiți cu niște mîzgălituri de tablouri pe care hangiul le califica: Salvator Rosa, Espagnolet, cavalerul Massimo și alte nume celebre ale școlii napolitane pe care el se crezu obligat să le ridice în slăvi.

— Venerabile hangiu, spuse Fabio, în van îți desfășori elocvența. Noi nu sîntem englezi, așa că preferăm fetele drăguțe în locul pînzelor vechi. Trimite-ne deci lista de vinuri prin frumoasa aceea cu păr negru și ochi de catifea pe care am zărit-o pe scări.

Hangiul, înțelegînd că musafirii săi nu făceau parte din tagma filistinilor și a burghezilor care pot fi duși de nas, încetă să-și mai laude galeria de tablouri pentru a

---

[1] Corect: *caciocavallo* = cașcaval (it.) (N. t.)

ridica în slăvi vinurile din pivnița sa. În primul rînd, avea toate vinurile din cele mai bune podgorii : Château-Margaux, grand-Lafite, Sillery de Moët, Hochemeyer, Scarlatwine, Porto și porter, ale și gingerbeer, Lacrima-Cristi alb și negru, Capri și Falerno.

— Cum ! ai vin de Falerno, neghiobule, și îl pui în coada înșiruirii tale ; ne faci să ascultăm o litanie oenologică insuportabilă, spuse Max apucîndu-l pe hotelier de gît cu o furie comică ; tu n-ai așadar sentimentul culorii locale ? ești oare nedemn să trăiești în această vecinătate antică ? Măcar e bun vinul tău de Falerno ? a fost tras în amfore sub consulul Plancus ? — *consule Planco.*

— Nu-l cunosc pe consulul Plancus, și vinul meu nu-i ținut în amfore, dar e vechi și costă 10 carlini butelia, răspunse hangiul.

Ziua scăpătase și se lăsase noaptea, o noapte senină și transparentă, mai luminoasă fără îndoială decît amiezile din Londra ; pămîntul avea tonuri de azur și cerul reflexe argintii, neînchipuit de diafane ; aerul era atît de liniștit încît flacăra luminărilor de pe masă nici nu se clintea.

Un tînăr care cînta din fluier se apropie de masă, rămase în picioare, cu ochii ațintiți spre cei trei meseni, într-o atitudine de basorelief, și suflă în instrumentul său cu sunete dulci și melodioase una din cantilenele acelea populare în tonalitate minoră al căror farmec este răscolitor.

Poate că băiatul acela era coborîtor direct din fluierașul care-l preceda pe Duilius [1].

— Cina noastră începe să semene cu o masă antică, nu ne mai lipsesc decît dănțuitoarele din Gades [2] și coronițele de iederă, spuse Fabio umplîndu-și paharul cu vin de Falerno.

[1] Consul roman care a repurtat prima victorie navală împotriva cartaginezilor. (N. t.)

[2] Numele antic al orașului spaniol Cadix. (N. t.)

— Eu mă simt acum în stare să vin cu citate latinești ca un foileton din *Débats* ; îmi amintesc și strofe din ode, adăugă Max.

— Păstrează-le pentru tine, strigară Octavien și Fabio: nimic nu poate fi mai indigest la masă decît latina.

Cînd tinerii discută, cu țigara în gură, cu coatele pe masă, și au în fața lor un anume număr de sticle goale, mai ales dacă vinul are o oarecare tărie, ajung foarte curînd să vorbească despre femei. Fiecare își expuse sistemul său, rezumat cu aproximație în cele ce urmează.

Pe Fabio nu-l interesa decît frumusețea și tinerețea. Voluptuos și posesiv, nu-și făcea iluzii și în dragoste nu avea nici un fel de prejudecăți. O țărancă îi plăcea la fel de mult ca o ducesă, dacă era frumoasă ; trupul îl interesa mult mai mult decît rochia ; drept care făcea mare haz de unii prieteni îndrăgostiți de cîțiva metri de dantelă și mătase, și spunea că ar fi fost mult mai logic să fie îndrăgostiți de rafturile unui negustor de articole de lux. Aceste păreri, foarte rezonabile în fond, și pe care el nu și le ascundea, îl făcea să treacă drept un om excentric.

Lui Max, care era mai puțin artist decît Fabio, nu-i plăceau decît situațiile dificile, intrigile complicate ; căuta rezistența pentru a o învinge, virtutea pentru a o seduce și se purta în dragoste de parcă ar fi jucat o partidă de șah, cu lovituri meditate îndelung, cu efecte incerte, surprize și stratageme demne de Polib. Într-o reuniune mondenă, femeia care părea să-i arate cea mai puțină simpatie era aleasă ca țintă a atacului său ; s-o facă să treacă de la aversiune la iubire prin tranziții abile era pentru el o delicioasă plăcere ; să înfrîngă inimile care-l respingeau, să îmblînzească voințele ce se răzvrăteau împotriva lui i se părea triumful cel mai plăcut. La fel ca anumiți vînători care gonesc prin cîmpii, păduri și puste, pe ploaie, pe soare sau pe zăpadă, sleiți de osteneală și cu o ardoare pe care nimic nu le-o potolește, pentru un vînat de nimic pe care

de cele mai multe ori nici măcar nu-l mănîncă, Max, de îndată ce-şi ajungea prada, nu-i mai păsa de ea, şi pornea aproape imediat să caute altceva.

Octavien mărturisea că realitatea nu-l încînta deloc, nu pentru că şi-ar fi făcut visuri de licean plămădite din crini şi trandafiri ca un madrigal de Demoustier, ci pentru că orice frumuseţe era înconjurată de prea multe detalii prozaice şi respingătoare ; de prea mulţi taţi flecari şi decoraţi ; de mame cochete, purtînd flori naturale în părul lor fals ; de verişori îmbujoraţi care meditau la declaraţii de amor ; de mătuşi ridicole, îndrăgostite de căţeluşii lor. O gravură în aqua-tinta după Horace Vernet sau Delaroche, agăţată în camera unei femei, i-ar fi fost de ajuns pentru a stîrni în el un început de pasiune. Mai mult poet decît îndrăgostit, pretindea o terasă la Isola-Bella, pe malul lacului Magiore, într-o noapte cu lună, pentru a crea cadrul unei întîlniri amoroase. Ar fi vrut să-şi smulgă iubirea din mijlocul vieţii comune şi să mute scena dragostei printre stele. De aceea s-a îndrăgostit rînd pe rînd, cu o pasiune imposibilă şi nebunească, de toate marile figuri feminine conservate prin artă sau istorie. Precum Faust, o iubise pe Elena, şi ar fi vrut ca undele veacurilor să aducă pînă la el una din acele sublime personificări ale dorinţelor şi visurilor omeneşti, ale căror forme, invizibile pentru ochii oamenilor de rînd, subzistă necontenit în spaţiu şi timp. Şi-a alcătuit un serai ideal cu Semiramida, Aspasia, Cleoptra, Diana de Poitiers, Jeanne d'Aragon. Uneori iubea statuile, şi o dată, trecînd la muzeu prin faţa lui Venus din Milo, a exclamat : „Oh ! cine-ţi va reda braţele ca să mă striveşti la pieptul tău de marmură !" La Roma, văzînd nişte cosiţe exhumate dintr-un mormînt antic a fost cuprins de un delir bizar ; a încercat, cu ajutorul a două sau trei şuviţe obţinute de la un paznic cu bani grei, şi date unei somnambule vestite, să evoce umbra şi forma femeii moarte ; numai că fluidul conductor se eva-

porase după atîta amar de timp, și apariția n-a putut fi scoasă din noaptea eternă.

Așa cum Fabio bănuise în fața vitrinelor din Studj, tiparele culese din pivnița vilei lui Arrius Diomedes stîrniră în Octavien elanuri nebunești spre un ideal retrospectiv ; încerca să iasă din timp și din viață și să-și transpună sufletul în secolul lui Titus.

Max și Fabio se retrăseseră în odăile lor și, cu capul cam îngreuiat de clasicele fumuri de Falerno, adormiră imediat. Octavien, care de multe ori lăsase paharul neatins în fața lui, nevoind să tulbure printr-o beție grosolană beția poetică ce clocotea în creierul său, își dădu seama după agitația nervilor că n-o să poată dormi, și ieși din osterie cu pași ușori, ca să-și răcorească fruntea și să-și liniștească gîndurile în aerul nopții.

Fără să-și dea seama, picioarele îl purtară spre intrarea prin care se pătrundea în orașul mort, unde el înlătură bariera de lemn ce o închidea și porni la întîmplare printre ruine.

Luna lumina cu strălucirea ei albă casele pale, împărțind străzile în două : o parte în lumină argintată și o alta în umbră albăstrie. Această zi nocturnă, cu culorile ei spălăcite, ascundea degradarea edificiilor. Nu se mai remarcau, așa cum se întîmpla în lumina crudă a soarelui, coloanele trunchiate, fațadele brăzdate de crăpături, acoperișurile surpate de erupție ; părțile lipsă se completau prin semitonuri, și o rază ce apărea brusc, ca o tușă de sentiment în schița unui tablou, indica un întreg ansamblu prăbușit. Geniile taciturne ale nopții păreau să fi reparat cetatea fosilă pentru cine știe ce reprezentare a unei vieți fantastice.

Uneori chiar și lui Octavien i se părea că vede strecurîndu-se forme omenești nedeslușite prin întuneric ; dar ele se risipeau de îndată ce atingeau porțiunea luminată. Șușoteli înfundate, o rumoare nedefinită pluteau în tăcere. Octavien le atribui la început oboselii ochilor săi,

sau unei vijiieli în urechi, — așa cum puteau, de asemenea, fi un joc optic, un suspin al brizei marine, sau fuga printre urzici a unei șopîrle ori a unui șarpe, căci în natură totul trăiește, chiar și moartea, totul e zgomot, chiar și tăcerea. Cu toate acestea, el încercă un fel de spaimă involuntară, un ușor frison care putea fi pricinuit de aerul rece al nopții, făcînd să i se înfioare pielea. Întoarse de două sau de trei ori capul ; nu se mai simțea singur ca mai adineauri în orașul pustiu. Prietenii săi avuseseră aceeași idee ca el și îl căutau acum printre ruine ? Formele acelea pe care le întrezărise, zgomotele nedeslușite de pași, erau Max și Fabien mergînd și discutînd, și dispărînd după un colț la o răscruce ? Octavien își dădea seama după tulburarea sa că această explicație foarte naturală nu era cea adevărată, și raționamentele pe care le făcea cu privire la toate acestea în sinea lui nu îl convingeau. Singurătatea și întunericul se populaseră cu ființe invizibile pe care el le stînjenea ; nimerise peste un mister și se părea că așteptau plecarea lui ca să înceapă. Acestea erau ideile extravagante care-i treceau prin minte și cărora ceasul, locul și miile de amănunte alarmante le dădeau multă verosimilitate, așa cum lesne vor înțelege cei ce s-au pomenit noaptea în mijlocul unor vaste ruine.

Trecînd prin fața unei case pe care o remarcase în timpul zilei iar acum era puternic luminată de lună, el văzu, apărîndu-i într-o perfectă stare de conservare, un portic a cărui arhitectură încercă s-o reconstituie : patru coloane dorice, cu caneluri pînă la jumătatea înălțimii, și cu trunchiul înfășurat parcă într-o draperie de purpură colorată într-o nuanță de minium, susțineau un ciubuc acoperit cu ornamente policrome, pe care decoratorul părea să le fi terminat ieri ; pe fața laterală a porții un dulău de Laconia, executat în culori diluate în ceară și însoțit de inscripția sacramentală : *Cave canem* [1], lătra la lună

[1] *Cave canem* — echivalentul lui „ciine rău" (lat.) (N. t.)

și la vizitatori cu o furie pictată. Pe pragul de mozaic cuvîntul *Have* [1], în litere osce și latine, saluta oaspeții cu silabele sale amicale. Casa se înălțase cu un etaj, și acoperișul de țigle dantelate de o acroteră de bronz, îi proteja profilul intact sub albastrul ușor al cerului pe care păleau cîteva stele.

Această ciudată restaurare, făcută de după-amiaza pînă seara de către un arhitect necunoscut, îl preocupa foarte mult pe Octavien care era sigur că văzuse această casă în aceeași într-o jalnică stare de ruină. Misteriosul constructor lucrase foarte repede, căci și locuințele vecine aveau același aspect recent și nou ; toate coloanele aveau capitelii ; nici o piatră, nici o cărămidă, nici o fărîmă de stuc, nici o unghie de zugrăveală nu lipsea din pereții strălucitori ai fațadelor, și prin interestițiile peristilurilor se întrezăreau, în jurul bazinului de marmură din *cavaedium*, oleandri roz și albi, arbuști de mirt și rodii. Toți istoricii s-au înșelat ; erupția nu avusese loc, sau acele timpului fuseseră date înapoi cu douăzeci de ore seculare pe cadranul eternității.

Octavien, surprins la culme, se întreba dacă nu cumva doarme pe picioare și umblă în vis. Se interoga cu toată seriozitatea încercînd să-și dea seama dacă nu nebunia făcea să danseze vedenii pe dinaintea lui ; fu obligat să recunoască însă că nu era nici adormit nici nebun.

În atmosferă se petrecu o schimbare ciudată ; vagi nuanțe de roz se amestecau, prin degradeuri de violet, cu lucirile azurii ale lunii ; cerul se lumina spre margini ; ai fi zis că se crapă de ziuă. Octavian își scoase ceasornicul, care arăta miezul nopții. Temîndu-se că poate s-a oprit, apăsă pe resortul de repetiție ; soneria sună de douăsprezece ori ; era într-adevăr miezul nopții, și totuși se lumina din ce în ce mai mult, luna se topea în azurul din ce în ce mai luminos ; răsărea soarele.

---

[1] *Have !* sau *Ave !* — Salut ! (lat.) (N. t.)

Atunci Octavien, care pierduse orice noţiune a timpului, se putu convinge că se plimbă nu într-un Pompei mort, cadavru rece de oraş ce-a fost pe jumătate scos din giulgiu, ci într-un Pompei viu, tînăr, intact, pe care nu se scurseseră torentele de noroi incandescent din Vezuviu.

O minune uluitoare îl strămuta pe el, francez din secolul al nouăsprezecelea, în vremea lui Titus, nu în închipuire ci în realitate, sau aducea în faţa lui, din adîncul trecutului, un oraş distrus cu locuitorii lui dispăruţi ; căci un bărbat îmbrăcat în veşminte antice tocmai ieşea dintr-o casă învecinată.

Bărbatul acesta avea părul tăiat scurt şi barba rasă, purta o tunică de culoare brună şi o mantie cenuşie, ale cărei poale erau suflecate ca să nu-l stînjenească la umblet ; mergea repede, aproape alergînd, şi trecu pe lîngă Octavien fără să-l vadă. De braţ îi atîrna un coş de nuiele şi se îndrepta spre Forum Nundinarium ; — era un sclav, un Davus oarecare ce mergea la piaţă ; nici o îndoială în privinţa asta.

Se auziră zgomote de roţi şi un car antic, tras de patru boi şi încărcat cu legume, intră pe uliţă. Alături de atelaj mergea un boar cu pulpele goale şi arse de soare, încălţat cu sandale şi îmbrăcat cu un fel de cămaşă de pînză încreţită deasupra centurii ; o pălărie de pai conică, aruncată pe spate şi agăţată de gît cu o panglică, lăsa să i se vadă capul de un tip necunoscut astăzi, fruntea îngustă şi noduroasă, părul negru şi creţ, nasul drept, ochii liniştiţi precum ai boilor săi, grumazul de Hercule rural. Îşi îmboldea vitele cu gravitate, folosindu-se de o ţepuşe, într-o atitudine de statuie care l-ar fi extaziat pe Ingres.

Bouarul îl zări pe Octavien şi păru surprins, dar îşi văzu de drum ; îşi întoarse capul o singură dată negăsind, fără îndoială, nici o explicaţie pentru înfăţişarea acestui personaj ciudat şi lăsînd, cu placida sa stupiditate rustică, dezlegarea enigmei pe seama altora mai abili.

Se iviră de asemenea și cîțiva țărani campanieni, mînînd înaintea lor măgari încărcați cu burduful de vin, și sunînd din clopoței de aramă ; fizionomia lor se deosebea de cea a țăranilor de astăzi așa cum o medalie se deosebește de un bănuț.

Orașul se popula încetul cu încetul precum un tablou de dioramă, la început pustiu, și pe care o schimbare a iluminării îl animă cu personaje invizibile pînă atunci.

Sentimentele pe care le încerca Octavien își schimbaseră natura. Mai adineauri, în întunericul înșelător al nopții, era prada acelei neliniști de care nici cei mai curajoși nu pot scăpa, găsindu-se în împrejurări îngrijorătoare și fantastice cărora rațiunea nu le poate găsi nici o explicație. Valul de spaimă se schimbase în profundă uimire ; nu se putea îndoi, dată fiind limpezimea percepțiilor, de mărturiile simțurilor sale, și totuși ceea ce vedea era cu desăvîrșire de necrezut. Neconvins încă pe deplin, căuta prin constatarea unor mărunte detalii reale să-și demonstreze că nu era jucăria unei halucinații. Nu fantome defilau prin fața ochilor săi, căci lumina vie a soarelui le învăluia într-o realitate de netăgăduit, iar umbrele lor alungite de razele dimineții se proiectau pe trotuare și ziduri. Neînțelegînd nimic din ceea ce i se întîmpla, Octavien, încîntat în fond că vede unul din visurile sale cele mai dragi îndeplinindu-se, nu se mai împotrivi aventurii sale și se lăsă în voia tuturor minunilor de care era înconjurat, fără să mai încerce să-și dea seama ce anume se petrece ; își spuse că, deoarece în virtutea unei puteri misterioase îi era dat să trăiască vreo cîteva ore într-un veac dispărut, nu își va pierde vremea căutînd soluții pentru o problemă de neînțeles, și își continuă drumul fără șovăială, privind în dreapta și în stînga acest spectacol atît de vechi și atît de nou pentru el. Dar în care epocă din istoria Pompeiului fusese transportat ? O inscripție a edilității gravată pe un zid îl lămuri, după numele unor per-

sonalități ale vieții publice, că era pe la începutul domniei lui Titus, adica prin anul 79 al erei noastre. Prin minte îi trecu subit un gînd ; femeia al cărei tipar îl admirase la muzeul din Napoli trăia, desigur, deoarece erupția Vezuviului în care ea pierise avusese loc la 24 august în același an ; putea deci s-o regăsească, s-o vadă, să-i vorbească.. Dorința nebună pe care o simțise la vederea cenușii aceleia mulate pe conturuți divine avea poate să fie împlinită, căci neîndoielnic nimic nu era cu neputință unei iubiri ce izbutise să dea timpul înapoi și să treacă de două ori același ceas prin clepsidra eternității.

În timp ce Octavien se complăcea în aceste reflecții, frumoase fete se îndreptau spre fîntîni, sprijinind cu vîrfurile degetelor lor albe urnele așezate în echilibru pe cap ; patricieni în togi albe bordate cu benzi de purpură se îndreptau spre forum, urmați de cortegiul lor de clienți. Cumpărătorii se înghesuiau prin prăvăliile ce erau desemnate prin firme sculptate și pictate, și care semănau prin micimea și forma lor cu dughenile maure din Alger ; deasupra majorității acestor dughene, un glorios falus din lut ars, colorat, și inscripția *hic habitat felicitas* [1] stăteau mărturie a precauțiilor superstițioase luate împotriva deochiului ; Octavien văzu chiar o prăvălie de amulete ale cărei rafturi erau pline de coarne, de ramuri de coral bifurcate și de mici Priapi de aur, cum se mai găsesc încă și astăzi la Napoli, și care te păzesc de vrăji ; și își spuse în sinea lui că o superstiție durează mai mult decît o religie.

Mergînd pe trotuarul ce mărginește fiecare stradă din Pompei și le ia astfel englezilor întîietatea aceștei invenții, Octavien se pomeni față în față cu un tînăr frumos, cam de aceeași vîrstă cu el, îmbrăcat într-o tunică de culoarea șofranului și înfășurat într-o mantie din lînă fină, albă, suplă precum cașmirul. Vederea lui Octavien, cu o

[1] Aici sălășluiește fericirea (lat.) (N. t.)

ingrozitoare pălărie modernă în cap. îmbrăcat cu o meschină nedingotă neagră, întemnițat în pantalonii strîmți, cu picioarele strînse în ghetele lucitoare, păru să-l surprindă pe tînărul pompeian, așa cum și pe noi ne-ar mira dacă am vedea pe bulevardul Gand un indian din Iowa sau un botocudo cu pene, colier din gheare de urs și tatuaje ciudate. Dar fiind un tînăr bine crescut nu începu să rîdă în nasul lui Octavien, și făcîndu-i-se milă de sărmanul barbar rătăcit în cetatea aceea greco-latină, îi spuse cu o voce limpede și blîndă :

— Advena, salve [1].

Nimic nu putea fi mai firesc decît ca un locuitor din Pompei, sub domnia divinului împărat Titus, foarte puternic și foarte august, să se exprime în latină, și totuși Octavien tresări auzind această limbă moartă rostită de o gură vie. Se felicită că a fost totdeauna tare la latină și că fusese premiat la concursul general. Latina învățată la universitate îi servea în această ocazie unică, și, încercînd să-și amintească cele învățate la cursuri, răspunse la salutul pompeianului în stilul din *De viris illustribus* sau din *Selecta e profanis*, suficient de inteligibil, dar cu un accent parizian care-l făcu pe tînăr să zîmbească.

— Poate că ți-e mai ușor să vorbești grecește, spuse pompeianul ; cunosc și această limbă, pentru că mi-am făcut studiile la Atena.

— Știu greacă mai puțină decît latină, răspunse Octavien ; eu sînt din țara galilor, din Paris, din Lutetia.

— Cunosc această țară. Strămoșul meu a făcut războiul în Galia sub marele Iulius Cezar. Dar porți un costum foarte ciudat. Galii pe care i-am văzut la Roma erau cu totul altfel îmbrăcați.

Octavien încercă a-l face pe tînărul pompeian să înțeleagă că de la cucerirea Galiei de către Cezar s-au scurs

[1] Salut, străine (lat.) (N. t.)

douăzeci de secole, și că lumea s-a schimbat ; numai că acesta nu înțelegea nimic, ceea ce nici nu era de mirare.

— Mă numesc Rufus Holconius, și casa mea e și a ta, îi spuse tînărul ; dacă însă crezi că te simți mai în largul tău într-o tavernă, poți fi bine găzduit la hanul lui Albinus, aproape de poarta cartierului Augustus Felix, ca și la cel al lui Sarinus, fiul lui Publius, din preajma celui de-al doilea turn ; dacă vrei, pot să-ți slujesc de ghid în acest oraș necunoscut ție ; îmi placi, tinere barbar, deși ai încercat să-ți bați joc de credulitatea mea pretinzînd că împăratul Titus, care domnește acum, e mort de două mii de ani, și că Nazariteanul, ai cărui infami sectanți, unși cu smoală, au iluminat grădinile lui Nero, tronează singur ca stăpîn în cerul pustiu, din care marii zei s-au prăbușit. Pe Polux ! adăugă el aruncînd ochii pe o inscripție roșie scrisă la colțul unei străzi, ai sosit la țanc, se reprezintă piesa *Casina* de Plaut, recent reluată ; e o curioasă și bufonă comedie care te va amuza, chiar dacă n-ai înțelege decît pantomima. Urmează-mă, căci în curînd va începe spectacolul ; voi aranja să fii așezat în banca oaspeților și a străinilor."

Și Rufus Holconius se îndreptă în direcția micului teatru comic pe care cei trei prieteni îl vizitaseră în cursul zilei.

Francezul și cetățeanul din Pompei o luară pe strada Fîntînii Abundenței, apoi pe cea a Teatrelor, trecură prin fața colegiului și templului zeiței Isis, a atelierului sculptorului de statui, și intrară în Odeon, zis și teatrul comic, printr-o poartă laterală. Grație recomandării lui Holconius, Octavien fu plasat aproape de *proscaenium*, adică într-un loc ce ar corespunde cu benoarele noastre. Toate privirile se îndreptară imediat spre el cu o curiozitate binevoitoare, și un ușor murmur se deslusi în amfiteatru.

Piesa nu începuse încă ; Octavien profită de ocazie pentru a privi sala. Gradenele semicirculare, terminate de fiecare parte printr-o splendidă labă de leu sculptată în

lavă de Vezuviu, porneau lărgindu-se de la un spațiu gol corespunzător parterului nostru, dar mult mai restrîns, și pavat cu mozaic de marmură grecească ; o gradenă mai lată forma din loc în loc cîte o zonă distinctă, și patru scări corespunzînd celor patru porți și urcînd de la bază spre ultimul rînd al amfiteatrului îl împărțeau în cinci secțiuni mai late sus decît jos. Spectatorii cu bilete — de fapt mici lame de fildeș pe care erau indicate — cu ajutorul unui număr de ordine, travea, secțiunea și gradena, împreună cu titlul piesei reprezentate și numele autorului — ajungeau cu ușurință la locurile lor. Magistrații, nobilii, bărbații căsătoriți, tinerii, soldații, ale căror coifuri de bronz se vedeau lucind, ocupau rînduri separate. Ofereau o admirabilă priveliște togile elegante și amplele mantii albe bine drapate, etalate pe primele gradene și constrastînd cu variatele podoabe ale femeilor, plasate deasupra lor, și cu pelerinele cenușii ale oamenilor din popor, așezați în băncile superioare, aproape de coloanele care susțineau acoperișul și lăsau să se zărească, prin interstițiile lor, un cer de un albastru intens precum piatra vînătă : o ploaie fină, de apă aromată cu șofran, cădea în picături imperceptibile din frize și parfuma aerul pe care îl răcorea. Octavien se gîndea la emanațiile fetide ce viciază atmosfera teatrelor noastre, atît de incomode încît pot fi considerate adevărate locuri de tortură, și găsea că civilizația n-a făcut prea mari progrese.

Cortina, susținută de o grindă transversală, coborî în fosa din fața scenei, muzicanții se instalară în tribuna lor, și Prologul apăru, înveșmîntat grotesc și purtînd pe cap o mască diformă, adaptată ca o cască.

Prologul, după ce salută asistența și ceru să fie aplaudat, începu o argumentație bufonă. „Piesele vechi, spunea el, erau ca vinul, care devine mai bun cu trecerea anilor, și *Casina*, atît de plăcută vîrstnicilor, nu poate fi mai puțin plăcută tinerilor ; toți puteau găsi în ea prilej de desfătare : unii pentru că o cunoșteau, alții pentru că nu o

cunoștenu. Dealtminteri, piesa va fi jucată cu toată grija și se cuvenea să o asculți cu sufletul eliberat de orice preocupări, fără să te gîndești nici la datorii, nici la creditori, căci nu te aresteează la teatru ; era o zi fericită, vremea era frumoasă și alcionii planau peste forum". Apoi făcu o analiză a piesei pe care actorii urmau s-o prezinte, cu o amănunțime ce dovedea că surpriza nu prea făcea parte din plăcerile pe care anticii le gustau la teatru : povesti cum Stalino, îndrăgostit de frumoasa sa sclavă Casina, vrea s-o mărite cu arendașul său Olimpio, soț îngăduitor pe care el îl va înlocui în noaptea nunții : și cum Licostrata, soția lui Stalino, ca să împiedice desfrîul viciosului ei soț, vrea s-o unească pe Casina cu rîndașul Calinus, cu gîndul de a veni în ajutorul iubirii fiului ei : în sfîrșit, felul cum Stalino, dus de nas, crede că o tînără sclavă deghizată este Casina, pe cînd aceasta, recunoscută liberă și născută din părinți cu stare, se căsătorește cu tînărul stăpîn, pe care-l iubește și de care este iubită.

Tînărul francez privea distrat la actorii care, purtînd măști cu guri de bronz, evoluau pe scenă ; sclavele alergau încoace și-ncolo simulînd graba ; bătrînul își lăsa-n jos capul și își întindea mîinile tremurătoare ; matroana, vorbind răstit, ursuză și disprețuitoare, își da importanță și își certa soțul spre marele amuzament al sălii. Toate personajele acestea intrau și ieșeau prin trei uși practicate în peretele din fund și care comunicau cu foaierul actorilor. Casa lui Stalino ocupa un colț al teatrului, și cea a vechiului său prieten Alcesimus se afla în fața ei. Acest decor, deși bine executat, era mai degrabă reprezentativ pentru ideea unui loc decît pentru locul în sine, precum culisele nedeslușite ale teatrului clasic.

Cînd cortegiul nupțial, conducînd-o pe falsa Casina, își făcu intrarea în scenă, un uriaș hohot de rîs, precum cel pe care Homer îl atribuie zeilor, izbucni de pe toate băncile amfiteatrului, și tunete de aplauze făcură să vi-

breze ecourile incintei ; dar Octavien nu mai asculta și nu mai privea.

Pe travea femeilor tocmai zărise o creatură de o frumusețe minunată. Din clipa aceea, încîntătoarele chipuri ce-i atrăseseră privirile se eclipsară ca stelele în fața lui Phoebus [1] ; toate se risipeau, toate dispăreau ca într-un vis ; o ceață estompă gradenele pline de lume și vocile țipătoare ale actorilor păreau că se pierd într-o depărtare infinită.

Octavien parcă primise în inimă o comoție electrică, și i se părea că din pieptul lui țîșneau scîntei cînd privirea acelei femei se îndrepta spre el.

Era brunetă și palidă ; părul ei ondulat și creț, negru ca cel al Nopții, era ușor ridicat spre tîmple, după moda grecească, iar pe chipul ei mat străluceau doi ochi întunecați și blînzi, încărcați de o inefabilă expresie de tristețe voluptuoasă și de plictis pasionat ; gura, disprețuitor arcuită spre colțuri, contrasta, prin ardoarea vie a purpurei sale înflăcărate, cu albeața liniștită a feței ; gîtul ei avea acea frumoasă linie pură care astăzi nu se mai regăsește decît în statui. Brațele-i erau goale pînă la umeri, și, din vîrfurile sînilor ei orgolioși, ce-i ridicau tunica de un roz-mov, porneau două falduri despre care s-ar fi putut crede că sînt cioplite în marmură de Phidias sau Cleomene.

La vederea acestor sîni de un contur atît de desăvîrșit, de o formă atît de pură, Octavien se simți stăpînit de o tulburare magnetică ; i se părea că rotunjimile acelea se adaptau perfect la tiparul de la muzeul din Napoli care-l aruncase într-o atît de înflăcărată reverie, și o voce îi striga în adîncul inimii că femeia era într-adevăr femeia sufocată de cenușa Vezuviului în vila lui Arrius Diomedes. Prin ce miracol o vedea el acum vie, asistînd la spectacolul cu piesa *Casina* de Plaut ? Nu căuta să-și explice ;

---

[1] Zeul soarelui (Apolo). (N. t.)

dealtfel, cum de se găsea acolo chiar el însuși ? Accepta prezența sa așa cum în vis accepți intervenția unor persoane moarte de multă vreme și care acționează totuși, părînd că sînt vii ; dealtminteri emoția nu-i mai îngăduia să facă nici un raționament. Pentru el, roata timpului sărise de pe osie, și dorința lui învingătoare își alegea locul printre veacurile trecute ! Se găsea față în față cu himera sa, una dintre cele mai fanteziste, o himeră retrospectivă. Viața-i devenea dintr-o dată deplină.

Privind chipul acela atît de calm și atît de pasionat, atît de rece și atît de înflăcărat, atît de mort și atît de viu, înțelese că avea în față prima și ultima lui iubire, cupa supremei beții ; simți risipindu-se ca niște umbre ușoare amintirile tuturor femeilor pe care crezuse că le-a iubit și sufletul său deveni străin de toate emoțiile anterioare. Trecutul dispăru.

Între timp, frumoasa pompeiană, cu bărbia sprijinită în palmă și părînd că se interesează numai de spectacol, îi arunca lui Octavien privirea catifelată a ochilor ei ca noaptea, și această privire ajungea la el grea și arzătoare ca un șuvoi de plumb topit. Apoi se aplecă spre urechea unei fete ce ședea alături de ea.

Spectacolul se termină ; lumea se scurgea prin porțile amfiteatrului. Octavien, fără să-i mai pese de bunele oficii ale ghidului său Holconius, se avîntă spre ieșirea cea mai apropiată. Abia ajunse la ușă că o mînă îl apucă de braț și o voce de femeie îi spuse foarte încet, dar în așa fel încît să audă fiecare cuvînt :

„Eu sînt Tyche Novoleja, slujnica pentru plăceri a Arriei Marcella, fiica lui Arrius Diomede. Stăpîna mea vă iubește, urmați-mă."

Arria Marcella tocmai se urcase în litiera sa purtată de patru voinici sclavi sirieni, goi pînă la brîu și ale căror piepturi de bronz străluceau în soare. Perdeaua litierei se dădu puțin la o parte și o mînă palidă, înstelată de inele, făcu spre Octavien un semn prietenos, parcă pentru a în-

tări cuvintele slujnicei. Perdeaua de purpură se închise la loc, iar litiera se îndepărtă în pasul cadențat al sclavilor.

Tyche îl conducea pe Octavien pe drumuri ocolite, trecea dintr-o stradă într-alta călcînd cu sprinteneală pe pietrele distanțate unele de altele care legau trotuarele și printr-al căror făgaș se învîrteau roțile carelor, descurcîndu-se prin labirintul acela cu precizia pe care ți-o dă obișnuința cu orașul. Octavien băgă de seamă că treceau prin cartiere ale Pompeiului pe care săpăturile nu le descoperiseră încă și, în consecință, îi erau total necunoscute. Această împrejurare ciudată printre atîtea altele nu îl miră. Era hotărît să nu se mai mire de nimic. În toată fantasmagoria aceea arhaică, ce l-ar fi făcut pe un iubitor de antichități nebun de fericire, el nu mai vedea decît ochii negri și adînci ai Arriei Marcella și sînii aceia superbi, învingători ai veacurilor, pe care însăși distrugerea a voit să-i păstreze.

Ajunseră la o poartă ascunsă, care se deschise și se închise imediat, și Octavien se găsi într-o curte împrejmuită de coloane de marmură grecești, în stil ionic, pictate pînă la jumătatea înălțimii lor într-un galben țipător, și avînd capitelul înnobilat cu ornamente roșii și albastre ; o ghirlandă verde își agăța frunzele-i mari, în formă de inimă, de ieșindurile arhitecturii, asemenea unui arabesc natural, iar lîngă un bazin împrejmuit de plante, un flamingo roz stătea într-un picior, floare de pene printre florile vegetale.

Panouri de fresce reprezentînd arhitecturi capricioase sau peisaje fanteziste decorau zidurile. Octavien văzu toate amănuntele acestea în fugă, căci Tyche îl dădu pe mîna sclavelor scăldătoare care-i puseră nerăbdarea la încercare cu toate rafinamentele termelor antice. După ce trecu prin grade diferite de căldură vaporizată, suportă peria aspră de masaj, simți cum șiroiesc pe el cosmeticele și uleiurile parfumate, fu îmbrăcat într-o tunică albă și o

regăsi la cealaltă ușă pe Tyche care-l luă de mînă și-l conduse într-o altă sală foarte împodobită.

Pe plafon erau pictați — cu o puritate a desenului, cu o strălucire coloristică și o libertate a tușei în care se simțea mîna maestrului, nu îndemînarea vulgară a unui decorator oarecare Marte, Venus și Amor ; o friză compusă din cerbi, iepuri și păsări jucîndu-se prin frunzișuri domnea deasupra căptușelii din lespezi de marmură ; mozaicul pardoselii, lucrare minunată, datorată poate lui Sosimus din Pergam, reprezenta resturile unui banchet executate cu o artă care te iluziona.

În fundul sălii, pe un *biclinium* sau pat pentru două persoane, era întinsă Arria Marcella, sprijinită într-un cot, într-o atitudine voluptuoasă și senină, care amintea de femeia culcată a lui Phidias de pe frontonul Partenonului ; încălțămintea ei, brodată cu perle, zăcea în fața patului, și frumoasele ei picioare albe, mai pure și mai albe decît marmura, ieșeau de sub o ușoară cuvertură de byssus [1] cu care ea era învelită.

Doi cercei în formă de balanță și purtînd perle pe fiecare talger tremurau în lumină de-a lungul obrajilor ei pali ; un colier din bule de aur, de care erau agățate boabe alungite în formă de pară, îi atîrna pe pieptul lăsat pe jumătate dezvelit de cutele neglijente ale unui peplum de culoarea paiului cu bordură grecească neagră ; o bentiță neagră și aurie era petrecută și strălucea din loc în loc prin părul ei de abanos ; căci își schimbase costumul cînd se întorsese de la teatru ; și în jurul brațului ei, ca aspida în jurul brațului Cleopatrei, un șarpe de aur, cu ochi de pietre scumpe, se încolăcea de mai multe ori și căuta să-și muște coada.

O măsuță cu picioare de grifon, încrustată cu sidef, argint și fildeș, era așezată lîngă patul dublu, încărcată

[1] Țesătură fină ; materia primă din care se confecționa țesătura. (N. t.)

fiind cu diferite mîncăruri servite pe tăvi de argint, de aur, sau de lut smălţuit cu picturi preţioase. Printre ele se vedea o pasăre din Phaz culcată în propriile-i pene şi diverse fructe pe care timpul diferit de coacere le împiedica să se întîlnească la un loc.

Toate păreau să arate că este aşteptat un oaspete : flori proaspete erau presărate pe jos, şi amfore de vin erau cufundate în urne pline cu zăpadă.

Arria Marcella îi făcu semn lui Octavien să se întindă alături de ea pe biclinium şi să mănînce şi el ; pe jumătate nebun de surpriză şi iubire, tînărul luă la întîmplare cîteva îmbucături de pe tăvile ce i le ofereau nişte micuţi sclavi asiatici cu părul creţ, îmbrăcaţi în tunici scurte. Arria nu mînca, dar ducea adesea la buze un vas de culori opaline umplut cu un vin de un purpuriu întunecat ca sîngele închegat ; pe măsură ce bea, o imperceptibilă îmbujorare i se urca în obraji din inima-i ce nu mai bătuse de atîţia ani ; totuşi, braţul ei gol, pe care Octavien îl atinsese uşor cînd îşi ridicase cupa, era rece ca pielea de şarpe sau ca marmura unui mormînt.

— Ah ! cînd te-ai oprit la Studj ca să contempli bucata aceea de noroi împietrit care păstra forma mea, spuse Arria Marcella întorcînd privirea-i umedă spre Octavien, şi cînd gîndul tău s-a avîntat cu ardoare spre mine, sufletul meu l-a simţit în această lume în care eu plutesc invizibilă pentru ochii grosolani ; credinţa face zeul şi iubirea face femeia. Nu eşti cu adevărat moartă decît atunci cînd nu mai eşti iubită ; dorinţa ta mi-a redat viaţa, puterea de evocare a inimii tale a suprimat distanţele ce ne despărţeau.

Ideea evocării prin iubire exprimată de tînăra femeie intra în credinţele filozofice ale lui Octavien, credinţe pe care noi înşine înclinăm a le împărtăşi.

Într-adevăr, nimic nu moare, totul există mereu ; nici o forţă nu poate nimici ceea ce a fost o dată. Orice ac-

ţiune, orice cuvînt, orice formă, orice gînd căzut în oceanul universal al lucrurilor, produce în el cercuri ce se lărgesc necontenit pînă la marginile eternităţii. Aparenţa materială nu dispare decît pentru privirile vulgare, iar spectrele ce se detaşează din ea populează infinitul. Paris continuă s-o răpească pe Elena într-o regiune necunoscută a spaţiului. Galera Cleopatrei îşi umflă pînzele de mătase pe azurul unui Cidnus ideal. Cîteva spirite pasionate şi puternice au putut să aducă la ele secole scurse în aparenţă, şi să reînvie personaje moarte pentru restul lumii. Faust a avut ca iubită pe fiica lui Tindar, şi a condus-o din fundul abisurilor misterioase ale lui Hades în castelul său gotic. Octavien trăise o zi sub domnia lui Titus şi se făcuse iubit de Arria Marcella, fiica lui Arrius Diomedes, culcată în clipa aceea alături de el pe un pat antic într-un oraş care pentru toată lumea era distrus.

— După dezgustul meu faţă de alte femei, răspunse Octavien, după reveria invincibilă ce mă îndrepta spre tipurile radioase din adîncurile veacurilor ca spre nişte stele aţîţătoare, mi-am dat seama că nu voi iubi niciodată decît în afara timpului şi spaţiului. Numai pe tine te aşteptam, şi acel fragil vestigiu păstrat datorită curiozităţii oamenilor, prin magnetismul său secret m-a pus în legătură cu sufletul tău. Nu ştiu dacă eşti un vis sau o realitate, o fantomă sau o femeie, dacă precum Ixion strîng un nor la pieptul meu amăgit, dacă sînt jocul unei josnice vrăjitorii, dar ştiu foarte bine că tu vei fi prima şi ultima mea iubire.

— Eros, fiul Afroditei, să-ţi audă făgăduiala, spuse Arria Marcella lăsîndu-şi capul pe umărul amantului ei care o cuprinse într-o îmbrăţişare pasionată. Oh ! strînge-mă la pieptul tău tînăr, învăluieşte-mă în răsuflarea ta caldă, mi-e frig fiindc-am rămas atîta vreme fără iubire. Şi, lipit de pieptul lui, Octavien simţea ridicîndu-se şi coborînd acel frumos sîn, al cărui tipar îl admirase chiar de dimineaţă prin sticla unei vitrine de muzeu ; răcoarea

acestui frumos trup ii pătrundea prin tunică și îi făcea să ardă. Bentița aurie și neagră se desfăcuse pe capul Arriei care se lăsase pătimaș pe spate, și părul ei se revărsă ca un fluviu negru pe perna albastră.

Sclavii strînseseră masa. Nu se mai auzea decît un zgomot confuz de sărutări și suspine. Prepelițe, care erau obișnuitele casei, fără să le pese de scena de iubire, ciuguleau, de pe pardoseala mozaicată, firimiturile festinului, scoțînd mici țipete.

Deodată, inelele de bronz ale ușii ce închidea camera se răsuciră pe tija lor, și un bătrîn cu înfățișare severă, înfășurat într-o amplă mantie brună, apăru în prag. Barba-i cenușie era despărțită în două vîrfuri, ca la nazariteni, fața îi părea brăzdată de chinurile posturilor și canoanelor : o cruciuliță de lemn negru îi atîrna la gît nelăsînd nici o îndoială asupra credinței sale : făcea parte din secta abia întemeiată a discipolilor lui Cristos.

La vederea lui, Arria Marcella, nespus de stînjenită, își ascunse fața sub faldurile mantiei sale, ca o pasăre ce-și vîră capul sub o aripă în fața unui dușman pe care nu-l poate evita, spre a scăpa de oroarea de a-l vedea ; în timp ce Octavien, proptit într-un cot, se uita țintă la personajul acela supărător care intra buzna în visul lui de fericire.

— Arria, Arria, spuse austerul personaj pe un ton de repros, viața pe care-ai trăit-o nu ți-a fost deajuns pentru destrăbălare, și vrei acum ca josnicele tale iubiri să uzurpe și secole ce nu-ți aparțin ? Nu-i poți lăsa pe cei vii în sfera lor, cenușa ta nu s-a răcit deci din ziua aceea cînd ai murit fără să te pocăiești sub ploaia de foc a vulcanului ? Două mii de ani de moarte tot nu te-au potolit, și brațele tale vorace atrag la pieptu-ți de marmură, golit de inimă, pe sărmanii necugetați ce-i îmbeți cu filtrele tale vrăjite.

— Arrius, tată, cruță-mă și nu mă osîndi în numele acelei religii morocănoase care n-a fost niciodată a mea ; eu cred în zeii noștri cei care iubesc viața, tinerețea, frumusețea, plăcerea ; nu mă cufunda iarăși în palul neant.

Lasă-mă să mă bucur de existența pe care mi-a dat-o iubirea.

— Taci, nelegiuito, nu-mi vorbi de zeii tăi care sînt demoni. Lasă să plece acest bărbat înlănțuit de impurele tale seducții ; nu-l mai atrage afară din cercul vieții sale pe care Dumnezeu i-a măsurat-o : reîntoarce-te în sălașurile morților hărăzite păgînimii, la amanții tăi asiatici, romani sau greci. Tinere creștin, leapădă această larvă care ți s-ar părea mai hidoasă decît Empusa și Phorkias, dacă ai putea-o vedea așa cum este.

Octavien, palid, înghețat de oroare, voi să vorbească ; dar vocea îi rămase legată de gîtlej, după cum sună o expresie virgiliană.

— Asculta-mă-vei, Arria ? strigă poruncitor bătrînul.

— Nu, niciodată, răspunse Arria, cu ochii strălucitori, cu nările dilatate, cu buzele fremătătoare, îmbrățișînd corpul lui Octavien cu brațele-i de statuie, tari și rigide ca marmura. Frumusețea ei furioasă, exacerbată de luptă, radia o strălucire supranaturală în acel moment suprem, ca pentru a lăsa tînărului ei amant o amintire de neșters.

— Atunci, nefericito, reluă bătrînul, va trebui să folosim mijloacele cele mari și să facem nimicnicia ta palpabilă și vizibilă pentru acest copil fascinat : și rosti cu o voce poruncitoare o formulă de exorcism care șterse de pe fața Arriei culorile purpurii ce-i îmbujoraseră obrajii după ce băuse vinul din cupă.

În clipa aceea, clopotul îndepărtat dintr-unul din satele de pe malul mării sau din cătunurile pierdute prin văgăunile munților vestea ora de rugăciune.

La acest sunet, un geamăt de agonie ieși din pieptul sfărîmat al tinerei femei. Octavien simți desfăcîndu-se brațele ce-l înconjurau ; cuvertura care o învelea se strînse în ea însăși, ca și cum contururile ce o susțineau s-ar fi surpat, și nefericitul tînăr nu mai văzu alături de el, pe patul festinului, decît o mînă de cenușă amestecată cu cîteva oseminte calcinate printre care străluceau brățări

și bijuterii de aur, și cîteva rămășițe informe, așa cum probabil au fost ele găsite cînd a fost dezvelită casa lui Arrius Diomede.

Scoase un strigăt înspăimîntător și își pierdu cunoștința.

Bătrînul dispăruse. Soarele se ridica și sala de mai adineauri împodobită cu atîta strălucire nu mai era decît o ruină.

După ce dormiseră un somn îngreuiat de libațiunile din ajun. Max și Fabio se treziră brusc, și prima lor grijă fu aceea de a-și chema prietenul, a cărui cameră se afla alături de a lor, printr-unul din acele strigăte burlești folosite uneori de cei ce călătoresc împreună ; Octavien nu răspunse, din motive foarte temeinice. Fabio și Max neprimind răspuns, intrară în odaia prietenului lor și văzură că patul nici măcar nu fusese pregătit pentru culcare.

— O fi adormit pe vreun scaun, și n-a mai apucat să urce în cameră, spuse Fabio ; căci scumpul nostru Octavien nu prea ține la băutură ; și o fi ieșit mai devreme ca să-și spele mahmureala în răcoarea dimineții.

— Totuși, n-a băut deloc, adăugă Max. Treaba mi se pare destul de bizară. Să mergem să-l căutăm.

Cei doi prieteni, ajutați de ghid, străbătură toate străzile, trecură prin toate răscrucile, piețele și ulițele din Pompei, pătrunseră în toate casele ciudate unde presupuneau că Octavien ar fi putut intra ca să copieze o pictură sau să transcrie o inscripție și, în cele din urmă, îl găsiră leșinat pe mozaicul fărîmițat al unei camere pe jumătate surpate. Cu greu l-au readus în simțiri, iar cînd și-a redobîndit cunoștința n-a dat altă explicație decît aceea că avusese fantezia de a vedea Pompeiul pe clar de lună, și că făcuse o sincopă care, fără îndoială, nu va lăsa urmări.

Micul grup se întoarse la Napoli cu trenul, așa cum venise, iar seara, în loja lor, la San Carlo, Max și Fabio priveau prin binocluri cum sălta într-un balet, pe urmele Amaliei Ferraris, dansatoarea pe atunci în vogă, un roi de nimfe care pe sub fustele de gaz erau îmbrăcate cu chiloți

de un verde oribil ce le făceă să semene cu niște broaște pișcate de tarantule. Octavien, palid, cu ochii tulburi și o ținută de om copleșit, nu părea să-și dea seama ce anume se petrecea pe scenă, într-atît, după minunatele aventuri din timpul nopții, îi era de greu să redobîndească sentimentul vieții reale.

După vizita aceea la Pompei, Octavien căzu pradă unei melancolii sumbre, pe care buna dispoziție și glumele prietenilor în loc s-o potolească mai degrabă o agravau ; imaginea Arriei Marcella îl urmărea mereu, și tristul deznodămînt al fantasticei întîmplări nu-i risipea farmecul.

Cum nu mai putea rezista ispitei, se întoarse în taină la Pompei și se plimbă, ca și prima dată, printre ruine, pe clar de lună, cu inima palpitînd de o speranță nebunească, dar halucinația nu se mai reînnoi : nu mai văzu decît șopîrlele fugind printre pietre ; nu auzi decît cîrîitul păsărilor de noapte speriate ; nu-l mai întîlni pe prietenul său Rufus Holconius ; Tyche nu mai veni să-i pună mîna ei ușoară pe braț : Arria Marcella rămase cu îndărătnicie în țărînă.

În disperare de cauză, Octavien s-a căsătorit de curînd cu o tînără și fermecătoare englezoaică, foarte îndrăgostită de el. Are o comportare perfectă față de soția sa ; dar Ellen, cu acel instinct al inimii pe care nimic nu-l înșeală, simte că soțul ei e îndrăgostit de alta ; dar de cine ? Spionajul cel mai activ n-a reușit s-o lămurească. Octavien nu întreține dansatoare ; în societate nu adresează femeilor decît complimente banale ; ba chiar a răspuns foarte rece la avansurile vădite pe care i le făcuse o rusoaică, prințesă celebră prin frumusețea și cochetăria ei. Un sertar secret, deschis în timpul absenței soțului ei, nu oferi nici o probă de infidelitate pentru bănuielile lui Ellen. Dar cum și-ar fi putut ea închipui că trebuie să fie geloasă pe Marcella, fiica lui Arrius Diomede, libertul lui Tiberiu ?

Traducere de MIHAI MURGU

AVATAR

I

Cine ar fi putut înțelege boala care-l ruina încetul cu încetul pe Octave de Saville ? Nu stătea în pat și-și ducea viața lui obișnuită ; nu se plîngea de nimic și totuși se topea văzînd cu ochii. Întrebat de medicii pe care grija ce i-o purtau părinții și prietenii îl obliga să-i consulte, nu se plîngea de nici o durere precisă și știința nu descoperea la el nici un simptom alarmant : plămînii scoteau sunetul unei răsuflări obișnuite și de-abia dacă urechea, lipită în dreptul inimii, surprindea o bătaie prea lentă sau prea rapidă ; nu tușea, nu avea febră, dar viața îl părăsea și se scurgea printr-una din fisurile invizibile care abundă în organismul omenesc, după spusele lui Terențiu.

Cîteodată o sincopă ciudată îl făcea să pălească și să înghețe ca marmura. Timp de un minut sau două ai fi crezut că a murit ; apoi balansierul oprit de un deget misterios, nemaifiind reținut, își relua mișcarea și Octave părea că se deșteaptă dintr-un vis. Fusese trimis la băi ; dar nimfele termale se arătară neputincioase. O călătorie la Neapole nu dădu rezultate mai bune. Soarele atît de lăudat i se păruse negru ca acela din gravurile lui Albert Dürer ; liliacul, pe a cărui aripă e scris cuvîntul *melancolie*, biciuia acel albastru strălucitor cu membranele lui prăfuite și zbura între lumină și el ; simțise că îngheață pe malul Mergellinei, unde plebea aproape dezbrăcată se coace și se prăjește la soare.

Se întorsese așadar în micul lui apartament din strada Saint-Lazare și-și reluase în aparență vechile obiceiuri.

Apartamentul era mobilat cu întreg confortul pe care-l poate îngădui o garsonieră. Dar cum un interior ia cu timpul înfățișarea și poate modul de a gîndi al celui ce-l locuiește, locuința lui Octave se întristase încetul cu în-

cetul, damascul perdelelor se ofilise şi lăsa să pătrundă o lumină cenuşie. Buchetele mari de bujori se îngălbeniseră pe fondul covorului, care nu mai era chiar alb ; ramele aurii ale celor cîteva acuarele şi schiţe celebre ajunseseră roşii sub praful necruţător ; la capătul puterilor, focul se stingea şi fumega acoperit de cenuşă. Vechea pendulă Boule incrustată cu aramă şi cu baga verde nu se mai auzea ticăind şi bătaia orelor plictisite vorbea încet ca în camera unui bolnav ; uşile se închideau tăcute şi paşii puţinilor vizitatori erau înăbuşiţi de mochetă ; rîsul se oprea de la sine cînd pătrundea în aceste camere neprimitoare, reci şi întunecoase, în care totuşi nu lipsea nimic din luxul modern. Jean, valetul lui Octave, se strecura ca o umbră, cu pămătuful sub braţ, cu o tavă în mînă, căci, influenţat fără să-şi dea seama de melancolia locuinţei, ajunsese să nu mai fie vorbăreţ. Pe ziduri erau agăţate în chip de trofee mănuşi de box, măşti şi florete ; dar era uşor să-ţi dai seama că nu mai umblase nimeni la ele de multă vreme : cărţi luate şi aruncate neglijent zăceau pe toate mobilele ca şi cum Octave ar fi vrut, cu această lectură maşinală, să adoarmă o idee fixă. O scrisoare începută pe o hîrtie care se îngălbenise părea că aşteaptă de luni de zile să fie terminată şi stătea la vedere, ca un repros tăcut, în mijlocul biroului. Deşi locuit, apartamentul părea pustiu. Nu avea viaţă şi cînd intrai te izbea în faţă acelaşi suflu de aer rece care te întîmpină cînd deschizi un mormînt.

În această locuinţă lugubră în care niciodată o femeie nu-şi arăta vîrful pantofului, Octave se simţea mai bine ca oriunde : liniştea, tristeţea, părăsirea îi erau pe plac ; tumultul vesel al vieţii îl speria, deşi făcea uneori eforturi ca să ia parte la el ; dar se întorcea încă şi mai întunecat de la mascaradele, petrecerile sau supeurile la care îl luau prietenii ; de aceea nici nu mai lupta împotriva acestei dureri misterioase şi lăsa să i se scurgă zilele cu indiferenţa unui om care nu aşteaptă nimic de la ziua de mîine. Nu făcea nici un proiect pentru că nu credea în viitor, îi trimi-

sese lui Dumnezeu, în mod tacit, demisia de la viață și aștepta să fie primită. Totuși, dacă vă imaginați un chip slăbit și brăzdat, un obraz pămîntiu, membre extenuate, o mare răvășire exterioară, vă înșelați ; de-abia dacă zăreai niște umbre dureroase sub pleoape, niște nuanțe portocalii in jurul orbitelor, pielea puțin subțiată la tîmple și brăzdată de vine albăstrii. Doar scînteia sufletului nu-i lucea în ochii din care zburaseră voința, speranța și dorința. Această privire moartă pe o față tînără forma un contrast ciudat și făcea o impresie mai penibilă decît masca suptă cu ochii aprinși de febră a bolii obișnuite.

Octave fusese, înainte de a tînji în felul acesta, ceea ce se cheamă un băiat frumos ; și încă mai era : părul des și negru, cu bucle bogate, se așeza, mătăsos și lucios, pe ambele tîmple ; în ochii prelungi, catifelați, de un albastru ca noaptea, împodobiți cu gene întoarse, se aprindea uneori o scînteie umedă ; cînd stăteau liniștiți și cînd nu-i înflăcăra nici o pasiune, se deosebeau prin tihna senină pe care o au ochii orientalilor, cînd, la ușa unei cafenele din Smirna sau Constantinopol, se cufundă în liniștea aceea deplină după ce și-au fumat narghileaua. Nu avusese niciodată fața îmbujorată și semăna mai curînd cu meridionalii : tenul de un alb-măsliniu nu era pus în valoare decît sub lumină ; avea mîini fine și delicate, picioare subțiri și arcuite. Se îmbrăca bine, fără s-o ia înaintea modei sau să rămînă în urmă și știa minunat să-și pună în valoare calitățile cu care îl hărăzise natura. Deși nu avea nici o pretenție de *dandy* sau de *gentelman rider* [1], dacă s-ar fi prezentat la Jackey-Club, n-ar fi fost refuzat.

Cum se făcea că, deși tînăr, frumos, bogat, cu atîtea motive de a fi fericit, Octave se măcina în mod atît de jalnic ? Veți spune că era blazat, că romanele după moda zilei îi stricaseră mintea cu ideile lor nesănătoase, că nu credea în nimic, că din tinerețea și averea lui risipite în orgii nebu-

---

[1] Persoană practicînd pasionat călăria. (N. t.)

neşti nu-i mai rămîneau decît datorii ; toate aceste presupuneri nu sînt adevărate. Cum nu gustase decît foarte puţine plăceri, Octave nu putea fi dezgustat ; nu era nici atins de spleen, nici romanţios, nici libertin, nici desfrînat, îşi petrecuse viaţa pînă atunci studiind şi distrîndu-se, ca toţi tinerii ; se aşeza dimineaţa la cursurile Sorbonei şi seara era nelipsit de pe scările Operei, spre a vedea cum se scurge cascada toaletelor. Nu se ştia să aibă nici vreo fetişcană neîndurătoare, nici vreo ducesă, şi-şi cheltuia venitul fără ca fanteziile să-i atace capitalul, ceea ce-i atrăgea stima notarului ; era deci o persoană ponderată, incapabil să se arunce în gheţarul lui Manfred sau să aprindă para lui Escousse.[1] Cît despre cauza stării ciudate în care se afla, ştiinţa Facultăţii era neputincioasă în faţa ei, nici nu îndrăznim s-o mărturisim, într-atît lucru e de necrezut la Paris, în secolul al nouăsprezecelea, şi lăsăm în seama eroului să ne-o povestească singur.

Cum medicii obişnuiţi nu se pricepeau la această boală curioasă, căci sufletul nu a fost încă disecat în amfiteatrele de anatomie, familia a apelat în ultimă instanţă la un medic ciudat care se întorsese din Indii după o lungă şedere şi despre care se spunea că face adevărate minuni cu tratamentele lui.

Octave, presimţind o perspicacitate superioară, în stare să-i descifreze taina, părea să se teamă de vizita doctorului şi doar după insistenţele repetate ale mamei sale a acceptat să-l primească pe domnul Balthazar Cherbonneau.

Cînd intră doctorul, Octave stătea întins pe un divan : o pernă îi susţinea capul, o alta îi sprijinea umărul, o a treia îi acoperea picioarele ; o gandura îl înfăşura în cutele ei suple şi moi ; citea, sau mai bine zis ţinea în mînă o carte, căci ochii fără privire i se opriseră pe o pagină. Era palid la faţă dar, după cum am spus, nu prezenta nici o

[1] *Victor Escousse* (1813—1832), poet francez. După insuccesul unei piese se sinucide, asfixiindu-se. (N. t.)

schimbare prea vizibilă. La prima privire n-ai fi spus că acest tînăr bolnav e în primejdie : pe măsuță se aflau țigări în loc de fiole, aparate, siropuri, infuzii și alte articole din farmacopeea obișnuită în asemenea cazuri. Trăsăturile pure, deși puțin obosite, nu pierduseră aproape nimic din farmecul lor și de n-ar fi fost profunda atonie și incurabila disperare ce i se citeau în ochi, Octave ar fi părut un om sănătos.

Oricît de indiferent ar fi fost Octave, aspectul bizar al doctorului îl izbi. Domnul Balthazar Cherbonneau părea o figură scăpată dintr-o povestire fantastică a lui Hoffmann și care se plimba prin lume, uimind oamenii cu fața lui ștearsă, înghițită parcă de o țeastă enormă și care părea și mai mare încă datorită cheliei. Această țeastă cheală, netedă ca fildeșul, își păstrase culoarea albicioasă, în timp ce fața, expusă razelor soarelui, se acoperise, prin suprapunerea straturilor de bronz, cu o culoare asemănătoare trunchiului unui stejar bătrîn sau unui portret afumat. Părțile plate, cavitățile și proeminențele oaselor erau atît de puternic accentuate încît puțina carne care le acoperea, încrețită în mii de zbîrcituri, semăna cu o piele udă aplicată pe un cap de mort. Puținul păr cenușiu care rătăcea încă pe occiput forma trei meșe firave — două deasupra urechilor și a treia pornind de la ceafă și oprindu-se în dreptul frunții — făcîndu-te să regreți antica perucă cu ciocane sau smocul modern de păr și încununînd în mod grotesc această fizionomie de burlac. Dar ceea ce reținea în mod stăruitor atenția la doctor erau ochii ; în mijlocul figurii tăbăcite de vîrstă, calcinată de ceruri incandescente, uzată de studiu, în care istovirea datorată științei sau vieții se înscria în brazde adînci, în labe de gîscă radiale, în cute mai îndesate decît foile unei cărți, străluceau două pupile bleu-turcoaz de o limpezime, de o prospețime, de o tinerețe de neconceput. Aceste stele albastre străluceau în fundul unor orbite întunecate și a unor membrane concentrice ale căror cercuri ruginii aminteau vag de penele așezate în

formă de aureolă în jurul pupilei nictalope a bufnițelor. Ai fi zis că, printr-o vrăjitorie învățată de la brahmani și de la pandiți, doctorul furase niște ochi de copil și că și-i instalase în chipul lui de cadavru. La moșneag, privirea avea douăzeci de ani, la omul tînăr, șaizeci.

Îmbrăcămintea era cea obișnuită a unui medic : frac și pantaloni de postav negru, vestă de mătase de aceeași culoare și, pe cămașă, un diamant mare — darul vreunui rajah sau nabab. Dar hainele fluturau ca și cum ar fi fost agățate de un umeraș și desenau cute perpendiculare pe care femurul și tibia le frîngeau în unghiuri ascuțite atunci cînd se așeza. Această slăbiciune fenomenală nu putea fi produsă doar de soarele mistuitor al Indiei. Probabil că Balthazar Cherbonneau se supusese, în scopul unei inițieri, posturilor lungi ale fachirilor și stătuse pe piele de gazelă alături de ioghini, între patru vase incandescente ; dar această pierdere de substanță nu acuza nici o slăbire a puterilor. Ligamente solide și întinse pe mîini, asemenea coardelor pe coada viorii, legau între ele oscioarele uscate ale falangelor și le puneau în mișcare fără să scîrțîie prea tare.

Doctorul se așeză pe scaunul pe care Octave i-l arăta cu mîna, lîngă divan ; coatele parcă erau un metru pe care-l îndoi și avea mișcări ce arătau obișnuința inveterată de-a sta ghemuit pe rogojini. Astfel așezat, domnul Cherbonneau stătea cu spatele la lumină, care-l izbea în plină față pe bolnavul lui, poziție favorabilă examinării și pe care și-o iau de preferință observatorii, mai curioși să vadă decît să fie văzuți. Deși figura doctorului era scăldată în umbră și partea de sus a capului, lucioasă și rotunjită ca un ou uriaș de struț, era singură luminată de o rază fugară. Octave deosebea scînteierea ciudatelor pupile albastre care păreau înzestrate cu o pîlpîire proprie, cum sînt corpurile fosforescente : din ele țîșnea o rază ascuțită și luminoasă pe care tînărul bolnav o primea în plin piept cu acele pișcături și senzația de căldură pe care o dau vomitivele.

— Așadar, domnule, spuse doctorul după un moment de tăcere în care păru că rezumă indiciile recunoscute în rapida lui inspecție, văd că nu este vorba la dumneavoastră de un caz patologic vulgar ; nu aveți nici una din acele boli catalogate, cu simptome bine cunoscute, pe care doctorul le vindecă sau le agravează ; și după ce voi fi vorbit cu dumneavoastră cîteva minute, n-am să vă cer hîrtie ca să reproduc o formulă banală a codexului, în josul căreia să-mi pun o semnătură hieroglifică, pe care valetul dumneavoastră s-o ducă la farmacistul din colț.

Octave surîse palid, ca și cum ar fi vrut să-i mulțumească domnului Cherbonneau că-l scutește de medicamente inutile și plictisitoare.

— Dar, continuă doctorul, nu vă grăbiți să vă bucurați că nu aveți nici inima hipertrofiată, nici tubercule la plămîni, nici măduva spinării slăbită, nici lichid la creier, nici febră tifoidă sau nervoasă ; asta nu înseamnă că sînteți sănătos. Dați-mi mîna.

Crezînd că domnul Cherbonneau îi va lua pulsul și așteptîndu-se să-l vadă că scoate un ceas cu secundar, Octave își suflecă mîneca de la gandura, își descoperi încheietura miinii și i-o întinse automat doctorului. Fără să caute cu degetul mare pulsația rapidă sau înceată care arată că ceasornicul vieții s-a stricat la om, domnul Cherbonneau luă în mîna lui negricioasă, ale cărei degete scheletice semănau cu ghearele unui crab, mîna subțirică, vînoasă și umedă a tînărului ; o palpă, o frămîntă, o malaxă oarecum, parcă ar fi vrut să se pună în comunicație magnetică cu subiectul. Octave, deși era sceptic în ce privește medicina, nu putea să alunge o anumită emoție anxioasă, căci i se părea că doctorul îi sustrage sufletul prin această apăsare și că sîngele îi dispare cu totul din obraji.

— Dragă domnule Octave, spuse doctorul dînd drumul miinii tînărului, situația dumneavoastră e mai gravă decît vă închipuiți și știința, cel puțin așa cum o practică vechea

rutină europeană, este neputincioasă. Vă lipsește voința de a trăi și sufletul dumneavoastră se desprinde pe nesimțite de trup ; nu e vorba în cazul dumneavoastră nici de ipohondrie, nici de lipemanie, nici de tendință melancolică spre sinucidere. Nu ! — caz rar și curios, ați putea, dacă nu v-aș împiedica eu, să muriți fără nici o leziune internă sau externă apreciabilă. Era și timpul să mă chemați, căci spiritul nu se mai ține de trup decît printr-un fir, dar o să-i facem noi un nod solid.

Și doctorul își frecă bucuros mîinile surîzînd scîlciat, ceea ce pricinui un reflux de riduri în miile de cute ale obrazului.

— Domnule Cherbonneau, nu știu dacă mă veți vindeca și, la urma urmelor, nici nu rîvnesc la asta, dar trebuie să mărturisesc că ați pătruns dintr-o dată cauza stării misterioase în care mă aflu. Mi se pare că trupul meu a devenit permeabil și eul se strecoară prin el ca apa prin găurile unui ciur. Simt că mă topesc în marele tot și îmi vine greu să mă deosebesc de mediul în care mă cufund. Îndeplinesc pe cît se poate pantomima obișnuită a vieții ca să nu-mi necăjesc părinții și prietenii, dar mi se pare atît de departe de mine, încît sînt momente cînd am impresia că am ieșit din sfera umană : mă duc încoace și încolo împins de motive care mă determinau altădată și al căror impuls mecanic mai durează, dar fără să particip la ceea ce fac. Mă așez la masă la orele obișnuite și par că mănînc și beau, deși felurile cele mai picante și băuturile cele mai tari nu au nici un gust pentru mine ; lumina soarelui mi se pare palidă ca aceea a lunii, iar lumînările au flăcări negre. Mi-e frig în cele mai călduroase zile ale verii ; uneori simt în mine o mare tăcere ca și cum inima nu mi-ar mai bate și mecanismele interioare s-ar fi oprit dintr-o cauză necunoscută. Moartea nu trebuie să se deosebească de această stare, dacă cei duși dintre noi ar putea-o înregistra.

— Aveți, spuse doctorul, o imposibilitate cronică de a trăi, boală ce ține întru totul de spirit și mai frecventă decît s-ar crede. Gîndirea este o forță care poate ucide ca și acidul prusic, ca scînteia de la butelia de Leyda, deși urma ravagiilor ei nu este perceptibilă cu slabele mijloace ale analizei de care dispune știința vulgară. Ce necaz și-a înfipt ciocul coroiat în ficatul dumneavoastră ? Din înaltul cărei ambiții secrete ați căzut frînt și zdrobit ? Ce disperare amară rumegați în nemișcare ? Vă frămîntă setea de putere ? Ați renunțat de bună voie la un țel așezat mai presus de puterea omului ? Sînteți foarte tînăr pentru așa ceva. V-a înșelat vreo femeie ?

— Nu, doctore, răspunse Octave, nici măcar n-am avut această fericire.

— Și totuși, reluă domnul Balthazar Cherbonneau, citesc în ochii dumneavoastră abătuți, în atitudinea descurajată a corpului, în timbrul surd al vocii titlul unei piese a lui Shakespeare, tot atît de clar ca și cum ar fi scris în litere de aur pe dosul unei cărți legate în piele.

— Și care este această piesă pe care o traduc fără să știu ? spuse Octave, a cărui curiozitate se trezea fără voia lui.

— *Love's labours lost*, continuă doctorul cu un accent curat, care trăda o ședere îndelungată în posesiunile engleze ale Indiei.

— Asta vrea să însemne, dacă nu mă înșel, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*.

— Întocmai.

Octave nu răspunse ; se îmbujoră puțin și, ca să nu pară încurcat, începu să se joace cu bumbii de la cordon : doctorul își îndoise un picior peste altul, ceea ce dădea impresia de oseminte încrucișate pe un mormînt, și își ținea piciorul cu mîna, după moda orientală. Ochii săi albaștri se înfipseseră întrebători în ochii lui Octave, privirea îi era imperioasă și blîndă totodată.

— Haide, zise domnul Balthazar Cherbonneau, nu-mi ascundeți nimic, eu sînt doctor de suflete, dumneavoastră sînteți bolnavul meu și vă cer, ca preotul catolic unui credincios, să-mi faceți o mărturisire completă, pentru care nu e nevoie să stați în genunchi.

— Ce folos ? Presupunînd că ați ghicit adevărul, dacă vă povestesc suferințele mele, tot nu le pot ușura. Nu-i vorba de o durere care să se stingă de îndată ce-ar fi împărtășită și nici o putere omenească, chiar și a dumneavoastră, nu mă poate tămădui.

— Poate, spuse doctorul afundîndu-se mai tare în fotoliu, ca cineva care se pregătește să asculte o confidență mai lungă.

— Nu vreau să mă învinuiți de o încăpățînare copilărească și tăcînd să vă dau putința de-a vă spăla pe mîini de moartea mea : așadar, pentru că țineți, am să vă spun povestea mea ; ați ghicit în mare, dar n-am să vă crut nici de amănunte. Nu vă așteptați la nimic ciudat sau romanțios. Este o întîmplare foarte simplă, foarte comună, foarte des întîlnită ; dar, după cum spune un cîntec de Heinrich Heine, ea pare întotdeauna nouă celui care o trăiește și îi frînge sufletul. La drept vorbind, mi-e rușine să spun un lucru atît de banal unui om care a trăit în țările cele mai fabuloase și cele mai himerice.

— Nu vă fie teamă ; doar lucrurile obișnuite mi se mai par extraordinare, spuse doctorul surîzînd.

— Ei bine, doctore, mă prăpădesc de dragoste.

II

Mă aflam la Florența, la sfîrșitul verii lui 184..., anotimpul cel mai frumos în acest oraș. Aveam timp, bani, scrisori frumoase de recomandare și pe atunci eram un tînăr bine dispus, neurmărind altceva decît să mă distrez. M-am instalat pe Arno, am închiriat o caleașcă și gustam

din dulcea viață florentină care are atîta farmec pentru un străin. Dimineața mă duceam să vizitez cîte o biserică, un palat sau vreo galerie, încetișor, fără să mă grăbesc, nevrînd să capăt acea indigestie de capodopere care, în Italia, îi face pe turiștii prea grăbiți să li se aplece de artă ; mă uitam ba la porțile de bronz ale Baptisteriului, ba la Perseu al lui Benvenuto, de sub loggia dei Lanzi, la portretul Fornarinei de la Uffizi sau la Venus de Canova la palatul Pitti, dar niciodată la mai mult de un obiect în același timp. Apoi luam, la cafeneaua Doney, un café frappé și fumam cîteva țigări, parcurgeam ziarele și, cu o floare la butonieră, primită de voie, de nevoie de la acele frumoase florărese cu pălării de paie care stau în fața cafenelei, mă întorceam să-mi fac siesta ; la ora trei, caleașca venea să mă ia spre a mă duce la Cascine. Cascine este la Florența ceea ce este Bois de Boulogne la Paris, cu diferența că toată lumea se cunoaște și că locul de întretăiere al aleilor formează un salon în aer liber, în care fotoliile sînt înlocuite de trăsuri, oprite și așezate în semicerc. Femeile, foarte elegante, pe jumătate răsturnate pe perne, primesc vizitele amanților și curtezanilor, ale unor *dandy* și atașați de legație care stau în picioare, cu pălăria în mînă, pe treapta trăsurii. Dar știți acest lucru la fel de bine ca și mine. Acolo se fac proiecte pentru seară, se dau întîlniri, se dau răspunsuri, se acceptă invitații ; e ca o Bursă a plăcerii care are loc de la ora trei la cinci, la umbra unor copaci frumoși, sub cerul cel mai blînd din lume. Este obligatoriu pentru orice persoană cu o oarecare situație să-și facă în fiecare zi apariția la Cascine Nici nu-mi trecea prin gînd să lipsesc, și seara, după ce luam masa, mă duceam în cîte un salon sau la Pergola, dacă merita cîntăreața.

Am petrecut astfel una din cele mai frumoase luni ale vieții mele ; dar această fericire nu era sortită să dăinuiască. O caleașcă minunată își făcu într-o zi apariția la Cascine. Acest superb produs al carosierilor vienezi, capo-

dopcră a lui Laurenzi, cu lacul strălucitor ca oglinda, împodobit cu un blazon aproape regal, era tras de cea mai frumoasă pereche de cai ce s-a ivit vreodată la Hyde-Park, sau Saint-James, sau la Drawing-Room-ul reginei Victoria și condusă în cel mai pur stil Daumont de către un jocheu foarte tînăr cu pantaloni de piele albă și cazacă verde : alămurile de la hățuri, lemnul roților, clanțele portierelor străluceau ca aurul și aruncau fulgere către soare ; toate privirile urmăreau acest splendid echipaj care, după ce a descris pe nisip o curbă tot atît de perfectă ca și cum ar fi fost desenată cu compasul, se duse să se așeze în rînd cu celelalte trăsuri. Caleașca nu era goală, cum bine vă închipuiți ; dar în mișcarea ei rapidă nu puturăm deosebi decît un vîrf de ghetuță întins pe pernița din față, cuta adîncă a unui șal, și discul unei umbrele cu ciucuri de mătase albă. Umbrela se închise și apăru strălucitoare o femeie de o frumusețe neasemuită. Eram călare și am putut să mă apropii destul ca să nu pierd nici un detaliu din această capodoperă umană. Străina purta o rochie de un verde ca apa, cu fir de argint, ce-ar fi făcut să pară neagră ca o cîrtiță orice femeie fără un ten ireproșabil — o insolență de blondă sigură de sine. Un *crèpe de Chine* mare, alb, bătut cu broderie în culoare, o înfășura ca o draperie suplă și încrețită în cute mici, ca o tunică de Fidias. Figura era aureolată de o pălărie din paiul cel mai fin de Florența, împodobită cu nu-mă-uita și plante acvatice delicate cu frunze subțiri de un verde-albăstrui ; drept orice bijuterie, o șopîrlă de aur înstelată de turcoaze încercuia brațul care ținea mînerul de fildeș al umbrelei.

Iertați-mi, dragă doctore, această descriere de jurnal de modă făcută de un îndrăgostit pentru care aceste mici amintiri au o importanță enormă. Șuvițe groase blonde și ondulate, ale căror inele formau valuri de lumină, coborau în falduri bogate de ambele părți ale frunții mai albe și mai pure decît o zăpadă imaculată căzută noaptea pe cel mai înalt pisc al Alpilor ; gene lungi și subțiri ca acele

fire de aur pe care miniaturiştii din evul mediu le aşază în raze în jurul capetelor de îngeri umbreau uşor pupilele de un albastru-verzui, asemănător cu lucirile pe care le reflectă gheţarii la anumite efecte de soare ; gura ei, desenată divin, prezenta anumite tonuri purpurii care spală cutele scoicilor lui Venus, iar obrajii semănau cu nişte timizi trandafiri albi ce-ar roşi de mărturisirea unei privighetori sau de sărutul unui fluture ; nici un penel uman n-ar putea să redea acest ten de o suavitate, de o prospeţime şi de o transparenţă imateriale, ale cărui culori nu par a se datora sîngelui vulgar ce colorează fibrele noastre ; primele tonuri roşii ale răsăritului pe culmile unor sierranevada, tonul de culoarea cărnii al anumitor camelii albe, către rădăcina petalelor, marmura de Paros întrevăzută printr-un voal de mătase roz pot singure să redea pe departe culoarea. Ceea ce se zărea din gîtul ei între panglicile pălăriei şi partea de sus a şalului strălucea de-o albeaţă irizată în jurul conturelor, în vagi reflexe de opal. Acest cap strălucitor nu izbea prin trăsăturile lui, ci prin colorit, ca frumoasele portrete ale şcolii veneţiene, deşi trăsăturile erau atît de pure şi de delicate, încît aduceau cu profilele antice decupate în agată sau camee.

Aşa cum Romeo o uită pe Rozalinda cînd o vede pe Julieta, la apariţia acestei frumuseţi supreme am uitat iu[illegible] trecute. Paginile inimii redeveni[illegible] orice amintire dispărură. Nu înţelegeam cum putusem să mă las atras de aceste legături vulgare pe care puţini tineri le evită şi mi le reproşam ca infidelităţi vinovate. O viaţă nouă începu pentru mine din clipa acestei întîlniri fatale.

[illegible] părăsi Cascine şi reluă drumul spre oraş, ducînd cu sine viziunea orbitoare ; mi-am priponit calul lîngă [illegible] unui tînăr rus foarte amabil, mare curtezan al localităţilor balneare, plimbat în toate saloanele cosmopolite ale [illegible] care cunoştea [illegible] înalta societate iubitoare de călătorii ; am adus vorba despre

străină și am aflat că era contesa Prascovia Labinska, o lituaniană dintr-o familie ilustră și foarte bogată, al cărei soț lupta de doi ani în războiul din Caucaz.

Inutil să vă spun cîtă diplomație am pus în mișcare ca să fiu primit la contesă, pe care absența contelui o făcea să fie foarte rezervată în privința prezentărilor ; în sfîrșit, am fost primit ; două prințese văduve și patru baroane străvechi răspundeau de mine cu antica lor virtute.

Contesa Labinska închiriase o vilă splendidă care aparținuse odinioară familiei Salviati, la o jumătate leghe de Florența, și în cîteva zile, știuse să instaleze tot confortul modern în reședința străveche, fără să-i tulbure cu nimic frumusețea severă și eleganța serioasă. Uși mari cu blazoane se îmbinau în mod fericit cu arcade ogivale ; fotoliile și mobila de formă veche se armonizau cu zidurile acoperite cu lemnărie de culoare închisă sau cu fresce în tonuri slabe și trecute, ca ale unor vechi tapițerii ; nici o culoare prea nouă, nici un metal prea strălucitor nu irita privirea, încît prezentul nu distona în mijlocul trecutului. Contesa avea un aer atît de natural de castelană, încît vechiul palat părea construit anume pentru ea.

Dacă fusesem sedus de strălucitoarea frumusețe a contesei, am fost încă și mai mult subjugat, după cîteva vizite, de spiritul ei atît de ales, atît de fin, atît de cuprinzător ; cînd vorbea de un subiect interesant, sufletul i se ridica la suprafața pielii, ca să spun așa, și devenea vizibil. Albeața ei se lumina ca alabastrul unei lămpi, de o rază interioară ; în ten apăreau străluciri fosforescente, acele pîlpîiri luminoase despre care vorbește Dante cînd pictează splendorile paradisului ; ai fi zis că e un înger care se desprinde luminos din soare. Am rămas uluit, extaziat și mut. Scufundat în contemplarea frumuseții ei, răpit de sunetul vocii cerești care transforma orice limbă într-o muzică inefabilă, atunci cînd trebuia cu orice preț să răspund bolboroseam cîteva cuvinte incoerente care îi dă-

deau probabil o tristă idee despre inteligența mea, uneori chiar un surîs imperceptibil, de o ironie amicală, trecea ca o pîlpîire roz pe buzele ei fermecătoare la unele fraze care dovedeau, din partea mea, o tulburare profundă sau o prostie incurabilă.

Nu-i spusesem încă nimic despre dragostea mea ; mă aflam în fața ei fără nici un gînd, fără putere, fără curaj ; inima îmi bătea ca și cum ar fi vrut să-mi iasă din piept și să se arunce pe genunchii stăpînei inimii mele. De zeci de ori hotărîsem să mă declar, dar o timiditate nestăpînită mă oprea ; cea mai mică răceală sau rezervă din partea contesei mă arunca în chinurile morții, asemănătoare cu cele ale condamnatului care, cu capul pe butuc, așteaptă ca fulgerul securii să-i reteze gîtul. Mi se puneau noduri în gît, sudori înghețate mă treceau prin tot corpul. Roșeam, păleam și plecam fără să-i fi spus nimic, găsind cu greu ușa și clătinîndu-mă ca un om beat pe trepte.

Cînd ajungeam afară, îmi veneam în fire și aruncam în vînt ditirambii cei mai înflăcărați. Adresam idolului absent mii de declarații de o elocvență irezistibilă. Mă luam la întrecere în aceste apostrofe mute cu marii poeți ai dragostei. Cîntarea Cîntărilor a lui Solomon, cu amețitorul parfum oriental și lirismul ei halucinant, sonetele lui Petrarca cu subtilitățile lor platonice și delicatețele eterate. Intermezzo-ul lui Heinrich Heine cu sensibilitatea lui nervoasă și delirantă nici nu pot sta alături de efuziunile necontenite ale sufletului meu în care mi se istovea viața. După fiecare monolog, mi se părea că, învinsă, contesa trebuia să coboare din cer pe inima mea și, de mai multe ori, mi-am încrucișat mîinile pe piept crezînd că o strîng în brațe.

Eram atît de posedat încît petreceam ore întregi murmurînd, în chip de rugăciuni de dragoste, aceste două cuvinte : Prascovia Labinska — și găsind un farmec inexprimabil în aceste două nume, cînd înșirate încet ca niște perle, cînd spuse cu volubilitatea aprinsă a credinciosului

pe care îl exaltă însăşi rugăciunea lui. Alteori, scriam numele adorat pe cele mai frumoase foi veline, cu rafinamentele caligrafice ale manuscriselor medievale, reliefări cu aur, flori de azur, crenguţe de cuarţ roşu. Petreceam în această ocupaţie de o minuţiozitate pasionată şi o perfecţie pucrilă lungile ore care despărţeau vizitele mele la contesă. Nu puteam nici să citesc, nici să fac orice altceva. Nimic nu mă interesa în afară de Prascovia, şi nici nu deschideam scrisorile pe care le primeam din Franţa. În mai multe rînduri, m-am străduit să ies din starea asta ; am încercat să-mi amintesc mijloacele de seducţie practicate de către tineri, stratagemele pe care le folosesc Valmonţ[1]-ii din cafenelele pariziene şi Don Juan-ii de la Jockey-Club ; dar cînd să le pun în aplicare, nu mai aveam curaj şi regretam că nu am, ca Julien Sorel al lui Stendhal, modele de scrisori de dragoste din ce în ce mai înflăcărate, ca să le trimit contesei. Mă mulţumeam să iubesc, dăruindu-mă cu totul, fără să cer nimic în schimb, fără vreo speranţă, nici chiar îndepărtată, căci visele mele cele mai îndrăzneţe deabia îndrăzneau să atingă cu buzele vîrful degetelor trandafirii ale Prascoviei. În secolul al cincisprezecelea, tînărul novice cu fruntea pe treptele altarului, cavalerul îngenuncheat în armura lui ţeapănă nu puteau să aibă pentru madonă o adoraţie mai prosternată.

Domnul Balthazar Cherbonneau îl ascultase pe Octave cu o profundă atenţie, căci pentru el relatarea tînărului nu era numai o poveste romantică şi îşi spuse, ca pentru el singur, într-una din pauzele naratorului :

— Da, e diagnosticul dragostei-pasiune, o boală curioasă pe care n-am întîlnit-o decît o dată — la Şandernagor — la o tînără paria îndrăgostită de un brahma ; a şi murit, biata fată, dar era o sălbatică ; dumneata, domnule Octave, eşti un civilizat şi te vom vindeca.

[1] Vicontele de Valmont, personaj din *Legăturile primejdioase* de Laclos, tipul seducătorului fără scrupule. (N. t.)

Iar cînd închise paranteza, făcu semn cu mîna domnului de Saville să continue, şi, îndoindu-şi piciorul pe coapsă ca piciorul articulat al unei lăcuste, în aşa fel încît să-şi poată sprijini bărbia pe genunchi, se stabili în această poziţie imposibilă pentru oricine altul, dar care părea deosebit de comodă pentru el.

— Nu vreau să vă plictisesc cu amănuntele martirajului meu secret, continuă Octave ; mă opresc numai asupra unei scene decisive. Într-o zi, nemaiputînd să stăvilesc imperioasa mea dorinţă de a o vedea pe contesă, am venit mai devreme decît ora obişnuită ; era o vreme furtunoasă şi apăsătoare. N-am găsit-o pe doamna Labinska în salon. Era aşezată sub un portic susţinut de coloane zvelte, dînd într-o terasă din care se cobora în grădină ; îşi mutase acolo pianul, o canapea şi scaune de paie ; jardinierele pline cu flori splendide — nicăieri nu sînt atît de proaspete şi de mirositoare ca la Florenţa — erau aşezate între coloane şi înmiresmau cu parfumul lor rarele adieri de briză care veneau dinspre Apenini. Priveliştea care se desfăşura în faţa arcadei îţi înfăţişa boschetele de tisă şi merişor din grădina unde se înălţau cîţiva chiparoşi centenari şi care era populată de statui de marmură, personaje mitologice în stilul frămîntat al lui Baccio Bandinelli sau al lui Ammanato. În fund, deasupra siluetei Florenţei, se profila rotund domul Catedralei Santa Maria del Fiore şi se ridica clopotniţa pătrată de la Palazzo Vecchio.

Contesa era singură, pe jumătate culcată pe canapeaua de paie ; niciodată nu mi se păruse atît de frumoasă ; corpul ei nonşalant, moleşit de căldură, se scălda ca acela al unei nimfe marine în spuma albă a unui capot de muselină de India, brodat de sus şi pînă jos cu o garnitură de franjuri ca vîrful de argint al unui val ; o broşă de oţel incrustată cu email negru din Khorassan închidea pe piept rochia ei uşoară ca pînza ce fîlfîie în jurul Victoriei legîndu-şi sandaua. Din mînecile despicate de la cot, ca pistilul cupei unei flori, ieşeau braţele de un ton mai pur decît cel

al alabastrului din care statuarii florentini cioplesc cópii după statuile antice ; o panglică neagră, lată, încinsă în jurul taliei, lăsa capetele să cadă făcînd o pată închisă pe tot albul acela. Ceea ce contrastul de culori ar fi putut avea trist era înveselit de un papuc circazian, mic, fără cusătură, din marochin albastru, gofrat cu arabescuri galbene şi care se găsea sub ultimul fald al muselinei.

Părul blond al contesei, ale cărui şuviţe buclate uşor, ca şi cum ar fi fost umflate de o adiere, îi descoperea fruntea pură şi tîmplele transparente, forma ca un nimb în care lumina scînteia cu sclipiri de aur.

Lîngă ea, pe un scaun, palpita în vînt o pălărie mare de pai de orez, împodobită de panglici mari, asemenea celei de la rochie şi era aruncată o pereche nou-nouţă de mănuşi de Suedia. Cînd mă văzu, Prascovia închise cartea pe care o citea — poeziile lui Mickiewicz — şi-mi făcu un semn binevoitor din cap ; era singură — împrejurare favorabilă şi rară. M-am aşezat în faţa ei pe scaunul pe care mi l-a arătat. Între noi se aşeză timp de cîteva minute una dintre acele tăceri penibile cînd se prelungesc. Nu găseam la îndemînă nici una din banalităţile conversaţiei, mintea mi se încurca, valuri de flăcări mi se urcau de la inimă spre ochi, şi dragostea îmi striga : „Nu pierde această ocazie supremă".

Nu ştiu ce-aş fi făcut dacă, ghicind cauza tulburării mele, contesa nu s-ar fi ridicat puţin, întinzîndu-mi mîna ei frumoasă, parcă spre a-mi închide gura.

— Nu-mi spune nici un cuvînt, Octave ; mă iubeşti, ştiu, simt, te cred : nu sînt supărată pe dumneata, căci dragostea ne cuprinde fără voia noastră. Alte femei mai severe s-ar arăta jignite ; eu te plîng, pentru că nu pot să te iubesc şi mă întristează faptul că te fac nefericit. Regret că m-ai întîlnit şi blestem capriciul care m-a făcut să plec din Veneţia şi să vin la Florenţa. Speram la început că răceala mea veşnică te va obosi şi te va îndepărta : dar

adevărata dragoste, şi văd toate semnele ei în ochii dumitale, nu se descurajează de nimic. Blîndeţea mea să nu dea naştere în sufletul dumitale nici unei iluzii, nici unei speranţe, şi nu lua mila drept o încurajare. Un înger cu scut de diamant, cu spadă înflăcărată, mă apără de orice seducţie, mai bine decît religia, mai bine decît datoria, mai bine decît virtutea ; şi acest înger este inima mea ; îl ador pe contele Labinski. Am fericirea de a fi întîlnit pasiunea în căsătorie.

Un val de lacrimi ţîşni de sub pleoapele mele la auzul acestei mărturisiri atît de sincere, atît de loiale şi de o pudoare atît de nobilă încît am simţit cum se sfarmă în mine resortul întregii mele vieţi.

Prascovia, emoţionată, se ridică şi, cu o mişcare graţioasă, de milă feminină, îmi şterse uşor ochii cu batista ei fină.

— Haide, nu mai plînge, îmi spuse ea, îţi interzic. Încearcă să te gîndeşti la altceva, închipuie-ţi că am plecat pentru totdeauna, că am murit, uită-mă. Călătoreşte, lucrează, fă binele şi ia parte activă la viaţa omenească, consolează-te cu artele sau cu dragostea...

Am făcut un gest de protest.

— Crezi că vei suferi mai puţin dacă vei continua să mă vezi ? reluă contesa ; vino, am să te primesc întotdeauna. Dumnezeu spune că trebuie să le ierţi duşmanilor tăi ; de ce l-am trata mai rău pe cei care ne iubesc ? Totuşi, absenţa mi se pare un leac mai sigur. Peste doi ani vom putea să ne strîngem mîna fără primejdie — pentru dumneata, adăugă ea încercînd să surîdă.

A doua zi am părăsit Florenţa, dar nici studiul, nici călătoriile, nici timpul nu mi-au alinat suferinţa şi simt că am să mor : nu mă opri, doctore !

— Ai revăzut-o pe contesa Prascovia Labinska ? spuse doctorul, ai cărui ochi albaştri aveau sclipiri ciudate.

— Nu, răspunse Octave, dar este la Paris. Şi-i întinse domnului Balthazar Cherbonneau o carte de vizită gravată cu următoarele cuvinte :

Contesa Prascovia Labinska primeşte joia.

III

Printre trecătorii destul de rari pe vremea aceea care străbăteau aleea Gabriel din preajma bulevardului Champs-Elysées, pornind de la ambasada turcă pînă la Elysée Bourbon, preferînd vîrtejului împrăfoşat şi zgomotului elegant al marii şosele izolarea, liniştea şi prospeţimea calmă a acestui drum cu arbori şi grădini pe ambele părţi, puţini nu s-ar fi oprit, visători şi cu un sentiment de admiraţie şi invidie, în faţa unei locuinţe poetice şi misterioase, în care, lucru rar, bogăţia părea a adăposti fericirea.

Cui nu i s-a întîmplat să se oprească din mers la grilajul unui parc, să privească îndelung vila albă printre tufişurile de verdeaţă şi să se îndepărteze cu o piatră pe inimă, ca şi cum visul vieţii lui ar fi fost ascuns în spatele acestor ziduri ? Dimpotrivă, alte locuinţe, văzute astfel de afară, inspiră o tristeţe indescriptibilă ; plictiseala, singurătatea, disperarea îngheaţă faţada cu tonurile lor gri şi îngălbenesc coroana pe jumătate dezgolită a pomilor. Statuile sînt spuzite de muşchi, florile se veştejesc, apa din bazinuri se înverzeşte, buruienile acoperă potecile în ciuda urmelor de sapă ; păsările, dacă mai există, nu cîntă.

Grădinile de la poalele aleii erau despărţite de aceasta printr-un şanţ şi se prelungeau în fîşii mai late sau mai înguste pînă la reşedinţele aristocratice a căror faţadă răspundea în strada Faubourg Saint-Honoré. Cea despre care vorbim avea dincoace de şanţ un rambleu susţinut de un zid de pietre mari, alese pentru curioasa neregularitate a formelor şi care, ridicîndu-se în ambele părţi ca nişte uşi,

încadrau cu asperitățile și masa lor sumbră peisajul proaspăt și verde cuprins între el.

În scobiturile acestor pietre, cactusul rachet, asclepiada roșie, pojarnița, saxifraga, linarița, urechelnița, licnida alpină, iedera irlandeză găseau îndestulător pămînt ca să-și hrănească rădăcinile și-și decupau verdele variat pe fondul viguros al pietrei ; un pictor n-ar fi găsit, ca prim plan al tabloului său, un contrast mai fericit.

Zidurile laterale care închideau acest rai pămîntesc dispăreau sub o perdea de plante agățătoare : aristoloșe, garoafe albastre, clopoței, barba-caprei, gipsofile, glicine chinezești, periplocaze grecești ale căror cîrcei, ace și vrejuri se împleteau într-un spalier verde, pentru că nici chiar fericirea nu vrea să fie întemnițată și, datorită acestei așezări, grădina semăna cu un luminiș de pădure mai degrabă decît cu un strat de flori destul de îngust încătușat de zidurile civilizației.

Puțin în urma stîncilor stăteau grupate cîteva pîlcuri de pomi cu siluetă elegantă și coroană bogată, ale căror frunze formau un contrast pitoresc : cenușar japonez, tuia canadian, arțar din Virginia, frasin verde, salcie albă, sîmbovină provensală, dominate de două, trei zadre. Dincolo de pomi, se așternea un gazon de *ray-grass* tăiat perfect egal, un gazon mai fin, mai mătăsos decît catifeaua unei haine regești, acest ideal verde ca smaraldul care nu se obține decît în Anglia, în fața peronului castelelor feudale, covor natural, moale, pe care ochiul îl mîngîie cu plăcere și pe care piciorul se teme să-l calce, mochetă vegetală pe care, ziua, doar gazela domesticită și tînărul prunc al ducelui în rochița sa de dantelă pot să se tăvălească și, noaptea, să se strecoare la lumina lunii vreo Titania din West-End braț la braț cu un Oberon înscris în cartea perilor și a baroneților.

O alee de nisip fin cernut prin sită, de teamă ca vreo scoică sau vreun silex ascuțit să nu rănească picioarele aristocratice care își lăsau delicata lor amprentă, încercuia

ca o panglică galbenă acest covor verde, scurt și des, pe care tăvălugul îl netezea iar ploaia artificială a stropitorii îi întreținea prospețimea umedă chiar în zilele cele mai călduroase ale verii.

La marginea acestui strat de iarbă țîșnea, în vremea cînd se petrece această poveste, un adevărat foc de artificii înflorat care pornea dintr-o tufă de mușcate, ale cărei steluțe roșu-aprins ardeau pe fondul întunecat al unui pămînt negru.

Eleganta fațadă a casei închidea priveliștea: coloane zvelte, ionice, susținînd aticul pe care se afla la fiecare colț un grațios grup de marmură, îl făceau să semene cu un templu grecesc transportat aici de capriciul unui milionar și corectau, trezind o idee de poezie și de artă, tot ceea ce acest lux ar fi putut să aibă prea fastuos; între coloane, storuri cu dungi late, roz, aproape mereu lăsate, apărau și desenau ferestrele ce se deschideau la nivelul porticului ca niște uși de oglindă.

Ori de cîte ori cerul fantezist al Parisului binevoia să întindă un văl albastru în spatele acestui *palazzino*, contururile sale se desenau în chip atît de fericit între tufișurile de verdeață, încît putea fi luat drept lăcașul crăiesei zînelor sau un tablou mărit de Baron.

De fiecare parte a casei înaintau în grădină două sere formînd ca două aripi și ale căror pereți de cristal luceau în soare printre nervurile aurite ca niște diamante, dînd unei mulțimi de plante exotice dintre cele mai rare și mai prețioase iluzia climatului lor natal.

Dacă vreun poet matinal ar fi trecut pe aleea Gabriel, la primele flăcări ale răsăritului, ar fi auzit privighetoarea cîntîndu-și ultimele triluri și mierla plimbîndu-se în papuci galbeni pe aleea grădinii ca o pasăre care se află la ea acasă; dar noaptea, după ce se stingeau în mijlocul liniștii și-al vieții adormite ultimile tropote ale trăsurilor ce se întorceau de la Operă, același poet ar fi deslușit vag o umbră

albă la braț cu un tînăr frumos și s-ar fi întors în mansarda lui singuratică pătrunsă de-o tristețe de moarte în suflet.

Acolo locuiau de cîtăva vreme — cititorul a ghicit de bună seamă — contesa Prascovia Labinska și soțul ei contele Olaf Labinski, întors din războiul Caucazului după o campanie glorioasă. Se ferise de gloanțe așa cum se feresc vitejii, aruncîndu-se înaintea lor, și săbiile curbe de Damasc ale sălbaticilor războinici se frînseseră de pieptul lui fără să-l rănească. Curajul e un scut care nu dă greș. Contele Labinski poseda această neînfrînată virtute războinică a raselor slave cărora le place primejdia de dragul primejdiei și cărora li se mai potrivește refrenul unui vechi cîntec scandinav : „Vitejii omoară, mor și cîntă !"

Cu ce îmbătare se regăsiseră cei doi soți pentru care căsătoria nu era decît pasiunea îngăduită de Dumnezeu și de oameni, numai Thomas Moore ar putea s-o spună în stilul *Dragostei îngerilor !* Ar trebui ca fiecare picătură de cerneală să se transforme, pe pana noastră, în picături de lumină și ca fiecare cuvînt să se evapore pe hîrtie dînd naștere unei flăcări și unui parfum ca un bob de tămîie. Cum să descriem aceste două suflete contopite într-unul singur și asemănătoare cu două picături de rouă care, alunecînd pe o petală de crin, se întîlnesc, se amestecă, se absorb una pe alta și nu mai constituie decît o singură perlă ? Fericirea este un lucru atît de rar în lumea asta încît omul nu s-a gîndit să invente cuvinte pentru a o reda, în timp ce vocabularul suferințelor morale și fizice umple nenumărate coloane în dicționarul tuturor limbilor.

Olaf și Prascovia se iubiseră de copii, dintotdeauna inima lor nu bătuse decît la auzul unui singur nume ; știau aproape din leagăn că-și vor aparține unul altuia și restul lumii nu exista pentru ei ; s-ar fi zis că bucățile androginului lui Platon, care se caută zadarnic încă de la despărțirea dintru începuturi, se regăsiseră reunindu-se în ei ; formau acea dualitate în cadrul unității care constituie armonia completă și, cot la cot, mergeau sau mai bine zis

zburau de-a lungul vieții cu un avînt egal, susținut, planînd ca doi porumbei chemați de aceeași dorință, ca să ne servim de frumoasa expresie a lui Dante.

Pentru ca nimic să nu tulbure această fericire, o avere imensă o înconjura, ca într-o atmosferă de aur. De îndată ce cuplul radios apărea, mizeria tămăduită își părăsea zdrențele, lacrimile se uscau ; căci Olaf și Prascovia aveau nobilul egoism al fericirii și nu puteau îndura nici o durere în preajma strălucirii lor.

De cînd politeismul a luat cu sine pe tinerii zei, genii surîzătoare, efebi cerești de o perfecție atît de absolută, de un ritm atît de armonios, de un ideal atît de pur și de cînd Grecia antică nu mai cîntă imnul frumuseții în strofe de Paros, omul a abuzat în mod groaznic de îngăduința de a fi urît și, deși făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, îl reprezintă destul de prost. Dar contele Labinski nu se servise de această permisiune ; ovalul puțin lunguieț al feței, nasul subțire, desenat îndrăzneț și fin, buza cu contururi hotărîte, accentuată de o mustață blondă, ascuțită la capete, bărbia ridicată și pecetluită cu o gropiță, ochii negri, ciudățenie picantă, stranie și grațioasă, îl făceau să semene cu unul din acei îngeri războinici, sfîntul Mihail sau Rafael, care luptă cu diavolul îmbrăcați în armuri de aur. Ar fi fost prea frumos dacă n-ar fi avut o sclipire bărbătească în pupile și un strat de bronz pe care soarele Asiei il depusese pe trăsăturile lui.

Contele era de statură mijlocie, subțire, zvelt, nervos, ascunzînd niște mușchi de oțel sub o înfățișare plăpîndă și cînd, la vreun bal de ambasadă, își punea costumul de magnat, împodobit cu aur, scînteind de diamante, brodat cu perle, trecea printre grupuri ca o apariție strălucitoare, stîrnind gelozia bărbaților și dragostea femeilor, pe care prezența Prascoviei le făcea indiferente. Nu mai adăugăm că avea și daruri spirituale pe lîngă cele trupești : zînele binevoitoare îl înzestraseră din leagăn, iar vrăji-

toarea cea rea care strică totul fusese bine dispusă în ziua aceea.

Înțelegeți că pe lîngă un asemenea rival, Octave de Saville avea puține șanse și că făcea bine zăcînd mai mult mort decît viu între pernele de pe canapea, în ciuda speranței pe care încerca să i-o sădească în inimă fantasticul doctor Balthazar Cherbonneau. S-o uite pe Prascovia ar fi fost singura soluție, dar era cu neputință ; s-o revadă, pentru ce ? Octave simțea că hotărîrea acestei femei nu se va strămuta niciodată din blînda ei implacabilitate, din răceala ei înțelegătoare. Se temea ca rănile care nu se cicatrizaseră să nu se deschidă și să sîngereze în fața celei care îl ucisese fără voie și nu dorea s-o acuze pe blînda și iubita ucigătoare !

IV

Doi ani se scurseseră din ziua în care contesa Labinska oprise pe buzele lui Octave declarația de dragoste pe care nu trebuia s-o asculte ; Octave, căzut din înaltul visului său, se îndepărtase, cu ciocul unei sumbre melancolii înfipt în ficat și nu-i mai trimisese nici o veste Prascoviei. Singurul cuvînt pe care l-ar fi putut scrie era singurul interzis. Dar, în repetate rînduri, gîndul contesei, speriate de tăcerea aceasta se îndreptase cu melancolie spre bietul ei adorator : uitase ? În divina ei lipsă de cochetărie, ar fi dorit acest lucru fără să-i vină să creadă, căci flacăra de nestins a pasiunii lumina ochii lui Octave și nu fusese cu putință ca ea să se înșele. Dragostea și zeii se cunosc din privire : acest gînd străbătea ca un norișor albastrul limpede al fericirii contesei și îi inspira ușoara tristețe a îngerilor care, în cer, își amintesc de pămînt : inima ei fermecătoare suferea știind că cineva, acolo, era nefericit din cauza ei ; dar ce poate să facă steaua de aur sclipitoare în înaltul bolții pentru păstorul obscur care ridică spre ea

brațe disperate ? În vremurile mitologice, Phoebe cobora din cer în chip de raze de argint spre somnul lui Endymion ; dar ea nu era căsătorită cu un conte lituanian.

Îndată după sosirea ei la Paris, contesa Labinska îi trimisese lui Octave această invitație banală pe care doctorul Balthazar Cherbonneau o învîrtea distrat între degete ; și văzînd că nu vine, deși ar fi dorit-o, își spusese, fără să vrea, cu bucurie : „Tot mă mai iubește !" Era totuși o femeie de o puritate angelică și imaculată ca zăpada ultimului pisc al Himalaiei.

Dar Dumnezeu însuși, în străfundul infinitului său, nu are, ca să-și abată gîndul de la necazurile veșniciei, decît plăcerea de a auzi că bate pentru el inima unei sărmane și mici creaturi pieritoare, de pe un glob fragil, pierdut în imensitate. Prascovia nu era mai severă decît Dumnezeu. și contele Olaf n-ar fi putut să condamne această delicată voluptate a sufletului.

— Povestirea pe care am ascultat-o cu atenție, spuse doctorul lui Octave, îmi dovedește că orice speranță din partea dumneavoastră ar fi himerică. Niciodată contesa nu vă va împărtăși dragostea.

— Vedeți bine, domnule Cherbonneau, că aveam dreptate să nu caut a mă mai îngriji de viața mea care se duce.

— Am spus că nu există speranță cu mijloacele obișnuite, continuă doctorul ; dar există forțe oculte pe care știința modernă nu le recunoaște și tradiția lor s-a păstrat în acele țări stranii numite barbare de către o civilizație ignorantă. Acolo, în primele zile ale lumii, specia umană în contact imediat cu forțele vii ale naturii, știa secrete care, cred oamenii, s-au pierdut și pe care nu le-au luat cu sine în migrațiile lor triburile ce-au alcătuit mai tîrziu popoarele. Aceste secrete au fost transmise la început din inițiat în inițiat, în profunzimile misterioase ale templelor, scrise mai întîi în idiomuri sacre, neînțelese de vulg, sculptate pe panouri cu ieroglife, de-a lungul pereților criptici de la Ellora ; o să mai găsiți pe șalele muntelui Meru, de

unde își ia izvorul Gangele, pe partea inferioară a scării de marmură albă de Benares, orașul sfînt, în fundul pagodelor dărăpănate din Ceylon, cîțiva brahmani centenari descifrînd manuscrise necunoscute, cîțiva ioghini care se îndeletnicesc cu repetarea inefabilei monosilabe *om*, fără să-și dea seama că păsările cerului se cuibăresc în părul lor ; cîțiva fachiri ai căror umeri sînt însemnați cu cicatricele cîrligelor de fier de Jaggernat, din cei care posedă secretul pierdut al alchimiștilor și obțin rezultate miraculoase atunci cînd binevoiesc să se servească de el. Europa noastră, prea absorbită de interese materiale, nici nu-și dă seama de gradul de spiritualitate la care au ajuns credincioșii din India : posturi totale, contemplații înspăimîntătoare prin nemișcarea lor, atitudini imposibile, menținute timp de ani întregi, slăbindu-le atît de mult trupul, încît ai zice, privindu-i cum stau pe vine sub un soare apăsător ca plumbul printre focuri aprinse, lăsîndu-și unghiile să crească pînă le găuresc palma, că sînt mumii egiptene scoase din sarcofag și încovoiate în poziții de maimuță ; învelișul lor omenesc nu mai e decît o crisalidă, pe care sufletul, fluture nemuritor, poate să-l părăsească sau să-l reia după voie. În timp ce subțiatele lor rămășițe pămîntești stau, împietrite, oribile ca o larvă nocturnă surprinsă de lumina zilei, spiritul, liber de orice legătură, se avîntă pe aripile halucinației la înălțimi incalculabile, în lumile supranaturale. Au viziuni și vise stranii ; urmăresc dintr-un extaz într-altul ondulațiile pe care le desenează epocile dispărute pe oceanul eternității ; parcurg infinitul în toate sensurile, asistă la crearea universurilor, la geneza zeilor și la metamorfoza lor ; își amintesc științele înghițite de cataclismele plutoniene și diluviene, raporturile uitate ale omului cu elementele. În această stare ciudată, bolborosesc cuvinte aparținînd unor limbi pe care nici un popor nu le mai vorbește de mii de ani pe suprafața globului, regăsind Cuvîntul primordial. Cuvîntul care a făcut să țîșnească

lumina din anticele tenebre : sînt socotiţi nebuni ; sînt aproape zei !

Acest preambul ciudat absorbea la culme atenţia lui Octave care, neştiind unde voia să ajungă domnul Balthazar Cherbonneau, fixa asupra lui ochi miraţi în care licăreau nedumeriri : nu vedea legătura dintre credincioşii din India şi dragostea lui pentru contesa Prascovia Labinska.

Doctorul, ghicind gîndul lui Octave, îi făcu un semn cu mîna ca pentru a preîntîmpina întrebările lui şi îi spuse :

— Răbdare, scumpul meu pacient ; o să înţelegi îndată că nu mă pierd în digresiuni inutile. Plictisit să tot pun întrebări cu scalpelul, pe marmura amfiteatrelor, cadavrelor care nu răspundeau şi nu mă lăsau să întrevăd decît moartea, cînd eu căutam viaţa, am plănuit — plan la fel de îndrăzneţ ca şi acela al lui Prometeu căţărîndu-se în cer spre a fura focul — să ating şi să surprind sufletul, să-l analizez şi să-l disec, pentru a spune aşa : am părăsit efectul şi m-am îndreptat spre cauză, manifestînd un dispreţ profund pentru ştiinţa materialistă care se dovedise neputincioasă. Să acţionezi asupra acestor forme vagi, asupra acestor grupări întîmplătoare de molecule care se dizolvă repede, mi se părea a fi menirea unui empirism vulgar. Am încercat să slăbesc lanţurile care încătuşează spiritul în învelişul lui ; curînd i-am depăşit pe Mesmer, Deslon, Maxwel, Puységur, Deleuze şi pe cei mai pricepuţi, în experienţe cu adevărat prodigioase, dar care tot nu mă mulţumeau ; catalepsie, somnambulism, vedere de la depărtare, luciditate extatică, produceam după bunul meu plac toate aceste efecte inexplicabile pentru mulţime, simple şi inteligibile pentru mine. M-am ridicat mai sus : de la extazurile lui Cardan şi ale Sfîntului Toma din Aquino am trecut la crizele nervoase ale pitii-lor ; am descoperit arcadele epoptii-lor şi ale nebiim-ilor ebraici ; m-am iniţiat retrospectiv în misterele lui Trophonius şi ale lui Esculap, recunoscînd de fiecare dată în minunile legate de numele

lor o concentrare sau o expansiune a sufletului provocată fie de un gest, fie de privire, fie de cuvînt, fie de voință sau de oricare agent necunoscut. Am reconstituit unul cîte unul miracolele lui Apollonius din Tiana. Totuși, visul meu științific nu era îndeplinit ; sufletul tot îmi scăpa ; îl presimțeam, îl auzeam, aveam o putere asupra lui ; îi amorțeam sau îi excitam facultățile ; dar între el și mine exista un văl de carne pe care nu-l puteam înlătura fără să-și ia zborul ; eram ca vînătorul care a prins o pasăre într-o plasă și nu îndrăznește s-o ridice de teamă ca prada înaripată să nu se piardă în văzduh.

M-am dus în India sperînd să găsesc cheia misterului în acest leagăn al înțelepciunii antice. Am învățat sanscrita și pacrita, idiomele savante și vulgare : am putut sta de vorbă cu pandiții și brahmanii. Am străbătut junglele în care rage tigrul culcat pe labe ; am înconjurat lacurile sfinte smălțuite de spinările crocodililor ; am răzbătut prin păduri de nepătruns, înlănțuite de liane din care-și luau zborul nori de lilieci și maimuțe, întîlnindu-mă față-n față cu elefantul la cotitura potecii unde umblau fiare sălbatice, ca să ajung la cabana vreunui loghin celebru, aflat în comunicație cu muniș-ii și-am stat așezat ore întregi lîngă el, pe pielea de gazelă, ca să notez vagile incantații pe care le murmura extazul pe buzele lui negre și crăpate. Am surprins astfel cuvinte atotputernice, formule evocatoare, silabe ale Cuvîntului creator.

Am studiat sculpturile simbolice în încăperile interioare ale pagodelor pe care nu le-a văzut nici un ochi profan și în care un veșmînt de brahman îmi îngăduia să pătrund ; am citit multe mistere cosmogonice, multe legende despre civilizații dispărute ; am descoperit sensul emblemelor pe care le țin în mîinile lor numeroase zeii hibrizi și stufoși ca natura Indiei ; am meditat asupra cercului lui Brahma, asupra lotusului lui Vișnu, asupra cobrei lui Șiva, zeul albastru. Ganeza, desfășurîndu-și trompa de pachiderm și clipind din ochii lui mici cu gene lungi, părea să întîmpine

surîzător eforturile mele și să-mi încurajeze cercetările. Toate aceste figuri monstruoase îmi spuneau pe limba lor de piatră : „Nu sîntem decît forme, spiritul pune în mișcare masa".

Un preot al templui Tirunamalay, căruia i-am împărtășit ceea ce mă preocupa, mi-a arătat un penitent care locuia într-una din grotele insulei Elephanta, care ajunsese la cel mai înalt grad de sublimitate. L-am găsit sprijinit de peretele cavernei, învelit cu o rogojină, cu genunchii aduși la bărbie, cu degetele încrucișate pe picioare, într-o stare de imobilitate absolută ; ochii ii erau întorși pe dos, încît nu li se vedea decît albul, buzele se întindeau pe dinții stricați, pielea, tăbăcită de o nemaipomenită slăbiciune, era lipită de pomeți ; părul lăsat pe spate atîrna în șuvițe țepene ca niște filamente de plante din puținul pămînt de pe o stîncă ; barba era împărțită în două valuri care atingeau aproape pămîntul, și unghiile erau încovoiate ca ghearele unui vultur.

Soarele îl uscase și îl înnegrise în așa fel încît dăduse pielii lui de indian, negricioasă de felul ei, aspectul bazaltului ; astfel așezat, semăna cu forma și culoarea unui vas canopic. La prima vedere, am crezut că e mort. I-am scuturat brațele parcă anchilozate de o rigiditate cataleptică, i-am strigat la ureche cît am putut de tare cuvintele sacramentale care trebuiau să-l încunoștințeze că sînt un inițiat ; el nu tresări, pleoapele-i rămaseră nemișcate. Era să mă îndepărtez, nemaisperînd să obțin ceva, cînd am auzit un sfîrîit ciudat ; o scînteie albăstruie trecu prin fața ochilor mei cu viteza fulgerătoare a unei scîntei electrice, pîlpîi o clipă pe buzele întredeschise ale penitentului și dispăru.

Brahma-Logum (acesta era numele personajului sacru) păru că se trezește dintr-o letargie ; pupilele își reluară locul ; mă privi cu o privire omenească și răspunse la întrebările mele." Ei bine, dorințele tale sînt satisfăcute : ai văzut un suflet. Am reușit să-mi desprind propriul meu

suflet de trup după pofta inimii ; iese sau intră ca o albină luminoasă, perceptibilă numai pentru ochii adepților. Am postit atît, m-am rugat atît, am meditat atît, m-am supus atîtor mortificări, încît am putut desface legăturile pămîntești care-l înlănțuiau, și Vișnu, zeul cu zece incarnări, mi-a revelat cuvîntul misterios care îl conduce in avatarurile [1] sale prin forme diferite. Dacă, după ce aș face gesturile consacrate, aș pronunța acest cuvînt, sufletul tău te-ar părăsi și s-ar întrupa în omul sau animalul pe care i l-aș desemna eu. Te fac legatarul acestui secret pe care acum il posed singur pe lume. Îmi pare foare bine că ai venit, căci tînjesc să mă topesc în sînul necreațiunii ca o picătură de apă în mare." Și penitentul îmi șopti cu o voce slăbită, ca ultima răsuflare a unui muribund, și totuși inteligibile, cîteva silabe care au făcut să mă treacă acel mic fior de care vorbește Iov.

— Ce vreți să spuneți, doctore ? exclamă Octave ; nu îndrăznesc să măsor înspăimîntătoarea adîncime a gîndului dumneavoastră.

— Vreau să spun, răspunse liniștit domnul Balthazar Cherbonneau, că n-am uitat formula magică a prietenului meu Brahma-Logum, iar contesa Prascovia ar fi tare șireată dacă ar recunoaște sufletul lui Octave de Saville în trupul lui Olaf Labinski.

V

Reputația doctorului Balthazar Cherbonneau ca medic și taumaturg începea să se răspîndească în Paris ; ciudățeniile lui, afectate sau reale, făcuseră din el un om foarte căutat. Dar, departe de a încerca să-și facă, după cum se spune, o clientelă, se străduia să-i îndepărteze pe clienți

---

[1] Diferitele incarnări ale zeilor indieni, în special ale lui Vișnu. (N. t.)

neprimindu-i sau dîndu-le prescripţii ciudate, regimuri imposibile. Nu accepta decît cazuri disperate, trimiţînd confraţilor, cu un dispreţ covîrşitor, vulgarele pneumonii, banalele enterite, burghezele febre tifoide şi, în acele ocazii supreme, obţinea vindecări cu adevărat de neînchipuit. În picioare lîngă pat, făcea gesturi magice deasupra unei ceşti cu apă, iar trupuri ţepene şi reci, gata să fie puse în sicriu, după ce înghiţeau cîteva picături din licoarea dată de el, îşi descleştau fălcile crispate de agonie, redobîndeau supleţea vieţii, culorile omului sănătos şi se ridicau în şezut, plimbînd în jur priviri parcă obişnuite gata cu întunerimea mormîntului. De aceea era şi numit doctorul morţilor sau „învietorul". Dar el nu accepta întotdeauna să opereze aceste cure şi deseori refuza sume enorme din partea bogătaşilor muribunzi. Ca să se hotărască să intre în luptă cu descompunerea, trebuia să fie mişcat de durerea unei mame implorînd salvarea unicului ei copil, de disperarea unui îndrogostit cerînd mîntuirea femeii adorate, sau să considere că acea viaţă ameninţată era folositoare poeziei, ştiinţei şi progresului spaciei umane. Salvă în felul acesta un bebeluş fermecător căruia crupul îi strîngea gîtul cu degetele-i de fier, o delicioasă tînără roasă de tuberculoză, un poet pradă aşa-numitului *delirium tremens*, un inventator atacat de o congestie cerebrală şi care ar fi îngropat secretul descoperirii lui sub cîteva lopeţi de pămînt. În celelalte cazuri, spunea că natura nu trebuie contrariată, că moartea are uneori raţiunea ei, şi că rişti, împotrivindu-te, să tulburi ceva în ordinea universală. Vedeţi bine că domnul Balthazar Cherbonneau era doctorul cel mai paradoxal din lume şi că adusese cu sine din India o excentricitate desăvîrşită ; dar renumele lui de magnetizator era mai mare încă decît notorietatea de medic ; făcuse pentru cîţiva aleşi nişte şedinţe despre care se povesteau miracole, puteau tulbura toate noţiunile posibilului sau imposibilului şi care depăşeau minunile lui Cagliostro.

Doctorul locuia la parterul unei vechi reşedinţe aristocratice din strada Regard, într-un apartament vagon, aşa cum se construiau odinioară, şi ale cărui ferestre dădeau într-o grădină plantată cu pomi avînd trunchiul negru şi un frunziş răsfirat, verde. Deşi era vară, calorifere puternice suflau din gurile lor acoperite de alamă trombe de aer fierbinte în camerele mari şi menţineau temperatura la treizeci şi cinci sau patruzeci de grade, căci domnul Balthazar Cherbonneau, obişnuit cu clima incendiară a Indiei, dîrdîia sub soarele nostru palid, ca acel călător care, întors de la izvoarele Nilului Albastru din Africa Centrală, tremura de frig la Cairo şi nu ieşea decît într-o trăsură închisă, înfăşurat călduros cu o blană de vulpe albastră de Siberia şi cu picioarele aşezate pe un manşon de metal plin cu apă clocotită.

Nu erau alte mobile în aceste încăperi decît divane joase, acoperite cu pînză malabareză împodobită cu elefanţi himerici şi păsări fabuloase, etajere cioplite, colorate şi aurite cu o naivitate barbară de către indigenii din Ceylon, vase japoneze pline cu flori exotice ; iar pe podea era întins, dintr-un cap într-altul al apartamentului, unul din acele covoare funebre cu ramuri şi flori negre şi albe pe care le ţes drept penitenţă *thugg*-ii în închisoare şi a căror urzeală pare a fi făcută din cînepă, ca şi funiile cu care-şi gîtuie victimele ; cîţiva idoli hinduşi din marmură sau bronz, cu ochi migdalaţi, cu inele în nas, cu buzele groase şi surîzătoare, cu coliere de perle ce coborau pînă la buric, cu atribute ciudate şi numeroase, stăteau turceşte pe cîte un piedestal prin colţurile camerelor ; de-a lungul zidurilor erau atîrnate miniaturi guaşate, opera vreunui pictor din Calcutta sau din Lucknow care reprezentau cele două avataruri gata înfăptuite ale lui Vişnu : ca peşte, broască ţestoasă, porc, leu cu chip de om, pitic brahmin, Rama, erou luptîndu-se cu uriaşul cu o mie de braţe Cartasuciriargunen, Kişna, copilul minune în care unii visători văd un Christos indian, Buddha, adorator al marelui zeu Maha-

deri ; și, în sfîrșit, îl arătau adormit, în mijlocul căii lactee, pe năpirca cu cinci capete răsucite ca un baldachin, așteptînd ora la care să ia, pentru o ultimă incarnație, forma acelui cal alb înaripat care, lovind cu copita universul, trebuie să aducă sfîrșitul lumii.

În încăperea din fund, încălzită și mai puternic decît altele, stătea domnul Balthazar Cherbonneau, înconjurat de cărți sanscrite scrise cu ponsonul pe lame subțiri de lemn găurite și strînse pe un șiret astfel încît semănau mai mult cu niște jaluzele decît cu volume așa cum le concepe librăria europeană. O mașină electrică cu sticle umplute de foi de aur și discuri de sticlă învîrtite de niște manivele își înălța silueta îngrijorătoare și complicată în mijlocul camerei, alături de un hîrdău mesmerian în care se afla o lance de metal și din care ieșeau, ca niște raze, numeroase tije de fier. Domnul Cherbonneau nu era cîtuși de puțin un șarlatan și nu urmărea efectul punerii în scenă, dar era greu să pătrunzi în această locuință ciudată fără să ai senzația pe care trebuie să o fi produs odinioară laboratoarele alchimiștilor.

Contele Olaf Labinski auzise vorbindu-se de miracolele produse de doctor care stîrnise o curiozitate aproape credulă. Rasele slave au o înclinație din fire spre miraculos și deseori educația cea mai îngrijită nu o corectează ; dealtfel, martori demni de a fi crezuți, care asistaseră la acele ședințe, spuneau lucruri pe care nu le poți crede fără să le fi văzut, oricîtă încredere ai avea în povestitor. Se duse deci să-i facă o vizită taumaturgului.

Atunci cînd contele Labinski intră la doctorul Cherbonneau, se simți cuprins ca de o vagă flacără ; tot sîngele i se urcă la cap, vinele și tîmplele începură să-i șuiere, căldura excesivă care domnea în apartament îl sufoca ; lămpile în care ardeau plante aromate, florile mari din Java care-și legănau enormele cupe ca niște cădelnițe îl îmbătau cu emanațiile lor amețitoare și cu parfumurile asfixiante. Clătinîndu-se, făcu cîțiva pași spre domnul Cherbonneau care

stătea chircit pe divan, într-una din acele ciudate poziții de fachir ori de sannyâsi cu care prințul Saltîkov a ilustrat atît de pitoresc călătoria sa în India. Văzînd cum se desenează unghiurile articulațiilor sub cutele hainelor lui, ai fi zis că este un păianjen omenesc ghemuit în mijlocul pînzei și care stă la pîndă în fața pradei. Cînd apăru contele, pupilele lui turcoaz se luminară cu licăriri fosforescente în mijlocul orbitei aurite de bistrul hepatitei, apoi se stinseră imediat, acoperiți parcă de o membrană supusă ordinelor sale. Doctorul îi întinse mîna lui Olaf, înțelese că se simte prost și din două-trei mișcări ale mîinilor îl înconjură cu o atmosferă primăvăratică, creîndu-i un paradis proaspăt în acest iad de căldură.

— Vă simțiți mai bine acum ? Plămînii dumneavoastră, obișnuiți cu vînturile Balticei care sosesc încă reci datorită zăpezilor centenare ale polului, unde s-au tăvălit, gîfîiau probabil ca niște foale de fierărie în aerul acesta fierbinte în care eu totuși dîrdîi, copt, răscopt și calcinat parcă de arșița soarelui.

Contele Olaf Labinski făcu un semn ca să arate că nu mai suferea de temperatura ridicată care domnea în apartament.

— Ei bine, spuse doctorul cu un accent de bonomie, ați auzit desigur vorbindu-se despre scamatoriile lui Cherbonneau și vreți un eșantion al științei mele ; o ! eu sînt mai grozav decît Comus, Comte sau Bosco.

— Curiozitatea mea nu e atît de frivolă, răspunse contele, și am ceva mai mult respect pentru unul din prinții științei.

— Eu nu sînt un om de știință în accepția obișnuită ; dimpotrivă, studiind anumite lucruri pe care știința le disprețuiește, am ajuns să domin forțele oculte neîntrebuințate și obțin rezultate care par miraculoase, deși sînt naturale. Tot pîndindu-l, am surprins de cîteva ori sufletul ; acesta mi-a făcut confidențe de care am profitat și mi-a

spus cuvinte pe care le-am reținut. Spiritul e totul, materia nu există decît în aparență ; universul nu este, poate, decît un vis al lui Dumnezeu sau o iradiere a Cuvîntului în imensitate. Mototolesc după voia mea zdreanța trupului, opresc sau grăbesc viața, deplasez simțurile, suprim spațiul, alung durerea fără să am nevoie de cloroform, de eter sau de orice alt medicament anestezic. Înarmat cu voință, această electricitate intelectuală, dau viață sau trăsnesc ca fulgerul ; privirea mea străbate orice. Văd foarte clar razele gîndirii, și, așa cum proiectezi spectrul solar pe un ecran, tot așa eu pot să-l fac să treacă prin prisma mea invizibilă și să-l forțez să se reflecte pe pînza albă a creierului meu. Dar toate astea nu sînt nimic pe lîngă minunile pe care le săvîrșesc anumiți ioghini ai Indiei, ajunși la ultima treaptă a ascetismului. Noi europenii sîntem prea ușuratici, prea distrați, prea flușturatici, prea ne iubim închisoarea de lut ca să deschidem ferestre mari spre eternitate și infinit. Totuși, am obținut cîteva rezultate destul de stranii și o să le puteți aprecia, spuse doctorul Balthazar Cherbonneau, dînd la o parte o perdea grea care ascundea un fel de firidă construită în fundul încăperii.

La lumina unei flăcări de alcool care pîlpîia pe un trepied de bronz, contele Olaf Labinski zări un spectacol îngrozitor care-i dădu fiori, cu tot curajul lui. Pe o masă de marmură neagră se afla corpul unui tînăr, gol pînă la brîu și de-o imobilitate cadaverică ; din torsul străpuns de sulițe, ca acela al sfîntului Sebastian, nu curgea nici o picătură de sînge ; ai fi zis că este poza colorată a unui martir pe care pictorul ar fi uitat să dea cu cinabru pe buze și la răni.

„Acest straniu doctor, își spuse Olaf, este poate un adorator al lui Șiva și va fi sacrificat această victimă idolului său."

— O, nu suferă deloc ; înțepați-l fără teamă, nici un mușchi al feței nu se va mișca ; și doctorul îi scotea sulițele din trup așa cum scoți acele dintr-o pernuță.

Cîteva mişcări rapide ale mîinilor îl desprinseră pe pacient de reţeaua de emanaţii care-l înconjura şi se trezi cu un zîmbet extaziat pe buze, de parcă se deşteptase dintr-un vis fericit. Domnul Balthazar Cherbonneau îi făcu semn să iasă şi se retrase pe o uşă mică, făcută în lemnul care acoperea alcovul.

— Aş fi putut să-i tai un picior sau o mînă fără să-şi dea seama, spuse doctorul desenînd un zîmbet cu ridurile feţei ; n-am făcut-o pentru că nu creez încă şi pentru că omul, inferior şopîrlei în această privinţă, nu are o sevă destul de puternică spre a-i putea creşte la loc membrele tăiate. Dar dacă nu creez, cel puţin întineresc.

Şi ridică voalul ce acoperea o femeie în vîrstă adormită magnetic într-un fotoliu, nu departe de masa de marmură neagră ; trăsăturile ei, care fuseseră probabil frumoase, erau ofilite şi urmele timpului se citeau pe forma braţelor slăbite, a umerilor, a pieptului. Doctorul fixă asupra ei timp de cîteva minute, cu o intensitate stăruitoare, privirea ochilor lui albaştri ; liniile alterate dobîndiră vigoare, conturul sînilor îşi reluă puritatea virginală, o carnaţie albă şi mătăsoasă luă locul gîtului slăbit ; obrajii se rotunjiră şi deveniră catifelaţi ca piersicile, în toată prospeţimea tinereţii ; ochii se deschiseră clipind într-un fluid persistent ; masca bătrîneţii, ridicată ca prin farmec, făcu loc femeii tinere şi frumoase dispărută de mult.

— Credeţi că fîntîna Tinereţii a lăsat să curgă pe undeva apele sale miraculoase ? spuse doctorul contelui, uimit de această transformare. Eu unul aşa cred, căci omul nu inventă nimic şi fiecare vis al lui este ori divinaţie, ori amintire. Dar să părăsim această formă replămădită o clipă prin voinţa mea şi să consultăm pe tînăra fată ce doarme liniştită în colţul ăsta. Puneţi-i întrebări, ştie mai multe decît o pitie sau o sibilă. Puteţi să o trimiteţi într-unul din cele şapte castele ce le aveţi în Boemia, s-o întrebaţi ce se află în sertarul cel mai secret ; vă va răspunde, căci sufletul ei nu are nevoie decît de o secundă ca să facă

această călătorie, lucru ce nu trebuie să ne mire, de altfel, de vreme ce electricitatea parcurge șaptezeci de mii de leghe tot în acest interval, iar electricitatea este față de gîndire ceea ce este cupeul față de vagon. Dați-i mîna ca să puteți intra în legătură cu ea ; n-o să fie nevoie să vă formulați întrebarea, o va ghici în mintea dumneavoastră.

Fata, cu o voce înăbușită ca aceea a unei umbre, răspunse la întrebarea contelui, pusă doar în minte.

— În cutia de cedru se află un bulgăre de pămînt acoperit cu nisip fin pe care se vede urma unui piciorus.

— A ghicit exact ? spuse doctorul cu nepăsare, ca și cum ar fi fost încredințat de infailibilitatea somnambulei.

Un roșu-aprins coloră obrajii contelui. Într-adevăr, la începutul dragostei lor, luase de pe o alee urma pasului Prascoviei și o păstra ca o relicvă pe fundul unei cutii incrustate cu sidef și argint, lucrată scump, și a cărei cheie microscopică o păstra atîrnată de gîtul lui pe un lănțișor fin de Veneția.

Domnul Balthazar Cherbonneau, care era un om de lume, văzîndu-l pe conte într-atît de stingherit, nu insistă și-l conduse la o masă pe care era așezată o apă limpede ca diamantul.

— Ați auzit desigur vorbindu-se despre oglinda magică în care Mefisto îi arată lui Faust chipul Elenei ; deși ciorapul meu de mătase nu ascunde o copită de cal, deși nu am două pene de cocoș la pălărie, pot totuși să vă ofer acest miracol nevinovat. Aplecați-vă peste cupă și gîndiți-vă intens la persoana care doriți să-și facă apariția ; vie sau moartă, de departe sau de aproape, ea va răspunde la chemarea dumneavoastră, de la capătul lumii sau din adîncurile istoriei.

Contele se aplecă deasupra cupei a cărei apă se tulbură curînd sub privirea lui și luă tente opaline, ca și cum ai fi picurat în ea benzină, un cerc irizat în culorile prismei se

așeză pe marginile vasului încadrînd tabloul care prindea chip sub norul alburiu.

Ceața se împrăștie. O tînără în capot de dantelă, cu ochi verzi ca marea, cu părul auriu și creț, plimbîndu-și distrat ca pe niște fluturi albi mîinile frumoase pe fildeșul pianului, se arătă ca într-o oglindă pe fundul apei ce-și recăpătase transparența într-un mod atît de perfect încît ar fi putut să-i facă pe toți pictorii să moară de deznădejde : era Prascovia Labinska ; fără să știe, asculta de evocarea pasionată a contelui.

— Și acum să trecem la ceva mai curios, spuse doctorul luînd mîna contelui și punîndu-i-o pe tijele de fier ale hîrdăului mesmerian. Olaf de-abia atinsese metalul încărcat cu un magnetism fulgurant că și căzu ca lovit de trăsnet.

Doctorul îl luă în brațe, îl ridică de parcă ar fi fost un fulg, îl așeză pe divan, sună și spuse servitorului care apăru pe pragul ușii :

— Du-te să-l aduci pe domnul Octave de Saville.

VI

Roțile unui cupeu se auziră în curtea liniștită a clădirii și aproape imediat Octave se prezentă înaintea doctorului ; rămase uimit cînd domnul Cherbonneau i-l arătă pe contele Olaf Labinski întins pe un divan avînd înfățișarea unui mort. Crezu la început că fusese asasinat și rămase cîteva clipe mut de groază ; dar, după o privire mai atentă, își dădu seama că o respirație aproape imperceptibilă mișca pieptul tînărului adormit.

— Iată, spuse doctorul, travesti-ul dumitale te așteaptă ; este mai greu de pus decît un domino închiriat la Babin ; dar lui Romeo, cînd urcă pe balconul din Verona, nu-i pasă că e în primejdie să-și frîngă gîtul ; știe că Julieta îl așteaptă sus în cameră, sub vălul nopții ; și contesa Pras-

contesa Labinska face fără îndoială cît descendenta Capuleților.

Octave, tulburat de ciudățenia situației, nu răspundea nimic ; continua să se uite la conte al cărui cap, ușor dat pe spate, era așezat pe o perniță și care semăna cu acele efigii de cavaleri culcați pe mormintele lor în mînăstirile gotice, avînd sculptată sub ceafa țeapănă o pernă de marmură. Acest chip frumos și nobil căruia urma să-i fure sufletul îi inspira fără să vrea remușcări.

Doctorul interpretă meditația lui Octave drept șovăire : un vag surîs disprețuitor rătăci pe cutele buzelor sale și el îi spuse :

— Dacă nu ești hotărît, pot să-l trezesc pe conte, care va pleca așa cum a sosit, uimit de puterea mea magnetică ; dar gîndește-te bine, se prea poate să nu mai întîlnești o astfel de împrejurare. Oricît m-ar interesa dragostea dumitale, oricît aș dori să fac o experiență care nu a mai fost făcută în Europa, nu pot să-ți ascund că acest schimb de suflete are primejdiile lui. Pune-ți mîna pe conștiință, consultă-ți inima. Îți riști cu convingere viața pe această carte supremă ? „Dragostea e puternică precum moartea", spune Biblia.

— Sînt gata, răspunse simplu Octave.

— Bine, tinere, exclamă doctorul frecîndu-și cu o rapiditate extraordinară mîinile negricioase și uscate, ca și cum ar fi vrut să aprindă focul ca sălbaticii. Această pasiune pe care n-o oprește nimic îmi place. Există două lucruri pe lume : pasiunea și voința. Dacă nu ești fericit, nu va fi în orice caz din vina mea. Ah ? dragă Brahma-Logum, prietene, ai să vezi din depărtarea cerului Indra unde apsarașii te înconjoară cu corul lor voluptuos dacă am uitat formula irezistibilă pe care mi-ai suflat-o la ureche cînd ți-ai părăsit carcasa mumificată. Cuvintele și gesturile, am reținut totul. La treabă ! La treabă ! O să facem în tingire o mîncare ciudată, ca vrăjitoarele lui Macbeth, dar fără nedemna

vrăjitorie a nordului. Așază-te în fața mea în acest fotoliu ; lasă-te cu toată încrederea în voia mea. Așa ! Ochii drept în ochii mei, mîinile lipite de ale mele. — Vraja a și început să opereze. Noțiunile de timp și spațiu se pierd, conștiința eului se șterge, pleoapele se lasă ; mușchii, nemaiprimind impulsurile de la creier, se destind ; gîndirea ațipește, toate firele delicate care leagă sufletul de trup s-au dezlegat. Brahma, în oul de aur în care a visat zece mii de ani, nu era mai dezlegat de lucrurile din afară ; să-l saturăm de miresme, să-l scăldăm în raze.

Tot bolborosind aceste fraze întrerupte, doctorul nu înceta nici o clipă să gesticuleze : din mîinile lui întinse țîșneau jeturi luminoase care loveau fruntea sau inima pacientului, în jurul căruia se forma încetul cu încetul o atmosferă vizibilă, fosforescentă ca o aureolă.

— Prea bine ! făcu domnul Balthazar Cherbonneau, aplaudîndu-se singur. Iată-l așa cum vreau. Ia stai, ia stai, ce mai rezistă încă pe aici ? exclamă el după o pauză, ca și cum ar fi citit în creierul lui Octave ultimul efort al personalității gata să fie nimicită. Ce idee răzvrătită, goniță din circonvoluțiunile creierului, încearcă să se sustragă influenței mele, prelungindu-se pe monada primitivă, pe punctul central al vieții ? Am s-o prind și am s-o supun.

Pentru a învinge această răzvrătire involuntară, doctorul își încărcă și mai puternic bateria magnetică a privirii, atinse gîndirea răsculată între baza creierului mic și inserția șirei spinării, sanctuarul cel mai ascuns, tabernacolul cel mai misterios al sufletului. Triumful îi era desăvîrșit.

Atunci se pregăti cu o solemnitate maiestuoasă pentru experiența nemaipomenită pe care urma s-o încerce ; se îmbrăcă precum un mag cu un anteriu de in, se spălă pe mîini cu o apă parfumată, scoase diverse cutii de pudră cu care se tatuă hieratic pe obraz și pe frunte ; își încinse brațul cu cordonul brahmilor, citi două sau trei slocasuri din poemele sacre și nu uită nici unul din ritualurile recomandate de sannyâsi-ul din grotele de la Elephanta.

După ce termină aceste ceremonii, deschise larg toate gurile de căldură și curînd sala se umplu de o atmosferă supraîncălzită care i-ar fi leșinat pe tigrii din junglă, ar fi crăpat carapacea de noroi de pe pielea aspră a bivolilor și ar fi făcut să înflorească cu o detunătură marea floare de aloes.

— Nu trebuie ca aceste două scîntei ale focului divin care se vor afla goale peste puțin timp și despuiate pentru cîteva secunde de învelișul lor muritor să pălească sau să se stingă în aerul nostru înghețat, spuse doctorul privind termometrul care arăta 120 de grade Fahrenheit.

Doctorul Balthazar Cherbonneau, între aceste două corpuri lipsite de viață, părea, în haina lui albă, sacrificatorul vreuneia din acele religii sîngeroase care aruncă leșuri omenești pe altarul zeilor. Amintea de acel preot din Yitzilipulzili, sălbaticul idol mexican de care vorbește Heinrich Heine într-una din baladele sale, dar intențiile lui erau cu siguranță mai pașnice.

Se apropie de contele Olaf Labinski, care stătea tot nemișcat, și pronunță inefabilia silabă pe care se duse repede să o repete deasupra lui Octave ce dormea profund. Fața, în mod obișnuit curioasă a domnului Cherbonneau, devenise în acel moment de o ciudată maiestate ; măreția puterii de care dispunea înnobila trăsăturile lui răvășite, și dacă cineva l-ar fi văzut efectuînd aceste ritualuri misterioase cu o gravitate sacerdotală, nu ar fi recunoscut în el doctorul de felul celor ai lui Hoffmann, care chema, sfidîndu-l, creionul caricaturii.

Se petrecură atunci lucruri foarte ciudate : Octave de Saville și contele Olaf Labinski părură agitați în aceeași clipă de o convulsie a agoniei parcă, fața lor se descompuse, o ușoară spumă le ieși din gură ; paloarea morții le decoloră pielea ; în acest timp două luminițe albăstrii și tremurătoare sclipeau șovăitor deasupra capetelor lor.

La un gest fulgerător al doctorului care părea că le arată drumul în aer, cele două puncte fosforescente se puseră în mișcare și, lăsînd în urma lor o dîră de lumină, se duseră spre noul lor lăcaș : sufletul lui Octave se instală în corpul contelui Labinski, sufletul contelui în cel al lui Octave : avatarul era îndeplinit.

O ușoară roșeață a pomeților arăta că viața se întorsese în aceste luturi omenești rămase fără suflet pentru cîteva secunde și care ar fi putut deveni prada îngerului negru, de n-ar fi fost puterea doctorului.

Bucuria izbînzii înflăcăra ochii albaștri ai lui Cherbonneau, care își spunea, mergînd cu pași mari prin cameră : „Să încerce să facă doctorii cei mai renumiți una ca asta, ei, cei atît de mîndri că pot repara de bine de rău ceasornicul omului cînd se defectează : Hipocrat, Galieniu, Paracelsiu, Van Helmont, Boerhaave, Tronchin, Hahnemann, Rasori ! Cel mai neînsemnat fachir indian ghemuit pe scara unei pagode știe de o mie de ori mai mult decît voi ! Ce importanță are cadavrul dacă poruncești spiritului !"

Terminîndu-și discursul, doctorul Balthazar Cherbonneau făcu cîteva salturi de fericire și dansă ca munții în Sir-Hasirim-ul regelui Solomon : era, chiar, cît pe-aci să cadă în nas, piciorul împiedicîndu-i-se de anteriul brahmanic, mic accident care-l făcu să-și vină în fire, redîndu-i tot sîngele rece.

— Să-mi trezesc pacienții, spuse domnul Cherbonneau, după ce-și șterse dungile de pudră colorată cu care își stricase chipul și-și scoase haina de brahman —și, așezîndu-se în fața corpului contelui Labinski, locuit de sufletul lui Octave, făcu gesturile necesare ca să-l scoată din starea de somnambul, scuturîndu-și la fiecare gest degetele încărcate cu fluidul pe care-l scotea.

După cîteva minute, Octave-Labinski (așa îi vom spune de aci înainte pentru ca povestirea să fie clară) se ridică în șezut, își frecă ochii cu mîinile și plimbă în jur o privire mirată, pe care conștiința eului nu o lumina încă.

Cînd putu să perceapă net obiectele, primul lucru pe care îl zări fu forma lui așezată în afara sa pe un divan. Se vedea pe el ! Și nu reflectat de o oglindă, ci aievea. Scoase un țipăt, acesta nu suna ca timbrul vocii lui și îl înspăimîntă oarecum ; schimbul de suflete avusese loc în timpul somnului magnetic, nu și-l amintea și nu se simțea deloc în apele lui. Gîndirea lui, servită de organe noi, era ca un muncitor căruia i s-au luat uneltele obișnuite spre a i se da altele. Psyhé derutată bătea cu aripi neliniștite de bolta acestei cutii craniene necunoscute și se pierdea în meandrele unui creier în care se mai aflau urme de idei străine.

— Ei bine, spuse doctorul, cînd simți că s-a bucurat suficient de surpriza lui Octave-Labinski, cum ți se pare noua dumitale locuință ? Sufletul dumitale s-a instalat comod în corpul acestui fermecător cavaler, hatman, gospodar sau magnat, soțul celei mai frumoase femei din lume. Mai ești dornic să mori, așa cum plănuiai prima dată cînd te-am văzut în tristul dumitale apartament din strada Saint-Lazare, acum cînd porțile casei Labinski îți sînt toate deschise și nu te mai temi ca Prascovia să-ți astupe gura cu mîna ca la vila Salviati, atunci cînd ai vrut să-i vorbești de dragoste ? Ești de acord că bătrînul Balthazar Cherbonneau, cu mutra lui de maimuțoi ca oricare alta, are încă destule rețete foarte bune în sacul său de prestidigitator ?

— Domnule doctor, răspunse Octave-Labinski aveți puterea unui Dumnezeu sau, cel puțin, a unui diavol.

— O ! o ! nu te teme, n-am făcut nici cel mai mic lucru necurat. Mîntuirea sufletului dumitale nu este periclitată; n-am să te pun să semnezi un pact cu parafă roșie. Ceea ce s-a întîmplat e cum nu se poate mai simplu. Cuvîntul care a creat lumina poate fără îndoială să strămute un suflet. Dacă oamenii l-ar asculta pe Dumnezeu dincolo de timp și de infinit, ar face, pe cinstea mea, multe altele.

— Nu știu cum să vă arăt recunoștința și devotamentul pentru acest serviciu neasemuit.

— Nu-mi datorezi nimic ; cazul dumitale mă interesa pentru o vulpe bătrînă ca mine, ars de soarele mai multor latitudini, încercat de viaţă, o emoţie este un lucru rar. Mi-ai oferit spectacolul dragostei şi ştii bine că noi, cei visători, puţin alchimişti, puţin vrăjitori, puţin filozofi, căutăm cu toţii, mai mult sau mai puţin, absolutul. Dar ridică-te, mişcă-te, umblă şi spune-mi dacă pielea asta nouă nu te jenează la încheieturi.

Octave-Labinski îl ascultă pe doctor şi se plimbă de cîteva ori de jur împrejurul camerei ; nu mai era chiar atît de stîngaci ; deşi locuit de un suflet nou, corpul contelui păstra impulsul vechilor lui obiceiuri şi proaspătul musafir se încredinţă acestor amintiri fizice, căci voia cît mai repede să adopte mersul, ţinuta şi gesturile proprietarului expulzat.

— Dacă n-aş fi operat eu însumi schimbul sufletelor voastre, aş crede, spuse rîzînd doctorul Balthazar Cherbonneau, că nu s-a petrecut nimic neobişnuit în seara asta şi te-aş lua drept adevăratul, legitimul şi autenticul conte lituanian Olaf de Labinski, al cărui eu doarme încă acolo în crisalida pe care i-ai lăsat-o cu dispreţ. Dar este în curînd miezul nopţii ; pleacă, să nu te certe Prascovia şi să nu te acuze că preferi să joci bacara sau ruletă decît să stai în compania ei. Nu trebuie să-ţi începi viaţa de soţ cu o ceartă, ar fi un semn rău. În timpul ăsta o să purced la deşteptarea fostului dumitale înveliş, cu toate precauţiile şi atenţia pe care o merită.

Recunoscînd că doctorul avea dreptate, Octave-Labinski se grăbi să iasă. În faţa uşii tropăiau de nerăbdare minunaţii murgi ai contelui care, tot muşcîndu-şi zăbalele, făcuseră numai spumă pe pavaj. Cînd auzi pasul tînărului conte, un fecior îmbrăcat cu o minunată livrea verde, din rasa pierdută a haiducilor, se grăbi spre cupeu şi coborî scara cu zgomot. Octave, care se îndreptase maşinaliceşte către modesta lui trăsură, se instală în cupeul înalt şi splendid şi spuse feciorului, acesta transmiţînd la rîndul

său vizitiului : „Acasă !" Cum se închise ușa, caii porniră arcuindu-se și demnul succesor al Almanzor-ilor și Azolan-ilor se agăță de cordonul din firet cu o rapiditate pe care n-ai fi putut-o presupune la un om atît de înalt.

Pentru niște cai de acest fel, drumul nu e lung de pe strada Regard în Faubourg Saint-Honoré ; spațiul fu înghițit in cîteva minute și vizitiul strigă cu o voce de stentor : „Poarta !"

Portarul deschise cele două canaturi imense și cupeul putu trece, coti într-o curte mare cu nisip pe jos și opri cu o precizie remarcabilă sub o marchiză în dungi albe și roz.

Curtea — pe care Octave-Labinski o examină cu o privire atît de rapidă cum n-o ai decît în anumite ocazii solemne — era mare, înconjurată de clădiri simetrice, luminată de lampadare de bronz în care gazul scotea limbi de foc în felinarele de cristal, asemănătoare cu cele ce împodobeau odinioară Bucentaurul ; părea mai mult un palat decît o casă ; lădițe cu portocali demne de terasele de la Versailles erau așezate din loc în loc pe marginea de asfalt care încadra ca o bordură covorul de nisip din mijloc.

Sărmanul îndrăgostit preschimbat, cînd puse piciorul pe prag, fu nevoit a se opri cîteva secunde ca să-și ducă mîna la inimă, spre a-i opri bătăile. Avea el trupul contelui Olaf Labinski, dar nu-și însușise decît aparența fizică ; toate noțiunile pe care le conținea creierul fugiseră cu sufletul primului proprietar ; nu cunoștea casa care de aici înainte trebuia să fie a lui, nu știa cum era împărțită în interior ; se aflä în fața unei scări, urcă la întîmplare, pregătit să explice eventuala greșeală spunînd că fusese distrat.

Treptele de piatră ponsată erau de un alb strălucitor și subliniau roșul opulent al bandei late de mochetă, prinsă în baghete de aramă aurită, care arătau piciorului drumul

catifelat ; jardiniere pline de cele mai frumoase flori exotice te însoțeau cu fiecare treaptă.

O imensă lanternă — decupată și ferestruită atîrnată de un cablu gros de purpură, împodobit cu ciucuri și funde — proiecta umbre aurii pe pereții acoperiți cu stuc alb, neted ca marmura și arunca o masă de lumină pe o reproducere făcută de însăși mîna sculptorului unuia din cele mai celebre grupuri de Canova, *Dragostea sărutînd-o pe Psyhé.*

Palierul singurului etaj era pavat cu mozaicuri frumos lucrate și, de perete, frînghii de mătase susțineau patru tablouri de Paris Bordone, Bonifazzio, Palma cel bătrîn și Veronese — stilul lor arhitectural și pompos armonizîndu-se cu acea splendidă scară.

Pe acest palier se afla o ușă de serj bătută în cuie aurii ; Octave-Labinski o deschise și se aflä într-un vestibul încăpător în care dormeau cîțiva lachei în mare ținută ; cînd intră, se ridicară toți parcă împinși ca de un arc și se aliniară de-a lungul pereților, cu impasibilitatea sclavilor din orient.

Își continuă drumul. Un salon alb cu aur, în care nu se afla nimeni, venea după vestibul. Octave sună. O slujnică apăru.

— Doamna poate să mă primească ?

— Doamna contesă tocmai se dezbracă, dar numaidecît e gata.

VII

Rămas singur cu trupul lui Octave de Saville, locuit de sufletul contelui Olaf Labinski, doctorul Balthazar Cherbonneau se apucă să redea vieții obișnuite această formă inertă. După cîteva gesticulări Olaf-de Saville (să ne fie permis să punem alături aceste două nume pentru a desemna un personaj dublu) ieși ca o fantomă din somnul

adînc, sau mai degrabă din catalepsia care îl înlănţuia, nemişcat şi ţeapăn pe colţul divanului ; se ridică automat, fără să fie încă mînat de voinţă şi se clătină de-o ameţeală ce nu dispăruse cu totul. Obiectele se legănau în jurul lui, întruchipările lui Vişnu dansau o sarabandă de-a lungul pereţilor, doctorul Cherbonneau îi apărea sub chipul sannyâsi-ului din Elephanta, dînd din mîini ca nişte aripioare de pasăre şi rostogolindu-şi ochii albaştri în orbitele cu riduri negricioase, asemănătoare cu cercurile unor ochelari ; scenele ciudate la care asistase înainte de a cădea în nimicirea magnetică îşi produceau efectul în mintea lui şi nu revenea decît cu greu la realitate : era ca un om trezit brusc dintr-un coşmar şi care ia încă drept fantome hainele risipite prin cameră, cu vagi forme umane —şi drept ochi fulgerători de ciclop suporturile de aramă ale perdelelor luminate pur şi simplu de veioză.

Încetul cu încetul această fantasmagorie se evaporă ; totul reveni la înfăţişarea obişnuită ; domnul Balthazar Cherbonneau nu mai era un penitent indian, ci un simplu doctor în medicină care-i adresa clientului un surîs banal, binevoitor.

— Este domnul conte satisfăcut de cele cîteva experienţe pe care am avut onoarea să le fac în faţa lui ? Spuse el cu un ton umil şi servil în care s-ar fi putut distinge o uşoară nuanţă ironică ; îndrăznesc să cred că nu va regreta seara aceasta şi că va pleca de-aici convins că tot ce se povesteşte despre magnetism nu e basm şi jonglerie, aşa cum pretinde ştiinţa oficială.

Olaf-de Saville dădu din cap a aprobare şi ieşi din apartament condus de doctorul Cherbonneau care se înclina adînc în faţa lui la fiecare uşă.

Trăsura înaintă şi se opri la scară iar sufletul soţului contesei Labinska sui cu trupul lui Octave de Saville, fără să-şi dea bine seama că nu era nici livreaua, nici trăsura lui.

Vizitiul întrebă unde mergea domnul.

— Acasă, răspunse Olaf-de Saville, oarecum surprins că nu recunoaşte vocea feciorului în verde care de obicei îi adresa această întrebare cu un accent unguresc din cele mai pronunţate. Trăsura în care se afla era căptuşită cu damasc albastru-închis, pe cînd un saten albastru-auriu capitona cupeul lui şi contele se mira de această deosebire, acceptînd-o, aşa cum în vis obiectele obişnuite se prezintă sub cu totul alte aspecte, fără ca totuşi să pară de nerecunoscut : se simţea de asemenea mai scund decît de obicei ; în plus i se părea că venise în frac la doctor şi, fără să-şi amintească să se fi schimbat, se vedea îmbrăcat cu un pardesiu din stofă uşoară, pe care nu-l avusese niciodată în garderoba sa ; mintea lui simţea o stingherealā neobişnuită şi gîndurile, atît de lucide de dimineaţă, se descurcau greoi. Punînd această stare ciudată pe seama scenelor bizare din seara aceea, nu se mai gîndi la nimic, îşi sprijini capul de peretele trăsurii şi se lăsă în voia unei visări uşoare, a unei vagi somnolenţe ce nu era nici trezie, nici veghe.

Calul care se opri brusc şi vocea vizitiului strigînd : „Poarta !“ îl deşteptară complet ; dădu geamul jos, scoase capul şi văzu, la lumina felinarului, o stradă necunoscută, o casă care nu era a lui.

— Unde dracu mă duci, vită încălţată ? strigă el ; ce, sîntem în Faubourg Saint-Honoré, la casa Labinski ?

— Scuzaţi-mă, domnule ; nu înţelesesem, mormăi vizitiul mînînd calul în direcţia indicată.

În drum, contele transfigurat îşi puse mai multe întrebări la care nu putu răspunde. Cum de trăsura lui plecase fără el din moment ce dăduse ordin să-l aştepte ? De ce se afla în trăsura altuia ? Presupuse că o uşoară febră îi tulbura claritatea percepţiilor sau poate că doctorul taumaturg, ca să-l impresioneze mai tare în neştiinţa lui, îi dăduse să respire în somn vreun flacon cu haşiş sau alt preparat stupefiant şi că o noapte de odihnă îi va risipi iluziile.

Tràsura sosi la casa Labinski : portarul refuză să deschidă poarta, spunînd că nu era nici o primire în seara aceea și că domnul se întorsese de mai bine de un ceas iar doamna se retrăsese în apartamentele ei.

— Ești beat, secătură, sau nebun ? spuse Olaf-de Saville îmbrîncind colosul care se ridica gigantic în pragul porții întredeschise, ca una din acele statui de bronz care, în povestirile arabe, interzic cavalerilor rătăcitori să intre în castelele vrăjite.

— Beat sau nebun ești dumneata, domnișorule, răspunse portarul care, din roșu cum era de obicei, deveni albastru de mînie.

— Ticălosule, mugi Olaf-de Saville, dacă nu m-aș respecta...

— Taci din gură că de nu te frîng pe genunchi și te arunc în bucăți pe trotuar, răspunse uriașul, deschizînd o palmă mai mare și mai lată decît palma colosală de ghips expusă la mînușerul din strada Richelieu ; nu trebuie să faci pe răul cu mine, domnișorule, numai pentru că ai băut o sticlă sau două de șampanie mai mult.

Olaf-de Saville, exasperat, îl îmbrînci atît de tare pe portar încît trecu pragul. Niște valeți care nu se culcaseră încă sosiră auzind zgomot și ceartă.

— Te gonesc, dobitocule, pungașule, nemernicule ! Nu-ți îngădui să stai nici măcar noaptea asta la mine : cară-te sau te gonesc ca pe un cîine turbat. Nu mă face să vărs sîngele tău nevrednic de lacheu.

Și contele, deposedat de trupul lui, se avîntă cu ochii injectați, cu spume la gură, cu pumnii strînși, către uriașul portar care, strîngînd ambele mîini ale agresorului într-una de-a lui, le strivi în menghina degetelor groase și scurte, cărnoase și noduroase ca degetele unui călău din evul mediu.

— Haide, fii calm, spuse uriașul, cumsecade la drept vorbind, care nu se mai temea de nimic din partea adver-

sarului şi-l zgîlţiia puţin ca să-l ţină la respect. Nu e frumos să ajungi în halul ăsta cînd eşti îmbrăcat ca un om de lume şi să vii pe urmă ca un scandalagiu să faci zgomot noaptea în casele respectabile ? Se cuvine să iei seama cînd bei vin şi trebuie să fi fost grozav cel care te-a îmbătat aşa de straşnic. De asta nici n-am să te bat măr şi-am să te las doar frumuşel în stradă, unde patrula o să te ridice dacă mai faci scandal ; puţină pîrnaie o să-ţi răcorească mintea.

— Nemernicilor, strigă Olaf-de Saville lacheilor, îl lăsaţi pe stăpînul vostru, nobilul conte Labinski, să fie insultat de canalia asta abjectă !

Cînd auziră acest nume, valeţii începură cu toţii într-un glas să-l huiduiască ; un hohot de rîs enorm, homeric, convulsiv izbucni în aceste piepturi încărcate de fireturi : „Domnişorul ăsta se crede contele Labinski ! ha ! ha ! ho ! ho ! Nemaipomenit !"

O sudoare de gheaţă umezi tîmplele lui Olaf-de Saville. Un gînd ascuţit îi străbătu creierul ca o lamă de oţel şi simţi că-i îngheaţă măduva în oase. Smarra îi pusese genunchiul pe piept sau trăia în viaţa reală ? Judecata i se înecase oare în oceanul fără fund al magnetismului, sau era victima unei maşinaţii diabolice ? Nici unul din lacheii atît de timizi, atît de supuşi, atît de plecaţi în faţa lui nu-l recunoştea. Îi schimbase cineva trupul aşa cum făcuse cu haina şi trăsura ?

— Ca să fii încredinţat că nu eşti contele de Labinski, spuse unul dintre cei mai obraznici din bandă, uită-te acolo, el e cel care coboară scara, la auzul scandalului dumitale.

Prizonierul portarului întoarse capul către fundul curţii şi văzu, sub acoperişul marchizei, un tînăr cu talie elegantă şi zveltă, cu figura ovală, cu ochii negri, cu nasul acvilin, cu o mustaţă fină, care nu era altul decît el însuşi sau spectrul lui modelat de diavol, de o asemănare care te putea înşela.

Portarul îi dădu drumul la mîini din strînsoarea mîinilor sale. Valeții se înșiruiră respectuos de-a lungul zidului, cu ochii în jos, mîinile atîrnînd, absolut nemișcați, ca icoglanii cînd se apropie padișahul ; îi prezentau acestei fantome onorurile pe care le refuzau contelui adevărat.

Pe soțul Prascoviei, deși curajos ca un slav, și prin asta am spus totul, îl cuprinse o spaimă de nedescris cînd se apropie acest Menechmus, care, mai înfiorător decît cel din teatru, se amesteca în viața reală și-l făcea pe geamănul lui de nerecunoscut. O veche legendă a familiei îi veni în minte și îl sperie și mai tare. Ori de cîte ori un Labinski trebuia să moară, era prevenit de o fantomă absolut identică cu el. Printre națiunile nordice, să-ți vezi propriul chip, chiar în vis, a fost întotdeauna considerat o prevestire fatală, și viteazul războinic din Caucaz, cînd i se prezentă această viziune exterioară a eului său, fu cuprins de o nespusă groază superstițioasă ; el care și-ar fi întins brațul în gura tunului gata să tragă, se retrase în fața lui însuși.

Octave-Labinski înaintă spre fosta lui formă în care se zbătea, se indigna și fremăta sufletul contelui și îi spuse pe un ton de politețe glacială :

— Domnule, nu vă mai compromiteți cu acești valeți. Domnul conte Labinski, dacă vreți să vorbiți cu el, primește de la ora douăsprezece la două. Doamna contesă primește joia persoanele care au avut onoarea să-i fie prezentate.

După ce debită această frază, încet și apăsînd pe fiecare silabă, falsul conte se retrase cu un pas domol și ușile se închiseră în urma lui.

Olaf de Labinski leșină și fu dus la trăsură. Cînd își reveni, era culcat pe un pat care nu avea forma patului său, într-o cameră în care nu-și amintea să fi intrat vreodată ; lîngă el se afla un slujitor străin care îi susținea capul și-i dădea să respire o sticluță cu eter.

— Domnul se simte mai bine ? îl întrebă Jean pe conte, pe care-l lua drept stăpînul lui.

— Da, spuse Olaf-de Saville ; n-am avut decît o slăbiciune trecătoare.

— Pot să mă retrag sau trebuie să stau lîngă domnul ?

— Nu, lasă-mă singur ; dar înainte de a te retrage, aprinde sfeşnicele de lîngă oglindă.

— Domnul nu se teme că această lumină puternică îl va împiedica să doarmă ?

— Nicidecum ; dealtfel, încă nu mi-e somn.

— N-am să mă culc, şi dacă domnul are nevoie de ceva, am să sosesc la prima sonerie, spuse Jean destul de alarmat de paloarea şi trăsăturile descompuse ale contelui.

Cînd Jean se retrase după ce aprinse lumînările, contele se repezi la oglindă şi, în cristalul profund şi limpede care strălucea la lumină, văzu un cap tînăr, blînd şi trist, cu păr negru bogat, cu ochii de un albastru-închis, cu faţa palidă, umbrită de o barbă mătăsoasă şi neagră, un cap care nu era al lui şi care, din străfundul oglinzii, îl privea cu un aer mirat. Se strădui să creadă că cineva îi face o farsă încadrîndu-şi masca în marginea incrustată de aramă şi sidef a oglinzii cu bizo-uri veneţiene. Întinse mîna în spatele oglinzii ; nu simţi decît lemnul parchetului : nu era nimeni.

Mîinile, pe care şi le palpă, erau mai lungi, mai vînoase : pe un deget ieşea în relief un inel de aur cu piatră de aventurin pe care era gravat un blazon — un ban fasciat cu guri de argint şi drept armoarii o coroană de baron. Acest inel nu aparţinuse niciodată contelui, care purta un vultur de aur cu cioc, labe şi chiar gheare ; pe deasupra o coroană de perle. Se scotoci prin buzunare, găsi un portmoneu mic, conţinînd cărţi de vizită cu numele : „Octave de Saville".

Rîsul lacheilor la casa Labinski, apariţia dublurii sale, figura necunoscută prezentată spre meditaţie în oglindă — puteau să fie, la rigoare, iluziile unui creier bolnav ;

dar aceste haine străine, acest inel pe care-l scotea din deget erau probe materiale, palpabile, mărturii ce nu puteau fi înlăturate. O metamorfoză completă avusese loc fără ca el să știe, un vrăjitor, cu siguranță, un diavol poate, îi furaseră forma, titlul, numele, toată personalitatea lui, nelăsîndu-i decît sufletul pe care nu și-l putea manifesta

Povestirile fantastice cu Peter Schlemil și cele din noaptea de Anul nou îi veniră în minte ; dar personajele lui Chamisso și Hoffmann nu-și pierduseră decît unul umbra, celălalt putința de-a se reflecta. Și dacă lipsa cam ciudată a unei proiecțiuni pe care toată lumea o are inspira bănuieli îngrijorătoare, nimeni nu nega în schimb că erau ei înșiși.

Situația lui era cu mult mai dezastruoasă ; el nu putea pretinde la titlul lui de conte Labinski sub înfățișarea în care era prizonier. Ar trece în ochii tuturor drept un impostor nerușinat sau cel puțin drept nebun. Nici chiar soția lui nu l-ar recunoaște cu aspectul acesta caraghios și înșelător. Cum să-și dovedească identitatea ? Desigur, existau o mie de împrejurări intime, o mie de detalii misterioase pe care nimeni altul nu le cunoștea și pe care dacă i le-ar aminti Prascoviei, ar face-o să recunoască sufletul soțului ei sub această mască ; dar ce-ar valora această convingere izolată, în cazul că ar obține-o, împotriva părerii tuturor oamenilor ? Era, în modul cel mai evident și cel mai absolut, deposedat de eul lui. Altă îngrijorare : transformarea afecta oare numai partea exterioară : statura, trăsăturile, sau sălășluia într-adevăr în trupul altuia ? În acest caz ce devenise trupul lui ? Îl mistuise o groapă cu var sau intrase în proprietatea unui hoț îndrăzneț ? Dublura pe care o zărise la casa Labinski putea fi un spectru, o viziune, dar și o ființă fizică, vie, instalată în această piele ce-i fusese furată cu o îndemînare infernală de către acel doctor cu înfățișare de fachir.

O idee îngrozitoare își înfipse colții de viperă în inimă : „Dar acest conte de Labinski fictiv, plămădit în forma mea

de miinile diavolului, acest vampir care locuiește acum în casa mea, căruia valeții îi dau ascultare împotriva mea, poate, în clipa asta, calcă, cu piciorul lui despicat, pragul ușii pe care am pășit întotdeauna emoționat ca în prima zi, și Prascovia îi zîmbește blînd și-și pleacă îmbujorată capul ei fermecător pe umărul pecetluit de gheara diavolului, crezînd că eu sînt acea larvă mincinoasă, acel spurcat, acea tîrîtură, acel fiu hidos al nopții și al iadului. Dacă aș fugi pînă acolo și aș da foc casei ca să-i strig Prascoviei printre flăcări : «Te înșală, nu pe Olaf al tău iubit îl strîngi în brațe ! Fără să fii vinovată ai să comiți o crimă îngrozitoare de care sufletul meu disperat își va aminti și atunci cînd veciile își vor fi obosit mîinile tot întorcînd clepsidrele !»"

Valuri de foc izbeau creierul contelui care, de furie, scotea țipete înăbușite și nearticulate, își mușca pumnii, se plimba prin cameră ca o sălbăticiune. Nebunia era să înece slaba conștiință de sine pe care o mai avea ; se năpusti la toaleta lui Octave, umplu o chiuvetă cu apă și-și cufundă în ea capul care ieși fumegînd din această baie rece.

Își redobîndi calmul. Își spuse că vremea magiei și a vrăjitoriei trecuseră : că doar moartea putea dezlega sufletul de trup ; că nu putea fi prădat astfel, în mijlocul Parisului, un conte care dispunea de un credit de cîteva milioane la Rothschild, înrudit cu cele mai mari familii, soțul iubit al unei femei cu succese, decorat cu ordinul Sfîntul Andrei clasa întîi și că toate acestea nu erau, desigur, decît o glumă de prost gust a domnului Balthazar Cherbonneau, ce se va lămuri în modul cel mai firesc, ca sperietorile din romanele Annei Radcliffe.

Cum era frînt de oboseală, se aruncă pe patul lui Octave și adormi ; fu un somn greu, opac, asemănător cu moartea și care continua în clipa cînd Jean, crezînd că stăpînul lui s-a trezit, veni să pună pe masă scrisorile și ziarele.

VIII

Contele deschise ochii, plimbă în jurul său o privire pătrunzătoare, văzu un dormitor confortabil, dar simplu : un covor cu rotocoale imitînd pielea de leopard se afla pe jos ; perdele lucrate de mînă, pe care Jean tocmai le dăduse la o parte, atîrnau la ferestre şi ascundeau uşile ; pereţii erau tapisaţi cu o hîrtie catifelată, verde, fără desen, imitînd stofa. O pendulă formată dintr-un bloc de marmură neagră, cu cadranul de platină, pe care se afla o statuetă din argint oxidat a Dianei din Gabia, într-o copie redusă de Barbedienne şi însoţită de două cupe antice, tot din argint, decora şemineul de marmură albă cu vine albăstrii ; oglinda veneţiană în care contele descoperise în ajun că nu mai era în posesia chipului său obişnuit, un portret al unei femei în vîrstă pictat de Flandrin, fără îndoială cel al mamei lui Octave, erau singurele ornamente ale încăperii cam tristă şi severă ; un divan, un fotoliu à la Voltaire aşezat lîngă şemineu, o masă cu sertare acoperită de hîrtii şi cărţi compuneau un interior plăcut dar care nu amintea cu nimic somptuoasa casă Labinski.

— Domnul se scoală ? spuse Jean cu vocea scăzută pe care o adoptase în timpul bolii lui Octave şi prezentînd contelui cămaşa colorată, pantalonii de flanelă şi o gandura algeriană, hainele de dimineaţă ale stăpînului său. Deşi contelui îi era silă să pună haine străine, dacă nu voia să stea dezbrăcat, trebuia să le accepte pe cele pe care i le prezenta Jean, încît îşi puse picioarele pe pielea de urs mătăsoasă şi neagră din faţa patului.

Îşi făcu repede toaleta şi Jean, fără să pară a avea cea mai mică bănuială asupra identităţii falsului Octave de Saville pe care-l ajuta să se îmbrace, îi spuse :

— La ce oră doreşte domnul să ia masa ?

— La ora obişnuită, răspunse contele care, pentru a nu întîmpina dificultăţi în demersurile pe care voia să le

facă spre a-și redobîndi personalitatea, hotărîse să nu trădeze față de ceilalți inexplicabila transformare.

Jean se retrase și Olaf-de Saville deschise cele două scrisori care fuseseră aduse cu ziarele, sperînd să găsească cîteva informații ; prima cuprindea reproșuri amicale și se plîngea de bunele raporturi de colegialitate care fuseseră întrerupte fără motiv ; semnătura reprezenta un nume necunoscut. Cea de-a doua era de la notarul lui Octave și-l chema urgent să încaseze renta trimestrială al cărei termen trecuse de mult sau cel puțin să indice în ce mod să fie folosite aceste capitaluri care rămîneau nefructificate.

— Asta-i bună, își spuse contele, se pare că acel Octave de Saville în pielea căruia locuiesc fără voia mea există într-adevăr : nu e o ființă fantastică, un personaj al lui Achim de Arnim sau de Clément Brentano ; are un apartament, prieteni, un notar, rente de încasat, tot ceea ce constituie starea civilă a unui gentleman. Mi se pare însă că totuși eu sînt contele Labinski.

O privire aruncată spre oglindă îl convinse că nimeni nu va fi de această părere ; fie la lumina soarelui, fie la cea îndoielnică a lumînărilor, imaginea era aceeași.

Continuîndu-și inspecția domiciliară, deschise sertarele mesei : într-unul găsi titluri de proprietate, două hîrtii de o mie de franci și cincizeci de napoleoni, pe care și-i însuși fără scrupul, pentru necesitățile campaniei pe care urma s-o întreprindă, și în celălalt o mapă din piele rusească închisă cu o broască cu secret.

Jean intră, anunțîndu-l pe domnul Alfred Humbert, care se repezi în cameră cu familiaritatea unui vechi prieten, fără să aștepte ca slujitorul să vină să-i spună răspunsul stăpînului.

— Bună ziua, Octave, spuse străinul, un tînăr frumos cu un aer prietenesc și sincer ; ce faci, ce învîrți, ai murit sau mai trăiești ? Nu te văd pe nicăieri ; îți scriu și nu răspunzi. Ar trebui să fiu supărat pe tine, dar, pe cinstea mea, nu fac caz de amor propriu în prietenie și am venit

să-ţi strîng mîna. Ce dracu ! Nu-l pot lăsa să moară de melancolie pe colegul meu de liceu, într-un apartament lugubru, ca celula lui Carol Quintul de la mînăstirea Yuste. Îţi închipui că eşti bolnav, te plictiseşti şi atita tot ; dar am să te oblig să te distrezi şi te forţez să vii la o masă veselă la care Gustave Raimbaud îşi ia adio de la viaţa de burlac

Debitînd această tiradă pe un ton pe jumătate supărat, pe jumătate comic, scutura voiniceşte, după obiceiul englezesc, mîna contelui pe care o apucase.

— Nu, răspunse bărbatul Prascoviei, intrîndu-şi în rol, mă simt mai prost astăzi decît de obicei ; nu sînt deloc dispus şi v-aş întrista, v-aş jena.

— Într-adevăr, eşti foarte palid şi pari obosit ; cu altă ocazie ! Fug, pentru că sînt în întîrziere cu trei duzine de stridii verzi şi cu o sticlă de vin de Sauterne, spuse Alfred îndreptîndu-se către uşă : Raimbaud o să fie supărat că nu te vede.

Această vizită spori tristeţea contelui. Jean îl lua drept stăpînul lui, Alfred drept prietenul lui. Mai avea să suporte încă o încercare. Uşa se deschise ; o doamnă cu fir de argint prin păr şi care semăna izbitor cu portretul atîrnat pe zid intră în cameră, se aşeză pe divan şi-i spuse contelui :

— Cum te simţi, bietul meu Octave ? Jean mi-a spus că te-ai întors tîrziu ieri şi într-o stare de slăbiciune îngrijorătoare ; menajează-te, iubitul meu fiu, ştii doar cît te iubesc, cu toată supărarea ce mi-o pricinuieşte această tristeţe inexplicabilă al cărei secret n-ai vrut niciodată să mi-l dezvălui.

— Nu te teme, mamă, nu e nimic grav, răspunse Olaf de Saville ; mă simt mult mai bine astăzi.

Doamna de Saville, mai liniştită, se ridică şi ieşi, nevrînd să-l deranjeze pe fiul ei, despre care ştia că nu-i place să fie tulburat prea mult timp în singurătatea lui.

— Iată-mă definitiv Octave de Saville, exclamă contele după ce plecă bătrîna ; mama lui mă recunoaşte şi

nu ghicește că se află un suflet străin sub epiderma fiului ei. Așa că sînt pe veci ferecat în acest înveliș ; ce închisoare ciudată e pentru un spirit trupul altuia ! E totuși greu să renunți a fi contele Olaf Labinski, să-ți pierzi blazonul, nevasta, averea și să te vezi condamnat să duci o viață sărăcăcioasă de burghez. O, am s-o sfîșii, ca să ies din ea, această piele a lui Nessus care nu se dezlipește de mine, și am s-o dau sfîrtecată primului ei posesor. Dacă m-aș întoarce acasă ! Nu ! Aș face un scandal inutil și portarul m-ar da pe ușă afară, pentru că nu mai am putere în acest halat de om bolnav ; haide, să căutăm, căci trebuie să cunosc puțin viața acestui Octave de Saville care sînt eu acuma. Încercă să deschidă mapa. Atinse broasca din întîmplare, care se deschise, și contele scoase din compartimentele ei mai întîi niște hîrtii înnegrite de un scris îndesat și fin, pe urmă un pătrat de hîrtie velină ; pe hîrtie, o mînă stîngace dar fidelă desenase, cu memoria inimii și asemănarea la care nu ajung totdeauna marii artiști, un portret în creion al contesei Labinski, încît era imposibil să n-o recunoști de prima dată.

Contele rămase uimit de ce descoperise. După surpriză urmă o pornire mînioasă de gelozie ; cum de portretul contesei se afla în mapa secretă a acestui tînăr necunoscut ? de unde îl avea, cine îl făcuse, cine i-l dăduse ? Această Prascovia adorată cu atîta religiozitate să fi coborît din cerul ei de dragoste într-o intrigă vulgară ? Ce ironie infernală îl întrupa, pe el, soțul, în trupul amantului acestei femei pe care o crezuse pînă atunci atît de pură ? După ce fusese soț, urma să fie curtezan ! Sarcastică metamorfoză și răsturnare de poziții de-ți venea să înnebunești, s-ar putea înșela el însuși, să fie în același timp Clitandru și Georges Dandin !

Toate aceste idei îi huruiau tumultuos în cap ; simțea că îl părăsește rațiunea și făcu, spre a-și regăsi puțin calmul, un efort de voință suprem. Fără să-l asculte pe

Jean care-l înştiinţase că masa e servită, continuă cu o înfrigurare nervoasă cercetarea mapei misterioase.

Foile alcătuiau un fel de jurnal psihologic, părăsit şi reluat din timp în timp ; iată cîteva fragmente, pe care contele le sorbi cu anxietate şi curiozitate :

„Niciodată nu mă va iubi, niciodată, niciodată ! Am citit în ochii ei atît de dulci gîndul acesta crud încît Dante nu a exprimat altul pentru a-l scrie pe porţile de fier ale Infernului : «Părăsiţi orice speranţă». Ce i-am făcut lui Dumnezeu ca să mă blesteme de viu ? Mîine, poimîine, întotdeauna, va fi acelaşi lucru ! Aştrii pot să-şi încrucişeze orbitele, stelele conjugate să se înnoade, nimic nu-mi va schimba soarta ; cu un cuvînt mi-a risipit visul ; cu un gest, s-a frînt aripa himerei. Combinaţiile fabuloase ale imposibilităţilor nu-mi oferă nici o şansă ; din toate cifrele, aruncate de un miliard de ori în roata norocului, n-ar ieşi nici una — pentru mine nu există număr cîştigător.

Ce nefericit sînt ! ştiu că raiul este închis pentru mine şi stau prosteşte aşezat pe prag, cu spatele sprijinit de uşa care nu se va deschide şi plîng în tăcere, fără să mă zdruncin, fără eforturi, ca şi cînd ochii mei ar fi izvoare de apă vie. Nu am curajul să mă scol şi să mă afund în deşertul imens sau în turnul Babel cel tumultuos al oamenilor.

Uneori, cînd noaptea nu pot să dorm, mă gîndesc la Prascovia ; dacă dorm, o visez ; — o, ce frumoasă era în ziua aceea, în grădina vilei Salviati, la Florenţa. Rochia aceea albă cu funde negre — era fermecătoare şi funebră ! Alb pentru ea, negru pentru mine ! Uneori fundele bătute de vînt formau o cruce pe fondul unui alb strălucitor, un spirit nevăzut făcea, pe tăcute, slujba de înmormîntare pentru inima mea.

Dacă vreo catastrofă nemaipomenită ar aşeza pe fruntea mea coroana împăraţilor şi a califilor, dacă pă-

mîntul ar sîngera pentru mine în vinele lui de aur, dacă minele de diamant din Golconda și Visapur m-ar lăsa să sap în gangele lor strălucitoare, dacă lira lui Byron ar răsuna sub degetele mele, dacă cele mai desăvîrșite capodopere ale artei antice și moderne mi-ar dărui frumusețile lor, dacă aș descoperi o lume, ei bine, lucrurile tot nu s-ar schimba !

Ce ți-e și cu soarta,! Am dorit să mă duc la Constantinopole ; n-aș fi întîlnit-o ; rămas la Florența, o văd și mor.

M-aș fi omorît ; dar ea respiră în acest aer în care trăim și poate buzele mele avide vor aspira — fericire nespusă ! — o mireasmă îndepărtată a respirației sale parfumate ; și apoi sufletul meu vinovat va fi exilat pe o planetă și nu voi avea norocul să fiu iubit de ea pe lumea cealaltă. Să fiu despărțit de ea și acolo, căci ea va merge în rai și eu în iad : ce gînd apăsător.

De ce a trebuit să iubesc tocmai această singură femeie care nu mă poate iubi ! altele despre care se spune că sînt frumoase, care erau libere, îmi surîdeau cu surîsul lor cel mai dulce și chemau parcă o mărturisire pe care n-o făceam. O, ce fericit e el ! Ce sublimă viață trecută răsplătește Dumnezeu în el cu darul minunat al acestei dragoste ?"

Era inutil să citească mai departe. Bănuiala pe care contele ar fi putut s-o aibă cînd văzuse portretul Prascoviei se topise încă de la primele rînduri ale acestei triste confidențe. Pricepu că imaginea iubită, reluată de o mie de ori fusese mîngîiată departe de modelul ei cu acea răbdare neobosită a dragostei nefericite și că era madona unei capele mistice în fața căreia îngenunchea dragostea fără speranță.

— Dar dacă acest Octave a făcut un pact cu diavolul ca să-mi fure trupul și sub această înfățișare să-mi fure dragostea Prascoviei ?

În secolul al nouăsprezecelea, o astfel de presupunere era de necrezut și contele o părăsi, dar ea îl tulburase în mod straniu.

Surîzînd singur de credulitatea lui, mîncă după ce se răciseră cele pregătite de Jean, se îmbrăcă și ceru să vină trăsura. Cînd caii fură înhămați, dădu adresa doctorului Balthazar Cherbonneau ; traversă acele încăperi în care intrase în ajun mai chemîndu-se încă Olaf Labinski și din care ieșise salutat de toată lumea sub numele de Octave de Saville. Doctorul era așezat, cum îi era obiceiul, pe divanul din ultima cameră, ținîndu-și piciorul cu mîna și părînd cufundat într-o meditație profundă.

Cînd auzi pașii contelui, doctorul ridică privirea.

— A, dumneata ești, dragă Octave ; era să trec pe la dumneata : dar e semn bun cînd bolnavul vine singur la doctor.

— Tot Octave ! spuse contele, cred că am să înnebunesc, am să turbez ! Apoi, încrucișîndu-și mîinile, se așeză în fața doctorului și țintuindu-l cu o privire înfricoșător de fixă : Știi bine, domnule Balthazar Cherbonneau, că nu sînt Octave, ci contele Olaf Labinski, din moment ce aseară, chiar aici, mi-ai furat chipul cu ajutorul vrăjitoriilor dumitale exotice.

La auzul acestor cuvinte, doctorul izbucni într-un rîs puternic, se lăsă pe perne și se ținu de fălci ca să-și stăvilească veselia năvalnică.

— Potolește-ți, doctore, această veselie nestăvilită, s-ar putea să te căiești de ea. Vorbesc serios.

— Cu atît mai rău, cu atît mai rău ! Asta dovedește că anestezia și ipohondria de care te îngrijeam se transformă în demență. Va trebui să schimbi regimul și atîta tot.

— Nu știu ce mă face, doctore diabolic, să nu te sugrum cu propriile mele mîini, exclamă contele îndreptîndu-se spre Cherbonneau.

Doctorul zîmbi de amenințarea contelui pe care-l atinse cu vîrful unui bețișor de oțel. Olaf-de Saville avu o comoție teribilă și crezu că și-a rupt brațul.

— O, avem noi mijloace să potolim bolnavii cînd se răzvrătesc, spuse el fixînd asupra lui acea privire rece ca un duș care-i îmblînzește pe nebuni și-i face pe lei să se lase pe burtă. Întoarce-te la dumneata, fă o baie, surescitarea se va potoli.

Olaf-de Saville, zăpăcit de șocul electric, ieși de la doctorul Cherbonneau mai îndoit și mai tulburat ca niciodată. Se duse cu trăsura pînă la Passy, la doctorul B***, pentru a-l consulta.

— Sînt, îi spuse el acelui medic celebru, pradă unei halucinații ciudate ; cînd mă uit într-o oglindă, chipul meu nu-mi apare cu trăsăturile lui obișnuite ; forma obiectelor care mă înconjoară e schimbată ; nu recunosc nici pereții, nici mobila din camera mea ; mi se pare că sînt altcineva decît eu însumi.

— Sub ce chip vă vedeți ? întrebă doctorul ; eroarea poate să provină de la ochi sau de la creier.

— Mi se pare că am păr negru, ochi albaștri-închis, o față palidă și barbă.

— Semnalmentele unui pașaport nu ar putea fi mai exacte : nu aveți nici halucinație intelectuală, nici tulburarea privirii. Arătați, într-adevăr, așa cum spuneți.

— Ba nu ! Am cu-adevărat părul blond, ochii negri, fața smeadă și o mustață subțire ungurească.

— Aici, răspunse doctorul, începe o ușoară alterare a facultăților intelectuale.

— Totuși, doctore, nu sînt cîtuși de puțin nebun.

— Firește, doar înțelepții vin la mine singuri. Puțină oboseală, studiul sau distracții excesive au pricinuit probabil această tulburare. Vă înșelați, perceperea dumneavoastră corespunde realității, ideea doar e închipuită : în

loc să fiţi un blond care se crede brun, sînteţi un brun care se crede blond.

— Dar sînt sigur că sînt contele Olaf de Labinski şi toată lumea începînd de ieri îmi spune Octave de Saville!

— Exact asta spuneam şi eu, răspunse doctorul. Sînteţi domnul de Saville şi vă închipuiţi că sînteţi domnul conte Labinski, pe care îmi amintesc că l-am văzut şi care, într-adevăr, e blond. Asta explică perfect de ce vi se pare că aveţi alt chip în oglindă; acest chip, care e al dumneavoastră, nu răspunde ideii dumneavoastră lăuntrice şi vă miră. Gîndiţi-vă că toată lumea vă spune domnul de Saville şi, prin urmare, nu împărtăşeşte credinţa dumneavoastră. Veniţi să staţi vreo două săptămîni aici; băile, odihna, plimbările sub copacii mari vor spulbera această influenţă supărătoare.

Contele lăsă capul în jos şi promise că va reveni. Se întoarse în apartamentul din Strada Saint-Lazare şi văzu, din întîmplare, pe masă, o invitaţie a contesei Labinska, pe care Octave i-o arătase lui Cherbonneau.

— Cu acest talisman, strigă el, mîine voi putea s-o văd.

IX

Pe cînd slujitorii îl duceau la trăsură pe adevăratul conte Labinski, gonit din paradisul lui pămîntesc de falsul înger păzitor care stătea în picioare în pragul uşii, Octave cel transfigurat intra în salonaşul alb cu aur ca să aştepte momentul cînd contesa îl va putea primi.

Sprijinit de marmura albă a şemineului, a cărui vatră era plină cu flori, se vedea răsfrînt în oglinda plasată simetric pe consola cu picioare modelate şi aurite. Deşi cunoştea taina metamorfozei lui sau, mai exact, a transpunerii lui, îi venea greu să se convingă de această înfăţişare atît de deosebită de a lui, şi nu putea să-şi desprindă ochii de la acea fantomă străină care totuşi devenise el. Se privea

şi vedea un altul. Fără voia lui se uita dacă Olaf nu era sprijinit lîngă el de marmura şemineului, proiectîndu-şi chipul în oglindă, dar era fără tăgadă singur ; doctorul Cherbonneau făcuse treaba în mod conştiincios.

După cîteva minute, Octave-Labinski nu se mai gîndea la miraculoasa metamorfoză care strămutase sufletul lui în trupul soţului Prascoviei, gîndurile i se adaptară la noua situaţie. Acest eveniment de necrezut, în afară de orice posibilitate şi pe care speranţa cea mai himerică n-ar fi putut îndrăzni să-l viseze în delirul ei, se realizase ! Avea să se afle în prezenţa frumoasei făpturi adorate şi ea nu avea să-l îndepărteze ! Singura combinaţie care să fi putut împăca fericirea lui cu imaculata virtute a contesei se realizase !

În apropierea momentului suprem, îşi simţea sufletul pradă unui zbucium şi unei tulburări nesigure : timidităţile dragostei adevărate îl făceau să se piardă cu firea, ca şi cum s-ar mai fi aflat în forma dispreţuită a lui Octave de Saville.

Intrarea jupînesei puse capăt acestui tumult de gînduri care se înfruntau. Cînd se apropie, nu mai putu să-şi stăpînească o tresărire nervoasă, şi tot sîngele i se strînse în inimă cînd ea îi spuse :

— Doamna contesă poate acum să-l primească pe domnul.

Octave-Labinski o urmă pe jupîneasă pentru că nu cunoştea casa şi nu voia să-şi trădeze neştiinţa prin mersul lui nesigur.

Jupîneasa îl introduse într-o cameră destul de mare, un cabinet de toaletă împodobit luxos şi cu bun-gust. Un şir de dulapuri din lemn preţios sculptat de Knecht şi Lienhart şi ale căror uşi erau despărţite prin coloane răsucite în jurul cărora se încolăceau rămurele de convulvulus cu frunză în formă de inimă şi cu florile ca nişte clopoţei lucraţi cu multă artă alcătuia un fel de lemnărie arhitecturală, un portic de un ordin capricios, de-o ele-

ganță rară, de-o execuție desăvîrșită ; în aceste dulapuri erau strînse rochiile de catifea și de moar, cașmirurile, pelerinele, blănurile de jder, zibelină, vulpe albastră, pălăriile cu mii de forme, toate podoabele unei femei frumoase.

În față se repeta același motiv, cu singura diferență că panourile pline erau înlocuite cu oglinzi prevăzute cu balamale, ca un paravan, în așa fel încît te puteai vedea din față, din profil, din spate, ca să-ți dai seama ce impresie face o rochie sau o pieptănătură.

Pe al treilea perete era așezată o masă de toaletă lungă, placată cu alabastru-onix pe care robinete de argint lăsau să curgă apa caldă și rece în imense farfurii japoneze montate pe margini cu același metal ; sticluțe din cristal de Boemia care, sub lumina luminărilor sclipeau ca diamantele și rubinele, conțineau esențe și parfumuri.

Zidurile și plafonul erau capitonate cu saten verde ca apa, la fel ca interiorul unui scrin. Un covor gros de Smirna, cu culori care se armonizau în tonuri dulci, acoperea podeaua.

În mijlocul camerei, pe un soclu de catifea verde, era așezat un sipet mare cu o formă ciudată din oțel de Chorasan cizelat, împodobit cu ramuri și arabescuri atît de complicate, încît ornamentele din Sala Ambasadorilor de la Alhambra păreau simple, comparate cu acestea. Arta orientală părea să-și fi spus ultimul cuvînt în această muncă minunată la care trebuie să-și fi dăruit îndemînarea degetele zînelor. În acest sipet își ținea contesa Prascovia Labinska podoabele, bijuteriile demne de o regină și pe care nu le punea decît foarte rar, găsind pe drept cuvînt că nu merită locul pe care îl ocupau. Era prea frumoasă ca să fi avut nevoie să fie bogată ; instinctul ei de femeie i-o spunea. De aceea nici nu le scotea la lumină decît în ocazii solemne, în care fastul ereditar al vechii case Labinski trebuia să apară în toată splendoarea. Niciodată n-au existat diamante mai puțin folosite.

Lîngă fereastră, ale cărei perdele cădeau în falduri grele, în fața unei toalete stil *duchesse*, privind într-o oglindă pe care i-o întindeau doi îngeri sculptați de domnișoara de Fauveau cu acea eleganță prelungă și subțire ce caracterizează talentul ei, luminată de lumina albă a două sfeșnice cu cîte șase lumînări, stătea așezată contesa Prascovia Labinska, strălucind de prospețime și frumusețe. Un burnus de Tunis, de o finețe ideală, cu un desen în dungi albastre și albe, alternativ opace și transparente o înfășura ca un nor suplu ; stofa ușoară alunecase pe umerii catifelați și lăsa să se vadă începutul și prelungirea gîtului de-o albeață ce-ar fi făcut să pară cenușiu gîtul de zăpadă al unei lebede. În intervalul dintre cute ieșea stufoasă dantela unui capot de batist, veșmînt de noapte care nu era strîns cu nici un cordon ; părul contesei era desfăcut și curgea pe spate în valuri bogate, ca haina unei împărătese. Desigur, torsadele de aur fluid din care Venus Afrodita scotea perle, în genunchi în scoica ei de fildeș, atunci cînd a ieșit ca o floare a mărilor din albastrul ionic, nu erau atît de blonde, atît de bogate, atît de grele ! Combinați chihlimbarul lui Tițian și argintul lui Veronese cu lacul auriu al lui Rembrandt ; priviți în soare un topaz și tot n-o să obțineți tonul minunat al acestui păr stufos ce părea că radiază lumina în loc s-o primească, și care ar fi meritat să lumineze mai mult decît cel al Berenicei, constelație nouă printre vechile astre. Două femei îl împărțeau, îl netezeau, îl ondulau și îl potriveau în bucle grijuliu așezate, ca să nu-l strivească atingerea pernei.

În timpul acestei operații delicate, contesa își juca în vîrful piciorului un papuc de catifea albă, brodat cu canetile de aur, atît de mic încît ar fi putut umple de gelozie kanunele și odaliscele padișahului. Uneori, cînd dădea pe spate cutele mătăsoase ale burnusului, își dezvelea brațul alb și așeza cu mîna cele cîteva fire care scăpaseră cu o grație malițioasă.

Stînd astfel în poza ei nonșalantă, amintea de chipurile acelea zvelte în port grecesc care împodobesc vasele antice și al căror contur suav și pur, frumusețe tînără și ușoară, nu a putut fi găsit de nici un artist ; era de o mie de ori mai seducătoare decît în vila Salviati la Florența ; și dacă Octave nu ar fi fost îndrăgostit nebunește de ea, cu siguranță s-ar fi îndrăgostit atunci ; dar, din fericire, nu poți adăuga nimic infinitului.

Octave-Labinski în fața acestei priveliști, ca și cum ar fi fost martorul unui spectacol înfiorător, simți că genunchii i se clatină și nu-l mai susțin. Gura i se uscă și frica îl strînse de gît ca mîna unui *thugg ;* flăcări roșii i se învîrteau în jurul ochilor. Atîta frumusețe îl făcea să încremenească de admirație.

Își adună tot curajul spunîndu-și că această comportare speriată și neroadă, potrivită pentru un curtezan respins, ar fi ridicolă din partea unui soț, oricît de îndrăgostit ar mai fi de soția lui, și se îndreptă destul de hotărît către contesă.

— A ! dumneata ești, Olaf ! ce tîrziu te-ai întors în seara asta ! spuse ea fără a se întoarce, căci capul îi era imobilizat de două cozi groase pe care cameristele le împleteau și, scoțînd din burnus una din neasemuitele ei miini, i-o întinse lui Olaf.

Octave-Labinski prinse această mînă mai moale și mai proaspătă decît o floare, o duse la buze și așternu pe ea un sărut înflăcărat, tot sufletul adunîndu-i-se pe acest mic loc.

Nu știm ce delicatețe a simțurilor, ce instinct divin al pudoarei, ce intuiție irațională a inimii o înștiință pe contesă : dar un nor roz trecu subit pe fața, pe gîtul și pe brațul ei care se acoperiră cu acea culoare cu care se colorează în înălțimea munților zăpada imaculată surprinsă de primul sărut al soarelui. Tresări și-și retrase încet mîna pe jumătate supărată, pe jumătate rușinată ; buzele lui Octave produseseră o impresie ca de fier roșu. Totuși își reveni destul de repede și surîse de copilăria ei.

— Nu-mi răspunzi, dragă Olaf ; ştii că nu te-am mai văzut de mai bine de şase ore ; mă neglijezi, spuse ea cu un ton de reproş ; altădată nu m-ai fi părăsit aşa timp de o seară întreagă. Te-ai gîndit măcar la mine ?

— Tot timpul, spuse Octave-Labinski.

— O, nu, nu tot timpul ; eu simt cînd te gîndeşti la mine, chiar de departe. În seara asta de pildă eram singură, aşezată la pian şi cîntam o bucată de Weber, legănîndu-mi plictiseala cu muzica ; sufletul dumitale a zburat cîteva clipe în jurul meu în vîrtejul sonor al notelor ; apoi a zburat nu ştiu unde, la ultimul acord şi nu s-a întors. Nu mă minţi, sînt sigură de ceea ce spun.

Prascovia într-adevăr nu se înşela ; era momentul cînd, la doctorul Balthazar Cherbonneau, contele Olaf Labinski se apleca pe oglinda apei magice, evocînd un chip adorat cu toată forţa gîndirii concentrate. De atunci, contele, înecat în oceanul fără fund al magnetismului, nu mai avusese nici idee, nici gînd, nici voinţă.

Cameristele terminară toaleta nocturnă a contesei şi se retraseră ; Octave-Labinski stătea tot în picioare, urmărind-o pe Prascovia cu o privire înflăcărată. Jenată şi arsă de această privire, contesa se înfăşură în burnus ca Polimnia în draperia ei. I se vedea doar capul care apărea din cutele albe şi bleu, neliniştit dar fermecător.

Deşi nici cea mai pătrunzătoare minte omenească n-ar fi putut ghici misterioasa deplasare de suflete pe care o operase doctorul Cherbonneau cu ajutorul formulei sannyâsi-ului Brahma-Logum, Prascovia nu recunoştea în ochii lui Octave-Labinsky expresia obişnuită a ochilor lui Olaf, aceea a unei dragoste curate, calme, egale, veşnice ca dragostea îngerilor ; o pasiune pămîntească ardea în această privire şi o tulbura, o făcea să roşească. Nu-şi dădea seama ce se întîmplase, dar ceva se întîmplase. O mie de presupuneri ciudate îi trecură prin minte : nu mai era oare pentru Olaf decît o femeie vulgară, dorită pentru frumuseţea ei, ca o femeie uşoară ? acordul sublim al sufletelor

lor se știrbise datorită unei disonanțe de care ea nu știa? Olaf iubea o alta ? corupțiile Parisului murdăriseră cumva sufletul lui curat ? Își puse repede aceste întrebări fără să poată răspunde mulțumitor și își spuse că era nebună ; dar, de fapt, simțea că are dreptate. O spaimă tăinuită o cuprindea, ca și cum ar fi fost în prezența unei primejdii necunoscute dar ghicite de această a doua vedere a sufletului de care greșim de cîte ori nu ascultăm.

Se ridică agitată și nervoasă și se îndreptă spre ușa dormitorului. Falsul conte o însoți, așezîndu-și mîna pe talia ei, așa cum Othello o conducea pe Desdemona la fiecare ieșire din scenă, în piesa lui Shakespeare ; dar cînd fu în prag, ea se întoarse, se opri o clipă, albă și rece ca o statuie, aruncă o privire speriată tînărului și intră, închise repede ușa și puse cîrligul.

„Privirea lui Octave !" exclamă ea, căzînd pe jumătate leșinată pe o banchetă. Cînd își reveni, își spuse : „Dar cum se face că această privire a cărei expresie n-am uitat-o niciodată sclipește azi în ochii lui Olaf ? Cum de i-am văzut flacăra întunecată și disperată în pupilele ochilor soțului meu ? Să fi murit Octave ? Să fie sufletul lui cel care a strălucit o clipă în fața mea ca pentru a-și lua rămas bun înainte de a părăsi pămîntul ăsta ? Olaf ! Olaf ! Dacă m-am înșelat, dacă m-am lăsat învinsă de spaime zadarnice, ai să mă ierți ; dar dacă te-aș fi primit în seara asta, aș fi simțit că mă dăruiesc altuia."

Contesa verifică cîrligul, aprinse lampa agățată de tavan, se cuibări în pat ca un copil sperios cu un sentiment de teamă de neînțeles și nu adormi decît spre dimineață : visuri incoerente și ciudate tulburară un somn agitat. Ochi arzători — ochii lui Octave — se opreau asupra ei din fundul unei cețe și-i aruncau flăcări, în timp ce, la picioarele patului, o față neagră și brăzdată de riduri stătea chircită, bolborosind silabe într-o limbă necunoscută ; contele Olaf apăru și el în acest vis absurd, dar sub o formă care nu era a lui.

Nu vom încerca să descriem decepția lui Octave atunci cînd se găsi în fața unei uși închise și cînd auzi înăuntru scîrțiitul cîrligului. Suprema lui speranță se năruia. Cum ? Apelase la mijloace teribile, stranii, se dăduse pe mîna unui vrăjitor, a unui diavol, poate, punîndu-și în primejdie viața pe lumea asta și sufletul pe lumea cealaltă, ca să cucerească o femeie care îi scăpa, deși se afla în mîinile lui fără nici o apărare, datorită vrăjitoriilor indiene ! Respins ca iubit, respins ca soț ; neînvinsa puritate a Prascoviei dejuca mașinațiile cele mai infernale. În pragul dormitorului, ea îi apăruse ca un înger alb al lui Swedenborg, lovind cu trăsnetul în duhul necurat.

Nu putea să stea toată noaptea în această postură ridicolă ; căută apartamentul contelui și, după un șir de încăperi, văzu una în care se ridica un pat cu coloane de abanos, cu perdele lucrate de mînă pe care, printre ramuri și arabescuri, erau brodate blazoane. Panoplii de arme orientale, scuturi și căști de cavaler, atinse de reflexul unei lămpi, aruncau lumini vagi în umbră ; o piele de Boemia gofrată cu aur sclipea pe pereți. Trei sau patru fotolii mari, sculptate, un sipet împodobit cu figurine completau această mobilă de gust feudal și care nu ar fi fost nelalocul ei în sala mare a unui castel gotic ; nu era din partea contelui o frivolă imitație a modei, ci amintiri cucernice. Această încăpere reproducea exact odaia locuită la mama lui și, cu toate că fusese deseori luat peste picior din pricina acestui decor de al V-lea act, refuzase de fiecare dată să-i schimbe stilul.

Octave-Labinski, epuizat de oboseală și de emoții, se aruncă pe pat și adormi blestemîndu-l pe doctorul Balthazar Cherbonneau. Din fericire, zorii zilei îi aduseră idei mai vesele ; promise să se comporte de aici înainte într-un mod mai ponderat, să-și înăbușe privirea, să ia felul de a fi al unui soț ; ajutat de valetul contelui, își făcu toaleta grijuliu și se îndreptă cu un pas liniștit spre sufragerie, unde contesa îl aștepta pentru micul dejun.

X

Octave-Labinski coborî pe urmele valetului, căci nu ştia unde se află sufrageria în această casă unde el părea a fi stăpînul ; sufrageria era o încăpere mare, la parter, cu deschidere spre curte, în stil nobil şi sever, semănînd în acelaşi timp cu un castel şi cu o mînăstire : lambriuri de stejar maroniu în tonuri calde şi bogate, împărţite în panouri şi compartimente simetrice, urcau pînă la tavan, unde bîrne în relief şi sculptate formau chesoane hexagonale colorate în albastru şi împodobite cu uşoare arabescuri aurite ; pe panourile lungi ale lambriurilor, Philippe Rousseau pictase cele patru anotimpuri, nu simbolizate prin figuri mitologice, ci prin trofee de natură moartă, alcătuite din produse referitoare la fiecare moment al anului ; scene de vînătoare erau aşezate simetric cu naturile moarte ale lui Philippe Rousseau şi deasupra fiecărui cartuş strălucea, ca discul unui scut, o farfurie de Bernard Palissy sau de Leonard de Limoges, de porţelan japonez, de majolică sau de ceramică arabă, cu lacul irizat în toate culorile prismei ; trofee de cerbi, cornuri de bouri alternau cu faianţa şi, la cele două capete ale sălii, vitrine mari, mari ca tabloul unui altar de biserică spaniolă, işi înălţau arhitectura lucrată şi sculptată cu ornamente vrednice să rivalizeze cu cele mai frumoase opere ale lui Berruguete, Cornejo Duque şi Verbruggen ; pe rafturile agăţate sclipeau uşor piese din străvechea argintărie a familiei Labinski, ceainice cu toarte himerice, solniţe de modă veche, hanapuri, cupe, vase croite după ciudata fantezie germană şi demne să-şi găsească un loc în tezaurul de la Bolta-Verde din Dresda. În faţa acestei argintării străvechi sclipeau piesele minunate ale giuvaergiilor moderni, capodopere ale lui Wagner, Duponchel, Rudolphi, Froment-Meurice ; ceainice din argint aurit cu figurine de Feuchère şi Vechte, platouri incrustate cu email negru, căldăruşe cu toartă pentru şampanie imitînd crengi de viţă, avînd bacanale în

basorelief ; fără să mai vorbim de cristalele de Boemia, de sticlăria de Veneţia, de servicii vechi de Saxa şi de Sèvres.

Scaune de stejar tapisate cu piele verde erau aşezate de-a lungul zidurilor şi, pe masa cu picioarele sculptate ca o gheară de vultur, cădea din tavan o lumină egală şi curată, cernită de sticle albe ce-şi pierduseră lustrul şi garniseau chesonul din centrul lăsat gol. O cunună transparentă de viţă încadra acest panou lăptos cu frunzele lui verzi.

Pe masa servită după moda rusească, fructele înconjurate cu un brîu de violete erau aşezate şi felurile de mîncare aşteptau cuţitul comesenilor sub clopotele lor de metal neted, lustruit ca nişte căşti de emir ; un samovar de la Moscova scotea şuierînd un jet de aburi : doi valeţi în pantaloni scurţi şi cravată albă stăteau nemişcaţi şi tăcuţi în spatele celor două fotolii, aşezaţi unul în faţa celuilalt, ca două statui ale domesticităţii.

Octave îşi însuşi toate aceste detalii dintr-o privire grăbită, ca să nu fie fără voia lui preocupat de noutatea obiectelor ce-ar fi trebuit să-i fie familiare.

O alunecare uşoară pe dale, un foşnet de tafta îl făcu să să întoarcă privirea. Era contesa Prascovia Labinska ; se apropie şi se aşeză, după ce-i făcu un mic gest prietenos.

Purta un capot de mătase cadrilat verde cu alb, împodobit cu un guler din acelaşi material plisat şi despicat ca nişte dinţi de lup ; părul ei strîns în şuviţe largi pe tîmple şi învîrtit la începutul cefii într-o torsadă aurie asemănătoare cu voluta unui capitel ionian alcătuia o pieptănătură pe cît de simplă, pe atît de nobilă şi la care un sculptor grec n-ar fi avut nimic de modificat ; tenul trandafiriu-roşietic era puţin mai palid de emoţia din ajun şi de somnul agitat de peste noapte ; o imperceptibilă aureolă de fildeş îi înconjura ochii, în mod obişnuit atît de calmi şi puri ; părea obosită şi fără vlagă ; dar astfel înduioşată, frumuseţea ei era cu atît mai pătrunzătoare şi avea ceva omenesc ; zeiţa devenea femeie ; îngerul îşi strîngea aripile, înceta să mai plutească.

Mai prudent de data asta, Octave își ascunse flacăra din ochi și-și mască extazul sub un aer indiferent.

Contesa întinse piciorușul ei încălțat cu un papuc de piele castaniu-aurie pe lîna mătăsoasă a covorului așezat sub masa din sufragerie pentru a îmblînzi atingerea cu moziacul de marmură albastră și de brocatelă de Verona, făcu un gest ușor din umeri, ca străbătută de un fior de febră și, fixîndu-l cu ochii de un albastru polar pe comeseanul pe care-l lua drept soțul ei, căci lumina zilei înlăturase presimțirile, spaimele și fantomele nocturne, îi spuse cu o voce armonioasă și tandră, cu o nuanță de răsfăț, o frază în limba poloneză ! ! ! Deseori folosea cu contele scumpa limbă maternă în momentele de afecțiune și de intimitate, mai cu seamă în fața slujitorilor francezi care nu cunoșteau această limbă.

Parizianul Octave știa latina, italiana, spaniola, cîteva cuvinte englezești ; dar ca toți galo-romanii, nu cunoștea nici un cuvînt din limbile slave. Suporturile consoanelor care apără puținele vocale din limba polonă l-ar fi oprit, chiar dacă ar fi vrut să se apropie de ea. La Florența, contesa îi vorbise totdeauna franțuzește sau italienește, și ideea să învețe limba în care Mickiewicz l-a egalat aproape pe Byron nu-i venise. Nu poți niciodată să prevezi totul !

La auzul acestei fraze, în creierul contelui, locuit de *eul* lui Octave, se petrecu un fenomen foarte ciudat : sunetele străine parizianului pătrunzînd în cutele unei urechi slave sosiră în locul obișnuit în care Olaf le primea spre a le traduce în gînduri și provocară un fel de memorie fizică ; sensul lor îi apăru în mod confuz lui Octave ; cuvinte ascunse în circumvoluțiunile cerebrale, în fundul sertarelor secrete ale amintirii, se prezentară zumzăind, gata să răspundă ; dar aceste reminiscențe vagi, nefiind în legătură cu creierul, se risipiră de îndată și curînd, totul redeveni opac. Bietul îndrăgostit era cumplit de încurcat ; nu se gîndise la complicațiile acestea cînd îmbrăcase pie-

lea contelui Olaf Labinski și înțelese că, furînd forma altuia, te expui la grele încercări.

Prascovia, mirată de tăcerea lui Octave și crezînd că, gîndindu-se la altceva, nu o auzise, își repetă fraza mai rar și cu voce mai tare.

Acum auzea mai bine cum sună cuvintele, dar falsul conte nu le pătrundea cu nimic mai mult înțelesul ; făcea eforturi disperate ca să ghicească despre ce ar putea fi vorba ; dar pentru cine nu le cunoaște, compactele limbi nordice nu au nici o transparență și, dacă un francez poate bănui ce spune o italiancă, va fi ca și surd la auzul cuvintelor unei poloneze. Fără voia lui, roși puternic ; își mușcă buzele și, ca să nu se dea de gol, începu să taie mînios bucata așezată la el în farfurie.

— S-ar zice într-adevăr, scumpul meu stăpîn, spuse contesa de data asta în franțuzește, că nu mă auzi sau că nu mă înțelegi.

— Într-adevăr, bîigui Octave-Labinski, nepreaștiind ce spune... afurisita asta de limbă e așa de grea !

— Grea ! da, poate pentru străini ; dar pentru cel care a îngînat-o pe genunchii mamei lui, ea țîșnește de pe buze ca însuși suflul vieții, ca emanația însăși a gîndirii.

— Da, fără îndoială, dar sînt momente cînd mi se pare că n-o mai știu.

— Ce tot spui, Olaf ? Cum ! să fi uitat limba străbunilor dumitale, limba sfintei patrii, limba care te face să-ți recunoști frații printre oameni și, adăugă ea mai încet, limba în care mi-ai spus prima dată că mă iubești ?

— Obișnuința de a mă sluji de alt idiom... riscă Octave-Labinski nemaiavînd argumente.

— Olaf, replică atunci contesa pe un ton de reproș, cred că Parisul te-a stricat ; aveam dreptate cînd spuneam că nu vreau să vin aici. Cine ar fi putut să-mi spună că, atunci cînd nobilul conte Labinski se va întoarce pe moșiile lui, nu va mai ști să răspundă felicitărilor supușilor săi ?

Chipul fermectător al Prascoviei căpătă o expresie dureroasă ; pentru prima oară tristețea își aruncă umbra pe fruntea ei pură ca aceea a unui înger ; această ciudată uitare o mîhnea în străfundul sufletului și i se părea aproape o trădare.

Masa continuă în tăcere. Prascovia se arăta supărată pe cel pe care-l lua drept conte. Octave se chinuia îngrozitor, pentru că se temea de alte întrebări pe care ar fi fost obligat să le lase fără răspuns.

Contesa se ridică și urcă în apartamentele ei.

Octave, rămas singur, se juca cu mînerul unui cuțit pe care îi venea să și-l înfigă în inimă, căci se afla într-o situație intolerabilă : mizase pe o surpriză și acum se vedea antrenat în încurcăturile, fără ieșire pentru el, ale unei existențe pe care n-o cunoștea : cînd îi luase trupul contelui Olaf Labinski, ar fi trebuit să-i fure și noțiunile anterioare, limbile pe care le știa, amintirile din copilărie și mii de alte detalii intime care constituie *eul* unui om, raporturile care-i leagă existența de alte existențe : iar pentru una ca asta întreaga știință a doctorului Balthazar Cherbonneau n-ar fi fost de ajuns. Îi venea să turbeze ; să fie în acest rai, la al cărui prag de-abia îndrăznea să se uite de departe ; să locuiască sub același acoperiș cu Prascovia, s-o vadă, să vorbească cu ea, să-i sărute mîna frumoasă chiar cu buzele soțului și să nu poată înșela pudoarea ei cerească, să se trădeze în fiecare clipă prin cîte o inexprimabilă stupiditate ! „E scris în destinul meu ca Prascovia să nu mă iubească niciodată ! Totuși, am făcut cel mai mare sacrificiu la care poate coborî orgoliul omului : am renunțat la *eul* meu, am acceptat să profit, sub o formă străină, de mîngîierile destinate unui altuia !“

Astfel îl munceau gîndurile cînd un *groom* se înclină în fața lui cu toate semnele celui mai profund respect, întrebîndu-l ce cal va călări în ziua aceea...

Văzînd că nu răspunde, *groom*-ul îndrăzni, speriat singur de un atare curaj, să murmure :

— Vultur sau Rustem ? n-au mai ieșit de o săptămînă.

— Rustem, răspunse Octave-Labinski, la fel cum ar fi spus Vultur, dar ultimul nume se agățase în mintea lui distrată.

Se îmbrăcă de călărie și plecă la pădurea Boulogne, vrînd să ia o baie de aer pentru a-și potoli exaltarea nervoasă.

Rustem, cal minunat de rasă Nedji, care purta pe piept, într-o pungută orientală de catifea brodată cu fir de aur, titlurile lui de noblețe, nu avea nevoie să fie îndemnat. Părea să înțelege gîndul celui care-l încăleca și, de îndată ce părăsi caldarîmul și dădu de pămînt, porni întă fără ca Octave să-l împungă cu pintenii. După două ore de goană furioasă, călărețul și calul se întoarseră acasă, primul calmat iar al doilea spumegînd și cu nările roșii.

Presupusul conte intră la contesă pe care o găsi în salon la ea, îmbrăcată cu o rochie de tafta albă, cu volane suprapuse pînă în talie și o panglică înnodată deasupra urechii, căci era tocmai joi, ziua cînd stătea acasă și primea vizite.

— Ei, ii spuse ea cu un surîs grațios, căci supărarea nu se putea opri mult timp pe buzele ei, ți-ai regăsit memoria pe aleile pădurii ?

— Doamne, nu, scumpa mea, răspunse Octave-Labinski : dar trebuie să-ți fac o mărturisire.

— Nu cunosc eu dinainte toate gîndurile dumitale ? nu mai sîntem fără taine unul pentru celălalt ?

— Ieri am fost la doctorul acela despre care se vorbește atît.

— Da, doctorul Balthazar Cherbonneau care a stat mult timp în India și a învățat, se spune, de la brahmani o mulțime de secrete unul mai minunat decît celălalt. Voiai chiar să mă iei cu dumneata ; dar nu sînt curioasă — pentru că știu că mă iubești și asta îmi ajunge.

— A făcut în fața mea experiențe atît de ciudate, minuni chiar, încît mi-e și acuma mintea tulbure. Acest om ciudat, care dispune de o putere irezistibilă, m-a scufundat într-un somn magnetic atît de profund încît atunci cînd m-am deșteptat nu mi-am regăsit toate facultățile; uitasem multe lucruri ; trecutul îmi apărea ca printr-o ceață adîncă : doar dragostea mea pentru dumneata rămăsese neatinsă.

— N-ai făcut bine, Olaf, că te-ai supus influenței acestui doctor. Dumnezeu, care a creat sufletul, are dreptul să se atingă de el : dar omul, dacă încearcă acest lucru, săvîrșește o faptă nelegiuită, spuse cu gravitate contesa Prascovia Labinska. Sper că n-ai să te mai duci la el și că, atunci cînd îți voi spune o vorbă dulce în poloneză, ai să mă înțelegi ca în trecut.

Octave inventase această scuză a magnetismului în timpul plimbării, ca să repare gafele care cu siguranță urmau să se adune în noua lui existență ; dar nu era la capătul suferințelor. Un valet, deschizînd ușa, anunță un musafir :

Domnul Octave de Saville.

Deși trebuia să se aștepte că, într-o bună zi, îl va întîlni, adevăratul Octave păli la auzul acestor cuvinte, ca și cum trîmbița Judecății de Apoi i-ar fi sunat deodată în urechi. A trebuit să-și adune tot curajul și să-și spună că avantajele erau de partea lui în această situație ca să nu se clatine ; instinctiv își înfipse degetele în spătarul unei banchete și reuși astfel să se țină pe picioare, cu un aer hotărît și liniștit.

Contele Olaf, purtînd înfățișarea lui Octave, se îndreptă spre contesă pe care o salută profund.

— Domnul conte Labinski... Domnul Octave de Saville... spus contesa Labinska, prezentîndu-i pe gentilomi unul altuia.

Cei doi bărbaţi se salutară cu răceală, aruncîndu-şi priviri sălbatice prin masca de marmură a politeţei mondene care ascunde deseori pasiuni atroce.

— Aţi fost supărat pe mine încă de la Florenţa, domnule Octave, spuse contesa cu o voce amicală şi familiară. Şi mă temeam să nu plec de la Paris fără să vă mai văd. Eraţi mai asiduu la vila Salviati şi vă număraţi pe vremea aceea printre vizitatorii mei permanenţi.

— Doamnă, răspunse stînjenit falsul Octave, am călătorit, nu m-am simţit bine, am fost chiar bolnav şi, primind plăcuta dumneavoastră invitaţie, m-am întrebat dacă o voi da curs, căci nu trebuie să fii egoist şi să abuzezi de indulgenţa pe care lumea o are faţă de un om plicticos.

— Plictisit poate ; plictisitor nu, răspunse contesa ; întotdeauna aţi fost melancolic — dar oare nu unul din poeţii dumneavoastră spune despre melancolie că „După trîndăvie este cel mai bun dintre rele" ?

— Este un zvon pe care îl răspîndesc cei fericiţi pre a nu-i plînge pe cei ce suferă, spuse Olaf-de Saville.

Contesa aruncă o privire inefabil de blîndă spre contele îmbrăcat în forma lui Octave, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară iertare pentru dragostea pe care, fără voia ei, o inspirase.

— O să mă credeţi mai frivolă decît sînt ; orice durere adevărată îmi trezeşte milă şi, dacă n-o pot alina, ştiu s-o compătimesc. Aş fi vrut să fiţi fericit, dragă domnule Octave ; dar de ce v-aţi închis în tristeţea dumneavoastră, refuzind cu încăpăţînare viaţa care vă ieşea în cale cu bucuriile, încîntările şi datoriile ei ? De ce aţi refuzat prietenia pe care v-o ofeream ?

Aceste fraze atît de simple, atît de sincere, impresionară în mod diferit pe cei doi ascultători. Octave înţelegea că se confirmă sentinţa pronunţată în grădina Salviati de către această gură frumoasă pe care n-o murdărise niciodată minciuna ; Olaf găsea încă o dovadă a virtuţii de

neîntinat a femeii care nu putea să fie învinsă decît de un artificiu diabolic. De aceea o mînie subită puse stăpînire pe el văzîndu-şi propriul spectru însufleţit de alt suflet şi instalat în propria lui casă şi se repezi la gîtul contelui.

— Hoţule, pungaşule, ticălosule, dă-mi înapoi pielea!

La văzul unei fapte atît de extraordinare, contesa se agăţă de sonerie şi lacheii îl scoaseră afară pe conte.

Bietul Octave a înnebunit! spuse Prascovia în timp ce-l duceau pe Olaf care se zbătea în zadar.

— Da, răspunse adevăratul Octave, e nebun de dragoste! Contesă, hotărît lucru eşti prea frumoasă!

XI

Două ore după această scenă, falsul conte primi de la cel adevărat o scrisoare închisă cu pecetea lui Octave de Saville — nefericitul deposedat nu avea alta la dispoziţie. I se păru curios uzurpatorului entităţii lui Olaf Labinski să deschidă o scrisoare pecetluită cu armele lui, dar totul trebuia să fie ciudat în această postură anormală.

Scrisoarea conţinea următoarele rînduri, scrise de o mînă stînjenită şi cu un scris care părea imitat căci Olaf nu era obişnuit să scrie cu degetele lui Octave:

„Citită de oricine altcineva, această scrisoare ar părea trimisă de la Petites-Maisons [1], dar dumneavoastră mă înţelegeţi. Un concurs de împrejurări inexplicabile şi fatale, care nu s-au mai produs poate niciodată de cînd pămîntul se învîrte în jurul soarelui, mă obligă la o faptă pe care nimeni n-a făcut-o vreodată. Îmi scriu mie însumi şi scriu pe această adresă un nume care e al meu, un nume pe care mi l-aţi furat împreună cu fiinţa mea. Căror maşi-

[1] Spital de alienaţi mintali din Paris. (N. t.)

nații tenebroase sînt victima, în ce cerc de iluzii infernale am călcat, nu știu ; dumneavoastră știți, fără îndoială. Acest secret, dacă nu sînteți un laș, țeava pistolului meu vi-l va cere pe un teren pe care orice om onorabil sau infam răspunde întrebărilor care i se pun ; mîine, va trebui ca unul din noi să nu mai vadă lumina cerului. Acest univers necuprins este prea îngust acum pentru noi doi : voi ucide corpul în care s-a instalat spiritul dumneavoastră impostor sau îl veți ucide pe cel al dumneavoastră, în care sufletul meu e indignat de a fi închis. Nu încercați să faceți în așa fel încît să fiu considerat nebun — voi avea curajul să fiu cumpătat și, peste tot unde vă voi întîlni, vă voi insulta cu o politețe de gentilom și un sînge rece de diplomat : mustățile domnului conte Olaf Labinski pot să nu fie pe placul domnului Octave de Saville și în fiecare zi oamenii se calcă pe picioare la ieșirea de la operă, dar sper că rîndurile mele, deși obscure, nu vor avea nici o ambiguitate pentru dumneavoastră și că martorii mei se vor înțelege perfect cu ai dumneavoastră privind ora, locul și condițiile duelului".

Această scrisoare îl lăsă pe Octave cît se poate de descumpănit. Nu putea refuza provocarea contelui și totuși nu-i făcea plăcere să se bată cu el însuși, căci păstrase pentru vechea lui piele oarecare afecțiune. Gîndul că ar putea să fie obligat la această luptă printr-o ofensă răsunătoare îl făcu să ia hotărîrea să accepte, deși, la rigoare, ar fi putut să-l pună pe adversarul lui în cămașă de forță și să-i oprească în felul acesta brațul ; dar delicatețea lui nu se împăca cu acest mijloc violent. Dacă împins de o patimă de neînvins, săvîrșise o faptă reprobabilă și-l ascunsese pe îndrăgostit sub masca soțului, pentru a învinge o virtute care se ridica deasupra oricărei seducții, nu era totuși un om fără onoare și fără curaj ; această cale extremă n-o adoptase totuși decît după trei ani de lupte și suferințe, în momentul cînd viața lui, istovită de dra-

goste, era pe cale să-i scape. Nu-l cunoștea pe conte: nu era prietenul lui; nu-i datora nimic și profitase de mijlocul riscant pe care i-l oferise doctorul Balthazar Cherbonneau.

De unde să ia martori? fără îndoială dintre prietenii contelui: dar, Octave, de o zi de cînd locuia la el, nu putuse să lege nici o prietenie.

Pe șemineu stăteau, rotunde, două cupe verzui cu smalțul plesnit. Într-un se aflau inele, ace, peceți și alte bijuterii mici; în cealaltă, cărți de vizită pe care, sub niște coroane de duce, de marchiz, de conte, cu caractere gotice, ronde, englezești, erau înscrise de gravori pricepuți o mulțime de nume poloneze, rusești, unguerești, nemțești, italienești, spaniole, atestînd călătoriile contelui, care avea prieteni în toată lumea.

Octave alese două la întîmplare: contele Zamoieczki și marchizul Sepulveda. Ceru trăsura și porunci să fie dus la ei acasă. Îi găsi și pe unul și pe celălalt. Aceștia nu părură mirați de cererea celui pe care-l luau drept contele Olaf Labinski. Total lipsiți de sensibilitatea martorilor burghezi, nu întrebară dacă lucrurile nu se puteau aranja și păstrară o liniște de bun-gust asupra motivului neînțelegerii, ca niște gentilomi desăvîrșiți ce erau.

Adevăratul conte sau, dacă preferați, falsul Octave, era la fel de încurcat; își aminti de Alfred Humbert și de Gustave Raimbaud la masa căruia refuzase să se ducă și îi convinse să-l servească în această întîlnire. Cei doi tineri se arătară oarecum mirați văzîndu-l pe prietenul lor angajat într-un duel, știind că de un an nu ieșise din casă și că era mai curînd o fire pașnică decît una bătăioasă; dar cînd el le spuse că era vorba de o luptă pe viață și pe moarte pentru un motiv care nu urma să fie dat în vileag, nu se mai împotriviră și se duseră acasă la contele Labinski.

Condițiile fură repede stabilite. O monedă de aur aruncată în aer stabili arma, căci adversarii declaraseră

că le era indiferent dacă trebuiaou să se lupte cu spada sau pistolul. Trebuiau să se întîlnească la Bois de Boulogne la șase dimineața, pe aleea Poteaux, lîngă pavilionul acoperit cu paie și susținut de stîlpi rustici, în acel loc fără pomi unde nisipul bătătorit prezenta o arenă potrivită pentru astfel de lupte.

Cind totul fu aranjat, era aproape de miezul nopții și Octave se îndreptă către apartamentul Prascoviei. Cîrligul era pus ca în ajun și vocea ironică a contesei îi aruncă prin ușă :

— Întoarce-te cînd o să știi polona, sînt prea patrioată ca să primesc la mine un străin.

De dimineață, doctorul Cherbonneau, pe care Octave îl anunțase, sosi cu o trusă de instrumente de chirurgie și un pachet cu bandaje. Urcară împreună în trăsură. Domnii Zamoieczki și de Sepulveda îi urmau în cupeul lor.

— Ia spune, dragă Octave, spuse doctorul, lucrurile au și început să ia o întorsătură tragică ? Ar fi trebuit să-l las pe conte să doarmă în corpul dumitale vreo săptămînă, la mine pe divan. Am prelungit chiar mai mult astfel de adormiri magnetice. Dar degeaba studiezi înțelepciunea la brahmanii, pandiții sau sannyâsi-ii Indiei, tot uiți ceva, se ivesc imperfecțiuni în planurile cele mai bine ticluite. Dar cum a primit contesa Labinska pe admiratorul de la Florența, astfel travestit ?

— Cred, răspunse Octave, că m-a recunoscut cu toată metamorfoza mea, sau îngerul ei păzitor i-a suflat la ureche să se ferească de mine ; am găsit-o la fel de castă, la fel de rece, la fel de pură ca zăpada de la pol. În trupul iubit, sufletul ei minunat ghicea fără îndoială un suflet străin. V-am spus eu că nu puteți face nimic pentru mine ; sînt și mai nefericit decît atunci cînd m-ați vizitat pentru prima oară.

— Cine ar putea stabili o limită facultăților sufletului, spuse doctorul Balthazar Cherbonneau gînditor, mai cu seamă cînd acesta nu e pîngărit de nici un gînd terestru,

nici întinat de vreun mîl omenesc și se menține așa cum a ieșit din mîinile Creatorului, în lumina și contemplarea dragostei ? Da, ai dreptate, te-a recunoscut ; pudoarea ei angelică a tremurat sub privirea dorinței și, din instinct, s-a acoperit cu aripile ei albe. Te plîng, bietul meu Octave! Suferința dumitale este într-adevăr fără leac. Dacă am fi în evul mediu ți-aș spune : călugărește-te.

— M-am gîndit deseori la asta, răspunse Octave.

Sosiseră. Cupeul falsului Octave se și afla oprit la locul întîlnirii.

Pădurea avea la această oră matinală o înfățișare cu adevărat pitorească pe care o pierde în timpul zilei : era în acel moment al verii în care soarele nu avusese timp să întunece verdele frunzișului ; culori proaspete, transparente, spălate de roua nopții nuanțau pomii din care emana un miros de vegetație tînără. Pomii sînt deosebit de frumoși în acest loc, fie că au găsit un teren mai favorabil, fie că sînt singurii supraviețuitori ai unei plantații mai vechi, trunchiurile lor viguroase acoperite de mușchi sau învelite într-o scoarță argintie își înfig în pămînt rădăcini noduroase, aruncă crăci ciudat îndoite și ar putea servi drept model studiilor pentru pictori sau decoratori care caută aiurea lucruri mai puțin remarcabile. Cîteva păsări care tac cînd încep zgomotele dimineții ciripeau vesele în frunziș ; un iepure de pripas străbătea din trei salturi nisipul aleii și fugea să se ascundă în iarbă, speriat de zgomotul roților.

Această poezie a naturii surprinsă în intimitatea ei îi preocupa foarte puțin, după cum bine vă închipuiți, pe cei doi adversari și pe martorii lor.

Apariția doctorului Cherbonneau făcu o impresie neplăcută contelui Olaf Labinski ; dar își reveni foarte repede.

Se măsurară spadele, se desemnă locul luptătorilor care, după ce își scoaseră haina, se așezată în poziție de luptă cu spadele vîrf la vîrf.

Martorii strigară : „Porniți !“

În orice duel, cît de înverșunați ar fi adversarii, există un moment de imobilitate solemnă ; fiecare luptător își studiază adversarul în tăcere, își face un plan, gîndindu-se cum să atace și pregătindu-se de ripostă ; apoi spadele se caută, se întărîtă, se pipăie, ca să spun așa, fără să se dea în lături ; asta durează cîteva secunde care par minute, ore, spectatorilor neliniștiți.

Aici, condițiile duelului, în aparență obișnuite pentru martori, erau atît de ciudate pentru luptători, încît rămaseră în poziție de atac timp mai îndelungat ca de obicei. Într-adevăr, fiecare avea în fața lui propriul său corp și trebuia să înfigă lama într-un trup care îi aparținea încă cu o zi mai înainte. Lupta se complica, devenea un fel de sinucidere neprevăzută și, deși erau curajoși amîndoi, Octave și contele simțeau instinctiv un fel de oroare să stea cu spada în mînă în fața spectrului lor, gata să se năpustească asupra lor înșile.

Martorii impacientați erau să strige iarăși : „Domnilor, dar porniți odată !“ cînd fiarele se întretăiară în sfîrșit pe muche.

Cîteva atacuri fură parate cu repeziciune de o parte și de alta.

Contele, datorită educației lui militare, era un luptător priceput ; pătase cu sînge plastronul multor maeștri, dintre cei mai vestiți ; dar dacă tot mai poseda teoria, nu mai avea pentru execuție acel braț nervos obișnuit să creeze dificultăți murizilor lui Șamil ; ținea spada în mîna slabă a lui Octave.

Dimpotrivă, Octave, în corpul contelui, simțea o putere neobișnuită și, cu toate că era mai puțin priceput, înlătura întotdeauna de la pieptul lui spada care-l căuta.

În zadar Olaf se străduia să-și atingă adversarul și încerca lovituri hazardate. Octave, mai stăpîn pe sine și mai dîrz, para toate fentele.

Contele începu să se înfurie; mişcările lui deveniră nervoase şi dezordonate. Cu riscul de-a nu fi decît Octave de Saville, voia să ucidă acest trup impostor care putea s-o înşele pe Prascovia, idee care-l făcea să turbeze de mînie.

Înfruntînd primejdia de-a fi străpuns, încercă un atac frontal ca să ajungă, înfigîndu-şi spada în propriul lui trup, la sufletul şi la viaţa rivalului său ; dar spada lui Octave se învîrti în jurul spadei sale cu o mişcare atît de iute, atît de seacă, atît de irezistibilă, încît arma îi fu smulsă din mînă şi sări în aer, căzînd cîţiva paşi mai departe.

Viaţa lui Olaf era la discreţia lui Octave : nu trebuia decît să fandeze ca să-l străpungă. Chipul contelui se crispă, nu pentru că i-ar fi fost frică de moarte, dar se gîndea că o s-o lase pe soţia lui acestui răpitor de trupuri pe care nimic nu-l va mai putea demasca.

Octave, departe de a profita de superioritatea lui, îşi aruncă spada şi, făcînd semn martorilor să nu intervină, se îndreptă spre contele uimit, pe care-l luă de braţ şi porni cu el în adîncul pădurii.

— Ce doreşti de la mine ? spuse contele. De ce nu mă omori atunci cînd poţi s-o faci ? De ce nu continui lupta după ce m-ai fi lăsat să-mi reiau spada, dacă-ţi face silă să loveşti un om dezarmat ? Ştii bine că soarele nu trebuie să proiecteze împreună cele două umbre ale noastre pe nisip. E bine ca pămîntul să-l înghită pe unul din noi.

— Ascultaţi-mă cu răbdare, răspunse Octave. Fericirea dumneavoastră e în mîinile mele. Pot să păstrez veşnic pentru mine acest trup în care sînt instalat astăzi şi care este proprietatea dumneavoastră legitimă : pot s-o recunosc acum cînd sîntem singuri şi nu ne aud decît păsările care n-o să se ducă să mă divulge ; dacă reluăm lupta, vă voi omorî. Contele Olaf Labinski pe care-l reprezint cît de bine pot este mai tare la scrimă decît Octave de Saville, al cărui chip îl purtaţi acum şi pe care voi fi nevoit să-l suprim cu mare părere de rău ; şi această

moarte, deși n-ar fi reală, din moment ce sufletul mi-ar supraviețui, ar îndurera-o pe mama mea.

Contele, recunoscînd că are dreptate, rămase tăcut, părînd a fi de acord.

— Niciodată, continuă Octave, n-o să reușiți, dacă eu mă opun, să vă reintegrați în individualitatea dumneavoastră ; ați văzut ce soartă au avut cele două încercări pe care le-ați făcut. Dacă le repetați veți fi luat drept nebun. Nimeni nu va crede nici un cuvînt din afirmațiile dumneavoastră și atunci cînd veți pretinde că sînteți contele Olaf Labinski, toată lumea vă va rîde în nas, cum ați putut dealtfel să vă convingeți. Veți fi închis și vă veți petrece restul zilelor să protestați după gratii că sînteți cu adevărat soțul frumoasei contese Prascovia Labinska. Sufletele miloase vor spune auzindu-vă : „Bietul Octave !" Nu veți fi recunoscut, întocmai ca și Colonelul Chabert al lui Balzac, care voia să dovedească lumii că nu murise.

Tot ce spunea era atît de matematic adevărat încît contele, abătut, își lăsă capul în jos.

— Dar fiindcă sînteți pentru moment Octave de Saville, ați cotrobăit cu siguranță prin sertarele lui, i-ați răsfoit hîrtiile și nu sînteți străin de faptul că nutrește de trei ani pentru contesa Prascovia Labinska o dragoste deznădăjduită, fără speranță, pe care zadarnic a încercat să și-o smulgă din inimă și care nu va trece decît odată cu viața, dacă nu cumva îl va urma și în mormînt.

— Da, știu, spuse contele mușcîndu-și buzele.

— Ei bine, ca să ajung la ea, am întrebuințat un mijloc oribil, înspăimîntător și pe care nu putea să-l riște decît o pasiune nebună ; doctorul Cherbonneau a încercat pentru mine o operație care i-ar face să dea înapoi pe cei mai mari taumaturgi din toate țările și din toate timpurile. După ce ne-a scufundat pe amîndoi într-un somn adînc, a făcut, datorită magnetismului, ca sufletele noastre să-și schimbe învelișul. Minune zadarnică ! Vă voi înapoia

trupul : Prascovia nu mă iubeşte ! În trupul soţului ea a ghicit că se află sufletul îndrăgostitului ; privirea ei a îngheţat în pragul camerei conjugale ca şi în grădina vilei Salviati.

O mîhnire atît de adevărată se citea în tonul lui Octave, încît contele dădu crezare cuvintelor sale.

— Sînt un îndrăgostit, continuă Octave zîmbind, şi nu un hoţ ; şi, din moment ce singurul lucru pe care l-am dorit pe acest pămînt nu poate să-mi aparţină, nu văd de ce-aş păstra titlurile, castelele, pămîntul, banii, caii, armele dumneavoastră. Haideţi, luaţi-mă de braţ, să părem că ne-am împăcat, să le mulţumim martorilor noştri, să-l luăm cu noi pe doctorul Cherbonneau şi să ne întoarcem la laboratorul magic din care am ieşit transfiguraţi ; bătrînul brahman va şti să desfacă ceea ce a făcut.

— Domnilor, spuse Octave, susţinînd pentru cîteva minute încă rolul contelui Olaf Labinski, adversarul meu şi şi cu mine am avut o explicaţie confidenţială care face inutilă continuarea luptei. Nimic nu lămureşte gîndurile între oamenii de lume ca încrucişarea armelor.

Domnii Zamoieczki şi Sepulveda se urcară în trăsură. Alfred Humbert şi Gustave Raïmbaud se îndreptară şi ei spre cupeu. Contele Olaf Labinski, Octave de Saville şi doctorul Balthazar se îndreptau în mare grabă către strada Regard.

XII

În timpul drumului de la Bois de Boulogne la strada Regard, Octave de Saville îi spuse doctorului Cherbonneau:

— Dragă doctore, am să pun încă o dată ştiinţa dumitale la încercare : trebuie să ne reluăm fiecare sufletul în trupul său obişnuit. Pentru dumneata nu va fi greu ; sper că domnul conte Labinski n-o să se supere că l-ai făcut să se mute dintr-un palat într-o cocioabă şi să-şi adăpos-

ească strălucita lui personalitate în bietul meu trup. Aveţi dealtfel o putere care nu are nevoie să se teamă de nici o răzbunare.

După ce făcu un gest că e de acord, doctorul Balthazar Cherbonneau spuse :

— Operaţia va fi mult mai simplă de data asta decît prima dată ; imperceptibilele filamente care leagă sufletul de corp au fost rupte de curînd la dumneavoastră şi nu au avut timp să se înnoade din nou, aşa că voinţa nu va opune magnetismului împotrivirea instinctivă a pacientului. Domnul conte îl va ierta desigur pe un bătrîn savant ca mine că nu a putut rezista plăcerii de a întreprinde o experienţă pentru care nu găseşti uşor pacienţi, de vreme ce această tentativă nu a făcut altceva decît să confirme în mod strălucit o virtute atît de delicată încît a putut chiar ghici mistificarea şi care a triumfat acolo unde oricare altcineva ar fi căzut victimă. O să priviţi, dacă vreţi, drept un vis ciudat această transformare trecătoare şi poate că mai tîrziu nu veţi fi supărat să resimţiţi senzaţia ciudată şi foarte rară că aţi sălăşluit în două trupuri. Metempsihoza nu este o doctrină nouă ; dar, înainte de a transmigra în altă existenţă, sufletele beau cupa uitării şi nu oricine poate, ca Pitagora, să-şi amintească de a fi asistat la războiul troian.

— Bucuria că mă voi instala curînd în individualitatea mea, răspunse politicos contele, este la fel de mare pe cît a fost neplăcerea că am fost expropriat din ea, în treacăt fie spus fără nici o intenţie rea la adresa domnului Octave de Saville, cel care sînt încă şi voi înceta de a mai fi.

Octave surîse cu buzele contelui Labinski la auzul acestei fraze care nu ajungea la adresa lui decît prin învelişul străin şi tăcerea se aşternu între cei trei — cărora situaţia lor anormală le îngreuia orice conversaţie.

Bietul Octave se gîndea la speranţele-i spulberate şi gîndurile lui nu erau, trebuie să mărturisim, prea ve-

sele. Ca toţi îndrăgostiţii respinşi, se mai întreba încă de ce nu-i iubit — ca şi cum dragostea ar avea un motiv! Singurul motiv care poate exista este: aşa; răspuns logic în laconismul lui încăpăţînat şi cu care femeile răspund la toate întrebările delicate. Totuşi recunoştea că e învins şi simţea că resortul vieţii pe care i-l redresase pentru o clipă doctorul Cherbonneau era din nou frînt şi zăngănea în inima lui ca resortul unui ceas căzut pe jos. Octave n-ar fi vrut să-i pricinuiască mamei sale mîhnirea sinuciderii şi căuta un loc unde să se stingă în tăcere din pricina durerii sale necunoscute, sub numele ştiinţific al unei boli plauzibile. Dacă ar fi fost pictor, poet sau compozitor şi-ar fi cristalizat durerea în capodopere, şi Prascovia, îmbrăcată în alb, încununată de stele, la fel ca Beatrice a lui Dante, ar fi plutit asupra inspiraţiei sale ca un înger luminos; dar am spus-o la începutul acestei povestiri, deşi cultivat şi distins, Octave nu era din acele spirite alese care lasă în lume o urmă a trecerii lor. Suflet sublim dar obscur, nu ştia decît să iubească şi să moară.

Trăsura intră în curtea casei vechi din strada Regard. Printre crăpăturile pavajului creştea iarbă verde; paşii vizitatorilor îşi croiră drum pe lîngă zidurile înalte şi cenuşii ale construcţiilor care-i inundau cu umbre reci, ca acelea ce se lasă din bolţile unei mînăstiri: Tăcerea şi Nemişcarea vegheau pe prag ca două statui invizibile, spre a ocroti meditaţia savantului.

Octave şi contele coborîră iar doctorul sări din trăsură cu un pas mai ager decît te-ai fi putut aştepta la vîrsta lui, fără să se sprijine de mîna pe care valetul i-o oferea cu acea politeţe pe care slujitorii de casă mare o afectează pentru persoanele plăpînde sau bătrîne.

De îndată ce uşile duble se închiseră în spatele lor, Olaf şi Octave se simţiră învăluiţi de această atmosferă caldă care-i amintea doctorului de cea din India, singura în care putea respira în voie, dar care îi sufoca aproape pe cei ce nu stătuseră ca el timp de treizeci de ani la

soarele tropical. Incarnațiile lui Vișnu se strîmbau în ramele lor, mai ciudate la lumina zilei decît la lumina artificială ; Șiva, zeul albastru, rînjea pe soclul lui iar Durga, mușcîndu-și buzele bătătorite cu dinții de mistreț, părea că-și scutură șiragul făcut din țeste de oameni. Locuința își păstra impresia misterioasă și magică.

Doctorul Balthazar Cherbonneau îi conduse pe cei doi pacienți în încăperea unde operase prima transformare, învîrti discul de sticlă al mașinii electrice, scutură brațele de fier ale hîrdăului mesmerian, deschise gurile de căldură astfel încît temperatura să se ridice cu repeziciune, citi două sau trei rînduri pe niște papirusuri atît de vechi încît semănau cu niște scoarțe gata să se prefacă în praf, și, după ce se scurseră cîteva minute, le spuse lui Octave și contelui :

— Domnilor, sînt la dispoziția dumneavoastră ; vreți să începem ?

În timp ce doctorul făcea aceste pregătiri, gînduri neliniștitoare treceau prin capul contelui.

„Cînd o să adorm, ce va face cu sufletul meu acest bătrîn magician cu chip de maimuțoi care se prea poate să fie diavolul în persoană ? Îl va restitui trupului meu sau îl va duce cu sine în iad ? Acest schimb care trebuie să-mi restituie ceea ce-mi aparține nu-i oare o nouă capcană, o combinație machiavelică în vederea unei vrăjitorii al cărei scop îmi scapă ? Totuși, situația mea nu poate să se înrăutățească. Octave posedă trupul meu și, după cum foarte bine spunea azi-dimineață, dacă l-aș revendica avînd înfățișarea pe care o am, aș fi bun de vîrît la balamuc. Dacă ar fi vrut să scape definitiv de mine, nu avea decît să împingă spada puțin mai mult ; mă aflam dezarmat în mîinile lui ; justiția omenească nu se putea amesteca ; formele duelului erau reglementare și totul se petrecuse după obicei. Hai să ne gîndim la Prascovia și, fără spaime copilărești ! Să încerc singurul mijloc care mă poate face s-o redobîndesc."

Şi întinse mîna, ca şi Octave, pe tija de fier pe care domnul Balthazar Cherbonneau i-o prezenta.

Străfulgeraţi de conductorii de metal încărcaţi la maximum cu fluid magnetic, cei doi tineri căzură curînd într-o destindere atît de mare încît ar fi semănat cu moartea însăşi pentru orice persoană neprevenită; doctorul făcu pasele magnetice, îndeplini tot ritualul, rosti anumite silabe, aşa cum făcuse prima dată şi, curînd, două mici scîntei apărură deasupra lui Octave şi a contelui cu o plîpîire luminoasă; doctorul conduse la primul lui domiciliu sufletul contelui Olaf Labinski, care urmă cu un zbor pripit gestul magnetizatorului.

În acest timp, sufletul lui Octave se îndepărta încet de trupul lui Olaf şi, în loc să se ducă spre al lui, se înălţa, se înălţa, părînd vesel că e liber, fără gînd să se lase din nou ferecat. Doctorul se înduioşă de această Psyhé care dădea din aripi şi se întrebă dacă ar face bine să-l readucă în valea noastră a plîngerii. În timpul acestei clipe de şovăire, sufletul continua să urce. Amintindu-şi rolul său, domnul Cherbonneau repetă pe tonul cel mai imperativ irezistibila silabă şi făcu o manevră fulgerătoare de voinţă; dar mica licărire şovăitoare era de pe acum în afara cercului de atracţie şi, trecînd prin geamul de sus, dispăru.

Doctorul îşi încetă eforturile pe care le ştia zadarnice şi-l deşteptă pe conte care, văzîndu-se într-o oglindă cu trăsăturile lui obişnuite, scoase un strigăt de bucurie, aruncă o privire asupra trupului rămas nemişcat al lui Octave, parcă pentru a-şi dovedi că se descotorosise definitiv de acest înveliş, şi ieşi în goană după ce-l salutase cu mîna pe domnul Balthazar Cherbonneau.

Cîteva clipe mai tîrziu, se auzi zgomotul surd al unei trăsuri şi doctorul Balthazar Cherboneau rămase singur faţă-n faţă cu cadavrul lui Octave de Saville.

— Pe trompa lui Ganeza! strigă elevul brahmanului din Elephanta, după ce contele plecă, iată o poveste supărătoare; am deschis uşa coliviei, pasărea a zburat iar

acum se află în afara sferei acestei lumi, atît de departe încît Brahma-Logum însuşi nu l-ar mai putea prinde ; rămîn cu trupul lui pe cap. Pot să-l dizolv într-o baie atît de corozivă şi de energică încît să nu mai rămînă din el nici un atom apreciabil, sau să fac din el o mumie de Faraon asemănătoare cu cele închise în cutiile pline de ieroglife ; dar ar începe anchete, mi se vor face percheziţii, mi se vor deschide lăzile, mi se vor lua tot felul de interogatorii plictisitoare...

Atunci o idee luminoasă îi trecu prin minte doctorului; apucă o pană şi scrise la repezeală cîteva cuvinte pe o foaie de hîrtie pe care o puse în sertarul de la masă.

Hîrtia conţinea următoarele :

„Neavînd nici părinţi, nici rude colaterale, las toate bunurile mele domnului Octave de Saville pentru care am o afecţiune deosebită, cu obligaţia să constituie o donaţie de o sută de mii de franci spitalului brahmanic din Ceylon, pentru animalele bătrîne, obosite sau bolnave, să plătească o mie două sute de franci rentă viageră slujitorului meu indian şi valetului meu englez — şi să predea bibliotecii Mazarine manuscrisul legilor lui Manu."

Acest testament făcut unui mort de către un om în viaţă nu este unul din lucrurile cele mai lipsite de ciudăţenie din această povestire neverosimilă şi totuşi reală ; dar ea se va lămuri pe loc.

Doctorul atinse corpul lui Octave de Saville pe care căldura vieţii nu-l părăsise încă, privi în oglindă chipul lui brăzdat de cute, tăbăcit şi zgrunţuros, ca o piele de sagri, cu un aer ciudat de dispreţuitor şi, făcînd asupra lui gestul cu care arunci o haină veche atunci cînd croitorul îţi aduce una nouă, murmură formula sannyâsiului Brahma-Logum.

De îndată, trupul lui Balthazar Cherbonneau se prăvăli parcă străfulgerat pe covor şi cel al lui Octave de Saville se ridică puternic, sprinten, vioi.

Octave-Cherbonneau stătu în picioare cîteva minute în fața rămășițelor pămîntești, osoase și livide care, nemaifiind susținute de sufletul puternic care le dădea viață pînă nu de mult, oferiră pe loc semnele celei mai avansate senilități și luară repede o înfățișare de cadavru.

— Adio, sărmană zdreanță omenească, mizerabilă cîrpă găurită la coate, tocită la toate cusăturile, pe care am tîrît-o șaptezeci de ani în cele cinci colțuri ale lumii ! M-ai slujit destul de bine și nu te părăsesc fără o oarecare părere de rău. Ne obișnuisem unul cu altul după atîta trai împreună ! Dar cu acest înveliș tînăr, căruia știința mea îi va reda în curînd vigoarea, voi mai putea studia, lucra, citi cîteva cuvinte din marea carte, fără ca moartea s-o închidă la paragraful cel mai interesant spunînd : „Destul!"

După acest discurs funebru adresat sieși, Octave-Cherbonneau ieși cu un pas liniștit pentru a se duce să intre în posesia noii sale existențe.

Contele Olaf Labinski se întorsese acasă și dori imediat să știe dacă îl putea primi contesa.

O găsi așezată pe o bancă de mușchi, în seră ; prin geamurile de cristal ridicate pe jumătate, trecea un aer cald și luminos în mijlocul unei adevărate păduri virgine de plante exotice și tropicale : citea o carte de Novalis, unul din autorii cei mai subtili, cei mai rarefiați, cei mai imateriali pe care i-a produs spiritul german ; contesei nu-i plăceau cărțile care descriu viața în culori reale și puternice — căci viața i se părea puțin cam grosolană, datorită faptului că ea trăise într-o lume elegantă, plină de dragoste și poezie.

Dădu la o parte cartea și ridică încet ochii către conte. Se temea să nu întîlnească iar în pupilele negr ale soțului ei acea privire arzătoare, furtunoasă, plină de gînduri misterioase care o tulburase într-atîta și care îi părea a fi — teamă nebunească, idee extravagantă — privirea altuia!

Ochii lui Olaf scînteiau de o bucurie senină, ardeau de un foc potolit, o dragoste castă și pură ; sufletul străin

care-i schimbase expresia feței zburase pentru totdeauna : Prascovia îi recunoscu de îndată pe Olaf al ei adorat și o roșeață de bucurie trecu repede pe obrajii săi transparenți. Deși nu cunoștea transformările operate de doctorul Cherbonneau, delicatețea ei simțitoare presimțise toate aceste schimbări fără ca totuși să-și dea seama cum anume

— Ce citești acolo, scumpă Prascovia ? spuse Olaf ridicînd de pe mușchi cartea legată în carton bleu. A ! povestea lui Heinrich von Oftendingen [1] — e chiar volumul pe care m-am dus să ți-l aduc în goana calului de la Mohilev, într-o zi pe cînd stînd la masă, ți-ai exprimat dorința de a-l avea. La miezul nopții era pe măsuța dumitale, lîngă lampă : dar și Ralph a rămas cu tignafes de atunci !

— Și ți-am spus că niciodată nu-mi voi mai manifesta nici cea mai mică fantezie în fața dumitale. Ai firea acelui grande de Spania care o ruga pe iubita lui să nu se uite la stele, de vreme ce nu i le putea dărui.

— Dacă te-ai uita la vreuna, răspunse contele, aș încerca să mă urc în cer și să mă duc să i-o cer lui Dumnezeu !

În timp ce-l asculta pe soțul ei, contesa așeza o meșă de păr care nu stătea cum se cade în coafură și sclipea ca o flacără într-o rază de aur. Această mișcare făcuse să-i alunece mîneca și dezvelise frumosul ei braț, înconjurat la încheietură de o șopîrlă bătută în turcoaze, pe care o purtase în ziua acelei apariții la Cascine, atît de fatală pentru Octave.

— Ce frică ți-a fost, spuse contele, mai de mult de această șopîrlă pe care am omorît-o cu o nuia cînd ai coborît pentru prima dată în grădină după rugămințile mele insistente ! I-am luat forma în aur și am împodobit-o cu niște pietre ; dar, chiar în formă de podoabă, te mai speria și nu te-ai hotărît s-o porți decît după un timp.

---

[1] Lucrare de Novalis (1799).

— O! m-am obişnuit bine cu ea acum, şi o prefer dintre toate giuvaerurile, căci îmi aminteşte de lucruri dragi.

— Da, reluă contele, în ziua aceea ne-am hotărît ca, a doua zi, să te cer oficial în căsătorie mătuşei dumitale.

Contesa, regăsind privirea, vocea adevăratului Olaf, se ridică, liniştită dealtfel la auzul acestor detalii intime, îi zîmbi, îl luă de braţ şi se plimbă cu el de jur împrejurul serei, rupînd în treecere, cu mîna liberă, cîteva flori şi muşcînd din petale cu buzele ei proaspete, ca Venus a lui Schiavone.

— Din moment ce memoria dumitale e atît de bună astăzi, spuse ea aruncînd floarea pe care o tăie cu dinţii ca perlele, trebuie să-ţi fi reamintit şi limba maternă... pe care n-o mai ştiai de ieri.

— O! răspunse contele în poloneză, va fi limba pe care o va folosi sufletul meu în cer ca să-ţi spună că te iubeşte, dacă sufletele păstrează în rai o limbă omenească.

Tot mergînd, Prascovia îşi lăsă încet capul pe umărul lui Olaf.

— Suflet drag, murmură ea, aşa te iubesc. Ieri mă speriai şi am fugit de dumneata ca de un străin.

A doua zi, Octave de Saville, însufleţit de spiritul bătrînului doctor, primi o scrisoare cu margine noagră care îl ruga să asiste la slujba şi înmormîntarea domnului Balthazar Cherbonneau.

Doctorul, înveşmîntat în noua sa întrupare, îşi urmă rămăşiţele pămînteşti la cimitir, văzu cum este îngropat, ascultă cu un aer recules foarte bine jucat discursul care fu pronunţat la mormînt şi în care era deplînsă pierderea ireparabilă pe care o suferea ştiinţa ; apoi se întoarse în strada Saint-Lazare şi aşteptă să se deschidă testamentul pe care îl făcuse în favoarea lui.

În ziua aceea apăru în jurnalul de seară la *fapte diverse* :

„Domnul doctor Balthazar Cherbonneau, cunoscut în urma unei îndelungate şederi în India pentru cunoştinţele filologice şi tratamentele sale miraculoase, a fost găsit mort ieri, în biroul său. Examinarea minuţioasă a trupului îndepărtează orice presupunere de crimă. Domnul Cherbonneau a fost probabil victima unor oboseli intelectuale excesive sau a pierit într-o experienţă îndrăzneaţă. Se spune că un testament olograf găsit în biroul doctorului lasă bibliotecii Mazarine manuscrise extrem de preţioase şi îl instituie drept moştenitor pe un tînăr aparţinînd unei familii distinse, domnul O. de S."

Traducere de ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

MOARTA ÎNDRĂGOSTITĂ

Mă întrebi, frate, dacă am iubit ; da. Este o poveste ciudată şi îngrozitoare şi, cu toate că am şaizeci şi şase de ani, de-abia îndrăznesc să scutur cenuşa care a acoperit această amintire. Nu vreau să te refuz, dar n-aş povesti unui suflet mai puţin încercat o astfel de întîmplare. E vorba de evenimente atît de ciudate, încît nu pot crede că s-au întîmplat aievea. Timp de mai bine de trei ani am fost pradă unei iluzii curioase şi diabolice. Eu, sărman preot de ţară, am dus în vis, în fiecare noapte (de-ar da Dumnezeu să fi fost vis !) o viaţă de cîine blestemat, o viaţă de om de lume şi de Sardanapal. O singură privire prea binevoitoare asupra unei femei, şi era cît pe-aci să-mi vînd sufletul ; dar, în sfîrşit, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al sfîntului meu patron am reuşit să izgonesc duhul rău care pusese stăpînire pe mine. Existenţa mea se împletea cu o existenţă nocturnă cu totul diferită. În timpul zilei, eram un preot al Domnului, cast, făcîndu-mi rugăciunile

și ocupîndu-mă de cele sfinte ; noaptea, îndată ce închideam ochii, deveneam un tînăr senior, mare cunoscător la femei, priceput în rasele de cîini și de cai, jucînd barbut, bînd și blestemînd : și cînd în zori mă deșteptam, mi se părea că, dimpotrivă, adormeam și visam că sînt preot. Din această viață de somnambul am rămas cu amintiri despre lucruri și cuvinte pe care nu pot să le reneg și, cu toate că n-am ieșit niciodată dintre pereții casei parohiale, s-ar spune mai degrabă, auzindu-mă, că sînt un om care a trecut prin multe și e dezgustat de lume, care apoi s-a dedicat bisericii și vrea să-și termine în sînul lui Dumnezeu o viață prea agitată, decît un umil seminarist care a îmbătrînit într-o parohie necunoscută, în fundul unei păduri și fără nici o legătură cu cele lumești.

Da, am iubit cum nimeni pe lume n-a iubit ; o dragoste nebună și furioasă, atît de puternică încît mă mir că nu mi-a zdrobit sufletul. Ah ! ce nopți ! ce nopți ?

Din cea mai fragedă copilărie, am simțit chemare către preoție ; dealtfel, toată învățătura mea a fost îndreptată în această direcție și viața mea pînă la douăzeci și patru de ani n-a fost decît un lung noviciat. După ce am terminat teologia, am trecut rînd pe rînd prin toate treptele inferioare ale preoției și superiorii mei m-au găsit demn, deși eram foarte tînăr, să pășesc pe ultima și cea mai grea dintre ele. Ziua cînd trebuia să fiu hirotonisit se stabilise în Săptămîna Paștilor.

Nu umblasem niciodată în lume ; lumea se mărginea pentru mine la zidurile liceului și ale seminarului. Știam vag că există ceva numit femeie, dar nu mi-am oprit gîndurile asupra ei, eram cu desăvîrșire inocent. Nu-mi vedeam mama, bătrînă și infirmă, decît de două ori pe an. Acestea erau singurele mele legături cu lumea din afară.

Nu regretam nimic, nu aveam nici cea mai mică șovăială în fața acestei făgăduieli irevocabile ; eram bucuros și nerăbdător. Niciodată vreun logodnic n-a numărat cea-

surile cu mai multă răbdare și aprindere: nu mai dormeam, visam că slujesc în biserică: a fi preot — nimic nu mi se părea mai frumos pe lume: aș fi refuzat să devin rege sau poet. Ambiția mea nu concepea altceva.

Îți spun toate acestea ca să-ți dai seama cît de mult ceea ce mi s-a întîmplat nu trebuia să mi se întîmple și că am fost victima unei halucinații inexplicabile.

Cînd a venit ziua cea mare, am pășit către biserică cu un pas atît de ușor încît mi se părea că plutesc în aer sau că am aripi pe umăr. Mi se părea că sînt un înger și mă miram de chipul întunecat și preocupat al tovarășilor mei; căci eram mai mulți. Petrecusem întreaga noapte în rugăciuni și mă aflam într-o stare apropiată de extaz. Episcopul, un bătrîn venerabil, mi se părea a fi însuși Dumnezeu-Tatăl aplecat peste veșnicie și vedeam cerul printre bolțile templului.

Cunoști detaliile acestei ceremonii: binecuvîntarea, împărtășania în cele două feluri, ungerea palmei cu uleiul catecumenic și, în sfîrșit, sfîntul sacrificiu oferit împreună cu episcopul. N-am să zăbovesc asupra acestor lucruri! O! ce dreptate are Iov și cît de lipsit de prevedere e cel care-și crede ochilor! Mi-am ridicat întîmplător capul, pe care-l ținusem aplecat pînă atunci, și am zărit în fața mea, atît de aproape încît aș fi putut s-o ating, deși în realitate era la o distanță destul de mare, dincolo de balustradă, o femeie tînără, de o frumusețe rară, și îmbrăcată cu un fast regesc. A fost ca și cum mi s-ar fi luat un văl de pe ochi. Am avut aceeași senzație ca un orb care și-ar fi recăpătat dintr-o dată vederea. Episcopul, atît de strălucitor pînă atunci, se stinse deodată, lumînările deveniră mai palide în sfeșnicele de aur, ca stelele dimineața, și în toată biserica se așternu întunericul. Fermecătoarea făptură se desprindea pe acest fond întunecat ca o revelație angelică; era ca și cum s-ar fi luminat singură și în loc să primească lumină din afară părea că răspîndește ca însăși lumină în jur

Am închis ochii, cît se poate de hotărît să nu-i deschid, pentru a mă sustrage influenţei obiectelor din jur ; căci eram din ce în ce mai distrat şi de-abia îmi dădeam seama ce fac.

O clipă după aceea, am deschis din nou ochii, căci printre gene o vedeam sclipind în culorile curcubeului într-o penumbră roşietică, aşa cum se întîmplă cînd priveşti soarele.

O ! ce frumoasă era ! Cei mai mari pictori atunci cînd, urmărind în cer frumuseţea ideală, au adus pe pămînt portretul Madonei, nici nu se apropie de această realitate fabuloasă. Nici versurile poeţilor, nici paleta pictorului nu pot da o idee despre ea. Era destul de înaltă, cu o talie şi un port de zeiţă ; părul, de un blond blînd, se despărţea în creştetul capului încît aluneca pe tîmple ca două rîuri de aur : parcă era o regină purtîndu-şi diadema ; fruntea, de o albeaţă care bătea în albastru, şi transparentă, se întindea înaltă şi senină deasupra unor sprîncene arcuite şi aproape negre, ciudăţenie care punea în lumină ochii verzi ca marea, de-o vioiciune şi o strălucire orbitoare. Ce ochi ! cu o străfulgerare hotărau soarta unui om ; aveau o viaţă, o limpezime, o flacără, o sclipire pe care nu le-am mai văzut în ochii altor oameni ; aruncau raze asemănătoare cu nişte săgeţi, care vedeam limpede că se opresc în inima mea. Nu ştiu dacă flacăra care-i lumina venea din cer sau din iad, dar cu siguranţă că veneau sau dintr-o parte, sau din cealaltă. Această femeie era sau un înger, sau un demon şi poate amîndouă la un loc ; cu siguranţă că nu ieşise din pîntecul Evei, mama noastră a tuturor. Dinţii îi sclipeau într-un surîs roşu şi făcea gropiţe la fiecare mişcare a gurii în mijlocul satenului roz al feţei adorabile. Iar nasul era de o fineţe şi de o mîndrie regească, vădind cea mai aleasă obîrşie. Luciri de agată sclipeau pe pielea netedă şi albă a umerilor pe jumătate descoperiţi, iar şiruri de perle mari, sidefii îi coborau pe piept. Din cînd în cînd, ridicînd capul cu o mişcare un-

duită de șarpe sau de păun care-și înfoaie penele, își tremura gulerul înalt, plisat și brodat care îi inconjura gîtul ca o împletitură de argint.

Purta o rochie de catifea roșu-deschis și din minecile largi căptușite cu hermină ieșeau niște mîini patriciene, de o mare delicatețe, cu degete lungi și pufoase, de o transparență ideală, încît lumina trecea prin ele ca prin degetele Aurorei.

Toate aceste amănunte îmi sînt tot atît de vii ca și cum s-ar fi petrecut ieri și, cu toate că eram grozav de tulburat, nimic nu-mi scăpa : cea mai ușoară nuanță, micul punct negru în colțul bărbiei, puful imperceptibil la colțul buzelor, pielea catifelată a frunții, umbra tremurătoare a genelor pe obraz, toate le înregistram cu o luciditate uimitoare.

Pe măsură ce-o priveam, simțeam că se deschid în mine uși care pînă atunci fuseseră închise ; răsuflători înfundate se deschideau în toate direcțiile lăsînd să se întrevadă perspective necunoscute ; viața îmi apărea sub un aspect cu totul nou ; începeau să precumpănească alte gînduri decît pînă atunci. O frică îngrozitoare îmi sfîșia sufletul ; fiecare minut care trecea mi se părea o secundă și un secol. Ceremonia continua totuși și mă ducea departe de lumea pe care dorințe născînde o asediau cu furie. Am spus totuși da, cînd aș fi vrut să spun nu, cînd totul în mine se revolta și protesta împotriva tiraniei pe care limba i-o impunea sufletului : o putere ocultă îmi smulgea fără voie cuvintele din gură. Așa se face poate că atîtea fete tinere pășesc spre altar cu hotărîrea neînduplecată de-a refuza în chip răsunător soțul care li se impune și că nici una nu-și realizează planul. Așa se face fără îndoială că atîtea sărmane novice îmbracă rasa, deși sînt hotărîte s-o sfîșie în clipa jurămîntului. Nu îndrăznești să provoci un asemenea scandal în fața lumii, nici să înșeli așteptările atîtor persoane ; toate aceste voințe, toate aceste priviri parcă te apasă ca o povară ; și apoi toate măsurile sînt atît

de bine luate, totul este mai dinainte atît de bine pus la punct și într-un mod atît de evident irevocabil, încît gîndul cedează acestei presiuni și totul se prăbușește.

Expresia ochilor frumoasei necunoscute se schimba după mersul ceremoniei. La început afectuoși și blînzi, deveniră apoi disprețuitori și parcă nemulțumiți că nu au fost înțeleși.

Am făcut un efort în stare să mute un munte ca să strig că nu vreau să mă fac preot; dar n-am izbutit; limba parcă mi-era bătută în cuie și mi-a fost cu neputință să-mi manifest dorința prin cel mai mic gest negativ. Treaz fiind, eram ca într-un coșmar, cînd vrei să strigi un cuvînt de care depinde toată viața ta, fără să reușești.

Ea păru că-și dă seama de martiriul meu și, ca și cum ar fi vrut să mă încurajeze, îmi aruncă o privire plină de făgăduieli divine. Ochii ei erau un adevărat poem iar privirile alcătuiau fiecare cîte un cîntec.

Îmi spunea :

„Dacă vrei să fii al meu, am să te fac mai fericit decît însuși Dumnezeu în raiul său ; îngerii te vor pizmui. Sfîșie lințoliul acela funebru în care vor să te înfășoare ; eu sînt frumusețea, tinerețea, viața ; vino la mine, vom fi împreună dragostea. Ce-ar putea să-ți ofere Iehova în schimb? Vom trăi ca în vis și viața noastră nu va fi decît un veșnic sărut.

Aruncă vinul din potir și ești liber. Te voi duce cu mine către insule necunoscute ; vei dormi pe sînul meu într-un pat cu totul și cu totul de aur, sub un baldachin de argint ; pentru că te iubesc și vreau să te smulg de la Dumnezeul tău către care atîtea suflete nobile îndreaptă rîuri de dragoste care nu ajung pînă la el."

Mi se părea că aud aceste cuvinte într-un ritm de o blîndețe nesfîrșită pentru că privirea ei aproape că vorbea, iar cuvintele pe care ochii ei mi le trimiteau răsunau în fundul sufletului meu ca și cum o gură invizibilă mi

le-ar fi suflat în inimă. Mă simţeam gata să renunţ la Dumnezeu şi totuşi sufletu-mi îndeplinea orbeşte formalităţile ceremoniei. Frumoasa mea îmi aruncă o nouă privire atît de rugătoare, atît de disperată, încît lame ascuţite îmi sfîrtecau inima şi junghiuri de durere îmi sfîşiau pieptul, mai tare decît pe cel al Precistei Îndurerate.

Se sfîrşise, eram preot.

Niciodată o faţă de om n-a exprimat o spaimă mai sfîşietoare : fata tînără care-şi vede logodnicul căzînd şi murind fulgerător, mama lîngă leagănul gol al copilului, Eva pe pragul uşii raiului, zgîrcitul care găseşte un pietroi în locul comorii, poetul care a scăpat în flăcări manuscrisul unic al celei mai frumoase lucrări n-ar fi avut un aer mai abătut şi mai nemîngîiat. Sîngele i se retrase cu totul din obraz şi se făcu albă ca marmura ; braţele frumoase îi căzură de-a lungul trupului ca şi cum muşchii i s-ar fi desprins de pe ele şi se sprijini de un stîlp, deoarece i se tăiaseră picioarele şi n-o mai susţineau. Iar eu, alb ca varul, cu fruntea inundată de o sudoare mai sîngeroasă decît cea a patimilor, mă îndreptam clătinîndu-mă pe picioare spre uşa bisericii : mă sufocam : bolţile îmi cădeau pe umeri şi mi se părea că toată greutatea cupolei mi se lăsa pe creştet.

Cînd să trec pragul, o mînă îmi apucă brusc mîna ; o mînă de femeie ! Nu atinsesem niciodată o mînă de femeie. Era rece ca pielea unui şarpe şi locul mă ardea ca un fier roşu. Ea era. „Nenorocitule ! nenorocitule ! ce-ai făcut ?“ îmi spuse ea încet ; apoi dispăru în mulţime.

Bătrînul episcop trecu ; mă privi cu un aer sever. Aveam cea mai ciudată înfăţişare cu putinţă ; mă îngălbeneam, mă roşeam, mă lua cu ameţeli. Unuia dintre tovarăşii mei i se făcu milă de mine, mă apucă de mînă şi mă luă cu el : mi-ar fi fost cu neputinţă să regăsesc singur drumul spre seminar. După colţul unei străzi, în timp ce tînărul preot întorcea capul în altă parte, un paj negru, îmbrăcat ciudat, se apropie de mine şi îmi dădu, fără să se

oprească din mers, un mic portofel cu colțuri de aur cizelate, făcîndu-mi semn să-l ascund ; i-am dat drumul pe mînecă și l-am păstrat acolo pînă cînd am fost singur în chilie. L-am deschis, nu se aflau înăuntru decît două foi de hîrtie pe care era scris : „Clarimonda, la palatul Concini". Eram pe atunci atît de puțin la curent cu cele lumești încît n-o cunoșteam pe Clarimonda, în ciuda celebrității ei, și nu știam cîtuși de puțin unde se afla palatul Concini. Am făcut o mie de presupuneri, unele mai extravagante decît altele ; dar, la drept vorbind, ca s-o pot revedea, prea puțin îmi păsa ce putea fi, doamnă din înalta societate sau curtezană.

Dragostea aceea abia înfiripată se și înrădăcinase cu toată puterea ; nici nu mă gîndeam să încerc s-o smulg. Într-atît simțeam că nu e cu putință. Această femeie pusese cu totul stăpînire pe mine, o singură privire fusese de ajuns ca să mă schimbe ; îmi insuflase voința ei ; nu mai trăiam în mine, ci în ea prin ea. Mă dedam la toate extravaganțele, sărutam pe mîna mea locul unde mă atinsese, îi repetam numele timp de ore întregi. Era de-ajuns să închid ochii ca s-o văd la fel de clar ca și cînd ar fi fost aievea și-mi repetam aceste cuvinte pe care mi le spusese în ușa bisericii : „Nenorocitule ! nenorocitule ! ce-ai făcut ?" Înțelegeam întreaga grozăvie a situației mele și îmi dădeam seama de laturile funebre și cumplite ale profesiei pe care o îmbrățișasem. Să fii preot ! Adică să fii cast, să nu iubești, să nu deosebești nici sexul, nici vîrsta ființelor, să întorci spatele frumuseții, să te legi la ochi, să te tîrăști în umbra de gheață a unei mînăstiri sau a unei biserici, să nu vezi decît muribunzi, să veghezi leșuri necunoscute și să porți singur, sub rasa neagră, propriul tău doliu, în așa fel încît să se poată croi din haina ta un lințoliu pentru propriul tău sicriu !

Simțeam cum viața urcă în mine ca un lac interior care se umflă și se revarsă ; sîngele îmi bătea puternic în vine ; tinerețea mea, atît de mult timp înăbușită, izbuc-

nea deodată ca un aloes care înflorește la o mie de ani și care se deschide fulgerător.

Cum să fac s-o revăd pe Clarimonda ? Nu aveam nici un pretext ca să părăsesc seminarul, necunoscînd pe nimeni în oraș ; nu urma să rămîn acolo, ci așteptam doar să mi se indice locul pe care trebuia să-l ocup. Am încercat să desprind gratiile de la geamuri ; dar erau la o înălțime îngrozitoare și, neavînd scară, nici nu trebuia să mă gîndesc la una ca asta. Și, dealtfel, nu puteam coborî decît noaptea ; și cum m-aș fi descurcat în labirintul străzilor ? Toate aceste greutăți care n-ar fi fost mari pentru un altul erau de netrecut pentru mine, biet seminarist îndrăgostit de curînd, fără experiență, fără bani și fără haine.

Ah ! dacă n-aș fi fost preot, aș fi putut s-o văd zilnic ; aș fi fost iubitul ei, soțul ei — îmi spuneam în orbirea mea ; în loc să fiu înfășurat în tristul meu giulgiu aș avea haine de mătase și de catifea, lanțuri de aur, o spadă și panaș ca tinerii și frumoșii cavaleri. Părul meu în loc să fie dezonorat de tunsoarea călugărească mi-ar înconjura gîtul în bucle unduitoare. Dar un ceas petrecut în fața altarului, cîteva cuvinte abia deslușite mă scoteau pentru totdeauna din rîndul celor vii : eu însumi îmi pecetluisem piatra mormîntului, închisesem cu mîna mea ușa temniței!

M-am așezat la fereastră. Cerul era minunat de albastru, pomii își îmbrăcaseră haina de primăvară, natura arbora o veselie ironică. Piața era plină de lume ; unii plecau, alții veneau ; tineri eleganți și fete frumoase se îndreptau perechi-perechi spre grădini și umbrare. Oamenii treceau cîntînd cîntece de pahar ; era o mișcare, o viață, o bucurie care puneau dureros în evidență tristețea și singurătatea mea. O tînără mamă își juca pe brațe copilul în pragul porții : îi săruta gurița roz pe care mai erau picături de lapte și îl necăjea cu mii de giumbușlucuri divine, pe care doar mamele știu să le născocească. Tatăl, care stătea în picioare la o oarecare depărtare, le surîdea mulțumit privind acest grup fermecător și își contenea cu brațele

încrucișate la piept bucuria. N-am putut suporta această priveliște, am închis geamul și m-am aruncat pe pat cu o ură și o gelozie cumplite, mușcîndu-mi pumnii și plapuma ca un tigru nemîncat de mult timp.

Nu știu cîte zile am stat așa ; dar, întorcîndu-mă într-un spasm furios, l-am zărit pe preotul Serapion care stătea în picioare în mijlocul camerei și mă privea atent. Mi-a fost rușine de mine însumi și, cu bărbia în piept, mi-am acoperit ochii cu mîinile.

— Dragă Romuald, se petrece ceva extraordinar în dumneata, îmi spuse după cîteva minute de tăcere Serapion ; purtarea dumitale e cu adevărat inexplicabilă ! Dumneata, atît de cucernic, atît de calm și atît de blînd, te agiți în chilie ca o fiară sălbatică. Ia seama, frate, nu asculta poveţile diavolului ; necuratul, supărat că te-ai hărăzit pentru totdeauna Domnului, îţi dă tîrcoale ca un lup răpitor și face o ultimă sforţare ca să te atragă de partea lui. În loc să te dai bătut, dragă Romuald, fă-ţi un scut din rugăciunile tale, din suferinţele pe care ţi le impui, și luptă curajos împotriva dușmanului ; ai să-l învingi. Virtutea trebuie pusă la încercare și aurul iese mai fin din creuzet. Nu te speria și nu te descuraja ; suflete foarte bine păzite și mai neînduplecate au avut astfel de clipe. Roagă-te, postește, meditează și necuratul se va retrage.

Discursul părintelui Serapion mă ajută să mă regăsesc și am devenit ceva mai calm.

— Veneam să-ţi anunț numirea în parohia C*** ; preotul de acolo a murit și sfinţia sa episcopul m-a însărcinat să merg să te instalez ; fii gata pentru mîine.

Am dat din cap că voi fi gata și preotul se retrase. Am deschis cartea de rugăciuni și am început să mă rog ; dar rîndurile se amestecară, firul gîndurilor mi se încîlci în minte și cartea îmi alunecă din mîini fără să-mi dau seama.

Să plec mîine fără s-o mai văd ! Să mai adaug încă o imposibilitate celor care existau de pe acum între noi !

Să pierd pentru totdeauna speranța de a o mai vedea, afară doar dacă s-ar întîmpla o minune ! Să-i scriu ? prin cine să-i trimit scrisoarea ? Acum, după ce primisem investitura, cui să mă destăinui, în cine să am încredere ? Încercam o neliniște fără seamăn. Apoi ceea ce preotul Serapion îmi spusese despre șiretlicurile diavolului îmi venea în minte ; ciudățenia întîmplării, frumusețea supranaturală a Clarimondei, scînteierea fosforescentă a ochilor ei, senzația arzătoare a mîinii, tulburarea pe care mi-o pricinuise, schimbarea bruscă ce se petrecuse în mine, cucernicia dispărută într-o singură clipă, toate acestea dovedeau clar prezența diavolului, și acea mînă catifelată nu era poate decît mănușa cu care își acoperise ghearele. Aceste gînduri mă înspăimîntară, am ridicat cartea de rugăciuni care îmi alunecase de pe genunchi pe podea și am început din nou să mă rog.

A doua zi, Serapion a venit să mă ia ; doi catîri ne așteptau la poartă, încărcați cu puținul nostru bagaj ; am încălecat amîndoi, de bine de rău. Tot străbătînd străzile orașului, mă uitam la toate ferestrele și la toate balcoanele doar, doar aș vedea-o pe Clarimonda : dar era prea devreme și orașul nu deschisese încă ochii. Privirea mea încerca să străbată în spatele jaluzelelor și dincolo de perdelele tuturor palatelor prin fața cărora treceam. Serapion credea desigur că eram curios și admiram frumusețea arhitecturii, căci își încetinea mersul ca să mă lase să privesc. În sfîrșit ajunserăm la poarta orașului și începurăm să urcăm dealul. Cînd am ajuns sus de tot, m-am întors ca să privesc încă o dată locul unde trăia Clarimonda. Umbra unui nor acoperea în întregime orașul : acoperișurile lui albastre și roșii se contopeau într-o culoare în care plutea ici și colo, ca niște fulgi albi de spumă, aburul dimineții. Datorită unei stranii iluzii optice, se contura, blond și auriu, sub singura rază de lumină, un edificiu care întrecea în înălțime construcțiile învecinate, complet acoperite de fum ; deși se afla la mai bine de patru

kilometri, părea foarte aproape. Se vedeau clar cele mai mici detalii, turnulețele, platformele, geamurile, pînă și giruetele în formă de coadă de rîndunică.

— Ce palat se vede acolo, departe, luminat de o rază de soare ? îl întrebai pe Serapion.

Își puse mîna streașină la ochi și-mi spuse după ce se uită :

— Este fostul palat pe care prințul Concini i l-a dăruit curtezanei Clarimonda ; se petrec acolo lucruri înfiorătoare.

În clipa aceea, nici acum nu știu dacă a fost adevărat sau doar o iluzie, mi s-a părut că văd alunecînd pe terasă o formă zveltă și albă care străluci o secundă și se stinse. Era Clarimonda !

O ! Să fi știut ea oare că la ora aceea, din înaltul drumului povîrnit care mă îndepărta de ea și pe care nu aveam să mai cobor, înfierbîntat și neliniștit, îmbrățișam cu privirea palatul pe care-l locuia și că un joc derizoriu de lumină îl apropia de mine parcă, vrînd să mă invite să pătrund acolo ca stăpîn ? Fără îndoială că știa, pentru că inima îi era prea legată de a mea ca să nu-i simtă cele mai mici zdruncinături și doar acest sentiment o făcuse, învăluită încă de umbrele nopții, să urce în înaltul terasei, în roua înghețată a dimineții.

Umbra acoperi palatul și nu se mai vedea decît un ocean nemișcat de case și mansarde în care nu se deosebea nimic altceva decît niște valuri muntoase. Serapion dădu pinteni catîrului său, iar cel călărit de mine se luă numaidecît după el și un cot al drumului îmi ascunse pentru totdeauna orașul S..., căci n-aveam să mă mai întorc acolo. După trei zile de mers peste cîmpuri destul de triste, văzurăm în depărtare, printre pomi, clopotnița bisericii în care urma să slujesc ; și, după ce merserăm pe cîteva străzi întortocheate, mărginite de bordeie și de scurtături, ne aflarăm în dreptul fațadei unei clădiri nu prea impună-

toare. Un pridvor împodobit cu cîteva nervuri și doi sau trei stîlpi din gresie grosolan cioplită, un acoperiș de țigle și contraforți din aceeași gresie ca stîlpii, asta era tot : la stînga, cimitirul plin de bălării, cu o cruce mare de fier la mijloc ; în dreapta și în umbra bisericii, casa parohială. Era o casă tare simplă, și de o curățenie rară. Intrarăm ; cîteva găini ciuguleau în țărînă ici-colo vreun bob de ovăz ; obișnuite pesemne cu haina neagră a preoților, nu se speriară de prezența noastră și de-abia dacă se dădură la o parte ca să ne lase să trecem. Se auzi un lătrat aspru și răgușit și văzurăm venind în goană un cîine bătrîn.

Era cîinele predecesorului meu. Avea o privire lîncedă, părul cenușiu și purta semnele celei mai mari bătrîneți pe care o poate atinge un cîine. L-am mîngîiat încet cu mîna și începu imediat să umble alături de mine cu un aer de mulțumire greu de redat. O femeie destul de în vîrstă veni și ea în întîmpinarea noastră și, după ce m-a introdus într-o încăpere cu tavanul jos, mă întrebă dacă am intenția s-o păstrez. Îi răspunsei că da, o voi păstra, și pe ea, și pe cîine, și găinile, și tot mobilierul pe care stăpînul ei i-l lăsase la moartea lui, ceea ce o bucură nespus de mult, părintele Serapion dîndu-i pe loc prețul pe care-l ceruse.

După ce m-am instalat, părintele Serapion se întoarse la seminar. Rămăsei deci singur și fără alt sprijin decît eu însumi. Amintirea Clarimondei începu din nou să mă bîntuie și, oricît mă străduiam s-o izgonesc, nu izbuteam întotdeauna. Într-o seară, plimbîndu-mă pe aleile din grădină plantate pe margine cu merișor, mi se păru că văd printre carpeni un chip de femeie care îmi urmărea toate mișcările și, prin frunze, strălucind doi ochi ca marea ; dar nu era decît o iluzie și, trecînd de partea cealaltă a aleii, n-am mai găsit decît urma unui picior pe nisip, atît de mic încît ai fi zis că-i un picior de copil. Grădina era împrejmuită de ziduri foarte înalte ; am cotrobăit în toate colțurile, nu era nimeni. N-am putut niciodată să-mi ex-

plic această împrejurare care, dealtfel, nu era nimic pe lîngă lucrurile ciudate care aveau să mi se întîmple. Trăiam astfel de un an, îndeplinindu-mi conştiincios toate îndatoririle funcţiei mele, rugîndu-mă, postind, îndemnîndu-i şi ajutîndu-i pe bolnavi, dînd de pomană pînă a mă lipsi de lucrurile cele mai trebuincioase. Dar simţeam în mine o cumplită sterilitate şi izvoarele harului ceresc mi se închiseseră. Nu simţeam acea bucurie pe care o dă împlinirea unei misiuni sacre ; gîndul mi-era în altă parte şi cuvintele Clarimondei îmi reveneau adeseori pe buze, ca un fel de refren involuntar. O, fraţilor, gîndiţi-vă bine la asta ! Pentru că am ridicat o singură dată privirea asupra unei femei, pentru o greşeală în aparenţă atît de uşoară, am resimţit timp de mai mulţi ani cele mai groaznice tulburări : viaţa mea era răscolită pe veci.

N-am să insist mai mult asupra acestor înfrîngeri şi biruinţi lăuntrice, mereu urmate de noi căderi mai adînci şi voi trece, fără să zăbovesc, la o împrejurare. Într-o noapte cineva sună apăsat la uşa mea. Bătrîna îngrijitoare se duse să deschidă şi un bărbat cu chipul ars de soare şi îmbrăcat cu haine scumpe, dar după o modă străină, cu un pumnal lung, apăru sub lumina lămpii ţinută de Barbara. La prima vedere bătrîna se sperie ; dar omul o linişti şi îi spuse că trebuie să vorbească cu mine neîntîrziat în legătură cu ceva privitor la slujba mea. Barbara îl pofti să urce. Tocmai era să mă culc. Omul îmi spuse că stăpîna lui, o doamnă din lumea mare, era pe patul morţii şi ceruse un preot. I-am răspuns că sînt gata să-l urmez : am luat cu mine cele trebuincioase pentru Sfîntul-Maslu şi am coborît în grabă. La poartă făceau spume de nerăbdare doi cai negri ca noaptea, scoţînd pe nări două valuri de fum. Îmi ţinu scara şi mă ajută să urc pe unul din ei, apoi sări pe celălalt, sprijinindu-se doar cu o mînă de oblîncul şeii. Strînse din pulpe şi lăsă dîrlogul pe gîtul calului care porni ca o săgeată. Calul meu porni numaidecît la galop şi se menţinu în acelaşi pas cu al lui. Înghiţeam

pămîntul ; drumul gonea sub noi cenușiu și vărgat iar siluetele negre ale copacilor goneau ca o armată în derută. Străbăturăm o pădure atît de întunecată, pîcloasă și rece încît am simțit pe spinare un fior de groază superstițioasă. Buchetul de scîntei pe care potcoavele cailor noștri îl scoteau izbindu-se de pietre lăsa în urmă ca o dîră de flacără și, dacă ne-ar fi văzut cineva, pe însoțitorul meu și pe mine, la această oră din noapte, ne-ar fi luat drept două fantome călare pe coșmar. Spiriduși treceau din cînd în cînd drumul și stăncuțele croncăneau jalnic în adîncul pădurii unde străluceau ici-colo ochii fosforescenți ai vreunei pisici sălbatice. Coama cailor sălta tot mai tare, sudoarea le șiroia pe coaste și răsuflarea pripită le ieșea ca un șuier pe nas. Dar, cînd vedea că-și încetinesc mersul, tovarășul meu, ca să-i îmbărbăteze, scotea din gît cîte un strigăt gutural ce nu avea nimic omenesc, și goana reîncepea năprasnic. În sfîrșit, vîrtejul se opri ; o masă neagră țintuită de cîteva puncte sclipitoare se ridică deodată în fața noastră ; pașii cailor se auziră mai tare pe o platformă de fier și intrarăm sub o boltă ce se deschidea hidă între două turnuri enorme. O mare forfotă domnea în castel ; slujitori cu torțe în mînă străbăteau curțile dintr-un capăt într-altul, și luminile urcau și coborau din etaj în etaj. Am întrevăzut nedeslușit o arhitectură imensă, coloane, arcade, trepte și rampe, o construcție de un lux cu totul și cu totul regesc și feeric. Un paj negru, același care îmi dăduse biletul de la Clarimonda și pe care l-am recunoscut deîndată, veni să mă ajute să descalec și un majordom îmbrăcat în catifea neagră, cu un lanț de aur la gît și un baston de fildeș în mînă, se îndreptă spre mine. Lacrimi grele îi curgeau din ochi de-a lungul obrajilor, pe barba albă.

— Prea tîrziu ! făcu el dînd din cap, prea tîrziu, domnule părinte ; dar, dacă n-ați putut mîntui sufletul, veniți să-i privegheați bietul trup.

Mă luă de braț și mă conduse în sala mortuară ; plîngeam la fel de tare ca și el, căci înțelesesem că moartea nu era alta decît acea Clarimonda pe care o iubeam atît de mult și atît de nebunește. Lîngă pat se afla un scăunel de rugăciune ; o flacără albăstruie pîlpîind deasupra unui vas de bronz arunca în toată camera o lumină slabă și îndoielnică, iar ici-colo sclipea în umbră cîte un colț de mobilă sau de cornișă. Pe masă, într-o urnă cizelată, se afla un trandafir alb, ofilit, ale cărui frunze, cu excepția uneia singure care se mai ținea, căzuseră toate la piciorul vasului ca niște lacrimi aromate, o mască neagră, sfărîmată, un evantai, travestiuri de tot felul zăceau pe fotolii și arătau că moartea se strecurase în această locuință somptuoasă pe neașteptate și fără să fie anunțată. Am îngenuncheat fără să îndrăznesc să-mi arunc privirea spre pat și începui să recit psalmii cu mare cucernicie, mulțumindu-i lui Dumnezeu că a pus un mormînt între această femeie și mine ca să pot rosti, în rugăciunile mele, numele ei acum sfințit. Dar încetul cu încetul elanul mi se domoli iar eu am început să visez.

Odaia aceea nu aducea întru nimic cu o odaie mortuară. În loc de aerul stătut și înăbușitor cu care eram obișnuit la astfel de veghi mortuare, un fum languros de esențe orientale, nu știu ce parfum amoros de femeie plutea domol în aerul ușor încălzit. Acea licărire palidă părea mai degrabă o semiobscuritate orînduită în vederea voluptății decît sfeșnicul cu lumina lui galbenă care pîlpîie la căpătîiul morților. Mă gîndeam la ciudata întîmplare care făcuse s-o revăd pe Clarimonda în clipa în care o pierdeam pentru totdeeauna și un suspin de părere de rău îmi ieși din piept. Mi se păru că cineva suspinase în spatele meu și m-am întors fără voia mea. Era ecoul. Făcînd această mișcare privirea îmi căzu pe patul funerar pe care îl ocolise pînă atunci. Pe după perdelele de damasc roșu, cu flori mari, subliniate de torsade de aur, se vedea moarta culcată și cu miinile împreunate pe piept. Era acoperită

cu un văl de in de-o albeață orbitoare pe care purpura întunecată a tapetului o sublinia și mai mult ; era atît de subțire încît nu răpea întru nimic din forma fermecătoare a trupului și îți îngăduia să urmărești frumoasele linii unduite, asemănătoare cu gîtul unei lebede pe care nici moartea nu-l putuse înțepeni. Ai fi crezut că e o statuie de alabastru făcută de un sculptor priceput spre a fi pusă pe mormîntul unei regine, sau o fată tînără adormită peste care ar fi căzut zăpada.

N-am mai putut rezista ; aerul de alcov mă îmbăta, mirosul de trandafir pe jumătate veștejit mă amețea și-am început să mă plimb cu pași mari prin cameră, oprindu-mă de fiecare dată în fața catafalcului, spre a contempla grațioasa făptură neînsuflețită sub transparența vălului. Gînduri stranii îmi treceau prin minte ; îmi închipuiam că nu a murit cu adevărat și că nu folosise decît un vicleșug pentru a mă atrage în palat la ea, ca să-mi împărtășească dragostea ei. O clipă chiar am crezut că văd piciorul mișcîndu-se sub vălul alb și că faldurile drepte ale lințoiului se clintesc din loc.

Îmi spuneam apoi : „E cu adevărat Clarimonda ? ce dovadă am oare ? Acest paj negru n-a putut trece în slujba altei femei ? Nebun trebuie să fiu ca să sufăr și să mă frămînt atît“. Dar inima-mi bătea ca un răspuns : „Ea e, ea e“. M-am apropiat de pat și-am privit cu mai multă atenție, ca să mă dumiresc. Să-ți mărturisesc ? Perfecțiunea formelor, deși purificată și sanctificată de umbra morții, mă tulbura mai voluptos decît s-ar fi cuvenit, iar odihna aceea semăna într-atît cu un somn, încît te-ai fi putut înșela. Am uitat că venisem pentru un oficiu funerar, închipuindu-mi că sînt un tînăr soț care intră în camera miresei ce-și ascunde chipul din pudoare și nu vrea să se arate. Adînc îndurerat, nebun de fericire, tremurînd de teamă și de plăcere, m-am aplecat asupra ei și am apucat de colțul pînzei ; am ridicat-o încet, oprindu-mi răsuflarea de teamă să n-o trezesc. Vinele-mi bă-

teau atît de tare încît simțeam că-mi suieră la tîmple, iar pe frunte îmi curgeau șiroaie de sudoare, ca și cum aș fi ridicat o dală de marmură. Era într-adevăr ea, Clarimonda, cea pe care o văzusem la biserică în timpul confirmării mele ; era la fel de fermecătoare, și moartea părea la ea o cochetărie în plus. Paloarea obrajilor, buzele mai puțin colorate, pleoapele căzute ce desenau marginea genelor negre pe fața ei albă îi dădeau o expresie de castitate melancolică și de suferință gînditoare, avînd o putere de seducție de nespus ; părul lung, despletit, și în care se mai afla cîte o floricică albastră, alcătuia ca o pernită sub cap, apărînd cu buclele lui goliciunea umerilor : mîinile-i frumoase, mai pure, mai diafane decît azima, erau încrucișate într-o atitudine de odihnă cucernică și de rugăciune reculeasă, corectînd ceea ce-ar fi putut părea prea seducător, chiar și în moarte : minunata rotunjime și fildeșul neted al brațelor care rămăseseră cu brățările lor de perle. Am stat multă vreme absorbit de o contemplare mută și, cu cît o priveam mai mult, cu atît puteam mai puțin să-mi închipui că moartea pusese stăpînire pe acest trup frumos. Nu știu dacă era o iluzie sau reflexul lămpii, dar ai fi spus că sîngele începe din nou să curgă sub această paloare mată ; totuși nemișcarea cea mai desăvîrșită o stăpînea. I-am atins ușor brațul ; era rece, dar nu mai rece decît mîna ei atunci cînd o atinsese pe a mea în ușa bisericii. Mi-am reluat poziția cu capul aplecat asupra capului ei, lăsînd să-i picure pe obraji roua umedă a lacrimilor mele. Ah ! ce sentiment amar de disperare și de neputință ! Ce agonie a însemnat privegherea aceea ! Aș fi vrut să-mi pot aduna viața ca pe o movliță, ca să i-o dau și să suflu pe trupul ei înghețat flacăra ce mă mistuia. Se apropiau zorile și, simțind că sosește clipa despărțirii veșnice, nu m-am putut împiedica să depun o sărutare pe buzele neînsuflețite ale aceleia căreia îi dăruisem toată dragostea mea. O minune ! o boare ușoară se împleti cu răsuflarea mea și gura Clarimondei răspunse apăsării mele : ochii i se

deschiseră şi îşi reluară puţin strălucirea, ca suspină şi, ridicîndu-şi braţele, mă luă de gît cu un aer nespus de fermecat :

— Ah ! tu eşti, Romuald, spuse cu o voce tărăgănată şi dulce, ca ultimele vibraţii ale unei harfe ; dar ce faci ? Te-am aşteptat atît de mult încît am murit : dar acum sîntem cununaţi, voi putea să te văd şi să merg la tine. Adio, Romuald, adio ! Te iubesc : asta e tot ce mai voiam să-ţi spun şi îţi înapoiez viaţa pe care ai readus-o asupră-mi timp de o clipă cu sărutarea ta ; pe curînd !

Capul îi căzu pe spate, dar tot mă înlănţuia cu braţele, pentru a mă reţine parcă. Un vîrtej de vînt năprasnic smulse fereastra şi pătrunse în cameră ; ultima petală a trandafirului alb tremură cîtva timp ca o aripă aninată de o tulpină, apoi se desprinse şi zbură pe geamul deschis, luînd cu sine sufletul Clarimondei. Lampa se stinse şi eu am căzut leşinat pe pieptul frumoasei răposate.

Cînd mi-am revenit în simţiri, eram culcat pe un pat în cămăruţa mea din casa parohială şi ciinele fostului preot îmi lingea mîna care ieşea din plapumă. Barbara se agita în cameră cu un tremurat senil, deschizînd şi închizînd sertarele, sau amestecînd prafuri prin pahare. Văzînd că deschid ochii, bătrîna lăsă să-i scape un strigăt de bucurie, ciinele lătră scurt şi dădu din coadă ; dar eram aşa de slăbit, încît n-am putut să scot o singură vorbă, nici să fac vreo mişcare. Am aflat mai tîrziu că stătusem trei zile în această stare, nearătînd prin nimic altceva că trăiesc decît printr-o respiraţie aproape imperceptibilă. Aceste trei zile nu le pot socoti drept trăite şi nu ştiu unde mi-a rătăcit mintea în timpul acesta ; nu am nici o amintire. Barbara mi-a povestit că acelaşi om cu chipul ars de soare care venise să mă ia noaptea mă adusese dimineaţa într-o lectică închisă şi se întorsese numaidecît apoi. De îndată ce-am putut să-mi adun gîndurile, mi-am depănat în minte toate împrejurările acelei nopţi fatale. La început mi s-a părut că am fost victima unei iluzii magice ; dar împrejurări

reale și palpabile spulberară curînd presupunerea. Nu puteam să cred că visasem, de vreme ce Barbara văzuse ca și mine bărbatul cu doi cai negri și-i descria foarte exact ținuta și înfățișarea. Totuși nimeni nu știa în împrejurimi un castel care să corespundă celui în care o regăsisem pe Clarimonda.

Într-o dimineață l-am văzut intrînd pe părintele Serapion. Barbara îi trimisese vorbă că sînt bolnav și alergase în mare pripă să mă vadă. Deși această grabă dovedea afecțiune și interes pentru persoana mea, vizita lui nu mi-a făcut plăcerea pe care ar fi trebuit să mi-o facă. Părintele Serapion avea în privire ceva pătrunzător și iscoditor care mă stînjenea. În fața lui mă simțeam stingherit și vinovat. Descoperise primul tulburarea mea lăuntrică și eram supărat de pătrunderea lui.

În timp ce mă întreba de sănătate cu un ton ipocrit și mieros, ațintea asupra mea ochii lui galbeni de leu și-și înfigea privirile ca niște sfredele în sufletul meu. Apoi îmi puse cîteva întrebări asupra felului cum mă îngrijeam de parohie, dacă mă simțeam bine aici, cum îmi petreceam timpul pe care slujba mi-l lăsa liber, dacă legasem cunoștință cu localnicii, care erau lecturile mele preferate și o mie de alte amănunte asemănătoare. La toate astea răspundeam cît se poate de scurt, iar el, fără să aștepte să termin, trecea la altceva. Această conversație nu avea, bineînțeles, nici o legătură cu ceea ce voia să spună. După aceea, fără altă introducere și parcă amintindu-și o veste pe care s-ar fi temut să n-o uite mai tîrziu, îmi spuse cu o voce limpede și puternică ce-mi răsună în ureche ca trîmbițele judecății de apoi :

— Marea curtezană Clarimonda a murit de curînd, în urma unei orgii care a durat opt zile și opt nopți. A fost ceva infernal de frumos. S-au săvîrșit iarăși nelegiuirile ospețelor lui Balhazar și ale Cleopatrei. Pe ce lume trăim, Doamne ! Comesenii erau serviți de sclavi arămii care

vorbeau o limbă necunoscută şi care mi se par a fi fost adevăraţi diavoli ; livreaua celui mai neînsemnat dintre ei ar fi putut sluji drept haină de gală unui împărat. S-au povestit întruna despre această Clarimonda lucruri foarte ciudate şi toţi amanţii ei au sfîrşit în chip năprasnic, sau vrednic de milă. S-a spus că era o femeie vampir : dar eu cred că era Belzebut în carne şi oase.

Tăcu şi mă privi mai atent ca oricînd, să vadă impresia pe care o produseseră cuvintele astea asupra mea. Nu m-am putut opri să nu fac un gest cînd am auzit numele Clarimondei şi ştirea morţii ei, în afară de durerea pe care mi-o pricinuia prin ciudata coincidenţă cu scena nocturnă la care fusesem martor, mă tulbură şi mă înspăimîntă vădit, oricît aş fi vrut să mă stăpînesc. Serapion îmi aruncă o privire neliniştită şi aspră ; apoi îmi spuse :

— Fiule, trebuie să te previn, ai păşit deasupra unei prăpăstii ; fereşte-te să cazi în ea. Satana are gheare lungi şi mormintele nu sînt întotdeauna o pavăză. Piatra Clarimondei ar trebui să fie pecetluită de trei ori : căci se spune că nu a murit pentru prima dată. Dumnezeu să te aibă în pază. Romuald.

După ce spuse aceste cuvinte, Serapion se îndreptă spre uşă cu paşi domoli şi nu l-am mai văzut, căci plecă la S*** aproape deîndată.

Mă însănătoşisem complet şi-mi reluasem ocupaţiile obişnuite. Amintirea Clarimondei şi cuvintele bătrînului preot îmi reveneau mereu în minte ; totuşi nici o întîmplare nelalocul ei nu confirmase prevestirile funebre ale lui Serapion şi începeam să cred că temerile lui şi spaimele mele erau prea exagerate ; dar într-o noapte am avut un vis. De abia gustasem primele înghiţituri ale somnului cînd auzii perdelele de la pat deschizîndu-se şi inelele lunecînd cu un zgomot puternic pe vergele ; m-am ridicat repede într-un cot şi am văzut o umbră de femeie care stătea în picioare în faţa mea. Am recunoscut-o deîndată pe Clarimonda. Avea în mînă un mic felinar de felul celor

ce se pun la morminte, iar lumina dădea degetelor ei lungi o transparență roz, ce se prelungea tot mai șters pînă la albul opac și lăptos al brațului gol. Avea drept orice veșmînt lințoliul de in în care era înfășurată pe patul de moarte și pe care îl strîngea la piept, rușinată parcă de toaleta ei sumară, cu mînuța-i prea puțin cuprinzătoare : era atît de albă, încît culoarea pînzei se îngemăna cu cea a cărnii sub palida lumină a lămpii. Astfel înfășurată în țesătura aceea ușoară i se vedeau toate contururile trupului și semăna mai mult cu o statuie de marmură antică. după scăldat, decît cu o femeie însuflețită. Moartă sau vie. statuie sau femeie, umbră sau trup, era la fel de frumoasă dar strălucirea ochilor săi verzi era puțin ștearsă și gura. atît de roșie altădată, nu mai era colorată decît de un roz pal și dulce, aproape asemănător obrazului. Floricelele albastre pe care le observasem în păr erau cu totul uscate și-și pierduseră aproape frunzele ; ceea ce nu o împiedica să fie fermecătoare, atît de fermecătoare încît, cu toată ciudățenia întîmplării și modul inexplicabil în care pătrunsese în camera mea, nu m-am speriat nici o singură clipă.

Puse felinarul pe masă și se așeză la picioarele patului, apoi îmi spuse aplecîndu-se spre mine cu acea voce argintie și catifelată totdeodată pe care am auzit-o doar la ea :

— M-am lăsat așteptată tare mult, dragul meu Romuald, și te-ai gîndit probabil că te-am uitat. Dar vin de tare departe și dintr-un loc din care nimeni nu s-a mai întors încă ; nu există nici lună, nici soare în țara de unde sosesc ; ci numai spațiu și umbră ; nici drum, nici potecă ; nici pămînt pentru umblat, nici aer pentru zburat ; și totuși iată-mă, căci dragostea e mai puternică decît moartea și va învinge în cele din urmă. Ah ! cîte figuri posomorîte și cîte lucruri îngrozitoare am văzut în călătoria mea. Cît de greu sufletu-mi reîntors în această lume prin puterea voinței și-a regăsit trupul și a intrat în el ! Ce sfor-

țări a trebuit să fac ca să ridic piatra cu care fusesem acoperită ! Uite ! palmele îmi sînt rănite. Sărută-le ca să le vindeci, dragostea mea !

Îmi așeză una după alta palmele reci pe gură ; le-am sărutat într-adevăr de mai multe ori și ea mă privea cu un surîs de inefabilă plăcere.

Mărturisesc spre rușinea mea că uitasem cu desăvîrșire sfaturile părintelui Serapion și haina pe care o purtam. Căzusem fără împotrivire de la primul asalt. Nici măcar nu încercasem să resping ispita ; mîna Clarimondei îmi transmitea răcoarea ei și simțeam fiori voluptoși de-a lungul trupului. Biata copilă ! În ciuda celor văzute, îmi vine greu și acum să cred că era un diavol ; cel puțin nu părea, și niciodată Satana nu și-a ascuns mai bine ghearele și coarnele. Își îndoise picioarele sub ea, pe marginea patului, într-o poziție plină de leneșă cochetărie. Din cînd în cînd îmi dădea cu mîna ei mică prin păr, mi-l răsucea în bucle ca și cum încerca felurite pieptănături pentru chipul meu. Eu mă lăsam în voia ei cu cea mai vinovată plăcere și, în acest timp, ea sporovăia în chip fermecător. Lucru curios, nu mă miram cîtuși de puțin de o întîmplare atît de extraordinară și, cu ușurința pe care o ai în vedenii de-a accepta drept foarte simple întîmplările cele mai ciudate, nu vedeam în toate decît ceva foarte firesc.

— Te iubeam cu mult înainte de a te fi văzut, dragă Romuald, și te căutam peste tot. Erai visul meu și cînd te-am zărit în biserică în momentul fatal, am spus numaidecît : „El este !" Ți-am aruncat o privire în care am pus toată dragostea pe care o avusesem, o aveam și urma s-o am pentru tine ; o privire ce putea afurisi pe un cardinal și face să îngenunche un rege la picioarele mele, în fața întregii curții. Ai rămas de piatră și l-ai preferat pe Dumnezeul tău.

Ah ! ce geloasă sînt pe Dumnezeu, pe care l-ai iubit și-l mai iubești încă mai mult decît pe mine !

Ce nenorocită, ce nenorocită sînt ! Sufletul tău n-o să fie nici cînd numai al meu, eu care am inviat datorită sărutării tale, răposata Clarimonda care înlătură din pricina ta pietrele mormîntului şi care vine să-ţi închine o viaţă pe care n-a reluat-o decît pentru a te face fericit !

Cuvintele acestea erau urmate de mîngîieri delirante care-mi zăpăciră simţurile şi mintea în asemenea măsură încît nu m-am temut, ca să o îmbunez, să cad în afurisenie, spunîndu-i că o iubesc la fel ca pe Dumnezeu.

Ochii i se aprinseră şi străluciră ca crizoprasul.

— Adevărat ! adevărat ! La fel ca pe Dumnezeu ! spuse ea înlănţuindu-mă cu braţele-i frumoase. Dacă e aşa ai să vii cu mine, ai să mă urmezi unde voi vrea. Ai să laşi hainele astea negre şi urîte. Ai să fii cel mai mîndru şi cel mai pizmuit dintre cavaleri, ai să fii amantul meu. Să fii amantul recunoscut al Clarimondei, care a refuzat pe un papă, nu-i puţin lucru ! Ah ! ce viaţă frumoasă şi fericită, ce trai plăcut o să ducem ! Cînd plecăm, nobilul meu domn ?

— Mîine, mîine ! strigai în delirul meu.

— Mîine, fie ! reluă ea. Voi avea timp să-mi schimb toaleta, pentru că asta e cam sumară şi nu-i potrivită pentru călătorie. Mai trebuie să mă duc să-mi previn slujitorii, care mă cred cu adevărat moartă şi mă plîng cît pot. Banii, hainele, caleştile, totul va fi gata ; am să vin să te iau la ora asta. Adio, sufletul meu. Şi-mi atinse cu buzele fruntea. Lampa se stinse, perdelele se strînseră şi n-am mai văzut nimic ; un somn de plumb, un somn fără vise se abătu asupra mea şi mă amorţi pînă la ziuă. M-am trezit mai tîrziu decît de obicei şi această ciudată vedenie m-a tulburat toată ziua ; în cele din urmă m-am convins că nu erau decît aburii imaginaţiei mele încinse. Totuşi, senzaţiile fuseseră atît de vii că era greu să cred că nu erau adevărate şi m-am culcat nu fără o oarecare teamă de ceea

ce se va întîmpla, după ce m-am rugat la Dumnezeu să mă ferească de gînduri rele și să-mi apere castitatea somnului.

Curînd am adormit adînc și visul continuă. Perdelele se dădură la o parte și am văzut-o pe Clarimonda nu ca prima dată, palidă în linţoliul ei palid și cu violetele morţii pe obraz, ci veselă, vioaie și elegantă, cu o haină de călătorie de catifea verde, împodobită cu fir de aur și ridicată într-o parte astfel încît să se vadă o fustă de saten. Părul blond ieșea în bucle mari de sub pălăria de fetru negru, cu pene albe, capricios răsucite; avea în mînă o cravașă mică cu un fluier de aur la vîrf. Mă atinse ușor cu el și-mi spuse:

— Ei! frumosule somnoros, așa te pregătești de drum? Credeam că te găsesc în picioare. Scoală-te repede, nu avem timp de pierdut.

Am sărit din pat.

— Hai, îmbracă-te, și să mergem, spuse ea arătîndu-mi cu degetul un pachețel pe care-l adusese; caii se plictisesc la poartă și fac spume la gură. Ar fi trebuit să fim la zece leghe depărtare.

M-am îmbrăcat în grabă și-mi întinse ea hainele una cîte una, rîzînd în hohote de stîngăcia mea și spunîndu-mi cum să le îmbrac cînd nu nimeream. Îmi potrivi frumos părul și, cînd termină, îmi întinse o oglinjoară de Veneţia, înconjurată de un filigran de argint și-mi spuse:

— Îţi place cum arăţi? vrei să mă iei în slujba ta ca valet?

Eram altul și nu m-am recunoscut. Nu mai semănam cu mine cum nu seamănă o statuie terminată cu un bloc de piatră. Fostul meu chip părea să fie o eboșă grosolană a celui care se uita în oglindă. Eram frumos, și vanitatea îmi fu destul de măgulită de această metamorfoză. Hainele elegante, vesta brodată atît de scump făceau din mine cu totul alt om și am admirat puterea cîtorva metri de stofă croită într-un anume fel. Croiala costumului meu îmi pătrundea în piele și după zece minute eram destul de încrezut.

M-am plimbat în lungul și-n latul camerei ca să mă obișnuiesc. Clarimonda mă privea cu o bucurie maternă și părea foarte mulțumită de opera ei.

— Acum, destul cu copilăriile ; la drum, dragă Romuald ! Mergem departe și altfel n-o să ajungem.

Mă luă de mînă și mă trase după ea. Toate ușile se deschideau în fața ei de îndată ce le atingea și am trecut prin fața cîinelui fără să-l trezim.

La poartă l-am găsit pe Margheriton ; era scutierul care mă condusese, ținea în frîu trei cai, negri ca și primii. unul pentru mine, unul pentru el și unul pentru Clarimonda. Trebuie să fi fost cai andaluzi, născuți din iepe împreunate cu zefirul ; căci mergeau iute ca vîntul, și luna care răsărise la plecarea noastră spre a ne lumina se rostogolea pe cer ca o roată desprinsă de la car-; o vedeam în dreapta noastră sărind din pom în pom și gîfîind ca să se poată ține după noi. Ajunserăm în curînd într-o cîmpie unde, lîngă cîțiva pomi, ne aștepta o trăsură cu patru cai vînjoși ; ne urcarăm și vizitiii îi puseră pe un galop nebunesc. O țineam pe Clarimonda pe după mijloc și una din mîinile ei era îndoită într-a mea ; își sprijinea capul de umărul meu și-i simțeam sînul pe jumătate gol atingîndu-mi brațul. Niciodată n-am simțit o fericire mai mare. Uitasem tot în momentul acela și nu-mi mai aminteam că fusesem preot cum nu-mi aminteam ce făcusem în pîntecele mamei, atît de puternică era fascinația pe care duhul său o exercita asupra mea. Cu începere din noaptea aceea firea mea s-a dedublat și au fost în mine două ființe, iar una nu o cunoștea pe cealaltă. Ba mă credeam un preot care visa în fiecare seară că e gentilom, ba un gentilom care visa că e preot. Nu mai puteam deosebi somnul de veghe și știam unde începe realitatea și unde sfîrșește iluzia. Tînărul nobil încrezut și desfrînat rîdea de preot, preotul ura desfrîul tînărului nobil. Două spirale împletite una cu cealaltă și suprapuse fără să se atingă nicioată reprezintă foarte bine această viață bicefală care a fost viața

mea. În pofida ciudățeniei acestei situații, nu cred că am atins vreodată nebunia. Mi-au fost întotdeauna foarte clare percepțiile celor două existențe pe care le duceam. Numai că era un lucru absurd pe care nu mi-l puteam închipui : și anume cum sentimentul aceluiași eu putea exista în doi oameni atît de diferiți. Era o anomalie de care nu-mi dădeam seama, fie că mă credeam preotul sătucului***, fie *il signor Romualdo*, amantul oficial al Clarimondei.

Fapt este că eram, sau cel puțin credeam că eram, la Veneția : nu am putut încă desprinde ce era iluzie și ce realitate în această ciudată aventură. Locuiam un palat mare de marmură de Canaleio, plin de ferestre și de statui, cu două tablouri de Tițian din perioada cea mai bună, aflate în dormitorul Clarimondei, un palat demn de un rege. Aveam fiecare gondola și barcarolele noastre cu livrea proprie, camera de muzică și poetul nostru. Clarimonda înțelegea viața în chip măreț și avea ceva din Cleopatra în firea ei ; cît despre mine, duceam un trai de prinț, ca și cum aș fi fost din familia unuia din cei doisprezece apostoli sau a celor patru evangheliști ai serenissimei republici ; nu m-aș fi dat în lături spre a-l lăsa să treacă pe doge și cred că, de la Satana care a căzut din cer, nimeni nu era mai orgolios și mai insolent decît mine. Mă duceam la Ridotto și jucam un joc infernal. Frecventam cea mai aleasă societate din lume, băieți de familie ruinați, actrițe, escroci, paraziți și spadasini. Totuși, cu toată această viață dezordonată, îi rămîneam credincios Clarimondei. O iubeam la disperare. Ea ar fi biruit pînă și societatea și ar fi statornicit nestatornicia. A o avea pe Clarimonda însemna că ai o sută de metrese, însemna să ai toate femeile, într-atît era veșnic alta, schimbătoare și diferită de ea însăși ; un adevărat camelon ! Te făcea să săvîrșești cu ea infidelitatea pe care ai săvîrșit-o cu altele, împrumutînd întru totul firea, felul și genul de frumusețe al femeii care

părea că-ţi place. Ea îmi răsplătea de o sută de ori mai mult dragostea, iar tinerii patricieni şi chiar bătrînii din sfatul celor Zece zadarnic i-au făcut cele mai mărețe propuneri. Un Foscari merse pînă la a-i propune să fie nevasta lui; ea refuză tot. Avea destul aur; nu mai voia decît dragostea. o dragoste tînără, pură, trezită de ea şi care trebuia să fie prima şi ultima. Aş fi fost deplin fericit, fără un coşmar blestemat care revenea în fiecare noapte şi în care mă credeam un preot de ţară care se mortifica şi făcea penitenţă spre a i se ierta excesele din timpul zilei. Liniştit prin fatpul că mă aflam zilnic alături de ea, nu mă mai gîndeam la modul în care făcusem cunoştinţă cu Clarimonda. Totuşi, ceea ce îmi spusese părintele Serapion îmi revenea din cînd în cînd în minte şi nu-mi dădea pace.

De cîtva timp Clarimonda nu se simţea prea bine; tenul îşi pierdea din strălucire zi de zi. Medicii care fură chemaţi nu dădeau de rostul bolii şi nu ştiau cum s-o vindece. Era tot mai palidă şi devenea din ce în ce mai rece. Se făcuse aproape atît de albă şi de moartă ca în noaptea de pomină din castelul necunoscut. Sufeream cumplit văzînd-o cum se stinge cu încetul Ea, sensibilă la durerea mea. îmi surîdea blînd şi trist. cu surîsul fatal al oamenilor care ştiu că vor muri.

Într-o dimineaţă. stăteam aşezat pe marginea patului ei şi mîncam pe o măsuţă ca să n-o părăsesc nici o clipă. Tăind o fructă. m-am tăiat din întîmplare destul de adinc. Sîngele începu să-mi curgă şiroaie şi cîteva picături căzură pe ea. Ochii i se luminară, faţa ei luă o expresie de bucurie feroce şi sălbatică pe care nu i-o cunoşteam. Sări jos din pat cu o supleţe de animal, o supleţe de maimuţă sau de pisică şi se năpusti asupra ranei mele începînd s-o sugă cu un aer de nespusă voluptate. Bea sîngele în înghiţituri mici, încet şi preţuindu-l ca un cunoscător care savurează

un vin de Xeres sau de Siracuza ; clipea pe jumătate și pupila ochilor ei verzi devenise prelungă în loc de rotundă. Din timp în timp se oprea ca să-mi sărute mîna, apoi începea din nou să apese cu buzele pe buzele rănii, ca să mai scoată cîteva picături roșii. Cînd văzu că nu mai curge sînge, se sculă cu ochii umezi și strălucitori, mai roz decît o auroră de primăvară, cu mîna călduță și umedă, în sfîrșit, mai frumoasă ca oricînd și deplin însănătoșită.

— Nu voi muri ! Nu voi muri ! strigă ea aproape nebună de fericire și agățîndu-se de gîtul meu ; voi putea să te mai iubesc încă multă vreme. Viața mea este într-a ta. Cîteva picături din sîngele tău bogat și nobil, mai prețios și mai binefăcător decît toate elixirurile din lume, mi-au redat viața.

Această scenă m-a preocupat multă vreme și mi-a inspirat ciudate îndoieli cu privire la Clarimonda și, chiar în seara aceea, cînd somnul m-a readus în casa parohială, l-am revăzut pe părintele Serapion mai grav și mai îngrijorat ca oricînd. Se uită atent la mine și îmi spuse :

— Nu ți-e de ajuns că-ți pierzi sufletul. vrei să-ți pierzi și trupul. Nenorocitule, în ce cursă ai căzut !

Tonul cu care îmi spuse aceste puțin cuvinte m-a izbit puternic ; dar, cu toate astea, impresia s-a șters curînd și o mie de alte griji o izgoniră din minte. Totuși, într-o seară, am văzut în oglindă, a cărei poziție perfidă n-o calculasem, cum Clarimonda îmi punea niște prafuri în cupa de vin aromat pe care mi-o pregătea de obicei după-masă. Am luat cupa, m-am făcut că o duc la buze, și am așezat-o pe un dulap ca și cînd aș fi vrut să o beau mai tîrziu pe îndelete și, profitînd de o clipă în care ea stătea cu spatele, am aruncat conținutul sub masă ; după care m-am retras în camera mea și m-am culcat, foarte hotărît să nu dorm și să văd ce se va întîmpla cu toate astea. N-am așteptat multă vreme ; Clarimonda a intrat

îmbrăcată de noapte și, după ce și-a scos capotul subțire, s-a culcat în pat lîngă mine. Cînd s-a încredințat că dorm, îmi dezveli brațul, scoase un ac din cap, apoi începu să bolborosească în șoaptă :

— O picătură, numai o picătură roșie, puțin roșu în vîrful acului meu !... De vreme ce mă mai iubești, nu trebuie să mor... Ah ! bietul meu iubit ! Sîngele lui frumos de un roșu atît de viu, am să i-l beau. Dormi, singura mea comoară ; dormi, zeul meu, copilul meu, nu-ți fac nici un rău, n-am să-ți iau din viață decît atît cît să n-o las să se stingă pe a mea. Dacă nu te-și iubi atît, aș putea să mă hotărăsc să am alți amanți și să le secătuiesc vinele ; dar de cînd te cunosc, urăsc pe toată lumea... Ah ! ce braț rotund ! Ce frumos e ! ce alb ! n-am să îndrăznesc niciodată să înțep această frumoasă vînă albastră.

Și în timp ce spunea asta, plîngea și simțeam cum lacrimile ei plouă pe brațul ce-l ținea în mînă. În sfîrșit, se hotărî, mă înțepă cu acul și începu să soarbă sîngele care curgea. Deși n-a băut decît cîteva picături, o apucă teama să nu-mi sleiască puterile și mi-a înfășurat mîna cu un bandaj, după ce mi-a frecat locul cu o unsoare care a cicatrizat-o pe loc.

Nu mai puteam avea îndoieli. Părintele Serapion avea dreptate. Totuși, în ciuda acestei certitudini, nu puteam să n-o iubesc pe Clarimonda și i-aș fi dat bucuros tot sîngele de care avea nevoie ca să-și susțină existența factice. Dealtfel, nu mă prea temeam ; femeia din ea răsplătea vampirul și ceea ce auzisem și văzusem mă liniștea pe deplin : aveam pe atunci vine sănătoase care n-ar fi secătuit prea repede și nu-mi tocmeam viața picătură cu picătură. Mi-aș fi înțepat singur brațul și i-aș fi spus : „Bea ! și fie ca dragostea mea să pătrundă în trupul tău odată cu sîngele !“ Mă feream să fac cea mai mică aluzie la prafurile adormitoare pe care mi le pusese în pahar, la scena

cu acul și trăiam în cea mai deplină înțelegere. Totuși, conștiința mea de preot mă frămînta mai mult ca oricînd și nu știam ce cazne să mai invent ca să-mi supun și să-mi pedepsesc trupul. Deși toate viziunile pe care le aveam nu țineau de voința mea, și nu le provocam nici într-un fel, nu îndrăzneam să-l ating pe Christos cu mîini atît de prihănite și de întinate de un desfrîu adevărat sau visat. Ca să nu mai cad în aceste halucinații obositoare, încercam să nu dorm, îmi țineam pleoapele deschise cu degetele și stăteam în picioare sprijinit de pereți, luptînd cu somnul din toate puterile ; dar urdorile adormirii mi se plimbau curînd în jurul ochilor și văzînd că orice luptă este de prisos, lăsam să-mi cadă brațele de descurajare și de oboseală și curentul mă purta iarăși pe maluri viclene. Serapion mă îndemna cu tărie, îmi reproșa aspru moliciunea și lipsa mea de cucernicie. Într-o zi, cînd fusesem mai agitat ca de obicei, îmi spuse :

— Pentru a scăpa de obsesia asta nu există decît un singur mijloc și, cu toate că este violent, trebuie folosit : la boli mari, leacuri mari. Știu unde a fost îngropată Clarimonda ; trebuie s-o dezgropăm și să vezi in ce stare jalnică este obiectul dragostei tale ; n-ai să mai fii ispitit să-ți pierzi sufletul pentru un cadavru dezgustător, mîncat de viermi și gata să se prefacă în țărînă ; asta va face cu siguranță să te regăsești pe tine însuți.

Cît despre mine, eram atît de obosit de această viață dublă, încît am acceptat, vrînd să știu o dată pentru totdeauna dacă preotul sau gentilomul era victima unei iluzii; eram hotărît să omor, spre folosul celuilalt, pe unul din acești doi oameni care se aflau în mine sau să-i omor pe amîndoi, căci o asemenea viață nu se putea prelungi. Părintele Serapion se înarmă cu un trînacop, cu o pîrghie și cu un felinar și, la miezul nopții, ne îndreptarăm către cimitirul din *** pe care îl cunoșteam bine. După ce am îndrep-

tat lumina surdă a lămpii pe inscripțiile mai multor morminte, ajunserăm în sfîrșit la o piatră pe jumătate ascunsă de ierburi înalte și năpădite de mușchi și de plante parazite pe care citirăm începutul inscripției :

Aici odihnește Clarimonda
Care a fost în viață
Cea mai frumoasă fată din lume.

— Aici este, spuse Serapion și, punînd lampa pe pămînt, vîrî dalta sub piatră și începu să ridice. Piatra cedă și el se puse pe lucru cu tîrnăcopul. Eu mă uitam la el, mai negru și mai tăcut decît însăși noaptea ; iar el, aplecat pe mormînt, era nădușit tot, gîfîia și răsuflarea-i scurtă părea un suspin de muribund. Spectacol ciudat, și cine ne-ar fi văzut de afară ne-ar fi luat drept profanatori și hoți de giulgiuri mai degrabă decît preoți ai Domnului. Zelul lui Serapion avea ceva dur și sălbatic care îl făcea să semene cu un diavol mai degrabă decît cu un apostol sau un înger, și chipul lui cu trăsături aspre și prost luminate de felinar era înfricoșător. Simțeam cum îmi curge de-a lungul brațelor o sudoare înghețată și părul mi se ridica dureros în vîrful capului : în sinea mea socoteam fapta neînduplecatului Serapion ca o nelegiuire îngrozitoare și aș fi vrut ca, din pîntecele norilor întunecați care se rostogoleau apăsător deasupra noastră, să iasă un triunghi de foc care să-l prefacă în scrum. Bufnițele cocoțate pe chiparoși, neliniștite de lumina lămpii, veneau să-și lovească greoi aripile prăfuite de sticla ei, gemînd tînguitor ; vulpile chelălăiau în depărtare, și nenumărate zgomote sinistre se desprindeau din tăcere. În sfîrșit, tîrnăcopul lui Serapion se izbi de coșciug și scîndurile cu un zgomot surd și sonor, cu acel zgomot îngrozitor pe care-l face neantul cînd îl atingi ; dădu la o parte capacul și am văzut-o pe Clarimonda palidă ca marmura, cu mîinile pe piept ; giulgiul alb nu făcea decît o singură cută de la cap

la picioare. O picătură roșie strălucea ca un trandafir în colțul gurii decolorate. Cînd văzu, Serapion se înfurie :

— A ! tu ești, diavole, curtezană nerușinată băutoare de sînge și de aur !

Și stropi cu apă sfințită trupul și coșciugul pe care desenă o cruce cu sfeștocul. Sărmana Clarimonda, de îndată ce fu atinsă cu stropii sfințiți, se prefăcu în pulbere ; nu mai rămase decît un amestec îngrozitor și inform de cenușă și oase pe jumătate calcinate.

— Iat-o pe iubita dumitale, domnule Romuald, spuse necruțătorul preot arătîndu-mi acele triste rămășițe pămîntești, ai mai fi încîntat să te plimbi la Lido și la Fusine cu frumoasa dumitale ?

Am lăsat capul în jos ; o mare năruire se produsese în mine. M-am întors acasă și domnul Romuald, iubitul Clarimondei, se despărți de bietul preot pe care-l însoțise atît de mult timp și într-un chip atît de ciudat. Numai că, săptămîna următoare, am văzut-o iar pe Clarimonda ; îmi spuse ca prima dată :

— Nenorocitule ! Nenorocitule ! Ce-ai făcut ? De ce l-ai ascultat pe acel preot nerod ? nu erai fericit ? și ce-ți făcusem ca să violezi bietul meu mormînt și să descoperi nimicnicia mea ? Orice legătură între sufletele și trupurile noastre s-a rupt de aici înainte. Adio, ai să mă regreți.

Apoi se răspîndi în aer ca fumul și n-am mai văzut-o.

Din păcate, spusese adevărul : am regretat-o de multe ori și o mai regret. Liniștea inimii mi-a fost scump plătită ; dragostea pentru Dumnezeu nu prisosea, încît s-o poată înlocui pe a ei. Iată, frate, povestea tinereții mele. Nu te uita niciodată la o femeie și umblă întotdeauna cu ochii în pămînt, pentru că oricît de cast și de calm ai fi, o clipă ajunge ca să pierzi veșnicia.

Traducere de ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

IBRICUL DE CAFEA

Am văzut sub văluri sumbre
Unsprezece stele.
Luna și cu soarele
Se-nclinau în fața-mi.
În tăcere,
De-a lungul visului meu

Viziunea lui Iosif

I

Anul trecut, am fost invitat, împreună cu doi colegi de atelier, Arrigo Cohic și Pedrino Borgnioli, să petrec cîteva zile într-o proprietate din fundul Normandiei.

Timpul, care la plecare făgăduia să fie minunat, se schimbă deodată și a plouat atîta încît drumurile desfundate erau ca albia unui torent.

Ne înfundam în noroi pînă la genunchi, un strat gros de pămînt gras se lipise de tălpile cizmelor și, atîrnînd greu, ne încetinea atît de mult mersul, încît nu ajunserăm la destinație decît o oră după apusul soarelui.

Eram frînți : de aceea, gazda noastră, văzînd ce eforturi făceam ca să ne oprim căscatul și să ținem ochii deschiși, de îndată ce-am luat cina, puse pe slujitor să ne conducă pe fiecare în odaia lui.

Odaia în care urma să dorm eu era mare ; am simțit, cînd am intrat, ca un fior, căci mi s-a părut că intru într-o lume aparte.

Într-adevăr, ai fi putut să te crezi pe timpul Regenței văzînd deasupra ușilor un tablou de Boucher reprezentînd cele patru Anotimpuri, mobilele supraîncărcate cu ornamente imitînd stîncile, de cel mai prost gust, și suporturile oglinzilor sculptate greoi.

Totul era în ordine. Toaleta unde se aflau cutii de piepteni, pămătufuri pentru pudră, părea să fi fost folosită în ajun. Două sau trei rochii şanjante, un evantai presărat cu paiete de argint erau răspîndite pe parchetul bine lustruit şi, spre marea mea mirare, o tabacheră de baga deschisă pe şemineu era plină cu tutun proaspăt.

N-am observat aceste lucruri decît după ce slujitorul, punînd sfeşnicul pe măsuţa de noapte, îmi ură noapte bună şi mărturiessc, am început să tremur ca frunza. M-am dezbrăcat repede, m-am culcat şi, ca să termin odată cu frica aceea prostească, am închis curînd ochii întorcîndu-mă cu faţa la perete.

Dar mi-a fost cu neputinţă să stau în această poziţie : patul se clătina sub mine ca un val şi pleoapele mi se deschideau. Am fost nevoit să mă întorc şi să mă uit.

Focul care ardea arunca flăcări roşietice în cameră, în aşa fel încît se desluşeau fără greutate chipurile de pe covoraşul din perete şi figurile din portretele afumate de pe ziduri.

Erau strămoşii gazdei noastre, cavaleri îmbrăcaţi în zale, consilieri cu perucă şi frumoase doamne cu obrajii fardaţi, cu părul pudrat, alb, ţinînd un trandafir în mînă.

Deodată focul începu să pîlpîie în chip straniu ; o licărire palidă lumină încăperea şi am văzut clar că ceea ce luasem drept simple tablouri erau fiinţe aievea ; căci pupilele acestor fiinţe încadrate se mişcau, sclipeau în mod ciudat ; buzele lor se deschideau şi se închideau ca buzele oamenilor care vorbesc, dar nu auzeam decît tic-tacul pendulei şi şuieratul vîntului de toamnă.

O groază de neînvins puse stăpînire pe mine, părul mi se ridică măciucă în cap, dinţii începură să-mi clănţăne gata să se spargă, o năduşeală rece îmi acoperi tot trupul.

Pendula sună ora unsprezece. Vibrarea ultimei bătăi se auzi prelung şi cînd se stinse de tot...

O ! nu, nu îndrăznesc să spun ce s-a întîmplat, nimeni nu m-ar crede şi aş fi luat drept nebun.

Luminările se aprinseră singure ; foalele, fără ca vreo ființă vizibilă să le imprime o mișcare, începură să sufle în foc, gemînd ca un bătrîn astmatic, în timp ce cleștele răscolea jarul și lopățica scotea cenușa.

Apoi, un ibric de cafea se aruncă de pe o masă unde era așezat și se îndreptă copăcel spre șemineu, așezîndu-se pe jar.

Cîteva clipe după aceea, fotoliile începură să se miște și, agitîndu-și picioarele torsionate în chip uimitor, se așezară în jurul vetrei.

II

Nu știam ce să cred despre ceea ce vedeam ; dar ce urma să văd era și mai extraordinar.

Unul din portrete, cel mai vechi dintre toate, al unui om gras, cu barbă cenușie, semănînd cu imaginea pe care mi-o făceam despre Sir John Falstaff, scoase cu o strîmbătură capul din ramă și, după mari eforturi, își strecură umerii și burta voluminoasă pe după lemnul ramei și sări greoi pe jos.

De cum își trase sufletul, scoase din buzunarul hainei o cheie deosebit de mică ; suflă înăuntru ca să se convingă că gaura era liberă și o aplică pe toate ramele una după alta.

Și toate ramele se deschiseră, lăsînd să treacă cu ușurință chipurile pe care le cuprindeau.

Mici preoți dolofani, văduve uscățive și gălbejite, magistrați cu aer grav, îngropați în robe mari, negre, filfizoni cu ciorapi de mătase, culotă de prunelă și spada ridicată, toate aceste personaje ofereau un spectacol atît de ciudat încît, deși mi-era frică, nu m-am putut opri să nu rîd.

Demnele personaje se așezară ; ibricul sări ușor pe masă. Luară cafeaua în ceșcuțe japoneze, albe și bleu, care

sosiră în grabă de pe un dulăpior, fiecare dintre ele prevăzută cu o bucățică de zahăr și cu o linguriță de argint.

După ce luară cafeaua, ceștile, ibricul și lingurițele dispărură deodată și conversația începu, desigur cea mai curioasă pe care am auzit-o vreodată, căci nici unul din acești ciudați oameni nu se uitau unul la altul cînd vorbeau : toți aveau privirile îndreptate spre pendulă.

Nici eu nu mi le puteam desprinde de la ea și nici nu mă puteam abține să nu urmăresc acul care se îndrepta spre miezul nopții cu pași imperceptibili.

În sfîrșit sună și miezul nopții : o voce avînd exact timbrul pendulei se auzi și spuse :

— A sosit ora, trebuie să dansăm.

Toată adunarea se ridică. Fotoliile se retraseră printr-o mișcare de la sine : atunci fiecare cavaler luă mîna unei doamne și aceeași voce spuse :

— Poftiți domnilor din orchestră, începeți.

Am uitat să spun că desenul covorașului din perete reprezenta un concerto italian într-o parte iar în cealaltă o vînătoare de cerbi, cu mai mulți valeți sunînd din corn. Cîntăreții și gonașii care pînă atunci nu făcuseră nici un gest se înclinară aprobator.

Dirijorul ridică bagheta : o arie vioaie, de dans, răsuna din cele două capete ale sălii. Întîi dansară menuetul.

Dar notele rapide ale partiturii executate de cîntăreți nu se prea potriveau cu reverențele cele grave : așa încît fiecare pereche, după cîteva minute, începu să facă piruete ca o sfîrlează. Rochiile de mătase ale femeilor, mototolite în vîrtejul dansului, scoteau sunete neobișnuite ; ai fi zis că e zgomotul aripilor unui porumbel ce zboară. Vîntul care intra pe dedesupt le umfla în chip uimitor, astfel că păreau niște clopote în mișcare.

Arcușul virtuozilor trecea atît de repede pe coarde, încît din ele săreau scîntei. Degetele flautiștilor se ridicau și coborau ca și cum ar fi fost de argint viu ; obrajii gonașilor erau umflați ca niște baloane și toate acestea formau

un potop de note și de triluri așa de rapide, game ascendente și descendente atît de întortocheate, atît de neobișnuite, încît nici spiridușii n-ar fi putut urma un asemenea ritm, două minute măcar.

Dealtfel, ți-era mai mare mila să vezi toate strădaniile acestor dansatori ca să intre în cadență. Săreau, săltau, roteau piciorul, loveau călcîiele unul de altul în aer, la mare înălțime, așa încît sudoarea li se scurgea de pe frunte pe ochi, de le ștergea dresurile și sulimanul. Zadarnic însă, căci orchestra le-o lua mereu înainte cu două sau trei note.

Pendula sună ora unu ; se opriră. Văzui atunci ceva care îmi scăpase : o femeie care nu dansa.

Era așezată într-un fotoliu mare, într-un colț al șemineului, și nu părea cîtuși de puțin să ia parte la ceea ce se petrecea în jurul ei.

Niciodată, nici măcar în vis, nu văzusem ceva mai frumos ; pielea uimitor de albă, părul blond-cenușiu, genele lungi, ochii albaștri atît de deschiși, atît de transparenți, încît îi vedeam sufletul prin ei, limpede ca o piatră pe fundul unui rîu.

Am simțit că, dacă mi se întîmpla vreodată să iubesc pe cineva, ea va fi aceea. Am sărit din pat de unde pînă atunci nu mă putusem mișca și m-am îndreptat spre ea, împins de ceva care acționa în mine fără să-mi dau seama ; și m-am trezit la genunchii ei, cu una din miinile sale în mîna mea, sporovăind cu ea de parcă aș fi cunoscut-o de douăzeci de ani.

Dar, lucru extraordinar și ciudat, în timp ce vorbeam, băteam tactul muzicii cu capul, căci muzica încetase să cînte ; și cu toate că eram în culmea fericirii să vorbesc cu o femeie atît de frumoasă, picioarele-mi ardeau de poftă să dansez cu ea.

Totuși, nu îndrăzneam s-o invit. Se pare că înțelese ceea ce doream, căci ridicînd spre cadranul pendulei mîna liberă, spuse :

— Cînd limba va fi acolo, vom vedea, scumpul meu Teodoro.

Nu știu cum se face, dar nu eram deloc surprins să aud că-mi spune pe nume, și am continuat să vorbim. În sfîrșit, ora pomenită sună, vocea cu timbru de argint mai vibră o dată în cameră și spuse :

— Angela, poți să dansezi cu domnul dacă îți face plăcere, dar știi ce va urma.

— N-are importanță, răspunse Angela bosumflată.

Și-și petrecu brațul de fildeș pe după gîtul meu.

— *Prestissimo !* strigă vocea.

Și începurăm să valsăm. Sînul tinerei fete îmi atingea pieptul, obrazul ei catifelat era aproape de al meu și răsuflarea-i suavă flutura deasupra gurii mele.

Niciodată în viața mea nu simțisem o astfel de emoție ; nervii îmi tresăreau ca niște arcuri de oțel, sîngele îmi curgea în vine ca tot atîtea torente de lavă și auzeam cum îmi bate inima ca un ceas agățat de urechile mele.

Totuși, această stare nu avea nimic dureros. Eram inundat de o bucurie inefabila și aș fi vrut să rămîn așa și, lucru de mirare, deși orchestra cînta de trei ori mai repede, nu trebuia să facem nici un efort ca sa fim în tact.

Cei de față, uimiți cît eram de sprinteni, strigau bravo și băteau din palme cît puteau, fără să se fi auzit ceva.

Angela, care pînă atunci valsase cu o energie și o exactitate surprinzătoare, dădu dintr-o dată semne de oboseală ; se sprijinea de umărul meu ca și cum i s-ar fi tăiat picioarele ; piciorușele ei care, cu o clipă înainte zburau pe podea, nu se mai desprindeau decît anevoie, ca și cum i-ar fi atîrnat plumb de fiecare.

— Angela, ești obosită, spusei eu, să ne odihnim.

— Să ne odihnim, răspunse ea ștergîndu-și fruntea cu batista. Dar, în timp ce noi valsam, ceilalți s-au așezat cu toții ; nu mai e decît un singur fotoliu, iar noi sîntem doi.

— Ce importanță are, îngerașul meu frumos ? Am să te iau pe genunchi.

III

Fără să se împotrivească întru nimic, Angela se așeză, înconjurîndu-mă cu brațele ca o eșarfă albă, ascunzîndu-și capul la pieptul meu ca să se încălzească, căci se făcuse rece ca marmura.

Nu știu cît timp am rămas în această poziție, căci toate simțurile mele erau absorbite în contemplarea acestei făpturi misterioase și fantastice.

Nu mai știam cît e ceasul și nici unde mă aflu ; lumea reală nu mai exista pentru mine, și toate fibrele care mă legau de ea se rupseseră ; sufletul, desprins din închisoarea lui de mîl, plutea nestingherit în infinit ; înțelegeam ceea ce nici un om nu poate înțelege, gîndurile Angelei revelîndu-mi-se fără ca ea să vorbească ; deoarece sufletul îi strălucea în trup ca o lampă de alabastru și razele ce porneau din pieptul ei mă străpungeau dintr-o parte într-alta

Ciocîrlia cîntă, o licărire palidă jucă pe perdele.

Îndată ce Angela o zări, se ridică degrabă, îmi făcu un gest de adio și, după cîțiva pași, scoase un țipăt și se prăvăli.

Îngrozit, m-am repezit s-o ridic... Sîngele îmi îngheață în vine numai cînd mă gîndesc : n-am găsit altceva decît ibricul de cafea sfărîmat în bucățele.

Văzînd una ca asta, convins că fusesem victima vreunei iluzii diabolice, m-a apucat o asemenea frică, încît am leșinat.

IV

Cînd mi-am revenit în fire, mă aflam în pat ; Arrigo Cohic și Pedrino Borgnioli stăteau în picioare la căpătîiul meu.

De îndată ce am deschis ochii, Arrigo exclamă :

— Ah ! slavă Domnului ! De mai bine de o oră îți frec tîmplele cu apă de colonie. Ce dracu ai făcut în noaptea

asta ? De dimineață, văzînd că nu cobori, am intrat în camera ta și te-am găsit întins pe jos cît ești de lung, îmbrăcat ca pe vremea bunicilor și strîngînd în brațe un ciob de porțelan, de parcă ar fi fost o fată tînără și drăguță.

— Fir-ar să fie ! e costumul de nuntă al bunicului meu, spuse celălalt, ridicînd pulpana de mătase pe fond roz și cu desen verde. Uite butonii de ștras și filigran pe care-i lăuda atît. Teodoro l-o fi găsit prin vreun ungher și s-o fi îmbrăcat ca să se distreze. Dar de ce ți-a venit rău ? adăugă Borgnioli. Mai merge cînd e vorba de-o femeiușcă cu umerii albi ; îi desfaci corsetul, mărgelele, eșarfa și atunci, ai cea mai bună ocazie s-o vezi alintîndu-se.

— M-a cuprins doar o slăbiciune, mi se întîmplă uneori, am răspuns tăios.

M-am ridicat, m-am dezbrăcat de îmbrăcămintea aceea ridicolă.

Și apoi am luat micul dejun.

Cei trei colegi ai mei au mîncat mult, au băut și mai mult : eu aproape că n-am mîncat, îmi aminteam de cele întîmplate și eram ca absent.

După-masă, cum ploua cu găleata, a fost imposibil să ieșim : fiecare își găsi de lucru. Borgnioli bătu cu degetele pe geam marșuri războinice ; Arrigo și gazda noastră jucară o partidă de dame ; eu am scos din albumul meu o hîrtie velină și am început să desenez.

Liniile aproape imperceptibile pe care le trăgeam cu creionul, fără vreun gînd anume, prezentau întîmplător o asemănare uimitoare cu ibricul de cafea care jucase un rol atît de important în scenele din noaptea aceea.

— Ce ciudat seamănă capul ăsta cu al surorii mele Angela, spuse gazda, care terminase partida și privea cum lucrez pe deasupra umărului meu.

Într-adevăr, ceea ce mi se păruse o clipă înainte a fi ibricul de cafea era întru totul profilul blînd și melancolic al Angelei.

— Pe toți sfinții din rai ! trăiește sau a murit ? strigai cu voce tremurîndă, ca și cînd viața mea ar fi atîrnat de răspunsul lui.

— A murit acum doi ani de o congestie pulmonară, a răcit după un bal.

— Ce păcat ! am răspuns cu durere în glas.

Și oprind o lacrimă gata să cadă, am așezat foaia la loc în album.

Înțelesesem că nu mai există fericire pentru mine pe acest pămînt !

Traducere de ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

LAUTRÉAMONT

(Isidore-Lucien Ducasse zis conte de)
(Montevideo, 4 apr. 1846 — Paris, 24 nov. 1870)

Principalele opere : *Les Chants de Maldoror* ***(Cînturile lui Maldoror)***, cîntul I, fără numele autorului, 1868 ; ***Les Chants de Maldoror par le Comte de Lautréamont***, cîntecele I—IV, 1869 ; ***Poésies (Poezii)*** I şi II, 1870.

Despre viaţa poetului se ştiu foarte puţine lucruri, ceea ce, dat fiind marea noutate a poeziei sale şi vîrsta precoce la care e scrisă, a contribuit la crearea unui adevărat „mit Lautréamont". Ignorată multă vreme, această poezie a fost valorificată la adevăratele ei dimensiuni pentru prima oară de suprarealişti, care au văzut în Lautréamont un precursor genial (alături de Rimbaud şi de Nerval). Critica şi teoria literară franceză actuală îl consideră, de asemenea, drept unul dintre cei cîţiva mari scriitori care au „revoluţionat" limbajul poetic.

În unele antologii de proză fantastică precum şi în unele studii consacrate fantasticului figurează fragmente din ***Cînturile lui Maldoror*** şi, respectiv, trimiteri la această operă. Deşi la o primă vedere această opţiune poate să pară surprinzătoare, ea se justifică totuşi, din punctul nostru de vedere (cf. tentativa de definire a „genului" fantastic din ***Prefaţă***).

CÎNTURILE LUI MALDOROR

CÎNTUL AL ŞASELEA

Tu, al cărui calm de invidiat nu poate decît să-ţi înfrumuseţeze faciesul, să nu crezi că mai am de gînd să scot, în strofe de paisprezece sau cincisprezece linii, asemeni unui elev dintr-a patra, strigăte care vor trece drept nelalocul lor şi cotcodăceli sonore de găină cochinchineză, caraghioase cît i-ar sta cuiva în putinţă să-şi închipuie, oricît de puţină trudă şi-ar da ; dar e mai bine să dovedim cu fapte gîndurile ce arătăm că ne mînă. Ai spune, dar, că. fiindcă voi fi ocărit, ca jucîndu-mă pe om, pe Ziditor şi pe mine însumi. în întemeiatele mele hiperbole. datoria mea ar fi împlinită ? Nu : partea cea mai însemnată a lucrului meu nu stă mai puţin în picioare, ca sarcină ce rămîne de făcut. De-aici înainte, sforile romanului vor surchidi cele trei personaje numite mai sus : li se va transmite. astfel. o putere mai puţin abstractă. Tăria vieţii se va răspîndi falnic în torentul aparatului lor circulator. şi vei vedea cît de uimit vei fi să întîlneşti acolo unde la început nu crezuseşi că vezi decît entităţi nedesluşite ţinînd de tărîmul speculaţiei pure. de o parte. întocmirea celor trupeşti cu încrîngăturile nervoase şi membranele ei mucoase. de cealaltă. principiul spiritual care călăuzeşte funcţiunile fiziologice ale cărnii. Sînt fiinţe înzestrate cu o puternică viaţă care, cu braţele încrucişate şi pieptul umflat, vor poza prozaic (dar sînt sigur că efectul va fi foarte poetic) în faţa voastră, aşezate doar la cîţiva paşi de voi, astfel ca razele soarelui. lovind mai întîi olanele acoperişurilor şi chepengurile ogeacurilor, să se răsfrîngă bine apoi pe pletele lor pămînteşti şi materiale. Dar nu vor mai fi anateme, iscusite posesoare ale darului de a stîrni rîsul ; personaje fictive care ar fi făcut bine să rămînă în creierul autorului : sau coşmare aşezate cu mult

mai presus de viața de toate zilele. Luați seama că, tocmai prin aceasta, poezia mea nu va fi decît și mai frumoasă. Veți atinge cu mîinile voastre ramuri suitoare de aortă și capsule suprarenale ; și, pe urmă, sentimente ! Cele cinci povestiri dintîi n-au fost nefolositoare : ele erau frontispiciul lucrării mele, fundamentul clădirii, lămurirea dinainte a poeticei mele viitoare : și eram dator față de mine însumi ca, înainte de a-mi închide valiza și a porni la drum spre tărîmurile închipuirii, să înștiințez pe sincerii iubitori de literatură, prin schița rapidă a unei generalizări clare și precise, de scopul pe care hotărîsem a-l urmări. Ca atare, părerea mea e că, acum, partea sintetică a operei mele e deplină și îndeajuns parafrazată. Și prin ea ai aflat că mi-am pus în gînd să atac pe om și pe Cel ce l-a creat. Pentru moment și pentru mai tîrziu n-ai nevoie să știi mai mult ! Noi considerații mi se par de prisos, căci ele n-ar face decît să repete, sub o altă formă, mai amplă, e adevărat, dar identică, enunțul tezei căreia sfîrșitul acestei zile îi va vedea întîia dezvoltare. Reiese, din observațiile ce premerg, că am de gînd să încep, de-aici înainte, partea analitică ; asta e atît de adevărat, că nu sînt decît cîteva minute de cînd rostii dorința fierbinte ca tu să fii întemnițat în glandele sudoripare ale pielii mele, spre a te încredința de buna credință a celor ce afirm, în cunoștință de cauză. Trebuie, știu, sprijinită cu un mare număr de dovezi argumentarea care se găsește cuprinsă în teorema mea : ei, bine, aceste dovezi există, și voi știți că eu nu atac pe nimeni fără să am motive temeinice ! Rîd cît mă ține gura, cînd mă gîndesc că mă mustrați că năvălesc cu amare învinuiri asupra omenirii, al căreia unul din membri sînt (această observație numai și mi-ar da dreptate !), și asupra Proniei ; nu-mi voi retrage cuvintele ; dar, povestind cele ce voi fi văzut, nu-mi va fi greu, fără altă rîvnă decît adevărul, de a le îndreptăți. Azi voi plăsmui un mic roman de treizeci de pagini ; această măsură va rămîne pe urmă staționară. Nădăjduind a vedea repede, într-una din zile,

consacrarea teoriilor mele, acceptate prin cutare sau cutare formă literară, cred a fi găsit în sfîrșit, după cîteva dibuiri, formula mea definitivă. E cea mai bună : fiindcă e romanul ! Această prefață hibridă a fost înfățișată într-un fel care nu va părea poate destul de firesc, în sensul că ea nedumerește și miră, spre a spune astfel, pe cititor, care nu vede prea bine la început unde vrea să-l îndrepte ; dar acest simțămînt de meritorie încremenire, de la care trebuie îndeobște să căutăm a-i scăpa pe cei ce-și petrec timpul citind cărți sau broșuri, mi-am dat toată silința să-l isc. Într-adevăr, mi-era cu neputință să fac altceva, cu toată bunăvoința mea ; și doar mai tîrziu, cînd cîteva romane vor fi apărut, veți înțelege mai bine prefața renegatului cu chip de funingine.

*

Înainte de a intra în subiect, mi se pare stupid că trebuie (cred că fiecare nu va fi de părerea mea, dacă mă-nșel) să așez lîngă mine o călimară deschisă și cîteva file de hîrtie nefățuită. În felul acesta, îmi va fi cu putință să încep, cu drag, prin acest al șaselea cînt, șirul poemelor instructive pe care abia aștept să le dau la iveală. Dramatice episoade de un implacabil folos ! Eroul nostru își dădu seama că trăind prin peșteri, și adăpostindu-se prin locuri neumblate, călca regulile logicei și făptuia un cerc vicios. Căci dacă, pe de o parte, el înlesnea astfel dezgustului său față de oameni, prin despăgubirea singurătății și surghiunului, și își circumscria pasiv orizontul său mărginit, printre arbuști pipernicițí, mărăcini și viță sălbatică, pe de alta, zeul lui nu mai găsea nici un fel de hrană spre a nutri minotaurul instinctelor lui perverse. Prin urmare, el hotărî să se apropie de forfotele omenești, încredințat că printre atîtea victime gata pregătite, patimile sale felurite ar găsi din belșug cu ce să se potolească. Știa că poliția, această pavăză a civilizației, îl căuta cu îndîrjire, de mulți

ani, și că o adevărată armată de agenți și de spioni era necontenit pe urmele lui. Fără ca, totuși, să dea de el. Atît de bine dejuca uluitoarea lui iscusință, cu o supremă eleganță, șiretlicurile cele mai neîndoioase din punct de vedere al izbutirii lor, și întocmirea celei mai savante urzeli. El avea o putere anumită de a-și lua chipuri de nerecunoscut chiar și ochilor celor mai încercați. Deghizări superioare, dacă vorbesc ca artist ! Travestiri de un efect cu totul mediocru, cînd mă gîndesc la morală. În această privință, el aproape că atingea geniul. N-ați dat cumva de gingășia unui greier drăgălaș, cu mișcări sprintene, prin jgheaburile Parisului ? Cine să fie decît el : era Maldoror ! Magnetizînd înfloritoarele capitale cu un fluid pernicios, el le aduce într-o stare letargică în care nu se mai pot supraveghea cum ar trebui. Stare cu atît mai primejdioasă cu cît nici măcar nu e bănuită. Astăzi e la Madrid : mîine va fi la Sankt-Petersburg ; ieri se găsea la Peking. Dar, să spui hotărît locul de acum pe care îl umple de groază isprăvile acestui poetic Rocambole, e o treaptă mai presus de tăria cu putință a greoaiei mele judecăți. Acest bandit e, poate, la șapte sute de leghe de locurile acestea ; poate e la cîțiva pași de voi. Nu e ușor să faci să piară toți oamenii deodată, și legile veghează ; dar poți, cu răbdare, să extermini una cîte una furnicile omenești. Or, din zilele nașterii mele, cînd viețuiam cu cei dintîi străbuni ai seminției noastre, încă nedeprins să-mi întind capcanele ; în vremile îndepărtate, aflate dincolo de istorie, cînd în subtile metamorfoze pustiiam, la diferite epoci, ținuturile globului prin cuceriri și carnagiu și răspîndeam războiul civil în sînul cetăților, n-am zdrobit eu încă de pe-atunci sub călcîiele mele, ins cu ins sau de-a valma, generații întregi, cărora n-ar fi greu să li se închipuie cifra fabuloasă? Trecutul falnic a făcut strălucitoare făgăduinți viitorului : el și le va ține. Pentru plivitul frazelor mele, voi folosi nevoit metoda naturală, dînd înapoi pînă la sălbatici, pentru ca ei să-mi dea lecții. Gentlemeni simpli și măreți, gura

lor amabilă înnobilează tot ce le picură de pe buzele tatuate. Am dovedit că nimic nu e caraghios pe această planetă. Planetă năstrușnică, dar superbă. Însușindu-mi un stil pe care unii îl vor găsi naiv (cînd el e atît de pronfud), îl voi pune să tălmăcească idei care, din nefericire, nu vor părea poate mărețe ! Tocmai de aceea, dezbărîndu-mă de aerele ușuratice și sceptice ale obișnuitului taifas și, destul de cu minte spre a nu voi să par... nu mai știu ce aveam de gînd să spun, căci nu mai țin minte începutul frazei. Dar să știți că poezia se află oriunde nu e zîmbetul, nătîng batjocoritor, al omului cu mutră de rățoi. Să-mi șterg mai întîi nasul, fiindcă simt nevoia : și pe urmă, puternic ajutat de mîna mea, voi lua iar tocul pe care degetele mele îl lăsaseră să cadă. Cum de fu în stare să-și țină bătrînul pont du Carroussel tăria să nu sară, cînd auzi țipetele sfîșietoare ce părea să le scoată sacul !

I

Dughenile din strada Vivienne își arată bogățiile privirilor minunate.

Luminate de nenumăratele becuri de gaz, besactelele de mahon și ceasornicele de aur împrăștie prin geamurile vitrinelor jerbe de lumină orbitoare. Opt ore au bătut la orologiul Bursei : nu e tîrziu ! Abia a răsunat și cea din urmă bătaie de ciocan, că strada, al cărei nume a fost amintit, începe să tremure, și-și zguduie temeliile din Place Royale pînă în bulevardul Montmartre. Cei care se plimbă grăbesc pasul și se retrag pe gînduri la casele lor. O femeie leșină și cade pe caldarîm. Nimeni nu o ridică : fiecare vrea să se depărteze cît mai repede de aceste locuri. Obloanele se trag cu furie și locuitorii se vîră în păturile lor. S-ar spune că, fără veste ciuma asiatică și-a vestit venirea. Astfel, cînd cea mai mare parte a orașului se pregătește să se scalde în desfătările petrecerilor noc-

turne, strada Vivienne se află pe neaşteptate îngheţată de un fel de împietrire. Ca o inimă care încetează de a mai iubi, ea şi-a văzut viaţa stinsă. Dar, curînd, ştirea tainicului fapt se răspîndeşte şi în celelalte pături ale populaţiei, şi o tăcere mohorîtă pluteşte deasupra augustei capitale. Unde-au pierit becurile de gaz ? Ce s-au făcut vînzătoarele de dragoste ? Nimic... singurătatea şi bezna ! O bufniţă, zburînd în linie dreaptă şi a cărei labă e ruptă, trece pe deasupra Madeleinei şi se avîntă către bariera Tronului, ţipînd : „Vine o nenorocire". Or, în acest loc pe care pana mea (acest adevărat prieten care-mi slujeşte de complice) l-a şi învăluit în mister, dacă priviţi dinspre partea unde strada Colbert dă în strada Vivienne, veţi vedea, în unghiul alcătuit de încrucişarea celor două căi, un personaj arătîndu-şi silueta şi îndreptîndu-şi pasul uşor înspre bulevarde. Dar dacă te apropii mai mult, în aşa fel încît să nu atragi asupră-ţi luarea-aminte a acestui trecător, zăreşti, cu o plăcută uimire, că e tînăr ! De departe l-ai fi luat într-adevăr drept un om în vîrstă. Numărul zilelor nu mai are însemnătate, cînd e vorba să cîntăreşti puterea minţii unui chip grav. Ştiu să citesc vîrsta după liniile fiziognomonice ale frunţii : el are şaisprezece ani şi patru luni ! E frumos ca retractilitatea ghearelor păsărilor răpitoare ; sau, şi mai bine, ca nesiguranţa mişcărilor muşchiulare în plăgile părţilor moi ale regiunii cervicale posterioare; sau, mai curînd, ca acea capcană de şoareci perpetuă, mereu întinsă de animalul prins, care poate prinde singur rozători la nesfîrşit, şi să lucreze chiar ascunsă sub paie ; şi mai ales, ca întîlnirea întîmplătoare pe o masă de disecţie a unei maşini de cusut şi a unei umbrele ! Mervyn, acest fiu al bălaiei Englitere, a luat la profesorul său o lecţie de scrimă şi, înfăşurat în tartanul său scoţian, se întoarce la părinţii lui. Sînt orele opt şi jumătate şi nădăjduieşte să ajungă acasă la orele nouă : din partea lui, e o mare înfumurare să se prefacă a fi sigur că-i stă în putere să cunoască viitorul. Vreo piedică neprevăzută nu poate

să-l încurce în cale ! Şi această împrejurare s-ar petrece ea atît de rar, încît să-l împingă a o socoti ca o excepţie ? De ce nu priveşte el, mai degrabă, ca pe un fapt anormal, putinţa pe care a avut-o pînă acum de a se simţi ferit de nelinişte şi spre a spune fericit ? Cu ce drept, într-adevăr, ar vrea el să ajungă nepăgubit acasă, cînd cineva îi pîndeşte şi se ţine după el ca după viitoare-i pradă ? (Ar însemna să-ţi cunoşti prea puţin meseria de scriitor de senzaţie, ca să nu pui, măcar, înainte, aceste restrictive interogaţii după care vine numaidecît fraza pe care sînt pe cale s-o sfîrşesc.) Aţi recunoscut pe eroul imaginar care, de timp îndelungat, zdrobeşte cu povara alcătuirii sale nefericita mea inteligenţă ! Maldoror, cînd se apropie de Mervyn spre a-şi întipări în minte trăsăturile adolescentului : cînd, cu trupul aruncat spre spate, el se trage îndărăt asupra lui însuşi ca boomerangul Australiei în al doilea timp al saltului său, sau mai curînd ca o maşină infernală. Nehotărît cu privire la cele ce trebuie să facă. Dar conştiinţa lui nu încearcă nici un simptom al vreunei emoţii din cele mai embriogenetice, cum pe nedrept aţi crede-o. Îl văzui depărtîndu-se o clipă într-o direcţie opusă; e copleşit de remuşcare ? Dar se întoarce înapoi cu o nouă îndîrjire. Mervyn nu ştie de ce vinele tîmplelor îi zvîcnesc cu putere, şi grăbeşte pasul, stăpînit de o spaimă căreia el şi voi îi căutaţi în van pricina. Trebuie să avem în vedere priceperea lui de a dezvălui enigma. De ce nu se întoarce ? Ar pricepe totul. Nu cauţi întotdeauna mijloacele cele mai simple de a curma o stare neliniştitoare ? Cînd o haimana de bariere străbate un cartier mărginaş, cu o oală de vin fiert în gîtlej şi cămaşa în zdrenţe, dacă, în colţul unei borne, zăreşte un bătrîn cotoi bine legat, contemporan cu revoluţiile la care au luat parte părinţii noştri, contemplînd cu melancolie razele lunii, care se revarsă pe cîmpia adormită, el o ia pe ocolite, într-o linie curbă, şi face semn unui cîine jegărit, care se năpusteşte. Nobilul animal al rasei feline îşi aşteaptă vrăjmaşul fără teamă,

şi îşi vinde scump viaţa. A doua zi vreun boccegiu va cumpăra o piele electrizabilă. De ce nu fuge, deci ? Era atît de lesne. Dar, în împrejurarea care ne frămîntă acum, Mervyn măreşte şi mai mult primejdia prin propria-i ignoranţă. El are ca nişte licăriri, peste măsură de rare, e adevărat, cărora nu mă voi opri a le arăta vagul care le învăluie ; cu toate acestea, îi e cu neputinţă să ghicească realitatea. El nu e profet, nici nu spun altminteri, şi nu-şi recunoaşte darul de a fi. Ajuns pe marea arteră, coteşte la dreapta şi traversează bulevardul Poissonière şi bulevardul Bonne-Nouvelle. În acest punct al drumului său, o ia prin rue du Faubourg Saint-Denis, lasă în urma lui halta trenului de Strasbourg, şi se opreşte în faţa unei porţi înalte, înainte de a fi ajuns la suprapunerea perpedinculară a străzii Lafayette. Pentru că mă sfătuiţi să sfîrşesc în acest loc întîia strofă, vreau, de data aceasta, să mă supun dorinţei voastre. Ştiţi că, în clipa cînd mă gîndesc la veriga de fier ascunsă sub piatră de mîna unui maniac, un nestăpînit fior îmi trece prin păr ?

II

Trage de inelul de aramă, şi poarta modernului palat se răsuceşte în ţîţîni. Străbate curtea, presărată cu nisip mărunt, şi urcă încet cele opt trepte ale peronului. Cele două statui, aşezate la dreapta şi la stînga, ca străji ale aristocraticei vile, nu-i împiedică trecerea. Cel care a renegat totul, tată, mamă, Providenţă, dragoste, ideal, spre a nu se mai gîndi decît la el sigur, nu s-a ferit a nu se ţine după paşii care-l precedau. El l-a văzut intrînd într-un larg salon de la parter, căptuşit cu tăblii de cornalină. Băiatul de familie se aruncă pe o sofa, şi emoţia îl împiedică să vorbească. Mama lui, în rochie lungă şi cu trenă, îl înconjoară cu grijă şi-l îmbrăţişează. Fraţii lui, mai mici decît el, se adună în jurul mobilei, îngreuiată acum de o

povară ; ei nu cunosc îndeajuns viaţa, spre a-şi face o idee lămurită despre scena care se petrece. În sfîrşit, tatăl îşi ridică bastonul şi coboară asupra celor de faţă o privire plină de autoritate. Sprijinindu-şi mîna de braţele fotoliului, el se depărtează de locul său obişnuit, şi înaintează, cu nelinişte, deşi slăbit de ani, spre trupul nemişcat al întîiului născut. Vorbeşte într-o limbă străină, şi fiecare îl ascultă într-o tăcere smerită : „Cine-a adus băiatul în starea asta ? Valurile ceţoasei Tamise vor mai rostogoli încă o bună grămadă de noroi, înainte ca puterile să mă lase cu totul. Legi ocrotitoare nu prea par să existe prin aceste locuri neospitaliere. Ar simţi el vigoarea braţului meu, dacă l-aş cunoaşte pe vinovat. Cu toate că sînt în retragere, departe de bătăliile maritime, spada mea de comodor, atîrnată de perete, nu e încă ruginită. De altfel, nu e greu s-o dai la tocilar. Mervyn, linişteşte-te ; voi da porunci servitorilor mei să afle urma celui pe care, de-acum înainte, îl voi căuta spre a-l face să piară chiar de mîna mea. Nevastă, ia-te de-aci şi du-te de te strînge-n vreun ungher ; ochii tăi mă înmoaie, şi ai face mai bine să închizi canaua glandelor tale lacrimale. Fiule, te rog, vino-ţi în fire şi recunoaşte-ţi familia ; e tatăl tău care-ţi vorbeşte..." Mama se ţine deoparte, şi, spre a asculta de poruncile domnului ei, a luat o carte în mîini şi se străduie să rămînă liniştită în faţa primejdiei ce ameninţă pe cel pe care matca ei îl odrăsli. „...Copii, duceţi-vă şi vă jucaţi în parc, şi băgaţi de seamă, admirînd înotul lebedelor, să nu cădeţi în lac..." Fraţii, cu mîinile atrînînd, stau muţi ; toţi, cu toca purtînd o pană smulsă din aripa lăstunei de Carolina, cu pantalonul de catifea, oprindu-se la genunchi, şi ciorapii de mătase cîrmezie, se iau de mînă şi se retrag din salon, avînd grijă să nu apese parchetul decît cu vîrful picioarelor. Sînt sigur că nu se vor juca, şi că se vor plimba gravi pe aleile de platani. Mintea li s-a copt înainte de vreme. Cu atît mai bine pentru ei. „... Deşarte străduinţi,

le legăn în brațe, și tu rămîi nesimțitor la rugile mele. Vrei să ridici capul ? Îți voi îmbrățișa genunchii, dacă trebuie. Dar nu... el cade fără viață". — „Bunule stăpîn, dacă îngădui roabei tale, mă voi duce să caut în odaia mea un clondir plin cu esență de terebentină, și de care mă slujesc ori de cîte ori migrena îmi podidește tîmplele, după ce m-am întors de la teatru, sau cînd citirea unei povestiri răscolitoare, consemnată în analele britanice ale cavalereștii istorii a strămoșilor noștri îmi cufundă mintea visătoare în mlaștinile ațipelii". — „Femeie, nu ți-am dat cuvîntul, și tu n-aveai dreptul să-l iei. De-a lungul legiuitei noastre însoțiri, nici un nor nu s-a întrepus între noi. Sînt mulțumit de tine, n-am avut niciodată să-ți fac vreo mustrare : și reciproca. Du-te și caută în odaia ta un clondir umplut cu esență de terebentină. Știu că e unul în sertarele comodei tale, și n-o să vii tu să mi-o spui. Grăbește-te să urci treptele scării în spirală, și întoarce-te să mă afli cu o față mulțumită." Dar sensibila londoneză nici n-a apucat să ajungă la cele dintîi trepte ale scării (ea nu se zorește ca o persoană din clasele inferioare), că una din domnișoarele de companie a și coborît de la catul dintîi, cu obrajii împurpurați de sudoare, cu clondirul care, poate, cuprinde licoarea dătătoare de viață în pereții ei de cristal. Domnișoara se înclină cu grație, înfățișînd ploconul, și mama, cu mersul ei regal, a înaintat către ciucurii ce mărginesc sofaua, singurul lucru care-i absoarbe dragostea. Comodorul, cu un gest falnic, dar binevoitor, acceptă clondirul din mîinile soției sale. O năframă de India e muiată în el și capul lui Mervyn e înfășurat în meandrele orbiculare ale mătăsii. El respiră săruri ; el mișcă un braț. Circulația reînvie, și se aud strigătele voioase ale unui papagal de Filipine, cocoțat pe pervazul ferestrei. „Cine-i acolo ?... Dați-mi drumul... Unde sînt ? E, oare, un mormînt, de care-mi sprijin mădularele amorțite ? Scîndurile îmi par atît de moi... Medalionul în care se află portretul mamei mele, îmi mai e prins de gît ?... Îndărăt,

tîlharule, cu părul vîlvoi. N-a izbutit să mă prindă, a rămas în mînă cu o pulpană a tunicii mele. Dați drumul buldogilor din lanțuri, căci la noapte un hoț știut se poate introduce în casă prin efracție, în timp ce noi vom fi cufundați în somn. Tată și mamă, vă recunosc și vă mulțumesc pentru grija ce mi-ați arătat-o. Chemați pe frățiorii mei. Lor le cumpărasem praline și vreau să-i îmbrățișez". La aceste cuvinte, el cade într-o profundă stare letargică. Doctorul, care-a fost chemat în mare grabă, își freacă mîinile și exclamă : „Criza a trecut. Totul merge bine. Mîine, feciorul vostru se va trezi bine-dispus. Duceți-vă, toți, în paturile voastre respective, vă poruncesc, spre a rămîne singur lîngă bolnav, pînă la ivirea aurorei și a cîntecului privighetorii". Maldoror, ascuns după ușă, n-a scăpat nici un cuvînt. Acum, el cunoaște caracterul celor din palat, și va acționa în consecință. Știe unde stă Mervyn, și nu dorește să afle mai mult. Și-a însemnat într-un carnet numele străzii și numărul casei. Asta în primul rînd. E sigur că n-o să le uite. Înaintează ca o hienă, fără a fi văzut, și se furișează de-a lungul curții. Sare grilajul cu agilitate și se-ncurcă o clipă în vîrfurile de fier ; dintr-un salt e pe șosea. Se depărtează cu pași de lup. „Mă lua drept răufăcător, strigă : el e un nătărău. Aș vrea să găsesc un om care să fie scutit de învinuirea ce mi-a zvîrlit-o bolnavul. Nu i-am smuls o pulpană din haină, cum a spus. Simplă halucinație hipnagogică pricinuită de spaimă. Nu mă gîndeam azi să pun mîna pe el : căci am alte planuri pentru mai tîrziu cu adolescentul ăsta sfios". Îndreptați-vă spre partea în care se găsește lacul lebedelor ; și vă voi spune mai tîrziu pentru ce în cîrdul lor se află una cu totul și cu totul neagră, și al cărei trup, susținînd o nicovală, care poartă cadavrul în putrefacție al unui crab gros de mare, trezește pe bună dreptate neîncrederea celorlalte soațe acvatice ale ei.

Mervyn e în odaia lui ; el a primit un răvaș. Cine-i scrie lui o scrisoare ?

Tulburarea l-a împiedicat să-i mulțumească poștașului. Plicul are chenar negru, și cuvintele sînt trase cu o scriere grăbită. Se va duce să-i arate această scrisoare tatălui său? Și dacă iscălitorul i-o interzice cu desăvîrșire ? Cuprins de neliniște, el deschide fereastra ca să respire miresmele adierii ; razele soarelui își resfrîng prismaticele iradieri pe oglinzile de Veneția și perdelele de Damasc. El aruncă răvașul deoparte, printre cărțile cu cotoare aurite și albumele cu scoarțe de sidef, împrăștiate pe pielea în zarfuri care acoperă fața pupitrului lui de școlar. Deschide pianul și își lasă degetele-i lungi și subțiri să alerge pe clapele de ivoriu. Coardele de alamă nu răsunară. Această prevenire nevăzută îl îndemnă să ia iar hîrtia velină ; dar ea se trase îndărăt, ca și cum ar fi fost jignită de șovăiala celui căruia îi era destinată. Prinsă în această capcană, curiozitatea lui Mervyn sporește și el deschide bucata de hîrtie trimisă. Nu văzuse pînă-n clipa asta decît scrisul lui. „Tinere, țin mult la dumneata ; vreau să te fac fericit. Te voi lua de însoțitor, și vom face lungi periple prin ostroavele Oceaniei. Mervyn, tu știi că mi-ești drag, și n-am nevoie să ți-o dovedesc. Îmi vei dărui prietenia ta, sînt încredințat. Cînd mă vei cunoaște mai bine, nu te vei căi de încrederea ce-mi vei fi arătat. Te voi apăra de primejdiile de care se va lovi nepriceperea ta în viață. Voi fi pentru tine ca un frate, și bunele sfaturi nu-ți vor fi precupețite. Pentru mai îndelungi lămuriri, te rog să fii, poimîine dimineață, la orele cinci, pe pont du Carroussel. Dacă n-am sosit încă, așteaptă-mă ; dar sper să fiu acolo la ora fixată. Tu, fă același lucru. Un englez nu va pierde atît de lesne prilejul de a vedea clar în trebile lui. Tinere, te salut, și pe curînd. Nu arăta această scrisoare nimănui. — „Trei stele în loc de orice semnătură, strigă Mer-

vyn ; şi o pată de sînge în josul paginii !" Lacrimi şiroiesc din belşug pe ciudatele fraze pe care ochii lui le-au sorbit cu nesaţ şi care deschid sufletului său cîmpul nemărginit al zărilor necuprinse şi noi. I se pare (şi numai de la citirea pe care abia a sfîrşit-o) că tatăl său e puţin prea aspru şi maică-sa prea semeaţă. Are îndreptăţiri care nu mi-au ajuns la cunoştinţă şi pe care, prin urmare, nu vi le-aş putea trece, spre a strecura că fraţii lui nu-i mai plac. El ascunde această scrisoare la piept. Profesorii lui au simţit că în ziua aceea nu mai semăna cu el însuşi ; ochii i s-au întunecat peste măsură, şi vălul îngîndurării copleşitoare s-a coborît pe regiunea periorbitară. Fiecare profesor a roşit, de teamă că nu se află la înălţimea minţii elevului său şi, totuşi, acesta, pentru întîia oară, nu şi-a văzut de lecţii şi n-a lucrat. Seara, familia s-a strîns în sufrageria împodobită cu portrete străvechi. Mervyn priveşte cu încîntare platourile încărcate de cărnuri suculente şi fructele aromitoare, dar nu mănîncă ; policromele scînteieri ale vinurilor de Rin şi rubinul spumos al şampaniei se prind ca în inele în strîmtele şi înaltele cupe din piatră de Boemia şi îi lasă pînă şi privirea nepăsătoare. Îşi sprijină cotul pe masă şi rămîne cufundat în gîndurile lui ca un somnambul. Comodorul, cu faţa tăbăcită de spuma mării, se apleacă la urechea soţiei sale : „Asta mai mare şi-a schimbat firea, din ziua crizei ; era şi-aşa destul de pornit spre tot felul de idei absurde ; astăzi, e dus pe visare şi mai rău ca de obicei. Bine, dar n-arătam aşa eu, cînd aveam vîrsta lui. Fă-te că nu vezi nimic. Aici, doar un leac nimerit, material sau moral, şi-ar găsi mai degrabă folosul. Mervyn, ţie, căruia-ţi plac cărţile de călătorii şi de istorie naturală, o să-ţi citesc o povestire care n-o să te plictisească. Să fiu ascultat cu luare-aminte ; fiecare va cîştiga dintr-asta ; eu, cel dintîi. Şi voi, copii, învăţaţi, prin luarea-aminte pe care veţi şti să o daţi cuvintelor mele, a vă desăvîrşi trăsăturile stilului vostru şi a vă pătrunde şi de cele mai mici gînduri ale autorului". Ca şi cum

această droaie de adorabili mucoşi ar fi putut să priceapă ce e retorica! Zise, şi, la un gest al mîinii sale, unul din fraţi se îndreptă spre biblioteca părintească şi se întoarce cu un volum sub braţ. În acest timp, tacîmul şi argintăria sînt strînse, şi tatăl ia cartea. La numele electrizator de călătorii, Marvyn a ridicat capul şi a încercat să pună capăt meditărilor lui nepotrivite. Cartea e deschisă pe la mijloc, şi glasul metalic al comodorului dovedeşte că e încă în stare, ca în zilele glorioasei sale tinereţi, să comande furiei oamenilor şi furtunilor. Cu mult înainte de sfîrşitul acestei lecturi, Mervyn a recăzut pe braţul său, în neputinţă de a urmări mai mult cumpănita desfăşurare a frazelor trecute prin telul şi spuma obligatoriilor metafore. Tatăl strigă: „Asta nu-l interesează: să citim altceva. Citeşte, nevastă: vei fi mai norocoasă ca mine, cercînd a goni mîhnirea zilelor feciorului nostru." Mama nu mai are nici o nădejde; cu toate acestea, ea a luat o altă carte, şi timbrul vocii ei de soprană răsună melodios în urechile rodului zămislirii sale. Dar, după cîteva cuvinte, descurajarea o cuprinde, şi ea îşi curmă singură interpretarea operei literare. Primogenitul spune deodată: „Mă duc să mă culc". Se retrage, cu ochii reci aţintiţi în pămînt şi fără să mai adauge nimic. Cîinele începe să urle lugrubu, căci purtarea aceasta nu i se pare firească, şi vîntul de afară, răbufnind cu furie prin crăpătura longitudinală a ferestrei, face să tremure făclia, ferită de două cupole de cristal trandafiriu, a lămpii de bronz. Mama îşi apasă mîinile pe frunte, şi tatăl îşi ridică ochii la cer. Copiii aruncă priviri speriate înspre bătrînul marinar. Mervyn închide uşa odăii sale răsucind cheia de două ori, şi mîna îi aleargă repede pe hîrtie: „Am primit scrisoarea voastră la amiază, şi mă veţi ierta dacă am întîrziat cu răspunsul. Nu am cinstea să vă cunosc personal, şi nu ştiam dacă trebuia să vă scriu. Dar, cum necuviinţa nu sălăşluieşte în casa noastră, m-am hotărît să iau pana, şi să vă mulţumesc călduros de grija ce arătaţi unui necunoscut. Domnul să mă fe-

rească de a nu-mi mărturisi recunoştinţa pentru simpatia cu care mă complesiţi. Îmi cunosc inmperfecţiunile şi nu mă arăt mai mîndru decît s-ar cere. Dar, dacă e bine a primi prietenia unei persoane mai în vîrstă, e bine de asemeni a o face să înţeleagă şi că firile noastre nu sînt la fel. Într-adevăr, păreţi a fi mai bătrîn decît mine de vreme ce îmi spuneţi tinere, şi cu toate acestea, păstrez îndoieli asupra vîrstei voastre adevărate. Căci, cum să împac răceala silogismelor voastre cu pasiunea ce se desprinde din ele ? Fireşte că nu voi părăsi lăcaşul care m-a văzut născîndu-mă, spre a vă însoţi spre îndepărtatele ţinuturi, lucru care n-ar fi cu putinţă decît cu condiţia de a cere mai întîi autorilor zilelor mele o învoire cu nerăbdare aşteptată. Dar, cum mi-aţi prescris a păstra secretul (în sensul cubic al cuvîntului) asupra acestei afaceri spiritual tenebroase, mă voi grăbi a mă supune înţelepciunii voastre netăgăduite. Precît se pare, ea n-ar înfrunta cu plăcere lumina zilei. Pentru că păreţi a dori să am încredere în propria voastră persoană (dorinţă care nu e deplasată, îmi place s-o mărturisesc), fiţi bun, vă rog, a dovedi, în ceea ce mă priveşte, o încredere analoagă, şi a nu avea deşarta inchipuire că voi fi atît de străin de mesajul vostru, încît poimîine dimineaţa, la ora arătată, să nu fiu punctual la întîlnire. Voi sări peste zidul de cingătoare al parcului, căci poarta grilajului va fi inchisă, şi nimeni nu va fi martor la plecarea mea. Ca să vorbesc deschis, ce n-aş face pentru voi, a cărui dragoste de neînţeles a ştiut să se dezvăluie atît de repede ochilor mei înmărmuriţi, mai cu osebire uimiţi de o atare dovadă de bunătate, la care m-am încredinţat că nu m-aş fi aşteptat. Pentru că nu vă cunoşteam. Acum vă cunosc. Nu uitaţi făgăduiala ce mi-aţi făcut-o de a vă preumbla pe pont du Carroussel. În împrejurarea că trec pe acolo, am credinţa, nici unei alteia asemuită, de a vă întîlni şi a vă atinge mîna, de n-ar fi numai ca pornirea aceasta nevinovată a unui adolescent care, ieri încă, se inclina în faţa altarului pudorii, să nu vă jig-

nească prin respectuoasa ei familiaritate. Or, familiaritatea nu este ea îndrituită dacă e vorba de o vie și arzătoare intimitate, cînd pierzania este gravă și recunoscută ? Și ce rău ar fi, la urma urmei, vă întreb pe voi chiar, în faptul că o să vă spun adio din treacăt, poimîine, cînd, dacă va ploua sau nu, cinci ore vor fi bătut ? Veți prețui voi înșivă, gentleman, tactul cu care mi-am conceput scrisoarea ; căci nu-mi îngădui într-o foaie volantă, ce s-ar putea rătăci, să vă spun mai mult. Adresa voastră din josul paginii e un rebus. Mi-a trebuit aproape un sfert de ceas ca s-o descifrez. Cred că ați făcut bine scriindu-vă cuvintele în felul acesta microscopic. Îmi iau libertatea de a nu semna și în aceasta vă imit : trăim într-o vreme prea bizară, spre a ne mai mira o clipă de ce s-ar putea întîmpla. Aș fi curios să știu cum ați aflat locul unde sălășluiește încremenirea mea de gheață, înconjurată de un lung șirag de săli deșarte, imunde bolnițe ale ceasurilor mele de urît. Cum să spun ? Cînd mă gîndesc la voi, pieptul mi se zbuciumă, vuind ca prăbușirea unui imperiu în decădere ; căci umbra iubirii voastre trădează un zîmbet care, poate, nu există : ea e atît de neguroasă, și își joacă solzii atît de intortocheat ! Între mîinile voastre îmi abandonez sentimentele mele impetuoase, tăblițe de marmură noi și încă neprihănite de vreo atingere muritoare. Să avem răbdare pînă la întîile licăriri ale zorilor și, în așteptarea clipei care mă va arunca în încolăcirea hidoasă a brațelor voastre ciumate, mă închin umil la genunchii voștri, pe care îi strîng". După ce a scris această scrisoare vinovată, Mervyn o duce la poștă și se întoarce ca să se întindă iarăși în pat. Să nu vă așteptați să dați aici de îngerul lui păzitor. Coada de pește nu va zbura decît timp de trei zile, e-adevărat ; dar, vai ! bîrna nu va rămîne nearsă ; și un glonte cilindro-conic va străpunge pielea rinocerului, în ciuda fetei de zăpadă și a cerșetorului ! Pentru că nebunul încununat va fi spus adevărul asupra fidelității celor paisprezece pumnale.

IV

Mi-am dat seama că n-aveam decît un singur ochi în mijlocul frunţii ! O, largi oglinzi de argint, încleştate în tăbliile vestibulurilor, cîte slujiri nu mi-aţi adus prin puterea voastră răsfrîngătoare ! Din ziua în care o mîţă angora îmi roase, timp de o oră, bossa parietală, ca un trepan care perforează craniul, aruncîndu-mi-se fără veste în spinare, fiindcă-i opărisem puii într-un hîrdău cu spirt, n-am încetat să-mi avzîrl mie însumi săgeata chinurilor. Azi, sub arsura rănilor pe care trupul meu le-a primit în felurite împrejurări, fie prin năpasta naşterii mele, fie prin faptul greşelii mele însăşi ; copleşit de urmările căderii mele morale (cîteva au fost săvîrşite ; cine le va prevedea pe celelalte ?) ; rece privitor al monstruozităţilor dobîndite sau înnăscute, care onorează aponevrozele şi intelectul celui ce vorbeşte, arunc o lungă privire de mulţumire asupra dualităţii care mă alcătuieşte... şi mă socotesc frumos ! Frumos precum viţiul de conformaţie congenitală a organelor sexuale ale bărbatului, constînd în scurtimea relativă a canalului uretrului şi a diviziunii sau absenţei peretelui inferior, astfel încît acest canal se deschide la o distanţă variabilă de ghind şi sub penis ; sau, tot aşa, precum caroncula cărnoasă, de formă conică, brăzdată de riduri transversale destul de adînci, ce se înalţă pe baza pliscului sperior al curcanului ; sau, mai curînd, precum adevărul ce urmează : „Sistemul gamelor, al modurilor şi înlănţuirea lor armonică nu se întemeiază pe legi naturale invariabile, ci e, dimpotrivă, consecinţa principiilor estetice care s-au schimbat odată cu desfăşurarea progresivă a omenirii, şi care se vor mai schimba" ; şi, mai ales, ca o corvetă cuirasată cu turele ! Da, păstrez cuvînt cu cuvînt cele ce-am spus. Nu-mi fac închipuiri îngîmfate, mă mîndresc cu asta, şi n-aş găsi nici un folos în minciună ; aşadar, ceea ce am spus, nu trebuie să şovăiţi a crede. Căci pentru ce mi-aş inspira mie însumi

scîrbă, cînd am în față mărturiile elogioase ce purced din cugetul meu ? Nu pizmuiesc nimic din ce-i al Ziditorului; dar să-mi îngăduie să cobor rîul ursitei mele, de-a lungul unui şir crescînd de crime glorioase. De nu, ridicînd la înălțimea frunții sale o privire iritată de orice stavilă, îl voi face să înțeleagă că nu e singurul stăpîn al lumii ; că o mulțime de fenomene care purced nemijlocit dintr-o cunoaştere mai adîncită a firii lucrurilor, depun în favoarea părerii contrarii şi opun o hotărîtă dezmințire cu privire la trăinicia unimii puterii. Pentru că sîntem doi să ne privim genele pleoapelor, vezi tu... şi ştii bine că nu numai odată a răsunat în gura mea fără buze goarna biruinței. Adio, luptător de faimă, încumetarea ta în rău insuflă respect duşmanului tău cel mai înverşunat ; dar Maldoror va da curînd iarăşi de tine spre a-ți smulge prada care se numeşte Marvyn. Astfel, se va înfăptui proorocirea cocoşului, cînd întrezări viitorul în fundul candelabrului. Îndure-se cerul ca uriaşul crab de mare să ajungă la timp caravana pelerinilor şi să le spuie în cîteva cuvinte povestea peticarului din Clignancourt !

V

Pe o bancă de la Palais-Royal, în partea stîngă şi nu departe de lac, un ins, ieşind din rue de Rivoli, s-a aşezat de cîteva clipe. Părul îi e răvăşit şi hainele-i dezvăluie puterea corozivă a unei sărăcii îndelungate. A săpat o gaură în pămînt cu o aşchie de lemn ascuțită şi nu şi-a umplut cu țărînă căucul mîinii. A dus această hrană la gură şi a scuipat-o repede jos. S-a ridicat şi, proptindu-şi capul de bancă, şi-a îndreptat picioarele-n sus. Dar, cum această stare funambulească e în afara legilor greutății care cîrmuiesc centrul de gravitate, el a căzut din nou greoi pe scîndură, cu brațele atîrnînd, cu şapca ascunzîndu-i ju-

mătate din față și picioarele bătind pietrișul într-o stare de echilibru instabil, din ce în ce mai puțin cumpănite. Rămîne multă vreme în felul acesta. Înspre intrarea de la nord a zidului despărțitor, lîngă rotonda în care e o cafenea, brațul eroului nostru stă sprijinit de grilaj. Privirea lui străbate suprafața dreptunghiului, astfel încît să nu-i scape nici o perspectivă. Ochii i se întorc asupra lor înșiși, după ce-a sfîrșit cercetarea, și el zărește, în mijlocul grădinii, un om care face gimnastică împleticită cu o bancă pe care se străduie să se țină. dezvăluind minuni de putere și de iscusință. Dar ce poate chiar și cel mai bun imbold adus spre slujire unei cauze drepte, împotriva desuchierilor descreierării ? S-a îndeptat spre nebun, l-a ajutat cu bunăvoință să-și pună din nou demnitatea într-o poziție normală, i-a întins mîna, și s-a așezat lîngă el. El își dă seama că nebunia nu răbufnește decît la răstimpuri: atacul a trecut ; omul răspunde logic la toate întrebările. E nevoie să dau înțelesul cuvintelor sale ? De ce să redeschidem, la o pagină oarecare, cu o grabă blasfematoare tristul infolio al mizeriilor omenești ? Nimic nu e de o mai rodnică învățătură. Cînd n-aș avea chiar nici o întîmplare adevărată a vă da spre ascultare, aș născoci povestiri închipuite, să le pritocesc în creierul vostru. Dar bolnavul n-a ajuns el. așa. de plăcerea lui : și sinceritatea spuselor lui se îmbină de minune cu ușoara crezare a cititorului. „Tata era un dulgher din rue de la Verrerie. Moartea celor trei Margherite să-i cadă pe cap, și pliscul canarului să-i roadă veșnic axa bulbului ocular ! Luase patima băuturii ; în acele clipe. cînd se întorcea acasă. după ce se frecase de toate tejghelile cîrciumilor, furia lui nu mai cunoștea aproape nici o măsură și lovea fără să mai ia seama toate lucrurile ce i se iveau în cale. Dar curînd, în fața mustrărilor prietenilor lui. el se îndreptă cu totul, și se făcu tăcut la fire. Nimeni nu-i mai putea vorbi, nici chiar mama noastră. Păstra o tainică ură împotriva ideii de datorie care-l împiedica să trăiască după

chefui lui. Cumpărasem un canar pentru cele trei surori ale mele : pentru cele trei surori ale mele cumpărasem un canar. Ele îl puseseră într-o colivie, deasupra porţii, şi trecătorii se opreau de fiecare dată, să asculte cîntările păsării, să-l admire graţia sprinţară şi să-i studieze tiparele măiestre. De nenumărate ori, tatăl meu poruncise să fie scoasă colivia şi cuprinsul ei, căci îşi închipuia că mieuţul canar îşi bate joc de el, aruncîndu-i jerba cavatinelor aeriene ale talentului lui de vocalist. El se duse să ia colivia din cui şi alunecă de pe scaun, orbit de furie. O uşoară zgîrietură la genunchi fu vrednicul trofeu al atacului său. Rămase cîteva clipe să-şi apese partea umflată cu o surcea, îşi coborî pantalonul, apoi, cu sprîncenele încruntate, hotărît să fie mai cu luare-aminte, luă colivia sub braţ şi se îndreptă spre fundul atelierului. Aici, cu toate strigătele şi rugăminţile familiei (ţineam mult la această pasăre, care, era, pentru noi, ca un înger păzitor al casei), zdrobi cu tocurile lui ferecate cutia de trestie, în timp ce o rindea, învîrtindu-se în jurul capului său, ţinea la distanţă pe cei de faţă. Din întîmplare, canarul nu muri numaidecît : acest boţ de pene mai trăia, cu toate că era mînjit tot de sînge. Dulgherul plecă şi trînti uşa după el. Mama şi cu mine ne străduiam să oprim viaţa păsării, gata să fugă : se apropia de sfîrşit, şi zvîcnetul aripilor ei nu mai arăta vederii decît ca oglinda celui din urmă zvîcnet al agoniei. Estimp, cele trei Margherite, cînd îşi dădură seama că orice nădejde avea să fie pierdută, se luară de mînă, toate într-un gînd, şi lanţul viu se duse să se aşeze, după ce împinseseră la cîţiva paşi un butoiaş de ulei, după scară, lîngă coteţul căţelei noastre. Mama nu-şi contenea strădania şi ţinea canarul între degete, spre a-l încălzi cu răsuflarea ei. Eu alergam năuc prin toate odăile, lovindu-mă de mobile şi de scule. Din cînd în cînd, una din surori îşi arăta la piciorul scării capul, spre a mai vedea ce se-ntîmplă cu sărmana păsărică, şi şi-l trăgea înapoi cu tristeţe. Căţeaua ieşise din coteţ şi, ca şi cum ar fi înţeles

mărimea pierderii noastre, lingea cu limba vanei mîngîieri rochițele celor trei Margherite. Canarul nu mai avea decît clipe de trăit. Una din surori, la rîndul ei (era cea mai mică), își arătă căpșorul în penumbra lăsată de rărirea luminii. Ea o văzu pe mama pălind, și pasărea, după ce, ca-ntr-o străfulgerare, își înălță gîtul, prin glăsuirea cea de pe urmă a sistemului e nervos, căzîndu-i iar între degete, înțepenită pe veci. Spuse vestea surorilor ei. Ele nu făcură să se audă vaierul nici unei plîngeri, nici unui murmur. Tăcerea domnea în atelier. Nu se auzea decît trosnetul întretăiat al frînturilor de colivie care, sub puterea mlădierii lemnului, își reluau în parte starea dinainte a întocmirii lor. Cele trei Margherite nu lăsau să se scurgă nici o lacrimă, și obrajii lor nu-și pierdeau frăgezimea împurpurată ; nu... stăteau nemișcate doar. Ele se tîrîră înlăuntrul cotețului și se întinseră pe paie, una lingă alta; în timp ce cățeaua, martor nevolnic al lucrului lor, le privea ce făceau cu uimire. De cîteva ori, mama le strigă ; ele nu dădură glas nici unui răspuns. Istovite de frămîntările dinainte, dormeau, pesemne ! Ea răscoli prin toate ungherele casei fără să le găsească. Se luă după cățea, care o trăgea de rochie, înspre coteț. Femeia se aplecă și-și vîrî capul la intrare. Priveliștea al cărei martor îi fu dat să fie, lăsînd de o parte exagerările nesănătoase ale spaimei materne, nu putea fi decît sfîșietoare, după socotelile minții mele. Aprinsei o luminare și i-o întinsei ; în felul acesta, nici un amănunt nu-i scăpă. Își trase afară capul, acoperit cu fire de paie, din mormîntul pretimpuriu, și-mi spuse : „Cele trei Margherite au murit“. Cum nu le puteam trage afară de acolo, căci țineți bine minte aceasta, ele erau strîns înlănțuite laolaltă, mă dusei să caut în atelier un ciocan, ca să sparg căsuța cîinească. Mă pusei, numaidecît, la treaba asta de dărîmare, și trecătorii putură să creadă, oricît de puțină închipuire ar fi avut, că la noi munca n-avea răgaz. Maică-mea, nerăbdătoare de toate întîrzierile astea, care erau, fără doar și poate, de nevoință,

își rupea unghiile de scînduri. În sfîrșit, truda slobozirii în deșert se sfîrși ; cotețul spart se despică din toate părțile ; și traserăm afară, din dărîmături, una după alta, după ce le despărțirăm cu greu, fetele dulgherului. Mama părăsi ținutul. Pe tata nu l-am mai văzut. Cît despre mine, se spune că sînt nebun și cer de pomană. Ceea ce știu e că micuțul canar nu mai cîntă." Ascultătorul încuviințează în sinea lui această nouă pildă adusă în spirijinul dezgustătoarelor sale teorii. Ca și cum, din pricina unui om, bețiv altădată, ai fi îndrituit să învinovățești toată omenirea. Acesta e, cel puțin, gîndul paradoxal pe care caută să-și-l strecoare în cuget ; dar el nu poate alunga învățămintele înalte ale gravei experiențe. El mîngîie pe nebun cu o compătimire prefăcută și îi șterge lacrimile chiar cu batista lui. Îl duce într-un birt și mănîncă la aceeași masă. Se duc la un croitor al protipendadei și protejatul e îmbrăcat ca un prinț. Bat la poarta unui palat din rue Saint-Honoré și nebunul e instalat într-un bogat apartament de la catul al treilea. Banditul îl silește să primească punga lui, și, luînd oala de noapte de sub pat, o așază pe capul lui Aghone. „Te încununez rege al deșteptăciunilor, strigă el, cu o emfază precugetată ; la cea mai mică chemare, voi alerga către tine ; ia din aurul meu cu amîndouă mîinile ; sînt al tău cu trup și suflet. Noaptea, vei pune coroana de alabastru la locul ei obișnuit, cu îngăduința de a te sluji ; dar ziua, de cum aurora va ilumina orașele, așază-ți-o iar pe frunte, ca simbol al puterii tale. Cele trei Margherite vor retrăi în mine, fără a mai socoti că voi fi mama ta." Atunci, nebunul se trase cîțiva pași îndărăt, ca și cum ar fi fost pradă unui insultător coșmar ; trăsăturile fericirii se zugrăviră pe fața sa, brăzdată de suferințe ; el îngenunche, plin de umilință, la picioarele ocrotitorului său. Recunoștința pătrunsese, ca o otravă în inima nebunului încoronat ! Vru să vorbească, și limba i se încleștă. Își aplecă trupul înainte și căzu iar pe lespezi. Omul cu buzele de bronz se depărtează. Ce scop urmărea ? Să-și

cîștige un prieten în stare de orice pentru el, destul de naiv ca să asculte și de cea mai neînsemnată poruncă a lui. El nu putea da de altceva mai bun și întîmplarea îi fusese prielnică. Cel pe care l-a găsit, culcat pe bancă, nu mai știe, din vremea unei întîmplări din tinerețe, să deosebească binele de rău. Aghone e tocmai ceea ce îi trebuie.

VI

Atotputernicul trimisese pe pămînt pe unul din arhanghelii săi spre a scăpa băiatul de la o moarte sigură. Va fi nevoit să coboare el însuși ! Dar n-am ajuns încă la această parte a povestirii noastre, și mă văd silit să-mi închid gura, fiindcă nu pot să spun totul dintr-o dată : fiecare truc de efect se va arăta la locul lui, cînd urzeala acestei născociri nu va vedea într-asta nici un neajuns. Spre a nu fi recunoscut, arhanghelul luase înfățișarea unui crab gros de mare, de mărimea unei oi peruviene. El se ținea pe colțul unui podmol, în mijlocul mării, și aștepta clipa prielnică a mareei, spre a-și face coborîrea pe coastă. Omul cu buze de jasp, ascuns după o clină a țărmului, pîndea lighioana, cu o bîtă în mînă. Cine-ar fi rîvnit să citească în gîndurile acestor două ființe ? Cel dintîi nu-și ascundea că avea o sarcină grea de îndeplinit : „Și cum să izbutesc, striga el, în timp ce valurile, umflîndu-se, izbeau vremelnicu-i adăpost, acolo unde stăpînul meu și-a văzut nu o dată sfărîmîndu-l-se puterea și încumentarea ? Eu nu sînt decît o esență mărginită, pe cînd cellalt, nimeni nu știe de unde vine și care e scopul său de pe urmă. La numele lui, oștile cerești se înfioară ; și nu numai unul povestește, prin treptele pe care le-am părăsit, că Satan el însuși, Satan, întruparea răului, nu e atît de temut". Cel de-al doilea urzea gîndurile următoare : ele își aflară un ecou pînă la bolta azurie pe care o spurcară :

„Pare ageamiu de tot : o să-i fac repede de petrecanie. Vine, fără îndoială, de sus, trimis de cel care se teme atît de vie el însuși ! O să-i vedem, la treabă, dacă e tot atît de semeț precît arată ; nu e un locuitor al caisei pămîntești : își trădează obîrșia-i serafică prin ochii rătăciți și șovăitori". Crabul de mare, care, de la un timp, își plimba privirea pe o întindere anumită a coastei, îl zări pe eroul nostru (acesta se ridică, atunci, în toată înălțimea staturii sale herculeene) și îl certă cu vorbele ce urmează : „Nu încerca lupta și predă-te. Sînt trimis de cineva care e mai presus de noi doi, spre a te arunca în lanțuri și a pune cele două mădulare complice ale gîndirii tale în neputință de a se mișca. A strînge cuțite și pumnale între degetele tale, asta trebuie să-ți fie oprit de-aci înainte, crede-mă ; spre binele tău ca și al celorlalți. Mort sau viu, te voi avea ; am poruncă să te aduc viu. Nu mă sili să mă folosesc de puterea ce mi-a fost dată. Mă voi purta cu grijă ; de partea ta, nu pune nici o împotrivire. Numai astfel voi cunoaște, cu grăbire și bucurie, că vei fi făcut un întîi pas către căință". Cînd eroul nostru auzi această dojană, pătrunsă de o sare atît de profund comică, cu greu putu să-și păstreze gravitatea pe asprimea trăsăturilor sale arse de soare. Dar, în sfîrșit, oricine nu va fi mirat dacă adaug că pînă la urmă izbucni în hohote de rîs. Era mai presus de puterile lui ! Nu punea într-asta vreun gînd rău ! Nu voia, firește, să-și tragă asupră-i mustrările crabului ! Cîtă străduință nu puse spre a-și alunga rîsul ! De cîte ori nu-și strînse buzele una de cealaltă, spre a nu avea aerul că-și jignește convorbitorul uimit ! Din nenorocire, firea lui ținea de natura omenească, și el rîdea așa cum fac oile ! În cele din urmă se opri ! Era și timpul ! Era cît pe-aci să se înece ! Vîntul duse acest răspuns arhanghelului de pe podmol : „Cînd stăpînul tău nu-mi va mai trimite melci și raci, spre a-și rîndui socotelile, și va binevoi să ducă el însuși tocmeli cu mine, se va găsi, n-am nici o îndoială, un mijloc de a ne învoi, de vreme ce sînt mai prejos decît cel care te trimise,

cum cu atîta dreptate ai spus-o. Pînă atunci, gîndurile reîmpăcării mi se par pretimpurii și în stare să dea numai un himeric fruct. Sînt cu mult prea departe de a nesocoti ceea ce e cu minte în fiecare dintre silabele tale ; și, cum ne-am putea osteni zadarnic glasul, făcîndu-l să străbată o întîlnire de trei kilometri, mi se pare că te-ai purta cu minte dacă ai coborî din fortăreața ta de neinvins, și ai veni pe pămîntul tare înot ; vom căuta mai în tihnă tocmelile unei predări care, oricît de legitimă ar fi, nu e, pînă la urmă, pentru mine o perspectivă mai puțin neplăcută". Arhanghelul, care nu se aștepta la această bunăvoință, își trase cu o treaptă capul din adîncurile crăpăturii și răspunse : „O, Maldoror, venit-a, în sfîrșit, ziua cînd mîrșavele tale porniri vor vedea stingîndu-se facla neîndreptățitului tău orgoliu care le poartă către veșnica afurisenie ! Eu, dar, voi fi cel care, întîiul, voi povesti această vrednică de lăudat schimbare, falangelor de heruvimi, fericiți de a regăsi pe unul de-ai lor. Tu însuți știi, și n-ai uitat, că a fost o vreme cînd aveai locul tău dintîi printre noi. Numele tău zbura din gură în gură ; ești acum pricina singuraticelor noastre convorbiri. Vino, dar... vino să faci cu vechiul tău stăpîn o pace trainică ; el te va primi ca pe un fiu rătăcitor și nu va lua în seamă nemăsurata vinovăție pe care, precum un munte de coarne de elan înălțat de indieni, ai îngrămădit-o pe inima ta". Zice, și își trage toate părțile trupului său din adîncul deschizăturii întunecate. El se arată, strălucind în bucurie, pe fața stîncii ; asemeni lui, un preot al credințelor, cînd e încredințat că întoarce o oaie rătăcită. El e gata să facă o săritură în apă, spre a se îndrepta înot către cel mîntuit. Dar omul cu buze de safir a socotit cu mult înainte o vicleană lovitură. Bîta lui e azvîrlită cu putere ; după cîteva sărituri pe valuri, ea va izbi în țeasta arhanghelului binefăcător. Crabul, lovit de moarte, cade în apă. Mareea aduce la țărm epava plutitoare. El aștepta mareea spre a-și face mai ușoară coborîrea. Ei bine, mareea

a venit ; l-a legănat cu cîntecele ei și l-a așternut lin pe plajă : crabul nu e mulțumit ? Ce-i mai trebuie ? Și Maldoror, aplecat peste nisipul prundurilor, primește în brațele lui doi prieteni, strîns uniți de jocurile undei : stîrvul crabului și bîta omucidă ; „Nu mi-am pierdut încă iscusința, strigă el ; ea nu cere decît deprindere ; brațul meu își păstrează puterea și ochiul meu agerimea." Privește animalul neînsuflețit. Se teme să nu i se ceară socoteală de sîngele vărsat. Unde-l va ascunde pe arhanghelul ? Și, în același timp, se întreabă dacă nu cumva moartea n-a fost să fie fulgerătoare. Și-a aruncat în spinare o nicovală și un stîrv ; se îndreaptă spre un larg eleșteu, ale cărui maluri sînt acoperite și ca zidite de un încîlcit hățiș de trestii înalte. Voia mai întîi să ia un ciocan, dar e o unealtă prea ușoară, pe cînd cu un lucru mai greu, dacă stîrvul dă semne de viață, îl va pune jos și-l va preface în pulbere cu lovituri de ilău. Nu tăria îi lipsește brațului său, hai ; și nu-și face el o grijă dintr-asta. Ajuns în fața lacului, vede că e plin de lebede. Își spune că e o ascunzătoare bună pentru el ; folosindu-se de o metamorfoză, fără a-și lăsa povara, el se amestecă în cîrdul celorlalte păsări. Deosebiți mîna Providenței, acolo unde te-ai fi așteptat s-o vezi că lipsește, și trageți folos din minunea de care o să vă vorbesc. Negru ca pana corbului, de trei ori înotă el prin ceata palmipedelor, orbitor de albe ; de trei ori, își păstră această culoare osebitoare care îl asemuia unui bulgăre de cărbune. Pentru că Dumnezeu, în dreptatea sa, nu îngădui ca viclenia lui să poată înșela nici măcar un cîrd de lebede. În așa fel, încît rămase pe față înlăuntrul lacului ; dar fiecare se feri deoparte și nici o pasăre nu se apropie de penetul lui de ocară spre a-i ține de urît. Și atunci el își restrînse cunfundăturile într-un golf depărtat, la marginea lacului, singur printre locuitorii văzduhului, cum singur era și printre oameni ! Astfel suna el preludiul nemaipomenitei întîmplări din place Vendôme !

Corsarul cu părul de aur a primit răspunsul lui Mervyn El urmărește, pe această filă ciudată, dira tulburărilor minții celui care scrie, lăsat în voia slabelor puteri ale propriei sale năluciri. Acesta ar fi făcut cu mult mai bine dacă și-ar fi întrebat părinții, înainte de a răspunde prieteniei unui necunoscut. Nici un cîștig nu va ieși pentru el din faptul că se vîră, ca principal actor, în această deocheată intrigă. Dar, în sfîrșit, el și-a dorit-o. La ceasul arătat, Mervyn a pornit de la poarta casei sale drept înainte, urmînd bulevardul Sebastopol pînă la fîntîna Saint-Michel O ia pe quai des Grands-Augustins și taie prin quai Conti ; în clipa cînd trece pe quai Malaquais, el zărește mergînd pe quai du Louvre, paralel cu drumul lui, un individ, purtînd un sac sub braț și care pare că-l cercetează cu luare-aminte. Pîcla dimineții s-a risipit. Cei doi trecători ies în același timp, de fiecare parte, în pont du Carroussel. Cu toate că nu se văzuseră niciodată, ei se recunoscură ! Zău, era mișcător să vezi aceste două ființe, despărțite prin vîrstă, apropiindu-și sufletele prin măreția simțămintelor Cel puțin asta ar fi fost părerea celor care s-ar fi oprit în fața acestei priveliști, pe care nu numai unul. chiar cu un spirit matematic, ar fi găsit-o înduioșătoare. Mervyn, cu fața scăldată în lacrimi, se gîndea că întîlnește, spre a spune astfel în pragul vieții, un sprijin prețios în viitoarele-i înfruntări cu soarta. Cît despre celălalt, fiți încredințați că nu spunea nimic. Iată ce făcu : el desfăcu sacul pe care-l avea, îi deschise gura și, apucîndu-l pe adolescent de cap, vîrî întregu-i trup în învelitoarea de pînză. Înnodă cu batista capătul la care se găsea deschizătura. Cum Mervyn scotea țipete îngrozitoare, el ridică sacul ca pe o boccea de rufe, și-l izbi, de cîteva ori, de parapetul podului Atunci, vătămatul, simțind cum îi crapă oasele, amuți Scenă unică pe care nici un romancier n-o va mai găsi ! Un casap trecea, așezat pe carnea din cotiga lui. Un ins

aleargă spre el, îl îndeamnă să oprească și-i spune : „Uite, aici e un cîine, legat în sacul ăsta ; are rîie : ucideți-l cît mai repede". Omul se arată binevoitor. Celălalt, depărtîndu-se, zărește o copilă în zdrențe care îi întinde mîna. Pînă unde merge, dar, culmea cutezanței și a nelegiuirii ? El îi dă de pomană ! Spuneți-mi dacă vreți să vă duc, cîteva ore mai tîrziu, la poarta unui abator depărtat. Casapul s-a întors, și le-a spus tovarășilor, aruncînd o povară la pămînt : „Hai, repede, să omorim cîinele ăsta rîios". Sînt patru și fiecare pune mîna pe maiu ca de obicei. Și, cu toate astea, stătea la îndoială, fiindcă sacul se zbătea cu putere. „Ce tulburare mă prinde ?" strigă unul din ei, lăsîndu-și încet brațele în jos. „Cîinele ăsta scoate vaite de durere, ca un copil, spuse altul ; parcă și-ar da seama de soarta care-l așteaptă". „Așa fac ei, răspunse al treilea ; chiar cînd nu sînt bolnavi, cum e cazul acum, e destul ca stăpînul lor să lipsească de acasă cîteva zile, ca să se pornească pe urlete care, nici vorbă, sînt greu de îndurat." „Opriți-vă !... opriți-vă !... strigă al patrulea, înainte ca toate brațele să se fi ridicat în cadență spre a lovi hotărît, de data asta, în sac. Opriți, vă spun ; e un fapt aici care ne scapă. Cine vă spune că în această pînză e închis un cîine ? Vreau să mă încredințez. „Atunci, în ciuda rîsetelor tovarășilor lui, el desfăcu balotul și trase afară unul după altul mădularelor lui Mervyn ! Era aproape înăbușit de cazna în care stătuse. Leșină cînd se văzu iar la lumină. Cîteva clipe după aceea, el dădu semne neîndoielnice de viață. Mîntuitorul spuse : „Învățați-vă, altădată, să fiți cu grijă pînă și în meseria voastră. Era cît pe-aci să vă dați seama, prin voi înșivă, că nu slujește la nimic a deprinrde nepăzirea acestei legi." Casapii dispărură. Mervyn, cu inima strînsă și plin de presimțiri funeste, se întoarce acasă și se închide în odaia lui. E nevoie să stărui asupra acestei strofe ? Eh ! cine nu va deplînge faptele petrecute ! Să așteptăm sfîrșitul, spre a da o judecată și mai aspră. Deznodămîntul se va precipita ; și, în aceste soiuri de poves-

tiri, în care o pasiune, de orice fel ar fi ea, fiind dată, aceasta nu se teme de nici o piedică spre a-şi croi un drum, nu e locul a dilua într-un borcan tuşul a patru sute pagini banale. Ce poate fi spus într-o jumătate de duzină de strofe, trebuie spus, şi pe urmă taci.

VIII

Spre a înjgheba mecanic miezul unei povestiri somnifere, nu e destul să diseci prostii şi să aiureşti foarte tare, în doze reînnoite, mintea cititorului, în aşa fel încît să-i paralizezi puterile pentru tot restul vieţii, prin legea fără de greş a oboselii ; se mai cere şi să-l aduci isteţ, ca un bun fluid magnetic, în neputinţa somnambulică de a se mişca silindu-l să-şi întunece ochii în ciuda deprinderii sale înnăscute prin fixitatea alor tăi. Vreau să spun, nu spre a mă face mai bine înţeles, ci numai spre a-mi dezvolta gîndirea care învăluie şi aţîţă în acelaşi timp printr-o armonie din cele mai învăluitoare, că nu cred să fie de trebuinţă spre a-ţi atinge ţinta pe care ţi-o propui, să inventezi o poezie cu totul în afara mersului obişnuit al naturii, şi al cărei suflu vătămător pare că zdruncină chiar şi adevărurile cele mai nestrămutate : dar să pregăteşti un asemenea rezultat (conform, de altfel, cu regulile esteticii, dacă ne gîndim bine), asta nu e chiar atît de uşor precît se crede : iată ceea ce voiam să spun. E pricina pentru care mă voi sili din răsputeri să izbutesc ! Dacă moartea va înţepeni uscăciunea fantastică a celor două braţe lungi ale umerilor mei, folosite la zdrobirea lugubră a gipsului meu literar, vreau, cel puţin, ca, îndoliat, cititorul să-şi spună : „Trebuie să fiu drept, ce-i al lui e-al lui. M-a cretinizat destul. Ce n-ar mai fi făcut, dacă i-ar fi fost dat să mai trăiască ! e cel mai bun profesor de hipnotism pe care-l cunosc !" Se vor săpa aceste cîteva cuvinte mişcătoare pe marmura mormîntului meu, şi manii mei vor fi

mulţumiţi ! Merg mai departe ! Era o coadă de peşte care se zbătea în fundul unei găuri, lîngă o cizmă scîlciată. N-avea nici o noimă să te întrebi : „Unde-i peştele ? Nu văd decît coada care zvîcneşte". Căci, de vreme ce tocmai recunoşteai implicit că nu zăreşti peştele, înseamnă că în realitate el nu era. Ploaia lăsase cîteva picături de apă în fundul acestei pîlnii, săpată în nisip. Cît despre cizma scîlciată, unii s-au gîndit de atunci că ea provenea din vreo părăsire de bună voie. Crabul de mare, prin puterea dumnezeiască, avea să renască din atomii lui dezlegaţi. El trase din puţ coada de peşte şi-i făgădui să şi-o atîrne de trupul pierdut dacă va vesti Ziditorului neputinţa trimisului său de a stăpîni valurile furioase ale mării maldororiene. Îi dădu două aripi de albastros, şi coada de peşte se avîntă în văzduh. Dar ea zbură spre locuinţa renegatului spre a-i povesti ce se petrecea şi a-l trăda pe crabul de mare. Acesta ghici planul spionului şi, înainte ca a treia zi să fi ajuns la capătul ei, străpunse coada de peşte cu o săgeată înveninată. Gîtlejul spionului scoase un ţipăt slab şi-i dădu cel din urmă suspin înainte de a atinge pămîntul. Atunci, o bîrnă seculară, aşezată pe creasta unui castel, se ridică în toată lungimea ei, ţopăind pe ea însăşi, şi ceru răzbunare cu mari strigăte. Dar Atotputernicul, preschimbat în rinocer, o înştiinţă că moartea aceasta era meritată. Bîrna se potoli, se duse să se aşeze în fundul castelului, îşi luă iarăşi poziţia culcată şi chemă păianjenii speriaţi să-şi ţeasă mai departe pînza prin colţurile ei, ca în trecut. Omul cu buzele de pucioasă află de slăbiciunea aliatei lui ; fapt pentru care el porunci nebunului încoronat să ardă bîrna şi s-o prefacă în cenuşă. Aghone îndeplini această poruncă aspră. „Fiindcă, după domnia-voastră, clipa a sosit, spuse el, m-am dus să iau veriga pe care o îngropasem sub piatră şi am legat-o de unul din capetele odgonului. Uite legătura." Şi îi dădu o funie groasă, înfăşurată pe ea însăşi, de şaizeci de metri lungime. Stăpînul lui îl întrebă ce făceau cele paisprezece pumnale. El răspunse că rămîneau credin-

cioase și erau gata pregătite pentru orice împrejurare, dacă era nevoie. Tîlharul dădu din cap în semn de mulțumire. El arătă uimire, și chiar neliniște, cînd Aghone adăugă că văzuse un cocoș despicînd cu pliscul un candelabru în două, afundîndu-și rînd pe rînd privirea în fiecare din părți, și care striga, bătind din aripi cu o însuflețire turbată : „Nu e atît de departe precît se crede, din rue de la Paix pînă în place du Panthéon. Se va vedea în curînd jalnica dovadă !" Crabul de mare, călare pe un armăsar aprig, gonea în galop pe drumul care ducea la podmol, martorul azvîrlirii bîtei de către un braț tatuat, adăpostul celei dintîi zile a coborîrii lui pe pămînt. O caravană de pelerini era în drum spre locul acesta, sfințit de-aci înainte ca loc de închiriere, de o moarte augustă. Nădăjduia s-o ajungă spre a-i cere ajutoare grabnice împotriva uneltirii ce se urzea, și de care avea știre. Veți vedea, cîteva rînduri mai departe, cu ajutorul tăcerii mele glaciale, că n-ajunse la timp spre a le povesti ce-i dezvăluise un petecar, ascuns după schela apropiată a unei binale, în ziua în care bătrînul pont du Carroussel, încă lins de jilava rouă a nopții, simți cu groază cum zarea gîndirii i se lărgește nelămurit în cercuri concentrice, la ivirea dis-de-dimineață a ritmicei frămîntări a unui sac icosaedru de parmalîcul lui de calcar. Înainte de a le trezi compătimirea, prin amintirea acestui episod, ar face bine să stîrpească în ei sămînța nădejdii... Spre a vă înfrînge lenea, folosiți mijloacele unei binevoiri, mergeți alături de mine și nu pierdeți din vedere pe acest nebun, purtînd pe cap o oală de noapte, care împinge înaintea lui, cu mîna înarmată de o bîtă, pe cel pe care cu greu l-ați recunoaște, dacă n-aș avea grijă să v-o spun, și de a vă reaminti la ureche cuvîntul care se pronunță Mervyn. Cît e de schimbat ! Cu mîinile legate pe spate, pășește înaintea lui, ca și cum ar merge la eșafod și, cu toate acestea, el nu e vinovat de nici o nelegiuire. Au ajuns în incinta circulară a pieții Vendôme. Pe antablamentul coloanei masive, spri-

jinit de balustradă patrată, la peste cincizeci de metri înălţime de sol, un om a aruncat şi desfăşurat un odgon, care unde pînă la pămînt, la cîţiva paşi de Aghone. Cu obişnuinţa, se face repede un lucru, dar pot spune că acesta n-a avut nevoie de mult timp spre a lega picioarele lui Mervyn de capătul funiei. Rinocerul aflase de cele ce aveau să se întimple. Leoarcă de năduşeală, el se ivi gîfîind în colţul străzii Castiglione. N-avu nici măcar mulţumirea de a începe lupta. Individul, care cerceta împrejurimile din înaltul coloanei, îşi încărcă revolverul, ochi bine şi apăsă pe trăgaci. Comodorul, care cerşea pe străzi din ziua în care începuse ceea ce credea el a fi nebunia fiului său, şi mama lui, căreia i se spunea fata de zăpadă, din pricina paloriii ei neobişnuite, îşi traseră piepturile înainte spre a apăra pe rinocer. Zadarnică grijă. Glonţul îi găuri pielea ca un sfredel ; s-ar fi putut crede, cu o logică de suprafaţă, că moartea trebuia să vie negreşit. Dar noi ştiam că, în acest pachiderm, se strecurase fiinţa Domnului. El se trase înapoi cu mîhnire. De n-ar fi bine dovedit că nu fu prea bun faţă de una din făpturile sale, l-aş plînge pe omul de pe coloană ! acesta, cu o smucitură scurtă a pumnului, trage la el funia astfel îngreuiată. Aflată în afara normalei, oscilaţiile ei îl leagănă pe Marvyn, al cărui cap priveşte în jos. El prinde repede, cu mîinile, o lungă ghirlandă de imortele, care uneşte două unghiuri consecutive ale bazei, de care îşi izbeşte fruntea. Şi duce cu el în aer, ceea ce nu era un punct fix. După ce şi-a îngrămădit la picioare, sub formă de elipse suprapuse, o mare parte din odgon, astfel ca Marvyn să rămînă atîrnat la jumătatea înălţimii obeliscului de bronz, ocnaşul evadat dă cu mîna dreaptă adolescentului o mişcare de rotaţie uniformă, într-un plan paralel cu axa coloanei, şi strînge cu mîna stîngă colacii şerpuitori ai funiei, care-i zac la picioare. Praştia şuieră prin prin aer ; trupul lui Mervyn o urmează pretutindeni, tot timpul depărtat de centru prin forţa centrifugă, păstrîndu-şi mereu poziţia mobilă şi echi-distantă, într-o circon-

ferință aeriană neatîrnînd de materie. Sălbaticul civilizat slobozește puțin cîte puțin, pînă la cellalt capăt, pe care îl ține cu un metacarp puternic, ceea ce pe nedrept seamănă cu o bară de oțel. El începe să alerge în jurul balustradei, ținîndu-se cu o mînă de rampă. Această manevră are ca urmare schimbarea planului primitiv al revoluției cablului și-i sporește forța de tensiune, și-așa destul de mare. De-aci înainte, el se rotește maiestuos într-un plan orizontal, după ce, printr-un mers insensibil, a trecut, rînd pe rînd, prin mai multe planuri oblice. Unghiul drept alcătuit de coloană și de firul vegetal își are laturile egale ! Brațul renegatului și unealta ucigătoare sînt contopite în unitatea lineară ca elementele atomistice ale unei raze de lumină pătrunzînd în camera neagră. Teoremele mecanicii îmi îngăduie să vorbesc într-astfel ; vai ! se știe că o forță, adăugată unei alte forțe, generează o rezultantă compusă din două forțe primitive ! Cine-ar îndrăzni să susție că funia lineară nu s-ar fi rupt curînd fără vigoarea atletului, fără buna calitate a cînepei ? Corsarul cu părul de aur, năpraznic și în același timp, îi oprește viteza cîștigată, deschide mîna și dă drumul cablului. Contra-lovitura acestei operații, atît de contrară celor precedente, face balustrada să pîrîie din încheieturi. Mervyn, urmat de funie, seamănă cu o cometă tîrîndu-și după ea coada strălucitoare. Veriga de fier a nodului ce se strînge și se întinde fără a se desface, scînteind în razele soarelui, te îndeamnă să-ți împlinești singur amăgirea. În traiectoria parabolei sale, osînditul la moarte spintecă văzduhul pînă la malul stîng, îl depășește în virtutea forței de impulsie pe care o bănui infinită, și trupul său va izbi domul Panthéonului, în timp ce funia strînge în parte, cu șerpuiturile ei, peretele superior al imensei cupole. Pe suprafața ei sferică și convexă, care nu seamănă cu o portocală decît ca formă, se vede, la orice oră din zi, un schelet uscat, rămas spînzurat acolo. Cînd vîntul îl leagănă, se povestește că studenții din Cartierul latin, de teama unei soarte asemănătoare, fac o

scurtă rugăciune : sînt zvonuri neînsemnate, în care nu ești silit să crezi, și bune numai de stîrnit spaima copiilor. El ține între mîinile zgîrcite un fel de panglică mare de veștede flori galbene. Trebuie ținut seama de distanță, și nimeni nu poate spune cu tărie, oricît de bună i s-ar dovedi vederea, că ar fi, cu adevărat, acele imortele de care v-am vorbit, și pe care o luptă nedeopotrivă, desfășurată lîngă noua Operă, le văzu desprinzîndu-se de pe un piedestal falnic. Nu e mai puțin adevărat că draperiile în formă de corn de lună nu mai iau aici expresia simetriei lor definitive în numărul cuaternar : duceți-vă să vedeți voi înșivă, dacă nu vreți să mă credeți.

Sfîrșitul cîntului al șaselea

Traducere de TAȘCU GHEORGHIU

GUY DE MAUPASSANT

(Miromesnil, 5 aug. 1850 — Paris, 6 iul. 1893)

Principalele opere : *Des Vers (Versuri)*, 1880 ; *Boule de Suif (Bulgăre de seu)*, 1880, în vol. colectiv *Les Soirées de Médan (Serile la Médan)* ; *La Maison Tellier (Casa Tellier)*, 1881 ; *Mademoiselle Fifi (Domnişoara Fifi)*, 1882 ; *Contes de la bécasse (Povestirile becaţei)*, 1883 ; *Une vie (O viaţă)*, 1883 ; *Clair de lune (Clar de lună)*, 1884 ; *Miss Harriet*, 1884 ; *Les Soeurs Rondoli (Surorile Rondoli)* 1884 ; *Au Soleil (La soare)*, 1884 ; *Toine*, 1885 ; *Yvette*, 1885 ; *Contes du jour et de la nuit (Povestiri de zi şi de noapte)*, 1885 ; *Bel-Ami* 1885 ; *La Petite Roque (Micuţa Roque)*, 1886 ; *Monsieur Parent (Domnul Parent)*, 1886 ; *Le Horla (Horla)*, 1887 ; *Mont-Oriol*, 1887 ; *Le Rosier de Madame Husson (Trandafirul doamnei Husson)*, 1888 ; *Pierre et Jean (Pierre şi Jean)*, 1888 ; *Sur l'eau (Pe apă)*, 1888 ; *La Main gauche (Mîna stîngă)*, 1889 ; *Fort comme la mort (Puternic precum moartea)*, 1889 ; *L'Inutile Beauté (Inutila Frumuseţe)*, 1890 ; *Notre Coeur (Inima noastră)*, 1890 ; *La Vie errante (Viaţa rătăcitoare)*, 1890 ; *Le Père Milon (Moş Milon)*, *Les Dimanches d'un bourgeois de Paris (Duminicile unui burghez din Paris)*, postume

Maupassant este unul dintre cei mai importanţi autori de nuvele din întreaga literatură franceză. El creează un tip specific de nuvelă fantastică, ce-şi are în primul rînd sursa într-o experienţă personală (scriitorul suferă de o boală de nervi ; în 1892 încearcă

să se sinucidă, tentativă în urma căreia este internat într-o clinică de psihiatrie din Paris, unde şi moare). Modalitatea sa ar fi cea în care prevalează ceea ce am putea numi „fantasticul psihologic". El descrie nu în primul rînd evenimente cu o înlănţuire bizară şi care-şi caută o explicaţie raţională, ci *efectele* acestor evenimente asupra unei conştiinţe hipersensibilizate, modul, deci, cum ele sînt percepute de o conştiinţă aflată în condiţii excepţionale de anormalitate. În această privinţă, dar numai în această privinţă, se impune o apropiere cu tipul de fantastic pe care-l întîlnim la Nerval (altminteri foarte deosebit, dat fiind implicaţiile sale ezoterice, absente la Maupassant).

Nuvelele „fantastice" ale lui Maupassant sînt greu de disociat de cele ce aparţin „genului" nuvelei „psihologice" (aici se vădeşte şi mai bine deosebirea de Nerval, ale cărui proze se deschid nu către „analiza psihologică", ci către sensurile multiple ale poemului) : „Cu cît Maupassant înaintează mai mult în fantastic, cu cît înaintează mai mult în ireal, cu atît el descrie mai îndeaproape realitatea, realitatea sa proprie, căci din ce în ce mai mult povestirile sale sînt alcătuite din observaţii pe care le face cu cea mai mare exactitate pe el însuşi" (Paul Morand).

HORLA

8 mai — Ce zi admirabilă ! Mi-am petrecut toată dimineaţa culcat în iarbă, în faţa casei, sub uriaşul platan care o umbreşte şi o adăposteşte în întregime. Îmi place acest ţinut şi îmi place să trăiesc în el pentru că aici îmi sînt rădăcinile, acele profunde şi delicate rădăcini care îl leagă pe om de pămîntul unde s-a născut şi au murit strămoşii săi, îl leagă de ceea ce crede şi ceea ce mănîncă lumea, de obiceiuri ca şi de hrana, de expresiile graiului local, de intonaţiile ţăranilor, de miresmele solului, satelor şi ale aerului însuşi.

Îmi iubesc locuința în care am crescut. De la ferestre văd Sena curgînd de-a lungul grădinii mele, în spatele șoselei, aproape la mine acasă, Sena cea bogată și largă care merge de la Rouen la Hâvre împînzită de vapoare. În stînga, în zare, Rouen, marele oraș cu acoperișuri albastre, se întinde sub mulțimea ascuțită a clopotnițelor gotice. Sînt nenumărate, subțiratice sau solide, dominate de săgeata de fontă a catedralei și pline de clopote, care sună în seninul diminețilelor frumoase, trimițînd pînă la mine zumzetul dulce și depărtat al fierului, cîntul lor de oțel pe care mi-l aduce briza, cînd mai tare și cînd mai slab, după cum și ea se întețește sau se liniștește.

Ce plăcut e azi dimineață !

Pe la unsprezece, un lung convoi de nave, trase de un remorcher, mare cît o muscă și care gîfîie de trudă, vărsînd un fum gros, defilează prin fața grilajului meu.

Îi urmează două goelete engleze cu un steag roșu fluturînd pe cer, apoi o superbă corabie braziliană cu trei catarge, albă toată și grozav de curată și strălucitoare. Am salutat-o, nu știu de ce, într-atît mi-a făcut plăcere s-o văd.

12 mai. — De cîteva zile am puțină febră : mă simt bolnav sau mai curînd trist.

De unde vin aceste influențe misterioase care schimbă în descurajare fericirea noastră și în deznădejde încrederea noastră în viață ?

S-ar spune că aerul, aerul invizibil, e plin de puteri necunoscute și că vecinătatea lor misterioasă ne influențează. Mă trezesc plin de voioșie cu dorința de a cînta umplîndu-mi pieptul. De ce ? — Cobor de-a lungul apei ; și deodată, după o scurtă plimbare, mă întorc dezolat, ca și cum acasă m-așteaptă o nenorocire. De ce ? — Oare un fior rece, atingîndu-mi pielea, mi-a zguduit nervii și mi-a întunecat sufletul ? Oare forma norilor sau culoarea zilei, sau culoarea lucrurilor atît de schimbătoare a trecut prin ochii mei și mi-a tulburat gîndurile ? Cine poate ști ? Tot

ceea ce ne înconjoară, tot ceea ce vedem fără să privim, tot ceea ce atingem fără să cunoaştem, de tot ceea ce ne apropiem fără să pipăim, tot ceea ce întîlnim fără să desluşim, are asupra noastră, asupra organelor şi prin ele asupra ideilor noastre, asupra inimii noastre însăşi, efecte rapide, surprinzătoare şi inexplicabile.

Cit este de profund misterul invizibilului ? Nu-l putem sonda cu simţurile noastre nenorocite, cu ochii noştri care nu ştiu să zărească nici ceea ce-i prea mic, nici ceea ce-i prea mare, nici ceea ce-i prea aproape, nici ceea ce-i prea departe, nici locuitorii unei stele, nici locuitorii unei picături de apă... cu urechile noastre care ne înşeală deoarece ne transmit vibraţiile aerului în note sonore ; ele sînt zîne care fac miracolul de a schimba în zgomot această mişcare şi printr-o asemenea metamorfoză dau naştere muzicii, preschimbînd în cîntare agitaţia mută a naturii... cu mirosul nostru mai slab decît cel al cîinelui... cu gustul nostru care poate cu greu să deosebească vechimea unui vin !

Ah ! Dac-am avea alte organe care ar săvîrşi pentru noi alte miracole, cite lucruri am mai putea descoperi în jurul nostru !

16 mai — Hotărît lucru, sînt bolnav ! Şi mă simţeam atît de bine luna trecută ! Am febră, o febră atroce sau mai curînd o enervare febrilă care face ca sufletul meu să sufere la fel de mult ca trupul. Am neîncetat senzaţia îngrozitoare a unui pericol ameninţător, aprehensiunea unei nenorociri care trebuie să vină sau a morţii apropiate, un presentiment care e, fără îndoială, urmarea unei boli încă necunoscute, incubate în sînge şi în carne.

18 mai — M-am dus să consult medicul, căci nu mai puteam să dorm. Mi-a găsit pulsul accelerat, ochiul dilatat, nervii obosiţi, dar fără vreun simptom alarmant. Trebuie să fac duşuri reci şi să iau bromură de potasiu.

25 mai — Nici o schimbare ! Starea mea e într-adevăr bizară. Cînd se apropie seara, mă cuprinde o neliniște de neînțeles, ca și cum noaptea ar ascunde pentru mine o teribilă amenințare. Mănînc repede, apoi încerc să citesc ; dar nu-nțeleg cuvintele ; abia că deslușesc literele. Umblu atunci în lung și-n lat prin salon, sub apăsarea fricii confuze și irezistibile, frica de somn, frica de pat.

Către zece, mă duc în cameră. Nici n-am intrat bine și încui de două ori, ba pun și zăvorul ; mi-e teamă... De ce ?... Nu-mi era frică de nimic pînă acum... Deschid dulapurile, mă uit sub pat ; ascult... ascult... ce ?... E o ciudată și simplă neliniște, o tulburare a circulației poate, iritația unui nerv, puțină congestie, o neînsemnată perturbare în funcționarea atît de imperfectă și de delicată a mașinăriei vieții care să poată face un melancolic din cel mai voios dintre oameni și un fricos din cel mai curajos ins ? Apoi mă culc și aștept somnul așa cum îți aștepți călăul. Aștept cu groază venirea sa, îmi bate inima, îmi tremură picioarele ; și tot trupul îmi tresare în căldura așternutului, pînă în momentul cînd mă prinde deodată somnul, așa cum te îneci într-un abis de apă stătătoare. Nu-l simt venind ca altădată. Acest somn perfid stă ascuns lîngă mine, mă pîndește și vine fără veste să-mi amorțească mintea, să-mi închidă ochii, să mă înghită.

Dorm — multă veme — două sau trei ore — apoi am un vis — nu — un coșmar mă bîntuie. Știu că sînt culcat și că dorm... O simt și o știu... Și tot atît de bine simt că cineva se apropie de mine, mă privește, mă pipăie, se urcă pe patul meu, îmi pune genunchiul în piept, mă ia de gît și strînge... strînge cu toată puterea ca să mă sugrume.

Eu mă zbat, țintuit de acea neputință îngrozitoare care ne paralizează în vis ; aș vrea să strig — nu pot ; aș vrea să mă mișc — nu pot ; încerc un efort teribil, gîfîind, să mă întorc, să arunc departe de mine ființa care mă strivește și mă sufocă — nu pot !

Şi deodată mă trezesc înnebunit, lac de năduşeală. Aprind o lumînare. Sînt singur.

După această criză, care se repetă în fiecare noapte, adorm în sfîrşit liniştit şi mă odihnesc pînă-n zori.

2 iunie — Starea mea s-a agravat din nou. Ce-oi fi avînd ? Bromura nu-mi ajută ; nici duşurile. De curînd, ca să-mi obosesc corpul şi aşa destul de istovit, m-am dus să dau o raită prin pădurea Roumare. Am crezut la început că aerul proaspăt, uşor şi blînd, plin de mireasma ierburilor şi frunzelor îmi turna în vine un sînge nou şi în inimă o energie nouă. Am luat-o pe poteca mare a vînătorilor, apoi am cotit spre La Bouille, pe o cărare strîmtă între două armate de arbori nesfîrşit de înalţi care alcătuiau un acoperiş verde, des, aproape negru, între cer şi mine.

M-am înfiorat deodată, nu de frig, ci de o ciudată teamă.

Am grăbit pasul, îngrijorat de a fi singur în codru, înfricoşat fără motiv, în mod stupid, de profunda pustietate. Deodată mi s-a părut că sînt urmărit, că cineva merge după mine foarte aproape, fără să mă atingă. Am întors capul brusc. Eram singur. N-am văzut în spatele meu decît cărarea dreaptă, pustie, suind, înfricoşător de pustie ; şi de partea cealaltă ea se întindea la nesfîrşit, mereu aceeaşi, înspăimîntătoare.

Am închis ochii. De ce ? Şi am început să mă învîrt pe un picior, foarte repede, ca o sfîrlează. Eram gata să cad ; am deschis ochii ; arborii dansau, pămîntul se clătina ; a trebuit să mă aşez. Apoi, ah ! n-am mai ştiut pe unde am venit ! Ce idee ciudată ! Ciudată ! Ce idee ciudată ! Nu mai ştiam de loc. Am pornit-o pe drumul din dreapta şi am ajuns din nou pe poteca pe care venisem în mijlocul pădurii.

3 iunie — Noaptea a fost oribilă. Am să plec pentru cîteva săptămîni. Sînt sigur că o scurtă călătorie mă va pune din nou pe picioare.

2 iulie — M-am întors. Sînt vindecat. Dealtfel, am făcut o excursie încîntătoare. Am vizitat muntele Saint Michel pe care nu-l cunoșteam.

Ce priveliște cînd sosești ca mine la Avranche, pe la asfințit ! Orașul e pe o colină ; am fost dus în grădina publică, la marginea cetății. Nu mi-am putut stăpîni un strigăt de uimire. Un golf uriaș se întindea în fața mea cît vedeai cu ochii, între două maluri depărtate care se pierdeau în zare acoperite de neguri ; în mijlocul acestui imens golf galben, sub un cer de aur și de lumină, se ridica, ascuțit și sumbru, un munte ciudat, înconjurat de nisipuri. Soarele apusese și pe orizontul în flăcări se desena profilul acestei stînci fantastice care poartă în vîrf un fantastic monument.

În zori am pornit-o spre el. Marea era joasă, ca în seara din ajun și priveam cum se înalță în fața mea, pe măsură ce mă apropiam, surprinzătoarea mînăstire. După mai multe ore de mers am ajuns la enormul bloc de piatră pe care se află orășelul dominat de marea biserică. După ce am urcat strada îngustă și în pantă, am intrat în cea mai admirabilă construcție gotică, ridicată pentru Dumnezeu pe pămînt, vastă cît un oraș, plină de săli joase, strivite sub bolți și de galerii înalte susținute de coloane gingașe. Am intrat în această gigantică bijuterie de granit, delicată ca o dantelă, acoperită de turle, de clopotnițe zvelte spre care urcă scări întortocheate, clopotnițe ce aruncă spre cerul senin al zilei, spre cerul negru al nopții, capetele lor bizare, acoperite de himere, de diavoli, de animale fantastice, de flori monstruoase, și care sînt legate una de alta cu arce fine, migălos sculptate.

Cînd am ajuns în vîrf, i-am spus călugărului care mă însoțea :

— Părinte, ce bine trebuie să vă simţiţi aici !

El îmi răspunse :

— Vîntul bate foarte tare, domnule.

Am început să vorbim, privind cum urcă apele care alergau pe nisip şi îl acopereau cu o platoşă de oţel.

Călugărul îmi povesti legende, toate vechile legende ale acestor meleaguri, istorii, tot felul de istorii.

Una din ele m-a impresionat foarte mult. Localnicii, oamenii muntelui, pretind că aud vorbind noaptea, în mijlocul nisipurilor, două capre care apoi behăie, una cu un glas puternic, alta cu un glas slab. Cei care nu cred, afirmă că sînt strigătele pescăruşilor care se aseamănă cînd cu nişte behăieturi, cînd cu nişte jelanii omeneşti ; dar pescarii întîrziaţi jură că le-au întîlnit dînd tîrcoale dunelor între două fluxuri, în jurul orăşelului întemeiat atît de departe de lume. Un bătrîn păstor al cărui cap acoperit de zeghe nu-l poţi vedea niciodată mînă un ţap cu chip de om şi o capră cu chip de femeie, amîndoi avînd pletele albe şi vorbind necontenit, certîndu-se într-o limbă necunoscută, apoi încetînd deodată să strige, ca să behăie din răsputeri. L-am întrebat pe călugăr : — Dumneata crezi ? El murmură : — Nu ştiu. Am continuat : — Dacă există pe pămînt alte fiinţe în afară de noi, cum nu le-am cunoaşte mai demult ? — Cum nu le-aş fi văzut pînă acum, cum nu le-ai fi văzut dumneata ? El răspunse : — Oare vedem a suta mia parte din ceea ce există ? Iată, vîntul de pildă, care este cea mai mare forţă a naturii, care îi răstoarnă pe oameni, face să se prăbuşească edificii, dezrădăcinează arbori, ridică munţi de apă din mare, distruge falezele, aruncă în valuri marile vapoare, vîntul care ucide, care şuieră, care geme, care urlă, l-aţi văzut, puteţi să-l vedeţi ? Există, totuşi.

Am tăcut ascultînd acest simplu raţionament. Omul din faţa mea era un înţelept sau poate un prost. La drept vorbind, n-aş fi putut face nici o afirmaţie ; am tăcut. Ceea ce spunea, gîndisem şi eu adeseori.

3 iulie — Am dormit prost. E o regiune unde bîntuie frigurile, probabil, căci surugiul meu are aceleași simptome ca și mine. Cînd m-am întors ieri, am remarcat ciudata sa paloare. L-am întrebat :

— Ce ai, Jean ?

— Nu pot să mă odihnesc, domnule. Nopțile îmi mănîncă zilele. De cînd ați plecat, parcă am fost deocheat.

Cu toate acestea, ceilalți servitori sînt sănătoși, dar mie mi-e frică să nu mă îmbolnăvesc din nou.

4 iulie — Fără îndoială, m-am îmbolnăvit din nou. Am iarăși vechile coșmare. Noaptea aceasta am simțit că cineva s-a ghemuit pe pieptul meu și cu gura lipită de a mea îmi sorbea viața. Da, o sugea din gîtlejul meu ca o lipitoare. Apoi s-a ridicat, sătul, și eu m-am trezit atît de sleit, zdrobit, distrus, că nici nu puteam să mă mișc. Dacă mai continuă în următoarele zile, voi pleca din nou.

5 iulie — Mi-am pierdut mințile ? Ceea ce s-a petrecut, ceea ce am văzut noaptea trecută e atît de ciudat că atunci cînd mă gîndesc, mi se învîrte capul.

Așa cum fac acum în fiecare seară, încuiasem ușa ; apoi, fiindu-mi sete, am băut o jumătate de pahar de apă și am remarcat fără să vreau că sticla era plină pînă la dopul de cristal. M-am culcat și am căzut într-unul din acele somnuri adînci și îngrozitoare din care am fost trezit, după aproape două ore, de o tresărire și mai înspăimîntătoare.

Închipuiți-vă că un om care doarme e atacat de un asasin și se trezește cu un cuțit în plămîni și horcăie acoperit de sînge și nu mai poate respira și trage să moară și nu înțelege de ce.

După ce mi-am limpezit mintea, mi s-a făcut iar sete ; am aprins o lumînare și m-am dus la masa pe care se găsea sticla. Am ridicat-o și am aplecat-o deasupra paharului ; n-a curs nimic. Era goală ! Era complet goală ! La început n-am înțeles ; apoi deodată am simțit o emo-

ție atît de teribilă c-a trebuit să stau jos sau, mai curînd, m-am prăbușit pe un scaun. Apoi am sărit în picioare și am privit în jur. M-am așezat din nou uluit și înspăimîntat, în fața cristalului transparent. L-am contemplat cu ochii țintă, încercînd să ghicesc. Îmi tremurau mîinile. Cineva băuse deci această apă ? Cine ? Eu ! Eu, fără îndoială. Nu putea fi altcineva. Așadar, eram somnambul, trăiam, fără să știu, această dublă viață misterioasă care te face să te îndoiești dacă nu sînt două ființe în tine sau dacă o făptură străină necunoscută și invizibilă nu-ți animă uneori, cînd sufletul ți-e amorțit, trupul captiv care-l ascultă pe acest altul ca pe tine însuți, mai mult ca pe tine însuți.

Ah ! Cine va înțelege groaza mea nesfîrșită ? Cine înțelege emoția unui om în toate mințile, treaz, cu judecata limpede și care privește îngrozit prin sticla de apă la puținul lichid dispărut în timp ce dormea ! Și așa am stat pînă la ziuă, fără să îndrăznesc să mă mai culc în pat.

6 iulie — Înnebunesc. Iar a băut cineva astă-noapte toată apa din sticlă ; — sau mai curînd am băut-o eu ! Dar am băut-o într-adevăr ? Eu ? Și dacă nu, cine ? Cine ? Ah ! Ah ! Dumnezeule ! Înnebunesc ? Cine mă va salva ?

10 iulie — Am făcut niște probe surprinzătoare. Sînt cu siguranță nebun ! Și totuși... La 6 iulie, înainte de a mă culca am pus pe masă vin, lapte, apă, pîine și căpșuni.

Cineva a băut — sau eu am băut — toată apa și puțin lapte. Vinul și căpșunile au rămas neatinse.

La 7 iulie am reînnoit aceeași experiență care a dat același rezultat.

La 8 iulie am suprimat apa și laptele. Totul a rămas neatins.

La 9 iulie în sfîrșit am pus din nou pe masă numai apă și lapte, avînd grijă să învelesc sticlele în cîte o cîrpă de muselină albă și să leg dopurile. Apoi mi-am frecat buzele, barba și mîinile cu miniu de plumb și m-am culcat. M-a

cuprins un somn invincibil, urmat curînd de teribila trezire. Nu mă mișcasem ; așternutul nu avea nici o cută. M-am repezit către masă. Cîrpele cu care învelisem sticlele rămăseseră imaculate. Am desfăcut sforile, tremurînd de teamă. Cineva băuse toată apa ! Cineva băuse tot laptele ! Ah ! Dumnezeule !... Voi pleca de îndată la Paris.

12 iulie — Paris. Îmi pierdusem capul în ultimele zile ! Am fost probabil jucăria imaginației mele înfierbîntate dacă n-oi fi cu adevărat somnambul sau dacă n-am suferit vreuna din acele influențe constatate dar inexplicabile pînă cum, care sînt numite sugestii. În orice caz, eram îngrozit pînă la demență și douăzeci și patru de ore petrecute la Paris au fost deajuns ca să-mi revin.

Ieri, după cîteva curse în oraș și un număr de vizite, am simțit în suflet un aer nou și înviorător și mi-am petrecut seara la Théâtre-Français. Se juca o piesă de Alexandre Dumas-fiul și acest spirit viu și puternic a reușit să mă vindece. Fără îndoială că singurătatea e primejdioasă pentru inteligențele care lucrează fără astîmpăr. Avem nevoie în jurul nostru de oameni care gîndesc și care vorbesc. Cînd sîntem singuri multă vreme populăm vidul cu fantome. M-am întors foarte vesel la hotel, luînd-o pe marile bulevarde. În mijlocul mulțimii mă gîndeam, nu fără ironie, la spaimele mele, la supozițiile din săptămîna trecută, căci am crezut, da, am crezut că o ființă invizibilă locuia sub acoperișul meu. Cît de repede mintea noastră slabă devine temătoare și rătăcită, din momentul cînd un fapt neînsemnat, de neînțeles, ne uimește.

În loc să tragem o concluzie prin aceste simple cuvinte : „Nu înțeleg pentru că-mi scapă cauza“, ne închipuim de îndată mistere înfricoșătoare și puteri supranaturale. [...]

16 iulie — Am văzut ieri lucruri care m-au tulburat mult. Am fost la masă, seara, la verișoara mea, doamna Sablé, al cărei bărbat comandă Regimentul 77 Vînători la Limoges. Eram împreună cu ea și cu alte două doamne ti-

nere, una măritată cu un medic, doctorul Parent care se ocupă mult de bolile de nervi și de manifestările extraordinare datorate experiențelor de hipnotism și sugestie din acest moment. El ne-a vorbit îndelung despre rezultatele prodigioase obținute de savanții englezi și de medicii Școlii de la Nancy. Faptele înfățișate de el mi s-au părut atît de bizare, incît am declarat că nu cred nici un cuvînt.

— Sîntem, afirmă medicul, pe punctul de a descoperi unul din cele mai importante secrete ale naturii, vreau să spun, unul din cele mai importante secrete de pe acest pămînt ; căci ea, natura, are desigur altele, importante în alt sens, departe, sus în stele. De cînd omul gîndește, de cînd știe să vorbească și să-și comunice în scris gîndirea, se simte tulburat de un mister de nepătruns pentru simțurile sale grosolane și imperfecte și încearcă să suplinească printr-un efort al inteligenței neputința organelor sale. Cînd această inteligență era încă în stare rudimentară, teama de fenomenele invizibile a luat forme banale și înspăimîntătoare. De aici s-au născut credințele populare în supranatural, legende despre strigoi, zîne, gnomi, fantome și, aș zice, chiar legenda despre Dumnezeu, căci concepțiile noastre despre lucrătorul creator, aparținînd oricăreia dintre religii, sînt invenții dintre cele mai mediocre, dintre cele mai stupide, dintre cele mai inacceptabile, ieșite din creierul înfricoșat al făpturilor omenești. Nimic mai adevărat decît această maximă a lui Voltaire : „Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea sa, iar omul i-a plătit-o cu vîrf și îndesat". Dar, de mai mult de un secol, se presimte ceva nou. Mesmer și alți cîțiva ne-au deschis o cale neașteptată și am ajuns într-adevăr, de vreo patru sau cinci ani mai ales, la rezultate surprinzătoare.

Verișoara mea destul de neîncrezătoare, ca și mine, surîdea. Doctorul Parent îi spuse :

— Vreți să încerc să vă adorm, doamnă ?

— Da, vreau.

Ea se așeză într-un fotoliu și el incepu s-o privească fix, fascinînd-o. Eu m-am simțit deodată puțin tulburat, cu inima bătînd mai tare, cu gîtul strîns. Vedeam cum ochii doamnei Sablé se închid, cum i se crispează gura, cum îi tresaltă pieptul. După zece minute, ea dormea de-a binelea.

— Duceți-vă in spatele doamnei, zise medicul.

M-am așezat în spatele ei. El îi puse în mîini o carte de vizită, rostind :

— Asta e o oglindă ; pe cine vedeți în ea ?

Verișoara mea răspunse :

— Îl văd pe vărul meu.

— Ce face ?

— Își răsucește mustața.

— Și acum ?

— Scoate o fotografie din buzunar.

— A cui e fotografia ?

— A lui.

Era adevărat ! Iar fotografia îmi fusese adusă la hotel chiar în acea seară.

— Cum arată în poză ?

— Stă în picioare și-și ține pălăria în mînă.

Deci ea vedea pe această carte de vizită, pe acest carton alb, ca și cum ar fi văzut într-o oglindă.

Tinerele doamne, îngrozite, rosteau : «Destul ! destul ! destul !» Dar doctorul ordonă :

— Vă veți scula mîine dimineață la ora 8 ; apoi vă veți duce la vărul Dv., la hotel, și îl veți implora să vă împrumute cinci mii de franci pe care vi-i cere soțul Dv. și pe care o să vi-i pretindă cînd se va întoarce acasă.

Apoi o trezi.

Întorcîndu-mă la hotel, mă gîndeam la acesată curioasă ședință și mă cuprinseră îndoielile, nu asupra bunei credințe absolute, incontestabile a verișoarei mele pe care o cunoșteam ca pe o soră, din copilărie, dar cu privire la vreo posibilă înșelătorie a medicului. Nu ascundea oare în mînă vreo oglinjoară pe care a arătat-o tinerei adormite

în acelaşi timp cu cartea de vizită ? Prestidigitatorii de profesie fac lucruri tot atît de ciudate. Am ajuns deci la hotel şi m-am culcat. Dimineaţa pe la opt şi jumătate am fost trezit de valetul meu, care mi-a spus :

— Doamna Sablé vrea să vorbească cu domnul numaidecît.

M-am îmbrăcat în grabă şi am primit-o. Ea s-a aşezat foarte tulburată, cu ochii plecaţi şi, fără să-şi ridice voaleta, mi-a spus :

— Dragă vere, vreau să-ţi cer un mare serviciu.

— Şi anume, draga mea ?

— Îmi vine foarte greu să-ţi spun şi totuşi trebuie. Am nevoie, o nevoie foarte mare, de cinci mii de franci.

— Tu ? Să fim serioşi.

— Da eu, sau mai curînd soţul meu care mi-a spus să fac rost de ei.

Eram atît de uluit, încît am bolborosit un răspuns. Mă întrebam dacă nu-şi bate joc de mine împreună cu doctorul Parent, dacă nu era vorba de o simplă farsă, pregătită dinainte şi foarte bine jucată. Dar privind-o cu atenţie, toate îndoielile mele se risipiră. Tremura de îngrijorare într-atît acest demers îi era penibil şi am văzut că suspinele îi înecau pieptul. Ştiam că e foarte bogată şi am reluat :

— Cum, soţul tău n-are cinci mii de franci la dispoziţia lui ? Hai, gîndeşte-te puţin. Eşti sigură că te-a trimis să mi-i ceri ?

Ea şovăi cîteva secunde, ca şi cum ar fi făcut un mare efort de a scotoci prin amintiri, apoi răspunse :

— Da... da... sînt sigură.

— Ţi-a scris ?

Ezită şi mai mult, chibzuind. Bănuiam silinţa chinuitoare a gîndirii ei. Nu ştia. Ştia doar că trebuie să împrumute cinci mii de franci pentru soţul ei. Aşadar îndrăzni să mintă :

— Da, mi-a scris.

— Cînd ? Nu mi-ai spus nimic, ieri.

— Am primit scrisoarea azi dimineață.

— Poți să mi-o arăți ?

— Nu... nu... nu... Conținea lucruri intime... prea personale... Am... ars-o.

— Atunci înseamnă că soțul tău are datorii.

Ea șovăi și mai tare, apoi șopti :

— Nu știu.

Eu am declarat brusc :

— Nu dispun de cinci mii de franci în acest moment, draga mea.

Ea scoase un fel de strigăt de suferință.

— Oh, oh, te rog, te rog, găsește undeva...

Se înfierbînta, împreuna mîinile ca și cum s-ar fi rugat. Auzii cum vòcea ei își schimbă tonul : plîngea, se bîlbîia, hărțuită, dominată de ordinul irezistibil pe care-l primise.

— Oh, oh, te implor... Dacă ai ști cît sufăr... Trebuie să-i am chiar azi.

Mi-a fost milă de ea.

— Îi vei avea imediat, ți-o jur.

Ea strigă :

— Mulțumesc, mulțumesc, cît ești de bun !

Eu am reluat :

— Îți amintești ce s-a întîmplat ieri la tine acasă ?

— Da.

— Îți amintești că doctorul Parent te-a adormit ?

— Da.

— Ei bine, el ți-a ordonat să vii să împrumuți de la mine în dimineața asta cinci mii de franci și tu asculți acum de această sugestie.

Ea căzu pe gînduri cîteva clipe și răspunse :

— De vreme ce soțul meu mi-i cere...?

Timp de o oră am căutat s-o conving, dar n-am reușit. După plecarea ei am alergat la doctor. Era pe punctul de a ieși în oraș ; mă ascultă zîmbind. Apoi spuse :

— Crezi acum ?
— Da, sînt nevoit.
— Haidem la ruda dumitale.

Ea aproape ațipise pe un șezlong, zdrobită de oboseală. Medicul îi luă pulsul, o privi un timp, cu mîna ridicată spre ochii, pe care femeia îi închidea din ce în ce mai mult, sub apăsarea de nesuportat a acestei puteri magnetice. Cînd adormi de tot, el îi spuse :

— Soțul dumitale nu mai are nevoie de cinci mii de franci. Vei uita deci că l-ai rugat pe vărul dumitale să ți-i împrumute și dacă îți va vorbi de acest lucru, nu vei înțelege ce s-a întîmplat.

Apoi o trezi. Eu am scos din buzunar portofelul.

— Iată, dragă verișoară, ceea ce mi-ai cerut azi dimineață.

Fu așa de uimită, că n-am îndrăznit să insist. Am încercat totuși să-i aduc aminte ceva din cele petrecute, dar ea negă cu atîta forță, crezînd că-mi bat joc de ea, încît la sfîrșit era gata să se supere...

. . . .

Iată ! M-am întors la hotel : n-am putut să mănînc, într-atît m-a tulburat această experiență.

19 iulie — Multe persoane cărora le-am povestit aventura m-au luat peste picior. Nu mai știu ce să cred. Înțeleptul zice : «Poate».

21 iulie — Am luat masa la Bougival, apoi mi-am petrecut seara la balul vîslașilor. Într-adevăr, totul depinde de loc și de mediu. Să crezi în supranatural, în insula Grenouillère, ar fi culmea nebuniei... Dar în vîrful muntelui Saint-Michel ?... Dar în India ? Sîntem îngrozitor de influențați de ceea ce ne înconjoară. Mă voi întoarce la mine acasă săptămîna viitoare.

30 iulie — De ieri sînt din nou acasă. Totul e în ordine.

2 august — Nimic nou. E o vreme superbă. Îmi petrec zilele privind cum curge Sena.

4 august — Certuri între servitori. Ei pretind că noaptea paharele se sparg în dulap. Valetul o acuză pe bucătăreasă, care acuză fata-n casă, care îi acuză pe ceilalţi doi. Cine o fi vinovatul ? Cine-l descoperă e un isteţ.

6 august — De data aceasta nu sînt nebun. Am văzut... am văzut... am văzut !... Nu mă mai pot îndoi... am văzut !... Mă înfior încă din cap pînă-n picioare. Frica m-a pătruns pînă în măduva oaselor... Am văzut !

Mă plimbam la ora două, în plin soare, printre trandafiri... pe aleea trandafirilor tomnateci care au început să înflorească. În timp ce mă oprisem să privesc soiul «uriaşul bătăliilor» care avea trei flori superbe, am văzut, am văzut limpede foarte aproape de mine tulpina uneia din aceste roze cum se apleacă ca şi cînd o mînă invizibilă ar fi luat-o, ar fi rupt-o şi ar fi cules-o ! Apoi, floarea s-a ridicat urmînd curba pe care ar fi descris-o un braţ ducînd-o la gură, şi a rămas suspendată în aerul transparent, la trei paşi de mine, singură imobilă şi înspăimîntătoare pată roşie. Înnebunit, m-am repezit să pun mîna pe ea ! N-am mai găsit nimic ; dispăruse. Atunci m-a apucat o furie teribilă împotriva mea : căci nu este permis unui om în toată firea, unui om serios, să aibă asemenea halucinaţii. Dar era o halucinaţie ? M-am întors să caut tulpina şi am găsit-o imediat sub tufă, ruptă de curînd, între alţi doi trandafiri rămaşi pe ram. Am intrat în casă cu sufletul tulburat, căci sînt sigur acum aşa cum sînt sigur de alternanţa zilelor şi nopţilor că lîngă mine se află o fiinţă invizibilă care se hrăneşte cu apă şi cu lapte, care poate să atingă lucrurile, să le ia şi să le schimbe locul, înzestrată în consecinţă cu o natură materială, deşi imperceptibilă simţurilor noastre şi care locuieşte alături de mine, în locuinţa mea.

7 august — Am dormit liniştit. Cineva a băut apa din sticlă, dar nu mi-a tulburat somnul. Mă întreb dacă sînt nebun. Plimbîndu-mă adineauri, la amiază, de-a lungul rîului, am început să mă îndoiesc de raţiunea mea. Dubiile nu erau vagi ca pînă acum, ci precise, absolute. Am văzut nebuni : unii rămîneau inteligenţi, lucizi, clarvăzători chiar, faţă de toate întîmplările vieţii, în afară de una singură. Vorbeau de orice, limpede, nuanţat, cu profunzime şi deodată gîndirea lor, izbindu-se de stînca nebuniei, se făcea bucăţi, se risipea şi se cufunda în acel ocean groaznic şi furios plin de valuri spumegînde, de ceţuri şi de furtuni care se numeşte demenţă. Sigur, m-aş fi crezut nebun, cu desăvîrşire nebun, dacă n-aş fi fost conştient, dacă n-aş fi cunoscut perfect starea mea, dacă n-aş fi sondat-o, analizînd-o cu o completă luciditate. Aşadar, nu eram de fapt decît o făptură raţională pradă halucinaţiilor. O tulburare necunoscută se va fi produs în creierul meu, una din acele tulburări pe care medicii încearcă să le noteze şi să le precizeze astăzi ; şi această tulburare a iscat în spiritul meu, în logica şi ordinea ideilor mele o prăpastie adîncă. Fenomene asemănătoare au loc în vis, plimbîndu-ne printre fantasmagoriile cele mai de necrezut, fără să fim surprinşi, pentru că aparatul verificator, pentru că simţul controlului este adormit în timp ce facultatea imaginativă a trează şi lucrează. Nu s-ar putea ca una din aceste imperceptibile clape ale claviaturii cerebrale să fie paralizată la mine ? Oamenii în urma unor accidente pierd memoria numelor proprii, ori a verbelor, ori a cifrelor, ori numai a datelor. Localizările tuturor parcelelor gîndirii sînt astăzi lucruri dovedite. Or, ce e de mirare ca facultatea mea de a controla irealitatea anumitor halucinaţii să fie amorţită în acest moment ? Mă gîndeam la toate acestea mergînd pe malul apei. Soarele, învăluind în lumină rîul, încălzea uşor şi încîntător pămîntul şi-mi umplea privirea de dragoste pentru viaţă, pentru rîndunelele ,,bur-

dalnice care sînt o bucurie a ochilor, pentru ierburile de pe țărm al căror freamăt e un balsam al auzului meu. Puțin cîte puțin, mă pătrunse totuși o melancolie inexplicabilă. Mi se părea că o forță, o forță ocultă mă amorțea, mă oprea, mă împiedica să merg mai departe, mă trăgea îndărăt. Simțeam nevoia dureroasă de a mă întoarce, o nevoie apăsătoare ca atunci cînd ai lăsat acasă un bolnav iubit și ai presentimentul unei agravări a suferințelor sale. Deci, am revenit fără voia mea, sigur că voi găsi o știre proastă, o scrisoare sau o telegramă. Nu venise însă nimic. Și am rămas mai surprins și mai neliniștit decît dacă aș fi avut din nou vreo viziune fantastică.

8 august — Seara de ieri a fost îngrozitoare. Ființa nu se mai manifestă dar o simt lîngă mine, cum mă spionează, mă privește, mă pătrunde, mă domină și e mai primejdioasă ascunzîndu-se astfel, decît dacă și-ar manifesta prin fenomene supranaturale prezența invizibilă și constantă. Cu toate acestea, am adormit.

9 august — Nimic, dar mi-e frică.

10 august — Nimic ; ce se va întîmpla mîine ?

11 august — Tot nimic. Nu mai pot să rămîn acasă cu această teamă și acest zbucium în sufletul meu ; am să plec.

12 august, 10 seara — Toată ziua am vrut să plec ; n-am putut. Am vrut să săvîrșesc acest act de libertate, atît de ușor, atît de simplu — să ies — să urc în trăsura mea ca să ajung la Rouen — n-am putut. De ce ?

13 august — Cînd te-ai contaminat de anume boli, toate resorturile ființei fizice par zdrobite, toate energiile nimicite, toți mușchii fleșcăiți și oasele-ți sînt moi cum e carnea, iar carnea lichidă ca apa. Eu simt asta în ființa mea morală, într-un mod ciudat și dezolant. Nu mai am putere, nici curaj, nici stăpînire de sine, nici măcar forța de

a-mi pune în mişcare voinţa. Nu mai pot voi ; dar cineva vrea pentru mine ; şi eu mă supun.

14 august — Sînt pierdut. Cineva îmi posedă sufletul şi îl conduce ! Cineva îmi ordonă toate actele, toate mişcările, toate gîndurile. Eu nu mai sînt nimic în mine, nimic decît un spectator slab, îngrozit de toate lucrurile pe care le săvîrşesc. Doresc să ies. Nu pot. El nu vrea ; şi eu rămîn rătăcit, tremurînd în fotoliul în care mă ţine. Doresc să mă ridic, doar să mă ridic, pentru a mă crede încă stăpîn pe mine. Nu pot. Sînt ţintuit pe scaun, iar scaunul e atît de lipit de sol, încît nici o forţă nu ne-ar smulge de acolo.

Apoi deodată trebuie, trebuie, trebuie să mă duc în fundul grădinii să culeg căpşuni şi să mănînc. Şi mă duc. Culeg căpşuni şi mănînc ! Oh ! Dumnezeule ! Doamne-Dumnezeule ! Există un Dumnezeu ! Dacă există, să mă elibereze ! Scapă-mă ! Ajută-mă ! Iertare ! Ai milă ! Scapă-mă ! Oh ! Ce suferinţă ! Ce tortură ! Ce oroare !

15 august — Cu siguranţă, tot aşa era posedată şi dominată biata mea verişoară cînd a venit să împrumute cinci mii de franci. Era prada unei voinţe străine care intrase în ea, tot astfel ca un alt suflet, parazit şi dominator. Acesta este sfîrşitul lumii ? Dar cel care mă stăpîneşte, cine este acest invizibil ? acest necunoscut, acest hoţ dintr-o rasă supranaturală ?

Aşadar Invizibilii există. Atunci cum nu s-au manifestat de la originea lumii şi pînă azi într-un chip precis, cum o fac pentru mine ? N-am citit niciodată ceva care să semene cu ceea ce s-a petrecut în locuinţa mea. Ah ! dac-aş putea s-o părăsesc, să mă duc, să fug şi să nu mă mai întorc. Aş fi salvat, dar nu pot.

16 august — Am putut să scap astăzi timp de două ore, ca un prizonier care găseşte deschisă, din întîmplare, uşa temniţei. Am simţit că eram deodată liber şi că el era departe. Am poruncit să fie înhămaţi repede caii şi m-am

dus la Rouen. Oh ! ce bucurie să poți spune unui om care te ascultă :

— Du-mă la Rouen !

M-am oprit în fața bibliotecii și am rugat ca să mi se dea tratatul doctorului Hermann Herestauss despre locuitori necunoscuți ai lumii antice și moderne. Apoi, în momentul cînd m-am urcat în trăsură, am vrut să spun :

— La gară ! și am strigat — n-am spus, am strigat — cu o voce atît de puternică încît trecătorii au întors capul :

— Acasă ! și am căzut, înnebunit de spaimă, pe pernele cupeului. Mă regăsise și pusese din nou stăpînire pe mine.

17 august — Ah, ce noapte ! ce noapte ! Și totuși mi se pare că ar trebui să mă bucur. Am citit pînă la ora unu. Hermann Herestauss, doctor în filozofie și în teogonie, a scris istoria și manifestările tuturor ființelor invizibile care dau tîrcoale omului sau îi apar în vis. El descrie originile, domeniul și puterea lor. Dar nici unul din ei nu seamănă cu cel care mă urmărește. S-ar spune că omul de cînd a început să gîndească a presimțit și s-a temut de o ființă nouă, mai tare decît el, de succesorul său în această lume ; simțindu-l aproape și neputînd prevedea natura acestui stăpîn, el a creat, în teroarea sa, un întreg popor fantastic de făpturi oculte, fantome vagi, născute din spaimă.

Așadar, după ce am citit pînă la unu dimineața, m-am dus să mă așez la fereastra deschisă ca să-mi răcoresc fruntea și gîndurile sub briza calmă a întunericului. Era plăcut, era cald ! Ce mult m-ar fi fermecat altă dată o noapte ca aceasta !

Era fără lună. Stelele scînteiau fremătătoare pe bolta neagră a cerului. Cine locuiește aceste lumi ? Ce forme, ce ființe vii, ce animale, ce plante sînt acolo ? Cei care gîndesc în aceste universuri depărtate, ce știu mai mult ca noi ? Ce pot mai mult ca noi ? Ce văd ei din ceea ce

noi nu cunoaştem ? Unul din ei într-o zi sau alta, străbătînd spaţiul, nu va apare pe pămînt pentru a-l cuceri, cum normanzii odinioară au traversat marea pentru a aservi popoarele mai slabe ? Sîntem atît de infirmi, de dezarmaţi, de ignoranţi, de mici, noi aceştia, pe un bulgăre de noroi care se învîrte, dizolvat într-o picătură de apă. Am adormit visînd astfel în vîntul răcoros al serii. După vreo patruzeci de minute am deschis ochii, fără să fac nici o mişcare, trezit de nu ştiu ce emoţie confuză şi bizară. Întîi n-am văzut nimic, apoi deodată mi s-a părut că o pagină din cartea, rămasă deschisă pe masă, se întorcea singură. Nici un suflu de aer nu intrase pe fereastră. Am fost surprins şi am aşteptat. După alte patru minute am văzut, am văzut, da, am văzut cu ochii mei ridicîndu-se iar o pagină şi căzînd pe cea precedentă, ca şi cum un deget ar fi frunzărit cartea. Fotoliul meu era gol, părea gol : dar am înţeles că el era acolo, aşezat pe locul meu, şi citea. Cu un salt furios, un salt de animal revoltat care vrea să-şi sfîşie dresorul, am străbătut camera să pun mîna pe el, să-l sugrum, să-l ucid ! Dar scaunul, înainte ca eu să ajung pînă acolo, s-a răsturnat ca şi cînd cineva ar fi fugit... Masa s-a clătinat, lampa a căzut şi s-a stins şi fereastra s-a închis, ca şi cum un borfaş surprins asupra faptului ar fi sărit pe geam în întuneric şi ar fi trîntit cu ambele mîini canaturile. Deci eram salvat ; îi era frică, frică de mine. Atunci... atunci... mîine... sau poimîine... sau într-o zi, voi putea să-l înşfac şi să-l strivesc ! Cîinii nu-şi muşcă şi nu-şi omoară uneori stăpînii ?

18 august — M-am gîndit toată ziua. Oh ! da, am să-l ascult, am să-i urmez impulsurile, am să săvîrşesc tot ce vrea, am să mă fac umil, supus, laş. El e cel mai tare, dar va veni o vreme...

19 august — Ştiu... ştiu... ştiu tot ! Am citit în Revista lumii ştiinţifice următoarele : „O ştire destul de curioasă

ne-a sosit din Rio de Janeiro. O nebunie, o epidemie de nebunie, comparabilă cu demențele contagioase, care s-au răspîndit printre popoarele Europei în Evul Mediu, a izbucnit în acest moment în provincia São Paulo. Locuitorii năuciți își părăsesc casele, satele, ogoarele, spunînd că sînt urmăriți, posedați, mînați ca niște vite umane de ființe invizibile, cu toate că tangibile, un soi de vampiri care se hrănesc cu viața lor în timpul somnului și, în afară de asta, beau apă și lapte fără să se atingă de vreun alt aliment. Domnul profesor Don Pedro Henriquez, însoțit de mai mulți savanți, a plecat în provincia São Paulo ca să studieze la fața locului originile și manifestările surprinzătoarei nebunii și să propună împăratului măsurile care îi vor părea cele mai indicate pentru a aduce la normal această populație în delir".

Ah, ah ! mi-aduc aminte, mi-aduc aminte de splendida corabie braziliană cu trei catarge care a trecut pe sub ferestrele mele mergînd în susul Senei, la 8 mai ! Am găsit-o atît de frumoasă, atît de albă, atît de veselă. Ființa o fi fost acolo, venind de unde s-a născut rasa ei. Și m-a văzut ! A văzut locuința mea și ea la fel de albă ; și a sărit de pe navă pe mal. Oh ! Dumnezeule !

Acum știu, bănuiesc. Domnia omului s-a sfîrșit. A venit Acela de care se temeau popoarele primitive. Acela, exorcizat de preoții neliniștiți, pe care vrăjitorii îl evocă în nopțile întunecoase fără să-l vadă apărînd, Acela căruia presentimentele stăpînilor trecători ai lumii i-au dat formele monstruoase sau grațioase ale gnomilor, ale spiritelor, ale geniilor, ale zînelor, ale spiridușilor. După grosolanele concepții ale teroarei primitive, oamenii mai perspicace l-au presimțit mai clar. Mesmer ghicise, iar medicii, de zece ani încoace, au descoperit, în mod științific, natura puterii sale înainte ca el însuși s-o fi mînuit. Ei s-au jucat cu această armă a noului stăpîn, dominația unei voințe misterioase asupra sufletului omenesc ajuns sclav. Au numit asta magnetism, hipnotism, sugestie... și mai

ştiu eu cum. I-am văzut amuzîndu-se ca nişte copii, imprudenţi cu această putere oribilă. Vai nouă ! Blestem asupra omului ! El a venit, El... Cum l-o fi chemînd ?... Mi se pare că-mi strigă numele său şi că eu nu-l aud. El, da, strigă... ascult. Nu pot... să repet... El... Horla... L-am auzit, Horla. Este... Horla... a venit !

Ah ! Uliul a mîncat porumbiţa ; lupul a mîncat mielul ; leul a sfîşiat bivolul cu coarne ascuţite ; omul a ucis leul cu săgeata, cu fierul, cu praful de puşcă ; dar Horla va face din om ceea ce am făcut noi din cal şi din bou ; lucrul lui, slujitorul lui, hrana lui, prin singura putere a voinţei. Vai nouă !

Totuşi animalul, uneori, se revoltă şi ucide pe cel care l-a dresat... şi eu vreau... aş putea... dar trebuie să-l cunosc, să-l pipai, să-l văd ! Savanţii spun că ochiul animalului se deosebeşte de al nostru, că nu desluşeşte ca al nostru... Şi ochiul meu nu poate desluşi pe nou venitul care mă oprimă.

De ce ? Oh ! Îmi amintesc acum de vorbele călugărului de la muntele Saint-Michel : „Oare vedem a suta mie parte din ceea ce există ? Uite, vîntul care este cea mai mare forţă a naturii, care răstoarnă oamenii, face să se prăbuşească edificii, dezrădăcinează arbori, ridică munţi de apă din mare, distruge falezele, aruncă în valuri marile vapoare, vîntul care ucide, care şuieră, care geme, care urlă. L-aţi văzut, puteţi să-l vedeţi ? Există, totuşi".

Şi mai gîndeam : „Ochiul meu este atît de slab, de imperfect că nu desluşeşte măcar corpurile tari, dacă sînt transparente ca sticla. Dacă o oglindă fără reflex se află în drumul meu, el mă aruncă în ea ca pasărea care, intrată într-o odaie, îşi sparge capul de geamuri. Mii de lucruri în afară de asta îl înşeală şi-l zăpăcesc. De ce să ne mirăm atunci că nu ştie să zărească un corp nou prin care trece lumina ?

O fiinţă nouă ! De ce nu ? Trebuia fără îndoială să vină ! De ce am fi noi ultimii ? Noi nu o desluşim, ca şi

pe celelalte create înainte de noi ! Asta pentru că natura sa e mai desăvîrșită, trupul mai fin și mai finisat decît al nostru, decît al nostru, care e atît de slab, conceput atît de stîngaci, înțesat de organe totdeauna obosite, totdeauna forțate ca niște resorturi prea complexe, decît al nostru, care trăiește ca o plantă și ca o vită, hrănindu-se penibil cu aer, iarbă și carne, mașină animală pradă bolilor, deformațiilor, putrefacțiilor, sfrijită, prost reglată, naivă și bizară, ingenios de prost făcută, operă grosolană și delicată, eboșa unei ființe care ar putea deveni inteligentă și superbă.

Sîntem doar cîțiva, foarte puțini, pe lumea asta, de la stridie pînă la om. De ce nu unul în plus, o dată împlinită perioada care separă aparițiile succesive ale tuturor speciilor diverse ?

De ce nu unul în plus ? De ce nu și alți arbori cu flori imense strălucitoare înmiresmînd regiuni întregi ? De ce nu alte elemente decît focul, aerul, pămîntul și apa ? — Sînt patru, numai patru, acești părinți care hrănesc ființele ! Ce jale ! De ce nu ar fi patruzeci, patru sute, patru mii ! Cît de sărac, meschin și mizerabil e totul ! Dat cu zgîrcenie, inventat cu uscăciune, greoi făurit ! Ah ! Elefantul, hipopotamul, cîtă grație ! Cămila, ce mai eleganță!

Dar ce-ați zice de un fluture ! O floare care zboară ! Visez unul care să fie mare cît o sută de universuri, cu aripi cărora nici măcar nu le pot descrie forma, frumusețea, culoarea și mișcarea. Îl văd... Merge din stea în stea, împrospătîndu-le și parfumîndu-le cu suflul armonios și ușor al zborului său !... Iar popoarele de acolo de sus îl privesc trecînd, încîntate și extaziate !

: : : : : : : : : : : : :

Ce am ? El, el, Horla, mă hărțuiește, mă face să gîndesc la toate aceste nebunii ! E în mine, devine sufletul meu ; am să-l omor !

19 august — Am să-l omor. L-am văzut ! M-am așezat ieri seară la masa mea de lucru ; și m-am prefăcut că scriu

cu mare atenție. Știam că o să vină să-mi dea tîrcoale din ce în ce mai aproape, atît de aproape că aș putea poate să-l ating și să-l prind. Și atunci !... Atunci aș avea forța disperaților. Aș avea mîinile, genunchii, pieptul, fruntea și dinții ca să-l sugrum, să-l strivesc, să-l mușc, să-l sfîșii. Îl pîndeam cu toate organele mele supraexcitate. Aprinsesem cele două lămpi și opt lumînări de pe cămin, ca și cum aș fi putut în această lumină să-l descopăr. În fața mea era patul, vechiul meu pat de stejar cu coloane. La dreapta, căminul ; la stînga, ușa închisă cu grijă după ce o lăsasem multă vreme deschisă pentru a-l atrage ; în spatele meu, un foarte înalt dulap cu oglinzi care-mi servea zi de zi ca să mă rad, să mă-mbrac și unde aveam obiceiul să mă privesc din cap pînă-n picioare de cîte ori treceam prin fața lui.

Deci mă prefăceam că scriu ca să-l înșel, deoarece și el mă pîndea : și deodată am simțit, am fost sigur că citea pe deasupra umărului meu, că era acolo, atingîndu-mi urechea. Și m-am ridicat cu mîinile întinse, întorcîndu-mă atît de repede, că am fost gata să cad. Ei bine ! se vedea ca-n plină zi, dar eu nu mă văzui în oglinda mea !... Era goală, limpede, profundă, plină de lumină ! Chipul meu nu era înăuntru... și stăteam doar în fața ei ! Vedeam suprafața sticlei întinsă, netedă, de sus pînă jos și o priveam cu ochi îngroziți. Nu îndrăzneam să înaintez, nu mai îndrăzneam să fac nici o mișcare, simțind totuși foarte bine că era acolo, dar că-mi va scăpa din nou, el, acela al cărui corp imperceptibil îmi devorase reflexul. Ce teamă mi-a fost ! Apoi, iată, pe neașteptate, am început să mă zăresc ca prin ceață, în fundul oglinzii, într-un fel de negură, ca printr-un strat de apă ; și îmi părea că această apă aluneca de la stînga la dreapta încet, făcînd mai clară imaginea, din clipă-n clipă mai clară. Era ca sfîrșitul unei eclipse. Ceea ce mă ascunsese nu părea să aibă contururi precise, ci un fel de transparență opacă, luminîndu-se puțin cîte puțin. Am putut în sfîrșit să mă deslușesc în întregime, să

mă văd ca în fiecare zi cînd mă privesc. Îl zărisem ; mai tremur și acum de spaimă.

20 august — Să-l omor ! dar cum, de vreme ce nu-l pot atinge ? Otrava ? M-ar vedea cum o amestec în apă și apoi otrăvurile noastre vor fi avînd un efect asupra corpurilor imperceptibile ? Nu, fără îndoială că nu. Și atunci ?... și atunci?...

21 august — Am adus un lăcătuș de la Rouen și i-am comandat să facă la camera mea obloane de fier, cum au la Paris anumite palate, la parter, de teamă să nu fie prădate. Îmi va mai face afară de asta și o ușă din același material. Mă va crede un fricos, dar puțin îmi pasă.

. . . .

10 septembrie — Rouen, hotel Continental. Am săvîrșit ce trebuia... am săvîrșit ce trebuia... Dar o fi murit ? Mi-e sufletul tulburat de cele văzute.

Ieri lăcătușul mi-a pus oblonul și ușa de fier pe care le-am lăsat deschise pînă la miezul nopții, deși începuse să fie frig.

Deodată am simțit că era acolo și m-a cuprins o bucurie, o bucurie nebună. M-am ridicat încet și am mers de colo-colo, multă vreme, pentru ca el să nu bănuiască nimic; apoi mi-am scos ghetele și mi-am pus papucii cu nepăsare. Pe urmă am închis oblonul de fier și, ducîndu-mă cu pasul liniștit spre ușă, am închis-o și pe ea, încuind de două ori. M-am întors la fereastră și am zăvorît-o, punînd cheia în buzunar.

Deodată am înțeles că el se agita în jurul meu, că la rîndul său se temea, că-mi poruncea să-i deschid. Am fost gata să cedez ; n-am cedat ci, rezemîndu-mă de ușă, am întredeschis-o atîta doar cît să pot trece eu singur de-a-ndăratelea. Și cum sînt foarte înalt, capul meu a atins buiandrugul. Eram sigur că n-a putut să scape și l-am încuiat singur, complet singur în cameră. Ce fericire ! Îl întemni-

țasem ! Am coborît alergînd ; am luat din salon, care se află sub odaia mea, cele două lămpi, am vărsat tot gazul pe covor, pe mobilă, pretutindeni. Am dat foc și am fugit după ce am închis marea ușă de la intrare, încuind de două ori. M-am dus și m-am ascuns în fundul grădinii lîngă un pîlc de lauri. Ce greu trecea vremea ! ce greu ! Totul era negru, mut, imobil ; nici un suflu de aer, nici o stea, munți de nori care nu se vedeau dar care îmi împovărau sufletul, atît de apăsători, atît de apăsători. M-am uitat la casa mea și am așteptat. Cît de greu trecea vremea ! Ajunsesem să cred că focul s-a stins singur, sau că-l stinsese El, cînd una din ferestrele de jos se făcu țăndări sub pălălaia incendiului și o flacără, o flacără mare, roșie și galbenă, alungită, moale, mîngîietoare urcă de-a lungul zidului alb și îl cuprinse pînă la acoperiș. O licărire trecu prin arbori, prin crengi, prin frunze și un fior, un fior de groază. Păsările se treziră, un cîine începu să urle, mi se păru că se ivesc zorile. Două alte ferestre se sparseră și ele și am văzut că toată partea de jos a clădirii nu mai era decît un rug îngrozitor. Dar un strigăt, un strigăt oribil, foarte ascuțit, sfîșietor, un strigăt de femeie se auzi în noapte și se deschiseră două mansarde ! Uitasem de servitorii mei. Le-am văzut chipurile înspăimîntate și brațele care fluturau fără rost... Atunci, înnebunit de groază, am început să alerg spre sat, răcnind : „Ajutor ! Foc ! Foc !“ Am întîlnit oameni care se și strînseseră să vadă ce se întîmplă și m-am întors cu ei. Casa nu mai era acum decît o vîlvătaie oribilă și superbă, un rug monstruos, luminînd tot pămîntul, un rug unde ardeau oamenii și unde ardea și El, El, prizonierul meu, Ființa nouă, noul stăpîn, Horla ! Deodată întregul acoperiș se prăbuși între ziduri și un vulcan de flăcări se înălță pînă la cer. Prin toate ferestrele deschise deasupra acestei vetre vedeam marea de foc și mă gîndeam că El era acolo în acest cuptor, mort. Mort ? Poate ? Trupul său ? Trupul său prin care trecea lumina nu era oare indestructibil cu mijloacele care le omoară pe ale noastre ?

Şi dacă nu era mort ? Poate că numai timpul vine de hac acestei fiinţe invizibile şi primejdioase. Căci altfel, de ce ar avea acest corp transparent, acest corp cu neputinţă de cunoscut, acest corp alcătuit din spirit, dacă ar trebui să se teamă şi el de bolile, rănile, infirmităţile şi distrugerea prematură ?

Distrugerea prematură ? Întreaga spaimă umană vine de la ea ! După om, Horla. După cel care poate muri în orice zi, la orice oră, în orice clipă din cauza oricărui accident, a venit acela care nu trebuie să moară decît în ziua, la ora, în clipa aleasă de el, atunci cînd a atins limita existenţei lui !

Nu... nu... fără îndoială, fără îndoială... n-a murit Atunci... atunci... voi fi nevoit să mă omor eu !...

Traducere de SANDA RADIAN

HANUL

La fel ca toate hanurile de lemn înfipte în Alpii de Sus, la poalele gheţarilor, în acele culoare stîncoase şi pleşuve care taie vîrfurile albe ale munţilor, hanul din Schwarenbach serveşte drept adăpost călătorilor care trec prin pasul Gemmi.

Vreme de şase luni el rămîne deschis, locuit fiind de familia Jean Hauser ; apoi, deîndată ce zăpezile se îngrămădesc, umplînd vîlceaua şi făcînd cu neputinţă coborîrea spre satul Loëche, femeile, tatăl şi cei trei fii pleacă, lăsînd să păzească casa pe bătrînul ghid Gaspard Hari, împreună cu tînărul ghid Ulrich Kunsi, şi un cîine voinic de munte, cu numele de Sam.

Cei doi bărbați împreună cu cîinele stau pînă-n primăvară în această temniță de zăpadă, neavînd în fața ochilor decît povîrnișul imens și alb al Balmhorn-ului, înconjurați de vîrfuri palide și lucioase, închiși, blocați, înmormîntați sub zăpada care se ridică în jurul lor, învăluie, cuprinde, strivește căsuța, se îngrămădește pe acoperiș, atinge ferestrele și blochează ușa.

Era în ziua în care, iarna vestindu-se și scoborîșul devenind primejdios, familia Hauser avea să se întoarcă la Loëche.

Trei catîri o luară înainte, încărcați cu calabalîcul și bagajele familiei, și mînați de cei trei fii. Apoi mama, Jeanne Hauser și fiica ei Loiuse se urcară pe un al patrulea catîr și porniră la rîndul lor la drum.

Tatăl venea în urmă, întovărășit de cei doi paznici care aveau să însoțească familia pînă în punctul de unde începe coborîșul.

Făcură mai întîi ocolul lacului cel mic, înghețat acum în fundul unui mare crater stîncos ce se întinde în fața hanului, apoi urmară vîlceaua strălucitoare ca o față de masă curată și înconjurată din toate părțile de piscuri de zăpadă.

Soarele își revărsa din plin razele peste acest deșert alb, strălucitor și înghețat, în care aprindea o flacără orbitoare și rece ; nici o vietate nu se arăta în acest ocean al munților ; nici o mișcare în această singurătate uriașă ; nici un zgomot nu-i tulbura adînca tăcere.

Încetul cu încetul, tînărul ghid Ulrich Kunsi, un elvețian înalt cu picioare lungi, lăsă în urma lui pe moș Hauser și pe bătrînul Gaspard Hari, ca să ajungă din urmă catîrul care le purta pe cele două femei.

Cea mai tînără îl privea venind, părea că-l cheamă cu o privire tristă. Era o țărăncuță bălaie, ai cărei obraji lăptoși și al cărei păr palid păreau decolorați de lunga ședere printre ghețari.

După ce ajunse din urmă catîrul care le purta, el puse mîna pe crupa acestuia și-și încetini mersul. Bătrîna Hauser începu să-i vorbească, înșirînd cu nesfîrșite amănunte sfaturi referitoare la iernat. Pentru prima oară rămînea acolo sus, în timp ce bătrînul Hari mai petrecuse patrusprezece ierni sub zăpadă în hanul din Schwarenbach.

Ulrich Kunsi asculta, fără a părea că înțelege, și o privea fără încetare pe tînăra fată. Din cînd în cînd răspundea : „Da, doamnă Hauser". Dar gîndul său era departe, și chipul lui liniștit rămînea nepăsător.

Atinseră lacul Daube, a cărui lungă arie înghețată se întindea, cu desăvîrșire netedă, în fundul văii. La dreapta, Daubenhornul își arăta stîncile negre care țîșnesc vertical lîngă uriașele morene ale ghețarului Loemmern, deasupra cărora tronează Wildstrubelul.

Pe cînd se apropiau de trecătoarea de la Gemmi, unde începe coborîșul înspre Loëche, descoperiră deodată uriașul orizont al Alpilor din Valais, de care-i despărțea albia adîncă și largă a Rhonului.

Se zărea în depărtare o mulțime de piscuri albe, inegale, teșite sau ascuțite și strălucind la soare : Mischabelul cu cele două coarne ale sale, măre|ul masiv al Wissehorn-ului, greoiul Brunneghorn, înalta și înfricoșătoarea piramidă a Cervin-ului, acest ucigaș de oameni, și piscul Dent-Blanche, această monstruoasă cochetă.

Apoi, dedesubtul lor, într-o gaură uriașă, în fundul unui înspăimîntător abis, zăriră satul Loëche, ale cărui case păreau grăunțe de nisip azvîrlite în această enormă crevasă pe care o încheie pasul Gemmi și care se deschide, acolo, jos, pe Rhône.

Catîrul se opri la marginea potecii, care mergea, șerpuind, cotind fără încetare și revenind, fantastică și minunată, de-a lungul muntelui drept, pînă la acest sătuleț, aproape invizibil, de la poalele sale. Femeile coborîră în zăpadă.

Cei doi bătrîni le ajunseseră din urmă.

— Așadar, spuse moș Hauser, adio și noroc bun. Ne vedem la anul, băieți.

Moș Hari spuse și el :

— Ne vedem la anul.

Se îmbrățișară. Apoi, doamna Hauser își întinse la rîndul ei obrajii, iar tînăra fată făcu la fel.

Cînd veni rîndul lui Ulrich Kunsi, el îi șopti Luisei la ureche :

— Nu-i uita pe cei de sus.

Ea răspunse „nu" atît de încet, încît el mai curînd ghici răspunsul decît îl auzi.

— Așadar, adio, spuse din nou Jean Hauser, și sănătate.

Și luînd-o înaintea femeilor începu să coboare.

Dispărură în curînd tustrei la primul cot al drumului.

Cît despre cei doi bărbați, ei o porniră îndărăt, spre hanul din Schwarenbach.

Mergeau încet, cot la cot, în tăcere. S-a terminat, aveau să rămînă singuri, față în față, patru sau cinci luni.

Apoi Gaspard Hari începu să povestească cum petrecuse iarna precedentă. Rămăsese acolo cu Michel Canol, prea în vîrstă acum ca să mai petreacă iarna sus ; căci se poate întîmpla vreun accident în timpul acestei lungi singurătăți. Ei nu se plictisiseră dealtminteri ; singura problemă era să-ți accepți soarta chiar din prima zi, după care sfîrșești prin a-ți născoci distracții, jocuri și nenumărate feluri de a-ți petrece timpul în chip plăcut.

Ulrich Kunsi îl asculta, cu ochii lăsați, urmărindu-i în gînd pe acei care coborau înspre sat prin toate serpentinele pasului Gemmi.

În curînd zăriră hanul, de abia vizibil, atît de mic, un punct negru la poalele monstruosului val de zăpadă.

Cînd deschiseră ușa, Sam, cîinele cel mare cu părul creț, începu să sară voios în jurul lor.

— Ascultă, flăcăule, zise bătrînul Gaspard, acum nu mai sînt femei aci, va trebui să ne pregătim noi înșine masa ; tu o să cureți cartofii.

Și, așezîndu-se pe niște scăunele de lemn, începură să moaie pîinea în ciorbă.

Dimineața următoare i se păru lungă lui Ulrich Kunsi. Bătrînul Hari fuma și scuipa în vatră, iar tînărul privea pe fereastră muntele strălucitor din fața casei.

După amiază ieși. Urmînd din nou drumul pe care-l făcuse în ajun, căuta pe pămînt urmele copitelor catîrului care purtase cele două femei. Apoi, cînd ajunse la pasul Gemmi, se culcă pe burtă, la marginea prăpastiei și privi satul Loëche.

În puțul său de stînci, satul nu era încă acoperit de zăpadă, deși ea ajunsese aproape de tot de el, oprită scurt de pădurile de brazi care-i ocroteau împrejurimile. Casele sale joase, văzute de-acolo de sus, păreau niște dale de pavaj, pe o cîmpie.

Fiica lui Hauser era acum acolo, într-una din aceste locuințe cenușii. În care anume ? Ulrich Kunsi se afla prea departe ca să le poată dosebi una de alta. Ce n-ar fi dat să coboare, cît timp se mai putea !

Dar soarele se ascunsese după piscul cel mare al Wildstrubel-ului ; și tînărul se întoarse acasă. Moș Hari fuma. Văzîndu-l pe tovarășul său venind, ii propuse să joace cărți ; și se așezară unul în fața celuilalt, de ambele părți ale mesei.

Jucară vreme indelungată, un joc simplu numit „brisque" ; apoi, după ce mîncară, se culcară.

Zilele care au urmat nu se deosebiră de cea dintîi : luminoase și reci, fără altă zăpadă. Bătrînul Gaspard își petrecea după-amiezile pîndind vulturii și rarele păsări care îndrăzneau să zboare deasupra piscurilor acestea înghețate, în timp ce Ulrich se întorcea regulat la pasul Gemmi, să privească îndelung satul. Apoi, jucau cărți, sau

zaruri, sau pietre, cîștigau și pierdeau mici obiecte pentru ca partida să înfățișeze interes.

Într-o dimineață, Hari sculat cel dintîi, îl strigă pe tovarășul său. Un nor rătăcitor, adînc și ușor, de spumă albă se năpustea asupra lor, în jurul lor, pe nesimțite, îi îngropa încetul cu încetul sub o saltea grea de frișcă. Asta dură patru zile și patru nopți. Trebuiră să degajeze ușa și ferestrele, să sape un culoar și să croiască trepte ca să se poată ridica deasupra acestei pulberi de gheață pe care douăsprezece ore de îngheț o făcuseră mai tare decît granitul morenelor.

Atunci, trăiră ca niște prizonieri, nemaicutezînd să-și părăsească locuința. Își împărțiră treaba, pe care o făceau regulat. Ulrich Kunsi se îndeletnicea cu dereticatul, cu spălatul, și cu tot ce privea curățenia. Tot el crăpa lemnele, în timp ce Gaspard Hari vedea de bucărărie și de foc. Îndeletnicirile lor, regulate și monotone, erau întrerupte de lungi partide de cărți sau de zaruri. Niciodată nu se certau, fiind amîndoi liniștiți și flegmatici. Ba nici măcar nu se arătau vreodată nerăbdători sau prost dispuși, nu rosteau cuvinte amare, căci făcuseră din vreme provizii de resemnare în vederea acestui iernat pe culmi.

Uneori, bătrînul Gaspard își lua pușca și o pornea după capre sălbatice ; din cînd în cînd, omora cîte una. Atunci, era zi de sărbătoare la hanul din Schwarenbach și mare ospăț cu carne proaspătă.

Într-o dimineață o porni iarăși. Termometrul de afară arăta optsprezece grade sub punctul de îngheț. Cum soarele nu răsărise încă, vînătorul nădăjduia să surprindă vînatul în împrejurimrile Wildstrubel-ului.

Rămas singur, Ulrich stătu în pat pînă la ora zece. Îi plăcea să doarmă mult ; totuși, nu ar fi îndrăznit să se lase în voia aplecării sale firești de fată cu bătrînul ghid, întotdeauna matinal și plin de viață.

Mînca încetinel cu Sam, care-și petrecea și el zilele și nopțile dormind în fața vetrei ; apoi, se simți trist, ba chiar

înfricoșat de această singurătate și cuprins de dorul partidei cotidiene de cărți, așa cum te cuprinde dorința creată de o invincibilă obișnuință.

Atunci plecă în întîmpinarea tovarășului său, care trebuia să se întoarcă la ora patru.

Zăpada nivelase toată valea adîncă, astupînd crevasele, făcînd să dispară cele două lacuri, capitonînd stîncile ; ne mai lăsînd să apară, între pîlcurile uriașe, decît o cuvă mare, albă, regulată, orbitoare și înghețată.

De trei săptămîni, Ulrich nu se mai dusese la marginea prăpastiei de unde privea satul. Hotărî să pornească într-acolo mai-nainte de a urca povîrnișurile care duceau către Wildstrubel. Satul Loëche era acum sub zăpadă, iar casele nu se mai recunoșteau, îngropate fiind sub această mantie palidă.

Apoi, luînd-o la dreapta, ajunse la ghețarul Loemmern. Mergeau cu pasul său prelung de muntean, lovind cu bastonul cu vîrf de fier zăpada la fel de dură ca piatra. Căuta, în depărtare, cu ochiul său pătrunzător măruntul punct negru și mișcător, pe această întindere nemăsurată de zăpadă.

Ajuns la marginea ghețarului se opri ; se întrebă dacă bătrînul o luase într-adevăr pe acest drum ; apoi începu să umble de-a lungul morenelor cu un pas mai viu și mai neliniștit.

Se-nserase ; zăpada devenea trandafirie ; un vînt uscat și înghețat sufla în rafale bruște pe suprafața ei de cristal. Ulrich dădu un chiot, ascuțit, vibrant, prelung, de chemare. Glasul zbură prin tăcerea de moarte ce se așternuse peste munții adormiți : alergă prin depărtări, pe valurile nemișcate și adînci de spumă glacială, ca un strigăt de pasăre pe valurile mării ; apoi se stinse și nimeni nu-i răspunse.

Începu din nou să meargă. Soarele se lăsase în jos, colo, după culmile pe care reflexele cerului le mai împurpurau încă ; în schimb, adîncimile văii deveneau cenușii. Tînă-

rului îi fu frică, deodată. I se păru că tăcerea, frigul, singurătatea, moartea hibernală a acestor munți îl pătrundeau, că aveau să-i oprească și să-i înghețe sîngele, să-i înțepenească mădularele, să facă din el o ființă nemișcată și înghețată. Începu să fugă, gonind spre locuința sa. Bătrînul, gîndea el, se va fi întors în lipsa lui. Va fi luat alt drum ; va fi stînd așezat în fața focului, cu o capră sălbatecă moartă la picioarele sale.

În curînd zări hanul. Nici un fum nu ieșea din coș. Ulrich alergă mai repede, deschise ușa. Sam se repezi să-l primească cum se cuvine, dar Gaspard Hari nu se întorsese.

Speriat, Kunsi se învîrtea de jur-împrejur, ca și cum s-ar fi așteptat să-l descopere pe tovarășul său ascuns într-un colț. Apoi aprinse focul care se stinsese și puse ciorba la fiert, tot nădăjduind să-l vadă pe bătrîn venind.

Din cînd în cînd ieșea să se uite dacă nu cumva apare. Noaptea se lăsase, noaptea alburie a munților, noaptea palidă, noaptea lividă pe care o lumina, la marginea orizontului, un corn galben și subțire, gata să cadă după piscuri.

Apoi, tînărul se întorcea în casă, se așeza, își încălzea picioarele și mîinile, gîndindu-se la accidentele ce se puteau întîmpla.

Gaspard putuse să-și rupă un picior, să cadă într-o groapă, să facă un pas greșit care să-i fi sucit glezna. Și acum sta întins pe zăpadă, cuprins, înțepenit de frig, cu sufletul plin de groază, pierdut, strigînd, poate, după ajutor, chemîndu-l cît îl ținea gura în tăcerea nopții.

Dar unde ? Muntele era, prin împrejurimi, atît de mare, de aspru, atît de primejdios mai ales în această epocă, încît ar fi trebuit să se adune zece sau douăzeci de călăuze, care să umble opt zile în șir peste tot locul ca să găsească un om în această imensitate.

Totuşi, Ulrich Kunsi se hotărî să plece cu Sam, între orele douăsprezece şi unu noaptea, dacă pînă atunci Gaspard Hari încă nu se va fi întors acasă

Şi se pregăti de drum.

Puse într-o traistă hrană pentru două zile. îşi luă crampoanele de oţel. înfăşură în jurul mijlocului său o frînghie lungă, subţire şi trainică, controlă bastonul cu vîrf de fier. precum şi toporişca cu care se taie treptele în gheaţă. Apoi aşteptă. Focul ardea în cămin ; cîinele mare sforăia la lumina flăcărilor ; întocmai ca o inimă, orologiul îşi depăna bătăile regulate în teaca lui de lemn sonor.

Aştepta. ciulind urechile la zgomotele îndepărtate, înfiorîndu-se cînd vîntul uşor atingea din fugă acoperişul şi zidurile.

Sună miezul nopţii : Ulrich tresări. Apoi. dat fiind că se simţea înfrigurat şi speriat. puse apă pe foc ca să bea o cafea fierbinte mai-nainte de a porni la drum.

Cînd orologiul sună ora unu, se ridică în picioare. îl trezi pe Sam, deschise uşa şi porni spre Wildstrubel. Timp de cinci ore urcă, escaladînd stîncile cu ajutorul crampoanelor sale, tăind gheaţa, înaintînd mereu şi uneori trăgînd de capătul frînghiei cîinele rămas la poalele unei coaste prea abrupte. Cînd atinse unul din piscurile unde bătrînul Gaspard venea adesea să vîneze capre sălbatice, era în jur de ora şase.

Aşteptă să se crape de ziuă.

Cerul pălea deasupra capului său : şi deodată o lumină stranie, venită nu se ştie de unde, lumină brusc uriaşul ocean de piscuri palide ce se întindea pe sute de kilometri de jur-împrejurul lui. Ai fi zis că această lumină ieşea din zăpada însăşi spre a se răspîndi în văzduh. Încetul cu încetul. cele mai înalte piscuri îndepărtate deveniră toate de un trandafiriu dulce ca pielea, iar soarele roşu apăru de după uriaşele masive ale Alpilor bernezi.

Ulrich Kunsi porni din nou la drum. Mergea ca un vînător, adus din spate, căutînd urme, spunîndu-i cîinelui: „caută, iubitule, caută".

Acum cobora de pe munte, cercetînd cu privirea prăpastiile şi uneori chemînd, dînd un chiot prelung, ce se stingea deîndată în imensitatea tăcută. Îşi lipea atunci urechea de pămînt ca să asculte: i se părea că aude voci, începea să fugă, chema din nou, nu mai auzea nimic şi se aşeza, istovit, deznădăjduit. Spre prînz, mîncă şi-i dădu de mîncare lui Sam, tot atît de obosit ca şi el.

Apoi îşi reluă cercetările.

Cînd veni seara, încă mai mergea. Parcursese vreo cincizeci de kilometri pe munte. Cum se afla prea departe de han ca să se întoarcă acasă, şi prea obosit ca să mai meargă încă, săpă o groapă în zăpadă şi se ghemui într-însa, împreună cu cîinele său, sub o pătură pe care o luase cu el. Şi se culcară unul lipit de celălalt, omul şi animalul, încălzindu-se unul de celălalt, dar totuşi îngheţaţi pînă în măduva oaselor.

Ulrich nu dormi deloc; viziuni îi bîntuiră mintea, fiori îi zguduiau mădularele.

Cînd se sculă, începea să se crape de ziuă. Picioarele îi erau ţepene ca nişte rângi de fier, sufletul atît de plăpînd, încît îi venea să ţipe de spaimă, inima-i bătea atît de tare, încît îl lăsau picioarele ori de cîte ori i se părea că aude un zgomot.

Se gîndi deodată că avea şi el să moară de frig în această singurătate, dar groaza de o asemenea moarte îi biciui energia, îi dădu noi puteri.

Acum cobora către han, căzînd, ridicîndu-se, urmat de departe de Sam care mergea în trei picioare, şchiopătînd.

Nu ajunseră la Schwarenbach decît spre ceasurile patru ale după-amiezii. Casa era pustie. Tînărul aprinse focul, mîncă şi adormi, în aşa hal de buimac, încît nu se mai gîndea la nimic.

Dormi multă, multă vreme, cuprins de un somn din care nimic nu-l putea trezi. Dar deodată o voce, un strigăt, un nume : „Ulrich", îl scoase din adînca lui amorțeală și-l făcu să sară în sus. Visase ? Să fi fost una din acele ciudate chemări care străbat prin visurile sufletelor îngrijorate ? Nu, el încă-l mai auzea, acest strigăt patetic intrat în ureche și rămas înfipt în carnea sa pînă în vîrful degetelor sale nervoase. Fără îndoială, cineva strigase ; cineva chemase : „Ulrich !" Cineva era aici, aproape de casă. Nu încape nici o îndoială. Deschise așadar ușa și urlă cît îl ținu gura : *„Tu ești Gaspard ?"*

Nimeni nu răspunse ; nici un sunet, nici un murmur, nici un zgomot, nici un geamăt, nimic. Era noapte. Zăpada era de un alb palid.

Vîntul se pornise, vîntul înghețat care sfărîmă pietrele și nu lasă nimic viu pe aceste culmi părăsite. Năvălea în rafale brusce, mai pustiitoare și mai ucigătoare decît vîntul de foc al deșertului. Ulrich strigă din nou : „Gaspard ! Gaspard ! Gaspard !"

Apoi stătu și așteptă. Pe munte totul rămase tăcut ; atunci groaza îl pătrunse pînă-n oase. O zbughi înapoi în han, închise ușa și puse zăvorul : după aceea căzu tremurînd pe un scaun, convins că-l chemase tovarășul său în clipa în care-și dăduse sufletul.

Era sigur de asta, așa cum ești sigur că trăiești sau că mănînci pîine. Bătrînul Gaspard Hari trăsese să moară două zile și trei nopți de-a rîndul, undeva, într-o groapă, într-una din acele văi adînci, imaculate, a cărei albeață era mai sinistră decît bezna subteranelor. Agonia lui durase două zile și trei nopți și acum murise, gîndindu-se la tovarășul său. Iar sufletul lui, de cum se desprinsese de trup, își luase zborul spre hanul unde dormea Ulrich, și-l chemase în virtutea puterii tainice și înfricoșătoare ce o au sufletele morților de a-i vizita pe cei vii. Strigase, acest suflet fără glas, către sufletul abătut al omului care dor-

mea ; îi strigase ultimul său adio, sau repros, sau blestemul său aceluia care nu căutase îndeajuns.

Şi Ulrich îl simţea aci, aproape de tot, după zid, după uşa pe care o închisese la loc. De tîrcoale, ca o pasăre de noapte care atinge uşor în treacăt cu penele ei fereastra luminată ; şi tînărul, înnebunit, era cît pe ce să urle de groază. Voia s-o ia la fugă, dar nu îndrăznea şi nu avea să mai îndrăznească niciodată, căci stafia avea să rămînă acolo, zi şi noapte, în jurul hanului, cît timp trupul bătrînului ghid nu va fi fost găsit şi aşezat în ţărîna binecuvîntată a cimitirului.

Se făcea zi şi Kunsi recăpătă puţină încredere văzînd din nou soarele strălucind. Îşi pregăti masa, ciorba cîinelui, apoi rămase pe un scaun nemişcat cu inima chinuită, gîndindu-se la bătrînul culcat în zăpadă.

Apoi, de cum întunericul prinse să acopere iar muntele, noi sapime îl asaltară. Umbla prin bucătăria întunecoasă, luminată numai de flacăra unui opaiţ, unei lumînări, mergea cu paşi mari de la un capăt la celălalt al încăperii, ascultînd, ascultînd dacă nu cumva strigătul înspăimîntător din noaptea trecută avea să străpungă iarăşi tăcerea mohorîtă de afară. Şi se simţea singur, nenorocitul, aşa cum nici un om încă nu se simţise vreodată singur ! Era singur în acest uriaş pustiu de zăpadă, singur la două mii de metri deasupra pămîntului locuit, deasupra caselor oamenilor, deasupra vieţii care se agită, freamătă şi palpită, singur sub cerul îngheţat ! O poftă nebună îl cuprinse s-o ia la fugă oriunde, oricum, să coboare în satul Loëche, aruncîndu-se în prăpastie ; dar nu îndrăznea măcar să deschidă uşa, sigur fiind că celălalt, mortul, îi va ţine calea ca să nu rămînă nici el de unul singur acolo sus.

Către miezul nopţii, obosit de atîta umblet, copleşit de spaimă şi de grijă, aţipi în sfîrşit, pe un scaun, căci se temea de patul său aşa cum te temi de un loc unde vin stafiile.

Şi deodată strigătul strident din seara trecută îi sfîşie din nou auzul, un strigăt atît de ascuţit încît Ulrich întinse braţul ca să împingă înapoi stafia şi căzu pe spate cu scaun cu tot.

Trezit de zgomot, Sam începu să urle aşa cum urlă cîinii înspimîntaţi : se învîrtea în jurul încăperii, căutînd dincotro vine primejdia. Ajuns lîngă uşă, o adulmecă, suflînd şi răsuflînd cu putere, cu părul zburlit, cu coada întinsă şi mîrîind.

Înnebunit, Kunsi se sculase în picioare şi, apucînd scaunul de un picior, strigă : „Nu intra, nu intra că te omor !" Iar cîinele, întărîtat de aceste ameninţări, lătra cu mînie împotriva duşmanului invizibil pe care-l sfida vocea stăpînului său.

Încetul cu încetul, Sam se potoli şi se întoarse să se culce lîngă vatră ; părea însă neliniştit, cu capul ridicat, cu ochii strălucind şi mîrîind printre colţii săi.

Ulrich îşi veni, la rîndul său în fire, dar cum simţea că leşină de spaimă, seduse să ia o sticlă de rachiu din bufet şi bău unul după altul mai multe pahare. Ideile sale deveneau tulburi ; începea să prindă curaj ; o febră de foc i se strecura în vene.

A doua zi, nu mîncă nimic, mărginindu-se să bea alcool. Şi cîteva zile de-a rîndul trăi ; beat ca o brută. De cîte ori îşi amintea de Gaspard Hari, se apuca din nou să bea, pînă ce cădea jos, doborît de beţie. Şi rămînea acolo, pe burtă, beat mort, cu mădularele frînte, sforăind, cu fruntea lipită de pămînt. Dar abia digera lichidul ameţitor şi arzător şi acelaşi strigăt, „Ulrich", îl trezea ca un glonte care i-ar fi găurit ţeasta ; se ridica în picioare, clătinîndu-se încă, întinzînd mîinile ca să nu cadă, chemîndu-l pe Sam în ajutor. Iar cîinele, care părea că înnebuneşte şi el, ca şi stăpînul său, se năpustea asupra uşii, o zgîria cu ghearele, o rodea cu dinţii săi albi şi lungi, în timp ce tînărul înghiţea pe nerăsfulate, ca şi cum ar fi băut apă

după o cursă lungă, rachiul care in curînd avea din nou să-i toropească mintea, și amintirea, și spaima lui nebună.

În trei săptămîni bău toată provizia de alcool. Dar această beție continuă nu făcea decît să-i amorțească spaima, care se redeștepta mai violentă încît nu o mai putea potoli. Atunci, ideea fixă, ajunsă la exasperare după o lună de beție și luînd proporții tot mai mari în singurătatea aceasta absolută, pătrundea în el ca un sfredel. Umbla acum prin casă cum umblă o fiară în cușcă, lipindu-și urechea de ușă, ca să asculte dacă celălalt era acolo, și provocîndu-l prin zid.

Apoi, de cum ațipea, doborît de oboseală, auzea vocea care-l făcea să sară în picioare.

În sfîrșit, într-o noapte, întocmai ca lașii aduși la exasperare, se repezi la ușă și o deschise ca să-l vadă pe acela care-l chema și să-l silească să tacă.

Un val de aer rece îl plesni peste față și-l înghețá pînă la oase. Închise ușa la loc și puse zăvorul, fără să observe că Sam o zbughise afară. Apoi, tremurînd, aruncă lemne pe foc și se așeză în fața lui ca să se încălzească, dar deodată tresări : cineva zgîria peretele plîngînd.

Strigă înnebunit : „Pleacă de aci". Un geamăt îi răspunse, lung și dureros.

Atunci spaima îi răpi judecata, puțină, cît îi mai rămăsese. Repeta : „Pleacă de aci" învîrtindu-se în loc în căutarea unui colț unde să se ascundă. Celălalt, plîngînd mereu, trecea de-a lungul casei, frecîndu-se de zid. Ulrich se repezi la bufetul de stejar plin cu vase și cu provizii și, ridicîndu-l cu o forță supraomenească, îl tîrî pînă la ușă, în chip de baricadă. Apoi, îngrămădind unele peste altele, tot ce mai rămăsese ca mobile, saltelele, mindirele, scaunele, astupă ferestrele, așa cum faci cînd te asediază un dușman.

Dar cel de afară gemea acum îndelung și lugubru, iar tînărul îi răspundea prin gemete identice.

Şi trecură zile şi nopţi fără ca să înceteze să urle, şi unul şi celălalt. Unul se învîrtea fără încetare în jurul casei şi zgîria zidurile cu ghearele atît de violent încît ai fi zis că vrea s-o dărîme ; celălalt, înlăuntru, îi urmărea mişcările, încovoiat, cu urechea lipită de piatră şi răspundea la chemările sale urlînd înfiorător.

Într-o seară Ulrich nu mai auzi nimic şi se aşeză atît de zdrobit de oboseală încît adormi numaidecît.

Se trezi fără să-şi mai amintească nimic, cu mintea pustie, ca şi cînd capul i s-ar fi golit în timpul acestui somn copleşitor. Îi era foame. Mîncă.

Iarna luase sfîrşit. Pasul Gemmi redevenise practicabil ; şi familia Hauser porni la drum ca să se întoarcă la han.

De cum ajunseră în vîrful urcuşului, femeile se suiră pe catîr şi începură să vorbească despre cei doi bărbaţi pe care aveau să-i revadă în curînd.

Se mirau că nici unul din ei nu coborîse cu cîteva zile mai-nainte, deîndată ce drumul devenise practicabil, ca să le dea veşti despre îndelungul lor iernat.

În sfîrşit, zăriră hanul încă acoperit şi tapiţat cu zăpadă. Uşa şi fereastra erau închise ; un pic de fum ieşea de pe acoperiş, lucru care-l linişti pe bătrînul Hauser. Dar apropiindu-se acesta zări, în prag, scheletul unui animal sfîrtecat de vulturi, un schelet mare culcat pe o parte.

Toţi il priviră cu atenţie.

— Trebuie să fie Sam, spuse mama. Şi strigă : Hei, Gaspard.

Un strigăt îi răspunse dinlăuntru, un strigăt ascuţit, de care ai fi zis că e strigătul unei fiare. Bătrînul Hauser repetă :

— Hei, Gaspard. Se auzi un alt strigăt, la fel ca primul.

Atunci cei trei bărbaţi, tatăl şi cu cei doi feciori ai săi, încercară să deschidă uşa. Aceasta rezista. Luară atunci

din grajd o grindă lungă, pe care, folosind-o în chip de berbec, o repeziră cu toată puterea în ușă. Lemnul gemu, se sfărîmă, scîndurile se făcură țăndări, apoi un zgomot mare zgudui casa și zăriră, înăuntru, după bufetul prăvălit la pămînt, un om în picioare, cu pletele care-i cădeau pe umeri, cu o barbă care-i cădea pe pipet, cu ochi sticloși și cu trupul acoperit de zdrențe.

Bărbații nu-l recunoșteau, dar Luise Hauser strigă :

— E Ulrich, mamă. Și mama constată că într-adevăr era Ulrich, deși părul îi era cărunt.

Îi lăsă să intre ; îi lăsă să-l pipăie ; dar nu răspunse la întrebările ce i s-au pus ; și cu trebuit să-l ducă la Loëche unde doctorii au constatat că e nebun.

Nimeni nu a aflat vreodată ce se întîmplase cu tovarășul său.

În vara aceea, domnișoara Hauser a fost cît pe ce să moară de o boală ciudată, de o lingoare care a fost atribuită frigului de pe munte.

Traducere de PAUL DINOPOL

MAGNETISM

Era la sfîrșitul unei *mese* între bărbați, la vremea nesfîrșitelor țigări de foi și a nenumăratelor păhărele, în fumul și amorțeala caldă a digestiilor, în ușoara tulbureală a spiritelor după atîta carne și lichioruri înghițite și amestecate.

Veni vorba despre magnetism, despre reprezentațiile lui Donato și despre experiențele doctorului Charcot. Și, deodată, acești oameni sceptici, agreabili, nepăsători în materie de religie, se apucară să povestească întîmplări stranii, povești de necrezut dar întîmplate, spuneau ei,

lăsindu-se iarăşi năpădiţi de superstiţii, cramponîndu-se de această ultimă rămăşiţă de minune, deveniţi habotnicii acestei taine a magnetismului, apărîndu-l în numele ştiinţei.

Unul singur zîmbea, un băiat voinic, mare crai şi vînător de femei, la care un ireductibil scepticism în toate privinţele se înrădăcinase atît de adînc, încît nici nu admitea discuţia.

Repeta rînjind :

— Mofturi ! Mofturi ! Mofturi ! N-o să-l discutăm pe Donato, care nu este decît un foarte abil scamator. Cît despre Dl Charcot, despre care se spune că ar fi un remarcabil om de ştiinţă, îmi face impresia acelor povestitori de felul lui Edgar Poe, care sfîrşesc prin a înnebuni tot gîndindu-se la stranii cazuri de nebunie. A constatat fenomene nervoase neexplicate şi deocamdată cu neputinţă de explicat, bîjbîie prin acel necunoscut ce este explorat zilnic şi, neputînd întotdeauna înţelege ceea ce vede, îşi aminteşte poate prea mult de explicaţiile eclesiastice ale misterelor. Şi apoi, aş prefera să-l aud pe el vorbind, ceea ce ar fi desigur cu totul altceva decît ce spuneţi dumneavoastră.

În jurul incredulului se produse ca un val de compătimire, ca şi cum s-ar fi făcut vinovat de blasfemie la o întrunire de călugări.

Unul dintre domnii prezenţi exclamă :

— Au existat, totuşi, minuni, altădată.

Dar celălalt răspunse :

— Nu cred acest lucru. De ce nu s-ar mai produce ele şi azi ?

Atunci fiecare povesti o întîmplare, presimţiri fantastice, comunicaţii între suflete la mari distanţe, influenţe secrete ale unei fiinţe asupra altuia. Şi se spunea, se afirma, că faptele sînt indiscutabile, în timp ce scepticul înverşunat repeta :

— Mofturi ! Mofturi ! Mofturi !

În cele din urmă el se ridică în picioare, aruncă ţigara şi spuse, cu mîinile în buzunar :

— Ei bine, am să vă spun şi eu două poveşti şi apoi am să vi le explic. Iată-le : În sătuleţul Etretat, oamenii, pescari cu toţii, se duc în fiecare an la bancul din Terra-Nova, să pescuiască batog. Ei bine, într-o noapte, copilul unuia dintre aceşti pescari se trezi brusc, ţipînd că „ta" al ei a murit la „mae". Maică-sa îl linişti pe copil, dar acesta se trezi din nou urlînd că „ta" al ei s-a înecat. După vreo lună se află că tatăl fetiţei fusese într-adevăr luat de pe punte de un val uriaş. Văduva îşi aminti de repetatele treziri ale copilului. Se răspîndi zvonul că s-a întîmplat o minune ; lumea fu cuprinsă de emoţie ; fură comparate datele ; şi se văzu că accidentul şi visul coinciseseră oarecum ; de unde se trase concluzia că ele avuseseră loc în aceeaşi noapte, în acelaşi ceas. Ei, iată un mister al magnetismului !

Povestitorul tăcu. Atunci unul dintre ascultători, foarte emoţionat, îl întrebă :

— Şi dumneata poţi explica asta ?

— Foarte uşor, domnul meu: am descoperit secretul. Faptul mă surprinsese şi chiar mă tulburase adînc ; dar vezi mata, eu unul nu cred din principiu. Aşa cum alţii încep prin a crede, eu încep prin a mă îndoi ; şi chiar cînd nu înţeleg deloc, continui să neg orice comunicaţie telepatică a sufletelor, sigur fiind că pătrunderea mea este suficientă. Ei bine, am cercetat, am cercetat şi tot întrebînd nevestele pescarilor absenţi am sfîrşit prin a mă convinge că nu trece o săptămînă fără ca vreuna din ele, sau vreunul din copiii lor, să nu viseze şi să nu anunţe la trezire că „tata a murit pe mare". Teama groaznică şi constantă de acest accident îi fac să vorbească mereu despre el, să se gîndească fără încetare la el. Ei bine, dacă una din aceste preziceri frecvente coincide, datorită unei foarte simple întîmplări, cu o moarte, atunci toţi spun că e vorba de un miracol, uitînd brusc toate celelalte vise, toate ce-

lelate presimțiri, toate celelalte preziceri de nenorociri rămase neconfirmate. Am cercetat, întrucît mă privește, mai bine de cincizeci de cazuri, de care autorii lor, după o săptămînă, nici nu-și mai aminteau. Dar dacă omul murea cu adevărat, li s-ar fi trezuit deîndată memoria și s-ar fi slăvit, de către unii, intervenția lui Dumnezeu, de către alții magnetismul.

Unul din fumători declară :

— Ceea ce spui e destul de exact. dar hai să vedem și cea de a doua poveste.

— O ! cea de a doua poveste e foarte delicat de istorisit. Ea mi s-a întîmplat mie și, în consecință, mă cam tem de propriile mele aprecieri. Nu poți niciodată fi în mod echitabil judecător și parte. În sfîrșit, iat-o :

Printre relațiile mele mondene se număra o tînără femeie la care nu mă gîndeam deloc, la care nu mă uitasem niciodată cu atenție, pe care, după cum se spune, nici n-o remarcasem.

O clasam printre femeile oarecare, deși nu era urîtă : in sfîrșit, mi se părea că are niște ochi, un nas, o gură, un păr oarecare, o fizionomie cu totul ștearsă ; era una dintre ființele asupra cărora gîndul pare că se așază numai din întîmplare, pare că nu se poate opri, asupra cărora dorința nu se fixează niciodată.

Dar iată că într-o seară, pe cînd scriam niște scrisori la gura sobei, înainte de a mă duce să mă culc, am simțit în mijlocul acestui vălmășag de idei, a acestei procesiuni de imagini care ți se înfiripă în minte cînd stai cîteva clipe visînd treaz, cu condeiul în aer, un fel de adiere slabă care-mi trecea prin suflet, un fior extrem de ușor prin inimă, și pe loc, fără vreun motiv, fără nici o înlănțuire de gînduri logice, am văzut-o clar, ca și cum aș atinge-o, am văzut-o din cap pînă în picioare și fără vreun văl, pe această tînără femeie la care nu mă gîndisem niciodată mai mult de trei secunde în șir, timpul cît să-mi treacă numele ei prin minte. Imediat îi descoperi o sume-

denie de calități, pe care nu le observasem, un farmec blînd, o atracție languroasă ; ea trezi în mine acel fel de neliniște, de dragoste, care te fac să te iei după o femeie. Dar nu m-am gîndit multă vreme la ea. M-am culcat și am adormit. Și am visat.

Ați avut cu toții asemenea visuri stranii, nu-i așa, care vă fac să stăpîniți imposibilul, care vă deschid porți de netrecut, bucurii nesperate, îmbrățișări cu neputință de realizat.

Care din noi, de-a lungul acestor somnuri tulburi, nervoase, gîfîinde, n-a ținut, n-a îmbrățișat, n-a plămădit și n-a posedat cu o senzație extraordinară de plăcere, pe aceea care pusese stăpînire pe sufletul său ? Și ați remarcat cumva, ce desfătări supraomenești dau aceste întîmplări fericite din vis ? În ce beții nebune vă cufundă, ce spasme năprasnice vă procură și ce tandrețe nesfîrșită, mîngîietoare, pătrunzătoare, vă înfig în inimă pentru aceea pe care o posedați, lascivă și caldă, în tot timpul cît durează această iluzie adorabilă și brutală, care pare să fie o realitate !

Toate acestea le-am resimțit cu o violență ce nu se poate uita. Această femei fu a mea, atît de mult a mea, încît căldura plăcută a pielii sale îmi rămînea întipărită în degete, gustul sărutărilor ei îmi stăruia pe buze, sunetul vocii sale în urechi, lațul strînsorii sale în jurul șalelor mele și farmecul fierbinte al tandreței sale în întreaga mea făptură, multă vreme după trezirea mea, totodată încîntătoare și dezamăgitoare.

Și de trei ori în aceeași noapte, visul s-a repetat.

În dimineața următoare, ea mă obseda, mă domina, îmi umbla prin cap și prin simțuri în așa hal, încît nu trecea o clipă fără să mă gîndesc la ea.

În cele din urmă, nemaiștiind ce să fac, m-am îmbrăcat și m-am dus s-o văd. Pe scara casei sale, eram atît de emoționat, încît inima îmi bătea cu putere și o dorință vehementă mă cuprinse din cap pînă în picioare.

Intrai. Ea se ridică drept în picioare, auzind rostindu-se numele meu ; și, deodată, privirile noastre se încrucișară cu o surprinzătoare fixitate. Mă așezai.

Bolborosi niscaiva banalități pe care ea parcă nici nu le asculta. Nu știam nici ce să spun, nici ce să fac ; atunci mă năpustii brusc asupra ei, cuprinzînd-o strîns în brațe; și tot visul meu se împlini atît de repede, atît de ușor, atît de nebunește, încît mă îndoii deodată că sînt treaz... Doi ani de-a rîndul a fost iubita mea...

— Și ce concluzii tragi ? întrebă cineva.

Povestitorul șovăia parcă.

— Trag concluzia... trag concluzia că a fost o coincidență, ce naiba ! Și apoi, mai știi ? Va fi fost poate cîndva o privire de-a ei pe care n-o observasem și care mi-a revenit în seara aceea, datorită uneia din acele misterioase și inconștiente evocări ale memoriei, care ne înfățișează adesea lucruri nebăgate în seamă de conștiința noastră, rămase neobservate de inteligența noastră.

— Tot ce se poate, încheie un comesean, dar dacă după asta tot nu crezi în magnetism, ești un ingrat, scumpul meu domn.

Traducere de PAUL DINOPOL

UN NEBUN

Cînd mi s-a spus : „Știți că Jacques Parent a murit nebun într-un sanatoriu ?", un fior dureros, un fior de îngrijorare și de teamă mi-a trecut pe spinare ; și l-am revăzut brusc, pe acest bărbat înalt și straniu, nebun de multă vreme, poate maniac tulburător, chiar înspăimîntător.

Era un om de patruzeci de ani, înalt, slab, puțin adus din spate, cu ochi de halucinat, nişte ochi negri, atît de negri încît nu distingeai pupila, nişte ochi mobili, rătăcitori, bolnavi, chinuiţi. Ce făptură stranie, tulburătoare, care aducea, care răspîndea o nelinişte în jurul ei, o nelinişte vagă, a sufletului, a trupului, una din acele enervări de neînțeles care ne fac să credem în influențe supranaturale.

Avea un tic supărător : mania să-şi ascundă mîinile. Mai niciodată nu le lăsa să rătăcească, aşa cum facem cu toţii, pe obiecte, pe mese. Niciodată nu lua, pipăia sau atingea cu mîna lucrurile cu acest gest familiar pe care-l au mai toţi oamenii. Niciodată nu le lăsa goale, aceste mîini osoase, subţiri, un pic febrile.

Le înfunda în buzunare, sub reverele de la subţiori, încrucişîndu-şi braţele. Ai fi zis că-i era teamă ca nu cumva ele să facă fără voia lui, ceva interzis, să săvîrşească vreo faptă de ruşine, sau ridicolă, dacă le-ar fi lăsat libere şi stăpîne pe mişcările lor.

Cînd era nevoit să se folosească de ele pentru vreuna din nevoile obişnuite ale vieţii, le întrebuința sacadat, azvîrlind repede braţul, ca şi cum n-ar fi vrut să le lase timpul să acţioneze de la sine, să refuze să se supună voinţei sale, sau să execute un alt gest. La masă, îşi apuca atît de brusc paharul, furculiţa sau cuţitul, încît n-aveai niciodată timpul să prevezi ce voia să facă, mai-nainte ca el să-l fi făcut.

Ei bine, într-o seară am găsit explicaţia surprinzătoarei boli a sufletului său.

Venea din cînd în cînd să petreacă vreo cîteva zile la mine la ţară, dar în seara aceea mi s-a părut deosebit de agitat !

O furtună se pregătea în văzduh, înăbuşitoare şi neagră, după o zi de căldură infernală. Nici o adiere nu făcea să se mişte frunzele. O dogoare caldă de cuptor trecea peste

fețe, făcea să gifîie piepturile. Nu mă simțeam în apele mele, eram agitat și am vrut să mă duc să mă culc.

Cînd mă văzu sculîndu-mă ca să plec, Jacques Parent mă apucă de braț cu un gest de spaimă.

— Nu, nu, mai stai nițel, îmi spuse.

Îl privii mirat, murmurînd :

– Păi vezi că furtuna aceasta îmi zdruncină nervii.

Gemu, sau mai curînd strigă :

— D-apoi mie ! O, stai, te rog : n-aș vrea să rămîn singur.

Avea aerul înnebunit.

— Ce ai ? îl întrebai. ți-ai pierdut mințile ?

— Da, uneori, în seri ca aceasta, în seri cu electricitate... mi-e frică, mi-e... mi-e frică... mi-e frică de mine... tu nu înțelegi ? Căci posed o putere... nu... o vlagă... nu... o forță... În șfîrșit, nu știu să spun ce este, dar e in mine o acțiune magnetică atît de extraordinară încît mi-e frică, da, mi-e frică de mine, după cum îți spuneam adineauri !

Și-și ascundea, cu deznădejde, mîinile tremurînde sub reverele jachetei. Și eu m-am simțit deodată tremurînd, tot de o teamă nedeslușită, mare, groaznică. Îmi venea să plec, să fug, să nu-l mai văd, să nu-i mai văd ochii rătăcitori trecînd peste mine și apoi fugind, învîrtindu-se în jurul tavanului, căutînd vreun colț întunecos al odăii spre a se fixa asupra lui ca și cum ar fi vrut să-și ascundă pînă și căutătura sa care inspira teamă.

Bolborosii :

— Nu mi-ai spus asta niciodată !

— Oare am spus-o cuiva ? răspunse el. Iaca, ascultă, în astă seară nu pot să tac. Și prefer să știi totul : dealtminteri, ai putea să-mi fi de ajutor.

Magnetismul ! Știi tu ce e aia ? Nu. Nimeni nu știe. Și totuși, existența lui o constatăm. Îl acceptăm : înșiși medicii îl practică ; unul din cei mai iluștri, Dl Charcot, îl profesează ; așadar: nici o îndoială, magnetismul există.

Un om, o ființă are puterea, înspăimîntătoare și de neînțeles, de a adormi, mulțumită forței voinței sale, o altă ființă și pe cînd aceasta doarme, să-i fure gîndul așa cum ai fura un portofel. Îl fură gîndul, adică sufletul, sufletul, acest sanctuar, această taină a Eului, sufletul, acest străfund al omului socotit de nepătruns, acest refugiu al ideilor nemărturisite, a tot ce ascundem, a tot ce iubim, a tot ce vrem să tăinuim tuturor ființelor omenești, el îl deschide, îl siluiește, îl etalează, îl aruncă publicului ! Nu este asta un lucru groaznic, criminal, infam ?

Pentru ce, cum se poate asta ? Oare se știe acest lucru ? Dar ce se știe oare ?

Totul este misterios. Noi nu comunicăm cu lucrurile decît prin simțurile noastre păcătoase, incomplete, infirme, atît de slabe încît de-abia au puterea să constate ce ne înconjoară. Totul este mister. Gîndește-te la muzică, această artă divină, această artă care răscolește sufletul, îl fură, îl amețește, îl înnebunește, ce este ea oare ? Nimic.

Nu mă-nțelegi ? Ascultă. Două corpuri se lovesc. Aerul vibrează, Aceste vibrații sînt mai mult sau mai puțin numeroase, mai mult sau mai puțin rapide, mai mult sau mai puțin puternice, după cum e și șocul. Dar noi avem în ureche o pieliță care primește aceste vibrații ale aerului și le transmite creierului sub formă de sunet. Închipuiește-ți că un pahar cu apă s-ar face vin în gura ta. Timpanul săvîrșește această metamorfoză de necrezut, această minune de a preface mișcarea în sunet. Iată.

Muzica, această artă complexă și misterioasă, precisă ca algebra și vagă ca un vis, această artă plămădită din matematici și din adiere, nu există așadar decît datorită acestei stranii proprietăți a unei mici membrane. Dacă această membrană nu ar exista, n-ar exista nici sunetul, de vreme ce în sine el nu este decît o vibrație. Fără urechi, am bănui noi existența muzicii ? Nu. Ei bine ! sîntem înconjurați de lucruri pe care nu le vom bănui nici-

odată, pentru că ne lipsesc organele care ni le-ar putea revela.

Magnetismul e, poate, dintre acelea. Noi nu putem decît să presimțim această putere, decît să încercăm, tremurînd, să intrăm în contact cu această lume vecină a spiritelor, decît să întrezărim acest nou secret al naturii, deoarece nu avem în noi instrumentul care ni l-ar putea revela.

Cît despre mine... Cît despre mine, sînt înzestrat cu o putere groaznică. S-ar zice că o altă ființă e prizonieră în mine, care vrea tot mereu să scape, să acționeze fără voia mea, care se agită, mă roade, mă epuizează. Cine e ? Nu știu, dar sîntem doi în bietul meu trup, și el, celălalt, e acela care, ca astăzi seară, este adesea cel mai tare.

Îmi e deajuns să privesc oamenii ca să-i fac să amorțească, ca și cînd le-aș fi vărsat opiu în pahar. Îmi e deajuns să întind mîna ca să se întîmple lucruri... lucruri... teribile. Dacă ai ști !? Da. Dacă ai ști !? Puterea mea nu se întinde numai asupra oamenilor, ci și asupra animalelor și chiar... asupra lucrurilor...

Asta mă chinuiește și mă-ngrozește. Adesea am avut chef să-mi scot ochii și să-mi tai mîinile.

Dar am să... vreau să știu totul. Iaca. Am să-ți arăt asta... nu asupra unor făpturi omenești, asta se face pretutindeni, ci asupra... asupra... unor animale.

Cheam-o pe Mîrza.

Umbla cu pași mari, cu aere de halucinat, și-și scoase mîinile ascunse în piept. Ele mi se părură înspăimîntătoare, ca și cînd ar fi scos două săbii din teaca lor.

Și-l ascultai mașinal, subjugat, tremurînd de spaimă și cuprins de un fel de dorință irezistibilă de a vedea. Deschisei ușa și fluierai cățelușa care dormea în vestibul. Auzii deîndată zgomotul precipitat al ghearelor sale pe treptele scării, și ea apăru voioasă, dînd din coadă.

Îi făcui apoi semn să se culce într-un fotoliu, ca sări întrînsul și Jacques începu s-o mîngîie, privind-o.

La început cățelușa avu aerul neliniștit ; palpita, întorcea capul ca să evite privirea omului, părea c-o agita o sapimă crescîndă. Deodată începu să tremure cum tremură cîinii. Trupul ei întreg palpita, zguduit de fiori prelungi și vru să fugă. Dar el puse mîna pe capul animalului care, la această atingere, scoase unul din acele urlete lungi ce se aud noaptea la țară.

Mă simțeam eu însumi amorțit, buimăcit, așa cum te simți cînd te urci într-o barcă. Vedeam mobilele aplecîndu-se, zidurile clătinîndu-se. Îngînai :

— Ajunge, Jacques, ajunge.

Dar el nu mă mai asculta, o privea fără încetare pe Mîrza, într-un chip înspăimîntător. Ea închidea ochii acum și lăsa să-i cadă capul, așa cum facem cînd ațipim. Jacques se întoarce spre mine.

— S-a făcut, spuse el, privește acum.

Și aruncîndu-și batista în celălalt colț al apartamentului, strigă :

— Aport.

Cățelușa se ridică atunci, clătinîndu-se, poticnindu-se, ca și cum ar fi fost oarbă și, mișcîndu-și lăbuțele cum își mișcă peraliticii picioarele, se duse spre batista care făcea o pată albă la perete. Încercă de mai multe ori s-o apuce cu dinții, dar mușca alături, ca și cînd n-ar fi văzut-o. În cele din urmă izbuti s-o apuce și se întoarse cu același umblet legănat de cîine somnambul.

Era un lucru înspăimîntător de văzut. Jacques porunci:

— Culcat.

Cățelușa se culcă. Atunci, atingîndu-i fruntea spuse :

— Un iepure, șo, șo pe el.

Iar animalul, tot culcat pe o parte, încercă să alerge, se agită, așa cum fac cîinii care visează și, fără să caște botul, scoase un scurt lătrat de ventriloc.

Jacques parcă înnebunise. Sudoare-i curgea pe frunte. Strigă :

— Mușcă-l, mușcă-l pe stăpînul tău.

Cățelușa avu două, trei tresăriri îngrozitoare. Ai fi jurat că se împotrivește, că luptă. El repeta :

— Mușcă-l.

Atunci, ridicîndu-se de jos, cățelușa se îndreptă spre mine, iar eu m-am tras înapoi spre perete, tremurînd de groază, cu piciorul ridicat ca s-o lovesc, ca s-o împiedic să se apropie.

Dar Jacques porunci :

— Aici, numaidecît.

Ea se întoarse spre el. Atunci, cu amîndouă mîinile sale mari începu să-i frece capul ca și cum ar fi desfăcut niște legături invizibile. Mîrza deschise iarăși ochii :

— S-a terminat, spuse el.

Nu mai îndrzneam s-o ating și i-am deschis ușa să plece. Și ea plecă încet, tremurînd, istovită ; și, din nou, auzii, ghearele ei lovind treptele.

Jacques veni spre mine :

— Asta nu-i totul. Uite ce mă-nspăimîntă cel mai mult. Lucrurile ascultă de mine.

Era pe masă un fel de cuțit-pumnal de care mă foloseam ca să tai foile cărților. Jacques întinse mîna spre el. Mîna părea că se tîrăște, că se apropie încetinel ; și deodată văzui, da, văzui, însuși cuțitul tresărind ; apoi începu să se miște, și pe urmă alunecă binișor, singur, către mîna oprită în loc, care-l aștepta, și se așeză sub degetele ei.

Am început să țip de spaimă. Am crezut că înnebunesc și eu, dar sunetul strident al vocii mă potoli deodată.

Jacques reluă :

— Toate obiectele vin spre mine. De aceea îmi ascund mîinile. Ce-i asta ? Magnetism, electricitate, sau pur și simplu un magnet ? N[illegible], dar e groaznic.

Şi ştii de ce-i groaznic ? Cînd sînt singur, de cum sînt singur, nu mă pot împiedica să atrag tot ce se găseşte în jurul meu.

Şi-mi petrec zile întregi schimbînd lucrurile din loc, nesăturîndu-mă niciodată să pun la încercare această putere spurcată, parcă pentru a-mi da seama dacă nu cumva m-a părăsit.

Îşi vîrîse mîinile sale mari în buzunare şi privea în zarea nopţii. Un zgomot imperceptibil, un freamăt uşor păru că agită pomii.

Era ploaia care începea să cadă.

Îngînai :

— E groaznic !

Repetă şi el :

— E groaznic !

O rumoare străbătu prin frunziş, ca o rafală de vînt. Era aversa, ploaia deasă, torenţială.

Jacuques începu să respire cu aspiraţii puternice care făceau să i se umfle coşul pieptului.

— Lasă-mă, îmi spuse, ploaia o să mă liniştească. Doresc să rămîn singur, acum.

Traducere de PAUL DINOPOL

FRICA

Trenul gonea în beznă.

Eram singur, în faţa unui domn în vîrstă ce privea prin geamul portierei. În vagonul P.M.L.-ului, care venea cu siguranţă din Marsilia, se simţea un puternic miros de fenol.

Era o noapte fără lună, fără aer, arzătoare. Nu se zărea nici o stea, iar suflul trenului care gonea ne izbea cald, umed, copleşitor, irespirabil.

Plecaţi de trei ore din Paris... ne îndreptam către inima Franţei, fără să putem vedea nimic din ţinuturile străbătute.

Cînd, deodată, văzurăm ceva asemenea unei apariţii fantastice. Doi oameni stînd într-o pădure în jurul unui foc mare.

Totul se petrecuse într-o secundă : erau, aşa ni s-a părut, doi nenorociţi, în zdrenţe, îmbujoraţi de vîlvătaia focului, cu chipurile lor bărboase întoarse înspre noi, iar de jur împrejur, ca într-un decor de dramă, pomi verzi, de un verde deschis şi lucitor, cu trunchiurile luminate puternic de sclipirile flăcărilor şi frunzişul străbătut, îmbibat, şironind de lumina ce-l inunda.

Apoi s-a făcut din nou întuneric.

Fără doar şi poate, era o apariţie foarte ciudată ! Ce făceau cei doi vagabonzi în pădurea aceea ? De ce un asemenea foc într-o noapte atît de zăpuşitoare ?

Vecinul meu îşi scoase ceasul şi-mi zise :

— E ora douăsprezece fix, domnule, adineaori am văzut ceva bizar.

Eu îi dădui dreptate şi începurăm să discutăm, să ne întrebăm cine puteau fi acei indivizi : nişte răufăcători care dădeau foc unor piese compromiţătoare, sau pur şi simplu doi vrăjitori ce pregăteau vreo licoare fermecată ? Nu aprinzi un foc ca ăsta, la miezul nopţii, în toiul verii, într-o pădure, ca să fierbi o supă. Prin urmare, ce făceau? Nu furăm în stare să ne închipuim ceva vrednic de crezut.

Şi vecinul meu se puse pe vorbă... Era un bărbat în vîrstă, a cărui profesiune nu reuşii deloc s-o identific. Un orginal, cu siguranţă, foarte instruit, care părea poate puţin ţicnit.

Dar cine mai știe care sînt înțelepții și care sînt nebunii, în această lume în care judecata ar trebui să se cheme adesea prostie iar nebunia geniu ?

Zicea :

— Sînt încîntat c-am văzut ce-am văzut. Am încercat timp de cîteva minute o senzație de mult uitată !

Cît de tulburător trebuie să fi fost pămîntul altădată, cînd era atît de plin de mistere !

Pe măsură ce se înlătură vălurile necunoscutului, imaginația oamenilor devine tot mai săracă. Nu găsiți, domnule, că noaptea e tare deșartă și de o întunecime foarte vulgară de cînd nu mai e bîntuită de fantome ?

Ne spunem : „S-a zis cu fantasticul, cu credințele stranii, inexplicabilul a devenit explicabil". Supranaturalul scade ca un lac secătuit de un canal : știința, pe zi de trece, restrînge limitele miraculosului.

Ei bine domnule, eu aparțin vechii rase, aceleia căreia îi place să creadă. Aparțian vechii rase obișnuite să nu înțeleagă, să nu cerceteze, să nu știe, deprinsă cu misterele dimprejur și care-și interzice simplul și clarul adevăr.

Da domnule, spurimînd necunoscutul imaginația s-a aflat golită de mistere. Pămîntul nostru îmi apare astăzi asemenea unui univers abandonat, desuet și nud. S-au dus credințele care-l făceau să fie poetic.

Ieșind cîteodată noaptea, cît îmi doresc să mai fiu cutremurat de acea spaimă care le face pe femeile bătrîne să se închine cînd se furișează pe lîngă zidurile cimitirelor, sau pe cei din urmă superstițioșii s-o ia la goană la vederea e...rilor stranii de deasupra mlaștinilor sau a ciudatelor flăcări. Cît îmi doresc să cred în acel ceva nelămurit și înfricoșător pe care ți-l închipui, trecînd pe undeva prin beznă.

Cît de sumbră, de teribilă trebuie să fi fost odinoară întunecimea nopților, atunci cînd era plină de ființe fabuloase, necunoscute, ce-ți dădeau tîrcoale, vrăjmașe, de

teama cărora iţi îngheţa inima, a căror forme nu puteau fi bănuite, a căror putere ocultă depăşea limitele gîndirii noastre şi a căror atingere era inevitabilă !

Odată cu supranaturalul, adevărata frică a dispărut de pe suprafaţa pămîntului, căci nu ţi-e într-adevăr frică decît de ceea ce nu înţelegi. Primejdiile evidente pot stîrni emoţii, tulbura, îngrozi. Dar ce mai înseamnă toate astea pe lîngă strîngerea cumplită de inimă la ideea că vei întîlni un spectru rătăcitor, că vei fi silit să suporţi îmbrăţişarea unui mort, că vei vedea alergînd una din acele fiare îngrozitoare plăsmuite de spaima oamenilor ? Tenebrele mi se par senine de cînd nu mai sînt bîntuite.

Dovadă e că, dacă ne-am afla aşa deodată singuri în pădurea aceea, am fi urmăriţi de imaginea celor două fiinţe ciudate care ne-au apărut în lumina de o clipă a focului aprins de ei, mai mult chiar decît de teama de o primejdie reală oricare ar fi aceea.

Bătrînul repetă : „Nu ţi-e într-adevăr frică decît de ceea ce nu înţelegi".

Şi deodată mi-am adus aminte de ceva, de o întîmplare pe care ne-a povestit-o Turgheniev, într-o duminică, acasă la Gustave Flaubert.

S-o fi scris undeva, habar n-am !

Nimeni nu ştia mai bine ca marele scriitor rus, să te facă să simţi acel fior pe care ţi-l dă necunoscutul plin de mister şi, în lumina filtrată a unei povestiri stranii, să te lase să întrezăreşti un întreg univers de lucruri neliniştitoare, nelămurite, ameninţătoare.

Auzindu-l, cum mai resimţi acea teamă nelămurită de Nevăzut, teama de necunoscutul de dincolo de zid, de dincolo de uşă, de dincolo de lumea aparentă ! Auzindu-l, te simţi străbătut de acele străfulgerări îndoielnice care te luminează atît cît să-ţi mărească spaima.

Uneori pare că desluşeşte pentru noi tîlcul unor coincidenţe bizare, a unor apropieri neaşteptate de circumstanţe în aparenţă fortuite, dar pe care le-ar călăuzi de

fapt o voință secretă și vicleană. Ai impresia că simți, auzindu-l, acel fir imperceptibil care ne călăuzește misterios prin viață ca printr-un vis nebulos al cărui sens ne scapă neîncetat.

El nu pășește nicidecum în domeniul supranaturalului cutezător ca Poe sau Hoffmann, ci povestește întîmplări simple în care se strecoară ceva oarecum nelămurit și tulburător.

Și el ne spuse, în ziua aceea : „Nu ți-e într-adevăr teamă decît de ceea ce nu înțelegi !"

Se așezase sau mai degrabă se prăbușise într-un fotoliu mare, cu brațele bălăngănind, cu picioarele întinse și moi, cu capul său alb ca neaua îngropat în valurile argintii ale bărbii și părului ce-l făceau să semene cu un bătrîn patriarh sau cu un fluviu din Ovidiu.

Vorbea tărăgănat, cu o oarecare lene în glas, ce dădea farmec frazelor și, cu o oarecare ezitare a limbii puțin greoaie, subliniind astfel coloratura precisă a termenilor. Ochii săi spălăciți, larg deschiși, reflectau, precum ochii copiilor, toate stările emoționale ale gîndirii.

El ne povesti următoarele :

Vîna, fiind tînăr, într-o pădure din Rusia. Umblase toată ziua, iar către sfîrșitul după-amiezii ajunsese la marginea unui rîu liniștit.

Curgea pe sub pomi, printre pomi, plin de ierburi plutitoare, adînc, rece și limpede.

Vînătorul fu cuprins de o dorință irezistibilă de a se arunca în apa străvezie. Se dezbrăcă și se năpusti în apa lin curgătoare. Era, pe atunci, un flăcău foarte înalt și foarte bine legat, înotător încercat și plin de îndrăzneală.

Se lăsă să plutească în voie, cu sufletul împăcat, mîngîiat de ierburi și rădăcini, fericit că simte lunecarea ușoară a lianelor pe trupul lui gol.

Deodată o mînă i se puse pe umăr.

întoarse brusc capul şi zări o fiinţă îngrozitoare care-l privea cu nişte ochi hulpavi.

Era ceva ce semăna a femeie sau a maimuţă. Avea o faţă enormă, zbîrcită, schimonosită şi rîdea. Ceva dezgustător, două mamele fără doar şi poate, pluta dinintea ei, iar pletele-i lungi peste măsură, încîlcite, înroşite de soare, îi înfăşurau faţa şi-i curgeau pe spate.

Turgheniev se simţi cutremurat de o spaimă oribilă, de spaima de gheaţă stîrnită de cele supranaturale.

Fără să chibzuiască, fără să gîndească, fără să-şi dea seama începu să înoate nebuneşte spre mal. Dar monstrul înota şi mai repede parcă, atingîndu-i gîtul, spatele, picioarele, scoţînd chioate de bucurie. Tînărul, înnebunit de groază, ajunse în sfîrşit la mal şi o luă la goană prin pădure fără să se mai gîndească la puşca şi hainele sale. Fiinţa îngrozitoare îl urmă, alergînd la fel de repede şi mormăind întruna.

Fugarul, ajuns la capătul puterilor şi paralizat de groază, era gata să se lungească la pămînt cînd un copil care păştea nişte capre se repezi cu un bici în mînă şi începu să dea în acea fiară îngrozitoare cu chip omenesc care o luă la goană scoţînd strigăte de durere. Şi Turgheniev o văzu dispărînd în desişul frunzelor ca o gorilă femelă.

Era o nebună, care trăia de mai bine de treizeci de ani în pădurea aceea, din mila păstorilor, şi-şi petrecea jumătate din timp înotînd în rîu.

Şi marele scriitor rus adăugă : „În viaţa mea nu mi-a fost atît de frică, şi asta pentru că n-am înţeles ce putea fi acel monstru“.

Tovarăşul meu de drum, căruia îi povestisem această aventură, repetă :

— Da, nu ţi-e frică decît de ceea ce nu înţelegi. Nu încerci într-adevăr acea îngrozitoare convulsie a sufletului care se cheamă groază decît atunci cînd la frică se adaugă ceva din teroarea superstiţioasă a vremurilor trecute.

Eu am trăit acest soi de groază în toată oroarea ei, și asta dintr-o pricină atît de simplă, de stupidă, că abia îndrăznesc să v-o spun.

Călătoream prin Bretania, singur, pe jos. Străbătusem ținutul Finistère, landele deșarte, pămînturile golașe unde nu crește decît măcieșul, în preajma marilor pietre sacre, a pietrelor bîntuite de spirite. În ajun vizitasem sinistrul cap Raz, acest capăt de lume străveche, unde se bat dintotdeauna două oceane : Atlanticul și Mîneca ; aveam în minte o mulțime de legende, de intîmplări citite sau povestite, despre acest ținut al credințelor și superstițiilor.

Mă îndreptam către Pont-l'Abbé, venind dinspre Penmarch, noaptea. Știți cîte ceva despre Penmarch ? Este un țărm jos, foarte jos, mai jos decît marea, se pare. Această mare plină de stînci băloase ca niște fiare furioase, o vezi peste tot, amenințătoare și cenușie.

Luasem cina într-o cîrciumă de pescari, iar acum mergeam pe drumul dintre două lande. Era foarte întuneric.

Din loc în loc, cîte o piatră druidică, asemenea unei fantome desfășurate, părea că mă privește cum trec, și treptat, mă cuprinse un fel de temere nedeslușită : temere de ce ? Habar n-aveam. Există seri în care te crezi înconjurat de spirite, în care sufletul ți-e înfrigurat fără pricină, în care inima îți tresare de tema confuză de acel ceva nevăzut pe care eu unul îl regret.

Lung mi se mai părea drumul acela, lung și pustiu la nesfîrșit.

Nu se auzea nici un zgomot în afară de mugetul valurilor, acolo jos, în urma mea, iar uneori acel zgomot monoton și amenințător părea foarte aproape, atît de aproape încît le credeam pe urmele mele, alergînd pe cîmpie cu fruntea lor de spumă, că-mi venea s-o iau la goană, să fug cît mă țin picioarele din calea lor.

Vîntul, suflînd în rafale, șuiera printre măcieșii dimprejurul meu. Și cu toate că mergeam foarte repede, mi-era frig la mîini și la picioare ; un frig neplăcut de spaimă.

O ! Cum aş mai fi vrut să mă întîlnesc cu cineva !

Se făcuse atît de întunric la un moment dat, încît abia mai desluşeam drumul.

Şi, deodată, auzii înaintea mea, în depărtare, un uruit. Mă gîndeam : „Ia te uită, o trăsură". Pe urmă nu se mai auzi nimic.

După un minut, desluşii clar acelaşi zgomot, de data asta mai aproape.

În schimb nu se vedea nici o lumină ; dar îmi zisei : „Nu au felinar. Nu-i de mirare în ţinutul ăsta sălbatic".

Zgomotul încetă un timp, apoi începu din nou. Era prea firav ca să poată fi de şaretă ; dealtfel nu se auzea nici un tropot de cal, ceea ce mă umplea de uimire, căci noaptea era calmă.

Mă întrebam : „Ce-o mai fi şi asta ?"

Se apropia repde, foarte repede. Hotărît lucru, nu auzeam altceva decît o roată — nici un zgomot de potcoavă sau de picioare, nimic. Ce mai putea fi şi asta ?

Era foarte, foarte aproape ; mă aruncai într-un şanţ cuprins de o teamă instinctivă şi văzui trecînd pe lîngă mine, o roabă, care alerga... de una singură... nimeni n-o împingea... da... o roabă... alergînd... de una singură.

Inima începu să-mi bată atît de tare încît mă lăsai să cad în iarbă, ascultînd uruitul roţii care se îndepărta, care se îndrepta spre mare. Şi nu mai îndrăzneam să mă ridic, nici să merg sau să fac vreo mişcare ; căci dacă s-ar fi întors din drum, dacă s-ar fi luat după mine, aş fi murit de groază.

Mi-a tebuit mult timp să-mi revin, foarte mult. Şi făcui restul drumului cu atîta spaimă-n suflet, încît cel mai mic zgomot îmi tăia răsuflarea.

E stupid, nu ? Dar ce frică ! Gîndindu-mă, mai tîrziu, la toate astea, am priceput ; fără îndoială că un copil, desculţ, mîna acea roabă, iar eu, eu căutam un cap de bărbat la înălţimea obişnuită !

Înțelegeți-mă... cînd ai în tine fiorul fricii de supranatural... o roabă care aleargă... de una singură... Ce spaimă !

Tăcu o clipă, apoi continuă :

— Uite, domnule, asistăm la un spectacol ciudat și teribil : invazia holerei !

Simțiți mirosul de fenol cu care au fost îmbibate aceste vagoane, asta înseamnă că ea este pe undeva pe aproape.

Trebuie să vedeți orașul Toulon în acest moment. Duceți-vă, e cît se poate de limpede că Ea este acolo. Nu frica de boală îi înnebunește pe oamenii aceia. Holera e altceva, e Nevăzutul, este un flagel de altădată, din timpurile străvechi, un fel de Spirit răufăcător, ce revine și ne miră tot atît pe cît ne și înspăimîntă, căci el aparține, se pare, unor evuri dispărute.

Doctorii mă fac să rîd cu microbii lor. Nu o insectă îi terorizează pe oameni în asemenea hal încît îi face să se arunce pe fereastră, ci holera, ființa inexprimabilă și teribilă venită din fundul Orientului.

Mergeți pe străzile Toulonului, veți vedea oameni dansînd.

De ce dansează în aceste zile ale morții ? Se fac focuri de artificii pe cîmpurile din jurul orașului ; se aprind focuri de bucurie ; orchestrele cîntă melodii vesele în piețele publice.

De ce această nebunie ?

Pentru că Ea este acolo, pentru că e sfidată ; nu e vorba de Microb, ci de Holeră ; pentru că vor să fie bravi în fața ei, ca în fața unui dușman la pîndă. Dansează pentru el, rîd pentru el, strigă ; aprind acele focuri, valsează, pentru el, pentru spiritul care ucide, pe care-l simt peste tot, prezent, nevăzut, amenințător, ca pe unul dintre acele străvechi genii ale răului conjurate de preoții barbari.

Traducere de LAURA IRODOIU ASLAN

LACAȘUL MORȚII DE BUNAVOIE

Sena se întindea în fața casei mele, netedă, smălțuită de soarele dimineții. Era o frumoasă, lată, lentă, nesfîrșită curgere de argint, purpuie pe alocuri ; iar de cealaltă parte a fluviului, niște copaci falnici, așezați la rînd formau de-a lungul malului un zid de verdeață.

Senzația de viață ce începe din nou în fiecare zi, de viață proaspătă, veselă, iubitoare, fremăta printre frunze, palpita în aer, se oglindea în apă.

Tocmai mi se aduseseră ziarele, venise poștașul, iar acum mergeam cu pași măsurați pe malul apei, vrînd să le citesc.

În primul ziar pe care l-am deschis, am citit următoarele cuvinte : „Statistica sinuciderilor", și astfel am aflat că în anul acela se omoriseră mai bine de opt mii cinci sute de ființe omenești.

În aceeași clipă i-am și văzut. Am văzut masacrul hidos și voluntar al celor disperați și osteniți de viață. Am văzut oameni sîngerînd, cu falca sfărîmată, cu țeasta crăpată, cu pieptul găurit de un glonte, agonizînd îndelung, singuri într-o odăiță de hotel, fără să se gîndească la rănile lor, dar gîndindu-se întruna la mizeriile lor.

I-am văzut pe unii cu beregata tăiată sau cu pîntecele spintecat, ținînd încă în mînă cuțitul de bucătărie sau briciul.

I-am văzut pe alții, fie stînd în fața unui pahar în care pluteau capete de chibrituri, fie în fața unei sticluțe cu etichetă roșie.

Stăteau cu privirea ațintită asupra acelui lucru, fără să clintească ; după aceea beau, apoi așteptau ; apoi o strîmbătură le schimonosea obrajii, le crispa buzele ; în ochii lor se citea o spaimă fără seamăn, căci nu știau că trebuie să suferi atîta înainte de sfîrșit.

Se ridicau, se opreau în loc, cădeau și, cu amîndouă mîinile pe pîntece, își simțeau organele arzînd, măruntaiele dizolvîndu-se sub arsura lichidului, înainte ca mintea lor să se fi întunecat măcar.

I-am văzut spînzurați de un cui bătut. în perete, de drugul de la fereastră, de cîrligul din tavan, de grinda din pod, de creanga unui copac, seara, pe ploaie. Și-mi închipuiam tot ceea ce făcuseră înainte de a rămîne pironiți locului, cu limba scoasă. Simțeam spaima din sufletele lor, ultimele șovăieli, le ghiceam gesturile cu care își legaseră funia, o încercaseră dacă ține, și-o puseseră împrejurul gîtului și se lăsaseră să cadă.

Am văzut bieți oameni culcați pe paturi de mizerie, mame cu copii mici, bătrîni murind de foame, fete tinere cu inima sfîșiată de neliniștile dragostei, toți țepeni, sufocați, asfixiați, în vreme ce în mijlocul odăii mai fumega încă reșoul cu cărbuni.

Alții se plimbau noaptea pe podurile pustii. Ăștia erau cei mai înfricoșători. Apa curgea molcom pe sub arcadele podului. Ei nici n-o vedeau... doar o ghiceau, trăgînd în piept mirosul ei rece ! Îi ispitea și-i înspăimînta. Curajul le lipsea cu totul ! Și totuși trebuia. Undeva în depărtare o clopotniță bătea ceasul și, dintr-o dată, în liniștea atotcuprinzătoare a nopții, se auzeau, pe loc înăbușite, plescăitul unui corp căzînd în rîu, țipete, un clipocit de apă bătută cu mîinile. Uneori nu se auzea decît plescăitul căderii, și asta atunci cînd își legaseră mai întîi mîinile sau își atîrnaseră o piatră de picioare.

Vai ! Bieții oameni, bieții oameni, bieții oameni, cum le-am mai încercat spaimele, cum le-am mai trăit moartea ! Am trecut prin toate nenorocirile lor ; într-o oră am suferit toate chinurile lor. Le-am știut toate necazurile care i-au adus aici ; căci nimeni n-a simțit mai bine ca mine infamia înșelătoare a vieții.

Cum i-am mai înțeles pe cei care, slabi, hărțuiți de ghinion, pierzîndu-și ființele dragi, treziți din visul unei

recompense tîrzii, din iluzia unei alte existențe în care Dumnezeu ar fi în sfîrșit drept, după ce fusese cumplit, dezamăgiți de himerele fericirii, s-au săturat și vor să sfîrșească această neostoită dramă, această rușinoasă comedie.

Sinuciderea este forța celor ce nu mai au forță, speranța celor ce nu mai cred în nimic, sublimul curaj al învinșilor ! Da, cel puțin există o portiță de ieșire din această viață, putem oricînd s-o deschidem și să trecem de partea cealaltă ! Natura s-a îndurat de noi, nu ne-a ținut prizonierii ei. Să-i mulțumim în numele celor deznădăjduiți !

Cît despre cei dezamăgiți, să meargă înainte cu sufletul ușor și inima împăcată. N-au de ce să se teamă de vreme ce ce se pot duce ; de vreme ce în urma lor există mereu acea portiță de ieșire pe care zeii mult iubiți nici măcar nu pot s-o închidă.

Mă gîndeam la acea mulțime a morților de bunăvoie : mai bine de opt mii cinci sute într-un an. Și mi se părea că se adunaseră laolalttă pentru a face auzită lumii o rugă fierbinte, o dorință, pentru a cere ceva ce se va putea realiza mai tîrziu, cînd se va fi înțeles mai bine. Mi se părea că toți schingiuiții, spintecații, otrăviții, sjînzurații, asfixiații, înecații veneau, hoardă îngrozitoare, ca cetățenii la urna de vot, să spună societății : „Îngăduiți-ne măcar o moarte blîndă ! Ajutați-ne să murim, voi cei ce nu ne-ați ajutat să trăim ! Priviți-ne, sîntem mulți ; în aceste vremuri ale libertății, ale independenței filozofice și ale sufragiului universal, avem și noi dreptul la cuvînt. Milostiviți-vă de cei ce renunță la viață și înlesniți-le o moarte care să nu fie nici respingătoare și nici îngrozitoare".

. : : : : : : : : : : : : : . . :

Și-am început să fabulez, lăsîndu-mi gîndurile s-o ia razna, visînd la tot felul de lucruri bizare și misterioase.

M-am văzut, la un moment dat, într-un oraș frumos. Era Parisul, dar cînd ? Hoinăream pe străzi, uitîndu-mă la

case, la teatre, la clădirile publice, şi deodată, într-o piaţă, zării o clădire mare, foarte elegantă, îngrijită şi îmbietoare.

Am rămas foarte surprins, căci pe faţada casei era scris cu litere de aur : „Lăcaş al morţii de bunăvoie".

Vai ! Cît de stranii sînt aceste vise cu ochii deschişi, în care mintea se lasă dusă într-o lume ireală şi posibilă ! Acolo nimic nu-i de mirare ; nimic nu te şochează, iar fantezia dezlănţuită nu mai deosebeşte comicul de lugubru.

Mă apropiai de acel edificiu, unde nişte valeţi în ţinută de rigoare stăteau aşezaţi pe scaune într-un vestibul, în faţa unui vestiar, ca la intrarea unui club.

Am intrat să văd ce se petrece. Unul dintre ei îmi zise ridicîndu-se :

— Ce doreşte domnul ?

— Doresc să aflu despre ce este vorba aici.

— Asta-i tot ?

— Nu chiar.

— Atunci doriţi cumva să vă introduc la secretarul instituţiei ?

Am stat puţin să mă gîndesc. Apoi l-am întrebat din nou.

— Nu credeţi că l-aş deranja ?

— O, nu, domnule, doar pentru asta e pus aici, să-i primească pe cei ce doresc lămuriri.

— Atunci, după dumneavoastră.

M-a dus pe nişte culoare unde stăteau de vorbă cîţiva domni în vîrstă ; apoi m-a introdus într-un birou splendid, puţin întunecos, cu mobilă neagră. Un bărbat tînăr, gras, burtos, scria o scrisoare trăgînd dintr-un trabuc de a cărui bună calitate mi-am dat seama după miros.

S-a ridicat, ne-am salutat şi, după plecarea valetului, m-a întrebat :

— Cu ce pot să vă fiu de folos ?

— Domnule, i-am zis, vă rog să-mi iertaţi curiozitatea. N-am mai văzut niciodată o asemenea instituţie. Cele

cîteva cuvinte de pe fațada casei m-au intrigat din cale-afară ; aș dori să știu ce se petrece aici.

Mai întîi mi-a zîmbit, apoi, cu glas scăzut și cu un aer de satisfacție, mi-a răspuns :

— Dar bine domnule, aici sînt uciși, cu decență și delicatețe, nu îndrăznesc să spun în mod plăcut, cei ce doresc să moară.

Nu am fost foarte tulburat, căci mi s-a părut, în definitiv, normal și drept.

Am fost mai ales mirat că pe această planetă animată de idei puțin elevate, utilitare, umanitare, egoiste și de fapt potrivnice oricărei forme de libertate reală, s-a putut concepe înființarea unei asemenea instituții, demnă de o lume mai emancipată.

Și continuai :

— Cum ați ajuns aici ?

Îmi răspunse :

— Ei bine, domnule, numărul sinucigașilor a crescut atît de mult într-un răstimp de cinci ani de la Expoziția universală din 1889, încît s-au impus măsuri urgente. Oamenii se omorau pe străzi, la petreceri, în restaurante, la teatru, în vagoanele de călători, la recepțiile date de președintele republicii, peste tot. Nu numai că era un spectacol neplăcut pentru cei care iubesc viața ca mine, dar și un prost exemplu pentru copii. În această situație, centralizarea sinuciderilor era o necesitate.

— Care era cauza acestei recrudescențe ?

— N-aș putea să vă spun. De fapt, cred că lumea e pe cale de-a îmbătrîni. Lucrurile încep să fie văzute așa cum sînt, și e greu să te resemnezi.

Azi cu destinele e ca și cu guvernele, știu cum stau ; vezi că ești tras în piept de toată lumea și te duci. Cînd ai recunoscut că provindența trișează, minte, fură, îi înșală pe bieții oameni ca deputații pe alegători, te superi, și cum nu poți să-l pui pe altul în locul tău tot la trei luni, așa

cum faci cu reprezentanții tăi concesionari, atunci părăsești locul, care hotărît lucru nu e bun.

— Așa e !

— O, eu nu mă plîng.

— Ați vrea să-mi spuneți cum funcționează instituția dumneavoastră.

— Cu multă plăcere. Dealtfel puteți să vă înscrieți cînd doriți. Este un club.

— Un club ! !

— Da, domnule, un club fondat de cei mai de seamă oameni din țară, de mințile cele mai luminate și de inteligențele cele mai pătrunzătoare.

Și adăugă, rîzînd din toată inima :

— Vă jur că e foarte plăcut aici.

— Aici ?

— Da, aici.

— Mă uimiți !

— Dumnezeule mare ! atmosfera e plăcută pentru că membrilor clubului nu le e frică de moarte, acea frică de moarte care adumbrește toate bucuriile vieții.

— Dar în cazul ăsta de ce sînt membrii acestui club, dacă nu se omoară ?

— Poți fi membru al clubului fără să fii obligat să te omori.

— Atunci ?

— Ascultați-mă. Dat fiind numărul tot mai mare de sinucideri, dat fiind spectacolul hidos pe care ni-l oferă, s-a format o societate de binefacere complet dezinteresată, protectoare a celor disperați, care le-a pus la dispoziție o moarte liniștită și fără dureri, poate chiar instantanee.

— Dar cine a putut autoriza înființarea unei atari antreprize ?

— Generalul Boulanger în timpul scurtei sale șederi la putere. Nu era în stare să refuze nimic. Dealtfel e singurul lucru bun pe care l-a făcut. Prin urmare a luat ființă o societate formată din oameni clarvăzători, dezabuzați,

sceptici, care au vrut să înalțe în plin Paris un templu al disprețului față de moarte. Și astfel a luat naștere acest lăcaș, un loc de temut, de care nimeni nu îndrăznea să se apropie. Atunci fondatorii, care se întruneau aici, au dat o recepție de inaugurare la care au participat Sarah Bernhardt, Judic Théo, Granier și alții vreo douăzeci ; domnul M. de Reszké, Coquelin, Mounet-Sully, Paulus etc. ; apoi concerte, comedii de Dumas, Meilhac, Malévy, Sardou. Noi n-avem decît o piesă de domnul Becque, ce-a părut mai întîi tristă, dar pe urmă s-a bucurat de un foarte mare succes la Comedia Franceză. În sfîrșit, a fost prezent întreg Parisul. Afacerea fusese lansată.

— Într-o atmosferă de sărbătoare ! Ce glumă macabră !

— Dar deloc. Nu trebuie ca moartea să fie tristă, ea trebuie să-ți devină indiferentă. Noi am înveselit momentul morții, l-am înflorit, l-am parfumat, l-am făcut lesne de trecut. Înveți să dai o mînă de ajutor dînd exemplu, nu e mare lucru.

— Nu mă miră deloc că au venit să se distreze ; dar au venit și pentru... Ea ?

— Nu imediat. Nu aveau încă încredere.

— Dar mai tîrziu ?

— Au venit, desigur.

— Mulți ?

— Masiv. Avem mai mult de patruzeci pe zi. Aproape nu se mai pescuiesc înecați în Sena.

— Cine a dat semnalul ?

— Un membru al clubului.

— Unul devotat ?

— Nu cred. Un plictisit, un decavat, unul care avusese mari necazuri la baccara timp de trei luni.

— Serios ?

— Al doilea a fost un englez, un excentric. Atunci am început să facem reclamă în ziare, să vorbim pe larg despre procedeele noastre, să inventăm feluri de a muri atrăgă-

toare. Dar afacerea propriu-zisă a demarat odată cu venirea celor sărmani.

— Cum procedați ?

— Vreți să vizitați lăcașul ? V-aș putea da în același timp unele explicații.

— Desigur.

Și-a luat pălăria, a deschis ușa, m-a lăsat să trec, apoi m-a introdus într-o sală de joc unde se juca la fel ca în oricare alt tripou. Pe urmă am străbătut diverse alte saloane. Se discuta aprins, pe un ton vesel. Rar am văzut un club atît de viu, de animat, de plin de voioșie.

Cum mă arătam mirat :

— Oh, reluă secretarul, clubul are o vogă nemaiauzită. Toată lumea bine de pe întregul glob pămîntesc face parte din el pentru a părea că disprețuiește moartea. Odată ajunși aici, ei se cred obligați să fie veseli pentru a nu părea speriați. Așa că rîdem, facem glume, spirite, și învățăm să le facem. Fără îndoială că la ora actuală este locul cel mai frecventat și mai amuzant din tot Parisul. În acest moment, pînă și femeile se preocupă să creeze o anexă a lor.

— Și cu toate astea aveți destui sinucigași și aici.

— Cum v-am mai spus, vreo patruzeci-cincizeci pe zi. Oamenii de lume o fac destul de rar ; dar bieții nenorociți, din plin. Chiar din mediul obișnuit sînt destui.

— Și cum... se procedează ?

— Asfixiem... foarte lent.

— Cu ce ?

— Avem un gaz care este invenția noastră. Avem și brevet. De cealaltă parte a edificiului se află intrările pentru public. Ttrei ușițe ce dau pe trei străduțe. Cînd se prezintă un bărbat sau o femeie, i se ia mai întîi interogatoriu. Apoi i se oferă serviciile casei, ajutor, protecție. În cazul în care clientul acceptă, se trece la o anchetă, nu o dată i-am putut salva pe unii.

— De unde aveți bani ?

— Avem destui ! Cotizaţia membrilor clubului e foarte ridicată. Şi pe urmă face impresie bună să fii donator. Îţi apare numele în *Figaro*. Or, o sinucidere de bogătaş costă o mie de franci. Şi mor cu poză. Cea a săracilor este gratis.

— După ce-i recunoaşteţi pe cei săraci ?

— Oh ! oh ! domnule, îi intuim ! Dealtfel trebuie să aducă un certificat precum că sînt săraci de la poliţia de cartier. Dacă aţi şti cît de sinistră este intrarea lor ! N-am fost decît o dată în această parte a clădirii noastre, dar nu m-aş mai duce niciodată pe acolo. Ca local, e la fel de bine ca aici, aproape la fel de luxos şi confortabil, însă ei... Ei ! ! ! Dacă a-aţi vedea sosind pe bătrînii în zdrenţe care vin să moară ; oameni care crapă de foame de luni întregi, hrăniţi ca cîinii pe străzi ; femei în zdrenţe, descărnate, bolnave, paralizate incapabile să-şi găsească un rost în viaţă şi care ne zic după ce şi-au spus povestea : „Vedeţi prea bine că aşa nu mai poate continua de vreme ce, cu una, nu mai pot face şi cîştiga nimic".

Odată a venit una de optzeci şi şapte de ani, îşi pierduse toţi copiii şi nepoţii şi dormea afară de şase săptămini. Atunci m-am îmbolnăvit de milă. Pe urmă mai avem atîtea alte cazuri, fără să-i mai punem la socoteală pe cei care nu suflă o vorbă, ci doar întreabă : „Unde este ?" Pe ăştia îi facem să intre şi sfîrşim cu ei numaidecît.

Întrebai din nou, cu inima strînsă :

— Şi... unde e ?

— Aici.

Secretarul deschise o uşă şi adăugă :

— Poftiţi, aici e partea rezervată în special membrilor clubului, cea care funcţionează cel mai puţin. N-am avut decît unsprezece leşinuri.

— Ah ! Îmi place cum spuneţi... leşinuri.

— Da, domnule. Intraţi, vă rog. Şovăiam. În sfîrşit am intrat. Era o galerie încîntătoare, un fel de seră, împrejmuită poetic de vitralii albastru deschis, roz pal, verzui,

formînd peisaje de tapiserie. În acest agreabil salon se aflau divane, palmieri minunați, flori, mai ales trandafiri, mirositoare, cărți împrăștiate pe mese, chiar și *Revue des Deux Mondes*, trabuce în cutii de regie, ceea ce m-a surprins, pastile de Vichy într-o bomboniеră.

Cum mă arătam mirat :

— Oh, de multe ori se vine aici pentru a schimba o vorbă, zise călăuza mea. Și continuă : Sălile pentru public nu se deosebesc prea mult de aceasta ; doar mobilierul e mai simplu.

L-am întrebat în ce fel :

El mi-a arătat cu degetul un șezlong acoperit cu un crepdeșin gălbui brodat cu alb, așezat sub un arbust mare necunoscut mie; la picioarele căruia se întindea un răzor de rezedă.

Secretarul adăugă cu vocea oarecum scăzută :

— Florile și parfumul se schimbă la cerere, căci gazul nostru, complet inodor, dă morții mirosul florii pe care o iubești. El este volatilizat odată cu diferite esențe. Vreți să-l aspirați o secundă ?

— Mulțumesc, m-am grăbit eu să răspund, nu încă...

El începu să rîdă :

— Vai ! domnule, dar nu e deloc primejdios. Și eu am făcut-o de mai multe ori.

Mi-a fost teamă să nu-i par laș, așa că am continuat :

— Fie, domnule.

— Întindeți-vă pe *Adormitor*.

Oarecum neliniștit, m-am așezat pe scaunul acoperit cu crepdeșin și m-am întins ; în secunda următoare m-am simțit învăluit de un miros îmbietor de rezedă. Am deschis gura să-l sorb mai bine, căci începusem să-mi simt sufletul amorțind, să uit, să savurez, în primul moment al asfixiei, învăluitoarea beție a unui opiu ce te vrăjește și te anesteziază.

În clipa aceea am fost scuturat de braț.

— Ho ! Ho ! domnule, îmi zise rîzînd secretarul, mi se pare mie că v-aţi lăsat prins în capcană !

. . . .

Dar o voce, de data asta o voce adevărată, nu aceea din fantasmagoriile mele, m-a salutat, o voce de ţăran.

— Bună ziua, dom'le. E ceva-n neregulă ?

Visul meu s-a spulberat. Am văzut Sena limpede în razele soarelui şi, pe o cărare, îndreptîndu-se spre mine, pe pădurarul locurilor, care-şi dusese mîna la chipiul negru cu galon argintiu. I-am răspuns :

— Bună ziua, Marinel. Încotro ?

— Mă duc să constat un înecat, care a fost pescuit pe lîngă Morillons. Încă unul care a dat ortul popii. Ba chiar şi-a scos şi nădragii ca să-şi lege picioarele.

Traducere de LAURA IRODOIU ASLAN

CUPRINSUL

Lector : CORNEL SIMIONESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Coli ed. 14,07. Coli tipar 9.

Comanda nr. 20 036
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

proză fantastică franceză

«Numai culturile care-au ajuns la concepția unei ordini constante, obiective și imuabile a fenomenelor au putut da naștere, parcă prin contrast, acelei forme particulare de imaginație care contrazice în mod expres o atît de perfectă regularitate.»

ROGER CAILLOIS

«Există o strînsă relație între evoluția prozei fantastice franceze din secolul al XIX-lea și întreg contextul literar și cultural. Dacă în prima perioadă, în strînsă relație cu estetica romantică franceză, genul se afirmă, dar și menține, în virtutea aceleiași estetici, o serie de elemente impure, ce țin încă de domeniul unor genuri limitrofe (descoperite cu entuziasm de romantici), ca poveștile cu zîne și draci etc. și ca, în general, o întreagă literatură folclorică a miraculosului creștin etc., în a doua perioadă el se epurează, aflîndu-și abia acum forma cu adevărat specifică, cea a unei proze ce *lasă iluzia* că este o proză realistă. Este momentul de apogeu al prozei fantastice franceze din secolul al XIX-lea»

IRINA MAVRODIN

Lei 8

editura minerva